

d. stăncescu

576

d. stăncescu
sora soarelui

d. stăncescu

Cu ocazia împlinirii a 75 de ani de la fondarea «Bibliotecii pentru toți» (martie 1895 — martie 1970) punem la dispoziția numeroșilor cititori ai celei mai răspândite colecții din țara noastră un volum cuprinzând fermecătoarele basme populare culese de primul director literar al «Bibliotecii», Dumitru Stăncescu (1866 —1899), basme pe care Al. Macedonski le aprecia călduros, afirmind că: «strălucesc de un nou farmec, stilul autorului este atât de popular și... atât de elegant și de colorat, încât nu te poți minuna destul că un tânăr a ajuns așa repede să fie deplin stăpîn al condeiului».

editura minerva

Lei 5

Ilustrația copertei : *Albin Stănescu*

dumitru stăncescu

sora soarelui

BĂSME CULESE DIN POPOR

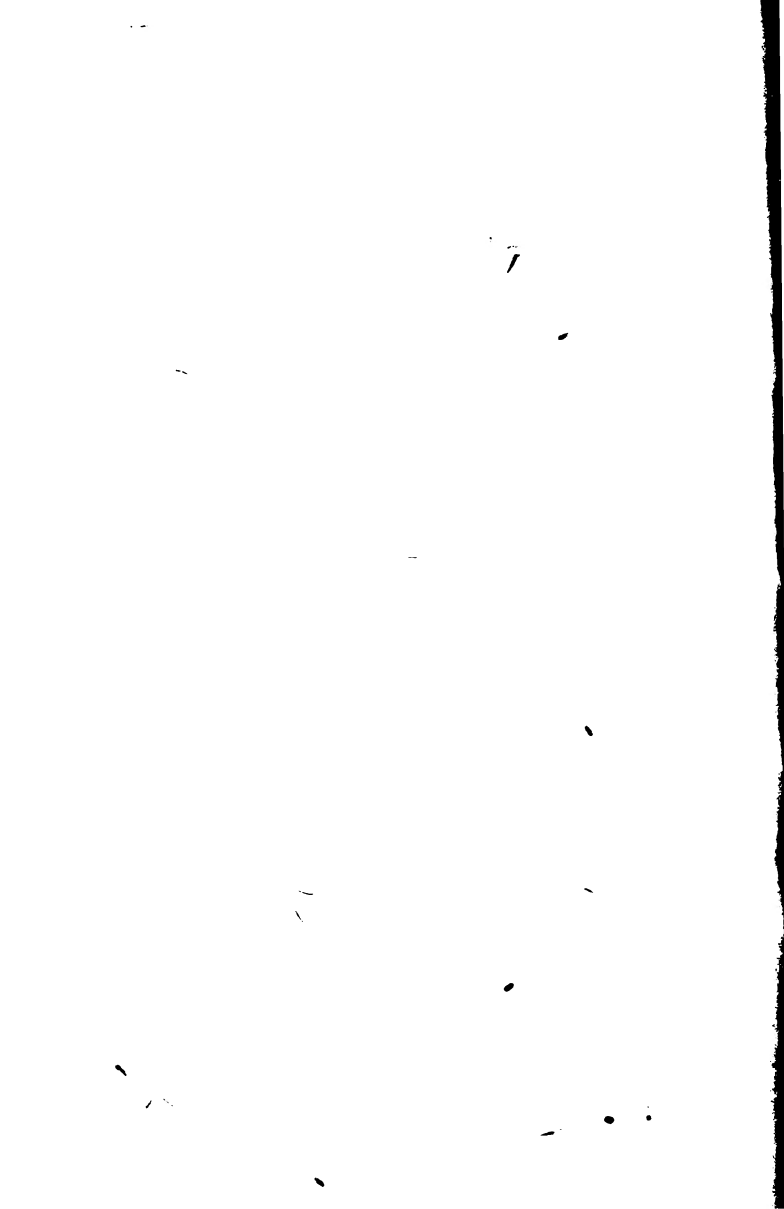
**EDIȚIE ÎNGRIJITĂ DE IORDAN DATCU
PREFAȚĂ DE I. C. CHIȚIMIA**

**CU O ANEXĂ A EDITURII:
D. STĂNCESCU-PRIMUL DIRECTOR LITERAR
AL „BIBLIOTECII PENTRU TOȚI”**

1970

E D I T U R A M I N E R V A

BUCUREȘTI

D. STĂNCESCU, LITERAT ȘI FOLCLORIST

Dumitru Stăncescu ocupă un loc de frunte între culegătorii de literatură populară, fapt mai puțin relevat în cercetările folclorice de pînă acum.

Activînd într-o epocă dominată de școala științifică a lui B. P. Hasdeu, D. Stăncescu a fost îndemnat și s-a simțit inclinat să culeagă din creația populară în proză, basme și povești, care, prin volumele de pînă atunci, intraseră în atenția cercetătorilor și începuseră să constituie o lectură plăcută pentru cititorii de literatură.¹

¹ Primele culegeri de basme românești se datoresc fraților Arthur Schott (1814—1875) și Albert Schott (1809—1847), *Walachische Märchen*, Stuttgart, 1845; culeg apoi L. A. Staufe (1832—1897), *Romänische Volksmärchen*, 1852 (ms.); R. O. Waldburg: *Zwei Märchen aus der Bukowina*, în *Zeitschrift für deutsche Mithologie*, I, 1853, p. 358; F. Obert, *Romänische Märchen und Sagen*, în *Ausland*, 1856—1858; R. Kunisch, *Bukarest und Stambul*, Berlin, 1867, p. 179 și urm.: două basme românești; I. C. Fundescu, *Basme, povești, păcălituri și ghicitori*, București, 1867 (ediții noi: 1870 și 1873); P. Ispirescu, *Legende sau basmele românilor adunate din gura poporului, scrise și date la lumină de un colegător-tipograf*, București, 1872—1876; *Idem*, *Snoave sau povești populare*, București, 1873—1874 (ed. a II-a, 1879); *Idem*, *Legende sau basmele românilor*, 1882 (ediție nouă, 1892); *Idem*, *Basme, snoave și glume*, Craiova, 1883 (ediție nouă, 1892); *Idem*, *Povești morale adunate*, București, 1886.

Deși D. Stăncescu a jucat un rol important ca publicist și folclorist, totuși datele despre viața lui sînt destul de reduse astăzi și biografia sa rămîne să fie întregită ulterior pe bază de investigații arhivistice adîncite.

D. Stăncescu s-a născut la 20 decembrie 1866, în București, și s-a stîns din viață în 1899, la vîrsta de numai 33 de ani. Tatăl său a fost secretar al Ateneului Român, la a cărui fundare contribuise unchiul său, pictorul Const. I. Stăncescu¹, membru în comitetul de direcție al Teatrului Național timp de 40 de ani.²

D. Stăncescu a lăsat în urmă o bogată activitate culturală. Format, după cum vom vedea, sub influența concepției și ideilor folclorice ale lui B. P. Hasdeu și Al. Odobescu, el a debutat în literatură la vîrsta de 17 ani (1883) în revista *Literatorul*, a lui Al. Macedonski, fiind mai apoi atras de domenii diferite de manifestare literară și culturală. Studiile începute în țară au fost continuate în Belgia, așa cum reiese din corespondența purtată de la Liège în 1890 cu N. Iorga.³ Întors în țară, a continuat să culeagă basme și povești, bucurîndu-se sub acest raport de aprecieri elogioase, iar în 1895 a pus bazele seriei vechi a „Bibliotecii pentru toți”, în care personal a publicat, pînă în anul morții, numeroase traduceri din literatura franceză. A fost prieten bun cu Traian Demețrescu, căruia i-a închinat un frumos articol la moarte, reproducînd pasaje din scrisorile acestuia („a urmat între noi o corespondență aproape neîntreruptă”, spunea

¹ Al. Macedonski, în *Literatorul*, XIV, 1893, nr. 10, pp. 15—16.

² Const. I. Stăncescu a prezentat Teatrului Național și două piese: *Bunul părinte*, jucată în 1853, și *Răzbu-narea morților*, jucată în 1854. Elev al pictorului Tattarescu și al Școlii de bele-arte din Paris, Const. I. Stăncescu ne-a lăsat numeroase portrete, pe lângă unele compoziții valoroase (*Moartea lui Lăpușneanu*).

³ I. E. Torouțiu, *Studii și documente*, t. XII, București, 1946, pp. 235—237.

Stăncescu). În 1897 a făcut o călătorie de o lună de zile în Elveția (2 iulie-2 august), lăsând un prețios jurnal. În anii care au urmat, D. Stăncescu a continuat să lucreze și să publice intens. S-a stins în 1899 și dispariția lui n-a tulburat atmosfera vremii. Apoi s-au așternut tăcerea și indiferența peste persoana și activitatea lui.

D. Stăncescu a debutat în literatură ca moralist și s-a menținut pe linia aceasta. Așa ne apare chiar în prima sa bucată din *Literatorul*: *Actualități*, în care prezintă drama unei fete de familie nevoiașă, înșelată de un tânăr aristocrat¹. Continuă apoi, tot în paginile *Literatorului*, critica moravurilor societății, prin *Memoriile unui cățel*, în care acesta destăinuie viața imorală și mizabilă a stăpînilor lui și a cunoscuților acestora, prin *Întimplările unei bănuțe*, care observă multe, trecînd prin diferite pungi și buzunare, prin *Monologul unui papagal* lipsit de libertate etc. Concomitent, zugrăvește cu duioșie și înțelegere, deși idilic, viața grea a oamenilor din popor, ca în *Copilul muncitorului* sau în *Pastel*, în care furtuna răstoarnă pe mare barca unui pescar, așteptat de mamă și copii. D. Stăncescu este însă preocupat de realizarea artistică a operei, de transpunerea în scris a unor procedee plastice, după cum încearcă același lucru mai tirziu în bucățile *Artă* (întruchipată într-o femeie) și *De teamă*, publicate în 1889 în *Revista olteană*. În 1894 publică o broșură de „imitații și traduceri”².

¹ Redacția a eliminat în cea mai mare parte — fiind necorespunzătoare cu profilul unei colecții de popularizare — numeroasele indicații bibliografice date în subsol; indicațiile complete pot fi aflate totuși în studiul tov. I. C. Chițimia: *D. Stăncescu* publicat în volumul *Folcloriști și folcloristică românească*, 1968, de unde am reprodus textul de față (n. red. B.P.T.).

² D. Stăncescu, *Povești adăvurate*, București, 1884, 48 p. Conține: *Obuzul*; *Angelina*; *Fetele glumețe*; *Prin muncă și-ajungi scopul*.

Dar, într-o vreme cînd literatura populară era din ce în ce mai căutată și prețuită, iar basmele publicate de curînd de Ispirescu (1882) erau întîmpinate cu laude, democratul D. Stăncescu nu putea să nu se intereseze de literatura populară. În basme și povești găsea frumuseți care, întreceau propria sa creație literară. De aceea, de la începutul activității sale, în *Literatorul*, în *Revista literară* și mai tîrziu în *Revista nouă* adună și publică, după cum vom vedea, basme, povești, snoave. În 1885 apare primul său volum de *Basme*. O vreme încă, Stăncescu continuă să-și încerce personal condeiul în *Pōpa Cînzeacă*, în spirit satiric-umoristic, pe bază de elemente folclorice, sau melodramatic în *Dor de ducă*. În ultima parte a activității sale însă, se dedică numai culegerilor de folclor și traducerilor, foarte prețuite la vremea lor.

Judecat ca traducător, D. Stăncescu este unul din marii popularizatori în cultura noastră. Spiritul de cercetări și realizări enciclopedice, înlînit la Al. Odobescu, B. P. Hasdeu, Gr. G. Tocilescu etc., se traduce la Stăncescu prin spirit de popularizare enciclopedică, în rîndul masei, a marilor valori culturale. Stăncescu n-a avut puterea marilor întreprinderi literare și științifice, care animau epoca și pe maeștrii lui, a avut însă înțelegerea justă și nobilă a necesității instruirii și cultivării unui public cît mai larg. Activitatea lui de publicist și de traducător se îmbină cu activitatea de folclorist și, în consecință, merită să fie luată în considerație. De altfel, cele două preocupări merg mină în mină la Stăncescu: pe de o parte, difuzarea literaturii culte și a științei în rîndul cititorilor, pe de altă parte, punerea în circulație, valorificarea literaturii populare. Este o strînsă conexiune între cele două aspecte ale muncii sale pe tărîmul cărții.

Ca folclorist sau ca traducător, D. Stăncescu a activat la *Literatorul*, începînd cu anul 1883, la *Revista literară*, al cărei colaborator permanent e după 1885. și după

1890 la *Revista nouă* a lui B. P. Hasdeu. Pe linia popularizării literaturii și a culturii, a pus în 1895, împreună cu librarul Carol Müller, bazele „Bibliotecii pentru toți”, pe care a condus-o până în anul-morții și în care a publicat *Păsările noastre și legendele lor* de S. Fl. Marian (nr. 2), din Anton Pann: *Povestea vorbeii*, *Nastratin Hoge* și *O șezătoare la țară*, opera completă a lui Ion Creangă în cinci volume, *Proză și versuri*, de Gr. M. Alexandrescu, nuvelele lui Ion Popovici-Bănățeanu, *Ciocoii vechi și noi* de N. Filimon, apoi din opera lui Al. Vlahuță, I. L. Caragiale și alții. Dintre antici, programează și scoate, în traducere, din operele lui Ovidiu, Cicero și Seneca. De asemenea, pune sub tipar, în biblioteca respectivă, traduceri din Musset, Petöfi, Tennyson, din lucrările de critică ale lui Hippolyte Taine, lucrări despre antichitatea greacă și romană etc. Toate acestea ca director și animator al „Bibliotecii pentru toți”.

Dar Stăncescu a îmbogățit colecția bibliotecii (uneori corpul revistelor) cu numeroase și diferite traduceri personale din literatura universală. Astfel, a tradus și a publicat din celebrele povestiri ale lui Andersen, din operele unor scriitori cu răsunet în epoca respectivă: André Theuriet¹, Georges Peyrebrune², M-me Colomb (Josephine-Blanche Bouchet)³, A. Gennevraye, François

¹ André Theuriet, *Amintiri*, în *Revista literară*, VI, 1885, pp. 592—597; pp. 639—647; pp. 670—679; *idem*, *Din tinerețe* („Biblioteca pentru toți”, nr. 11), ed. a II-a, București, 1903. IV + 100 p.; altă ediție: IV + 103 p. A. Theuriet (1833—1907) a fost premiat pentru *Chemin de bois* (1857) de Academia Franceză; *Nouvelles intimes* (1870) îl consacră ca pe un scriitor original, care zugrăvește în opera sa provincia și cadrul familiei. Mai cunoscute au devenit romanele *Raymonde* și *Sauvageonne*.

² Georges Peyrebrune, *Don Juan*, în *Revista literară*, X, 1889, pp. 19—21, 39—43, 50—53.

³ Colomb, pseudonim pentru Josephine-Blanche Bouchet (1833—1892); a scris un mare număr de opere pentru tineret, prețuite la epoca respectivă.

Coppée¹, Paul Bourde, Emile Augier și Jules Sandeau (*Ginerele lui Poirier*), A. Dumas-Fiul², sau celebrul roman al lui Bernardin de Saint-Pierre *Paul și Virginia*.

Alături de literatură, Stăncescu a considerat necesar să răspindească și cărți de cultură generală. De aceea, traduce și publică, în biblioteca pe care o conduce, *Despre educație*, de Herbert Spencer, *Din biografiile oamenilor celebri*³, *Convorbiri despre artă* de E. Pécaud și Ch. Baude, *Universul și minunile lui*, *Gloriile muzicii*, *Intrebuintarea vieții* de Lubbock, *Părinți și copii în al XIX-lea secol*, de Legouvé⁴ sau *Sfaturi asupra sănătății copiilor*,

¹ Fr. Coppée, *Prietene*, roman, București, 1896, 96 p.; *idem*, *Poveste tristă*, roman, București, 1894, 117 p.; reeditată de mai multe ori după 1894. Fr. Coppée (1842—1908) s-a remarcat mai mult ca poet și dramaturg.

² A. Dumas-Fiul, *Denise*, piesă în 4 acte, București, f.a., 191 p. (B.P.T., nr. 88—89), reeditată; A. Dumas-fils (1824—1895), celebru pentru drama *La dame aux Camélias* (1848), se bucură deci de atenția lui Stăncescu prin *Denise* (1885). Piesa, în traducerea lui D. Stăncescu, s-a reprezentat pe scena Teatrului Național în 1887. Cronica teatrală semnată de Sphinx (D.D. Racoviță) critică piesa lui Dumas și laudă traducerea lui Stăncescu, cum și reprezentația cu Manolescu, Nottara, Aristița Romanescu etc., cf. *România liberă*, XI, 1887, nr. 2877, din 3 ian., p. 2. În același an și din același autor, Stăncescu traduce *Francillon*, reprezentată, de asemenea, la Teatrul Național, cf. *Sphinx*, în *România liberă*, XI, 1887, nr. 2878, din 20 martie, p. 2.

³ *Din biografiile oamenilor celebri*, cu 15 gravuri, trad. București, f.a., 95 p. (nr. 26); reeditare cu 18 gravuri. În mare măsură biografiile sînt traduceri din lucrarea lui G. Duruy, *Biographies d'hommes célèbres*, dar și unele în plus. Sînt înfățișate figurile reprezentative ale omenirii: Homer, Dante, Shakespeare, La Fontaine, Molière (popularizați ridicol sub nume ca: Ion La Fontaine, și Ion Baptist-Poquelin), Goethe, Schiller, Michelangelo („Mihail Angello”), Jeanne d'Arc, Franklin, Denis Papin etc.

⁴ Ernest Legouvé, *Părinți și copii în al XIX-lea secol*, București, 1898, 235 p. („Biblioteca internațională”, nr. 7).

de autorul la modă atunci, cu sfaturi medicale, Sebastian Kneipp¹.

Un loc aparte ocupă *Schiță istorică a monastirii Sinaia*, lucrare cu o bună prezentare istorică a acestui lăcaș, întemeiat și ctitorit de Cantacuzini.

Cu caracter literar se prezintă o lucrare în care Stăncescu adună note și impresii personale, însemnări din timpul călătoriei în Elveția (jurnal), gânduri pioase despre unii prieteni sau oameni de știință pe care îi cunoscuse de aproape. Lucrarea se intitulează *Crimpeț*². Sint pagini de nostalgie, de umanitarism față de cei necăjiți (țigani), de compasiune pentru iubirea de familie, de satiră la adresa funcționarilor etc.

Tot aici găsim o notiță biografică (pp. 75—84) despre Emile de Levelaye, profesor de economie politică la Universitatea din Liège, mort în 1891, pe care autorul îl audiase în vremea studiilor sale în Belgia. Rînduri simțite a scris la moartea bunului său prieten Traian Demetrescu, pe care-l petrece cu propriile sale versuri:

În ora aceasta însă de liniște și noapte,
Cu leneșă răcoare, cu străluciri și șoapte,
Nu știu de ce îmi vine să mă gîndesc la morți,
Închiși în cimitire cu mari și negre porți...

Din bogata corespondență dintre ei, înmormîntată cine știe unde, Stăncescu reproduce destăinuiri impresionante, în care Tr. Demetrescu îi scrie: „Eu citesc mult de tot și ochii mi-au slăbit îngrozitor. Doctorul care mă caută

¹ Sebastian Kneipp, *Sfaturi asupra sănătății copiilor*, București, f.a., 201 + IV p. Kneipp era la modă cu sistemul său popular de hidroterapie. Alte cărți ale lui au fost traduse în românește, editate și puse în circulație de librăria Șaraga: Sebastian Kneipp, *Cura mea de apă*, Iași, 1895, 455 p.; *idem*, *Trăiești astfel*, Iași, 1894, 432 p.

² Scrierea aceasta, prezentată pentru premiere Academiei Române, a fost respinsă prin raportul lui A. Naum, cf. *Analele Academiei Române*, Partea administrativă și dezbateri, seria a II-a, t. XX, 1897—1898, pp. 324—325.

mi-a interzis absolut citirea. Dar cine dracu îl ascultă. E așa de nespus, de neînchipuit de dulce să simți farmecul citirii...”

Paginile jurnalului de călătorie în Elveția, urmînd ruta : Viena, Interlaken, Lauterbrünen, St. Beatenberg, Grindewald, Thun, Iungfrau, Schynige-Platte etc., sînt pline de culoare și de sentimentalisme. Autorul e atent la frumusețea tablourilor de natură, la caracterul și felul de viață al localnicilor, la situația economică și la relațiile sociale în mica țărișoară. E o scriere interesantă în activitatea sa de literat.

Meritul lui mare este acela de a fi popularizat cu dragoste cultura și literatura în rîndul maselor largi ale poporului. El rămîne în literatura noastră ca un mare animator al cărții.

Dacă sub raportul activității literare D. Stăncescu a rămas total necunoscut, nici ca folclorist, cu toate meritele lui, n-a devenit mai cunoscut.

Format în atmosfera de admirație și prețuire a literaturii populare, D. Stăncescu a pornit de tînr la adunarea și publicarea de basme, povești, snoave. Astfel, la 18 ani, în 1884, publică în *Literatorul* basmul *Norocul și nenorocul*, care avea din capul locului să definească caracteristica basmelor lui Stăncescu, modul personal al culegătorului de a se apropia de creația poporului și de limbajul acestuia. În anii următori, în *Literatorul*, *Revista literară* și în *Revista nouă* inserează mai multe culegeri de literatură populară, între care se remarcă basmele *Împăratul peștilor*, *Înșiră-te mărgărite cu dalbe flori aurite*, *Fata popii a cu stem* și *Dan și bivoli ai albi*.

Dar, în 1885, Stăncescu publică și prima sa broșură de *Basme*, cu o prefață de M. Gaster. Această broșură, de fapt, atrage atenția asupra meritelor lui D. Stăncescu, ca un nou și priceput culegător de basme, alături de P.

Ispirescu. În prefață, Gaster afirmă că basmele date la iveală de Stăncescu sînt „o oglindă adevărată, iar nu meșteșugită” a geniului popular, iar G. I. Ionescu-Gion îi consacră o cronică elogioasă în *Românul*, spunînd între altele :

„Eu cred că dacă d. Dumitru Stăncescu, autorul a șase-șapte basme publicate mai zilele trecute într-o broșură [...], nu va lăsa pajiștele înflorite ale literaturii populare și din ce în ce mai mult va munci stilul poporar și minunatele întorsături ale frazei bătrîne românești, vom putea număra încă un scriitor român care împreună cu «culegătorul-tipograf», cu d. Ispirescu, să ne dea adevărate modele de stil poporar”...¹

În 1890, N. Iorga, într-un articol asupra poveștilor, publicat în *Lupta*, se referă și la „volumașul ales” al lui Stăncescu, analizează mai de aproape basmul *Șarpele moșului*, cu corespondent în *Legenda Psiheei*, și încheie cu afirmația că „poveștile [...] sînt un titlu de glorie al literaturii noastre”².

În același an, N. Iorga îi comunică lui Stăncescu, la Liège, că Émile Picot a analizat basmele sale într-unul din cursurile de limbă română, la Școala de limbi orientale din Paris³.

Toate aceste aprecieri au fost îndemnuri serioase pentru a se consacra culegerii de literatură populară, activitate pentru care dovedise aptitudini deosebite. De asemenea, la aceste îndemnuri se adaugă stima și atenția de care se bucura P. Ispirescu, căruia, în 1882, Alecsandri îi adresa cuvinte de laudă, ca unuia care și-a „legat

¹ G. I. Ionescu-Gion, *D. Stăncescu*, „Basmе”, în *Românul* din 4—5 febr. 1885, pp. 2—3.

² N. Iorga, *Poveștile*, în *Lupta*, din 19 aug. 1890, pp. 2—3.

³ Ilie Torouțiu, *Studii și documente*, t. XII, București, 1946, pp. 235—237 : scrisoarea lui D. Stăncescu, de mulțumire, din 15 nov. 1890, de la Liège.

numele de comoara poveștilor“, iar la moarte, în 1887, Al. Odobescu¹ și B. Delavrancea² îi elogiau cu căldură memoria și opera de mare însemnătate. Pe de altă parte, în 1891—1892, B. P. Hasdeu avea să țină un număr de lecții despre basm la Facultatea de litere, pregătind studiul (conține și numele lui Stăncescu) publicat în *Etymologicum Magnum Romaniae* și în *Revista nouă*.³

Așadar se remarcă un curent favorabil pentru culegerea și studierea basmului.

De aceea, atenția lui Stăncescu, după ce se întoarce din străinătate, este îndreptată spre literatura populară. Reuind basmele publicate în prima broșură și adunând altele, Stăncescu publică, în 1892, un volum esențial de *Basme*, de care îi rămâne legat numele și care este și cea mai frumoasă culegere a sa. Culegerea este precedată de o interesantă și elogioasă prefată scrisă de G. Ionescu-Gion, căruia Stăncescu îi închină de altfel cartea. Al. Macedonski avea să întâmpine culegerea cu laude pentru priceperea și însușirile de culegător ale autorului⁴. De aici înainte Stăncescu activează cu rivnă în direcția literaturii populare. Astfel, în 1893 tipărește cartea *Alte basme*, precedată de o prefată în care inserează și studiul introductiv al profesorului belgian de sanscrită (la Universitatea din Bruxelles), Eugène Monseur, studiu purtând titlul *Ce e folclorul*, extras din lucrarea

¹ Al. Odobescu, *Petre Ispirescu*, cuvântare rostită la Academie, în *Opere complete*, t. II, Buc., edit. Minerva, 1906, p. 256.

² B. Delavrancea, *Petre Ispirescu*, în *România liberă*, XI, 1887, nr. 3077, din 1 dec., pp. 2—3; *idem*, *Petre Ispirescu*, în *Revista nouă*, I, 1887—1888, pp. 84—88: un frumos studiu asupra basmelor lui Ispirescu.

³ B. P. Hasdeu, *Basmul*, în *Etymologicum Magnum Romaniae*, t. III, București, 1893, col. 2596—2652 și în *Revista nouă*, VI, 1893—1894, pp. 369—390.

⁴ Al. Macedonski, *Basme* de D. Stăncescu, în *Literaturul*, XIV, 1893, nr. 10, pp. 15—16.

acestui *Le folklore wallon*¹. În spiritul epocii, dominată tot mai mult de comparatism și de primitivism, cercetătorul belgian consideră folclorul, în totalitatea lui, ca expresie și manifestare a omului în epoci primitive, concepție la care aderă, fără rezerve și fără o examinare proprie adîncită, D. Stăncescu. Basmele adunate în acest volum, între care unele variante, ca temă, la cele publicate anterior, sînt interesante și de tipuri felurite. Urmează o culegere de *Snoave*, dată în același an, 1898, *Basme și snoave*, *Glume și povești* și ultima alcătuire, *La gura sobei*, în care apare, ca basm nou, numai *Fata unchiașului* (pe tema vacii care o ajută pe eroină să îndeplinească munci imposibile), celelalte fiind cunoscute din publicațiile sale anterioare. Această nouă grupare de literatură populară a apărut în colecția condusă de el, „Biblioteca pentru toți”.

Între textele de literatură populară publicate de Stăncescu sînt unele (mai cu seamă *snoave*) de minimă importanță, însă altele sînt pline de noutate și de caracteristici proprii, ridicîndu-se la o înaltă valoare literară.

Este neîndoieînic că, în vremea cînd au cules basme P. Ispărescu, D. Stăncescu, Ion Pop-Reteganul și alții, culegerea nu s-a putut face exact, întocmai cum povestea informatorul. Culegătorul trebuia să se identifice cu povestitorul sau cu povestitorii și ulterior să împlinescă, uneori și să limpezească, narațiunea.

De aceea, narațiunea populară poartă nu numai timbrul specific povestitorului, ci și ceva din firea și modul de identificare a culegătorului cu creația populară și cu subiectele informatoare. Nuanțele deosebitoare între una

¹ Prefața lui D. Stăncescu a fost publicată și în *Familia*, XXX, 1894, pp. 402—403 ; pp. 414—415. E. Monseur este luat în considerație, ca folclorist, și de Fr. Krček, în *Lud*, V, 1899, pp. 284—287.

sau alta din culegeri sînt perceptibile, oricît de uşoare ar fi ele, la acei care culeg şi se adaptează momentului. Altul este tonul unui basm din Ispirescu şi alt ton şi altă desfăşurare se simt în basmul cules de Stăncescu. Cu cît, apoi, culegătorul îşi apropie mai puţin modul popular de povestire dintr-un anumit moment şi loc, cu atît intervenţia lui e mai evidentă, ca la N. D. Popescu, St. T. M. Crudu, M. Gorjan, uneori Elena Sevastos etc.

Dintre culegătorii de basme, cei mai talentaţi sub acest raport rămîn Petre Ispirescu şi D. Stăncescu, fiecare menţinîndu-se la un anumit ton care, deşi diferit, e întru totul popular şi la unul şi la celălalt. Nici unul din ei n-a prelucrat basmele, dar fiecare le-a imprimat o dinamică şi o ritmicitate proprie în ce priveşte construcţia frazelor, prin folosirea unor anumite procedee din stilistica populară.

Basmul la P. Ispirescu are o desfăşurare domoală, cu nuanţări lirice, care te transportă, te învăluie la lectură : basmul din culegerea lui Stăncescu e mai dinamic, concentrat în exprimare, cu dialog frecvent, cu dese coborîri din fantastic la realitatea imediată, evidentă şi în exprimarea sobră şi neîncărcată de metafore. Astfel, deşi croul este un voinic năzdrăvan, nefixat în timp şi spaţiu, totuşi e coborît printre localnici, cînd se spune că fata de împărat „zăpăci pe bietul rumân cu vorba şi cu mîngîierile şi-l făcu să se despartă de arme“ (*Dan şi bivoli ai albi*). În limba poporului, „rumân“ se identifică cu sensul de „om“, „bărbat“.

Pentru exemplificarea nuanţelor diferite în basmele celor doi culegători, vom da un citat din basmul *Aleodor împărat*, cules de Ispirescu, şi altul din *Împăratul peştilor*, cules de Stăncescu. Din *Aleodor împărat* reproducem momentul cînd acesta se întîlneşte cu jumătate de om :

„Pocitania pămîntului îi zise :

— Toţi nelegiuîţii ce-mi calcă hotarul cad în robia mea.

— Mai întâi să știi, îi răspunse Aleodor, că din nebăgare de seamă și fără de voia mea am călcat pe cuprinsul tău și n-am nici un gând rău asupra-ți.

— Eu te socoteam mai altfel, dar văz că ai de gând să-ți cei iertăciune de la mine ca toți fricoșii.

— Ba să mă ferească Dumnezeu ! Eu ți-am spus curatul adevăr, și dacă vrei luptă, alege-ți : în săbii să ne tăiem, în buzdugane să ne lovim, ori în luptă să ne luptăm.

— Nici una, nici alta. Ci, ca să scapi de pedeapsă, alt chip nu e, decît să te duci să-mi aduci pe fata lui Verdeș împărat.

Aleodor voi să se codească oarecum, ba că trebile împărăției nu-l iartă să facă o călătorie așa de lungă, ba că n-are călăuză, ba că una, ba că alta ; dar aș ! unde vrea să știe pocitul de toate astea. El o ținea una : să-i aducă pe fata lui Verdeș împărat, dacă vrea să scape de ponosul (vina) de tilhar, de călcător de drepturile altuia și să rămîie cu sufletul în oase...¹

Povestirea e parcă un fragment desprins dintr-o epopee, care cere o anumită desfășurare a frazei, largă, cu un anumit număr de elemente. E în stil o ținută de ceremonie populară.

Dimpotrivă, la Stăncescu, fără a se depărta deloc de caracterul popular, povestirea decurge adesea pe o altă tonalitate, familiară chiar, cu elemente constitutive, care apropie fantasticul de realitățile vieții. Din *Împăratul peștilor*² reproducem fragmentul în care un bogătaş sacrifică balaurului fantastic oameni săraci, pentru a căpăta pietre prețioase, iar un pitic năzdrăvan îl împinge pe el în gura balaurului :

„Cînd tot zbiera sluga, iacă, dintr-o scorbură de la rădăcina copacului, iese un balaur cu o gură de te lua

¹ P. Ispirescu, *Legende sau basmele românilor*, Craiova, edit. Cartoian, f.a., p. 111.

² Motivul basmului se regăsește și în *Basmul cu pescarul și peștele de aur*, de Pușkin.

groaza și încet se sui frumos pe pom în sus, pînă ajunse în vîrf, unde era bietul om și unde deschise gura d-o făcu cît toate zilele și beli niște dinți de gîndea că sînt lăpeți ; dintr-o imbucătură n-avu ce-alege din bietul om. Iar după ce-l înghiți deschise iar gura și vărsă din ea pietre acumpe roșii și mai verzi și mai albe, pînă umplu coșul și, după ce-l umplu, se cobori și intră frumos în scorbura lui.

Bietul pitic înlemnise acolo de frica și de mila bietului rumân [...].

A doua zi, cînd trecu bogatul cu caii prin tîrg cine-i ieși înainte să se ducă să-i ajute în pădure ? Piticu săracu [...], că știa el ce știa și avea în gînd ce avea.

Se tocmi și hop ! pe cal. Trecu el cu bogatul orașul, trecu livedea, trecu și pădurea și ajunseră la pomul cu pricina. Cum ajunseră, bogatul atîrnă frînghia, piticul se urcă, luă coșul, cum îl învătă bogatul și se dădu jos cu el.

Bogatul deservă piatrăriile în dăsași și-i dădu coșul să-l suie la locul lui.

Piticul nu, că i-a venit ameteală și nu se mai suie.

— Păi ce fac cu coșul ? întrebă bogatul supărat.

— Iacă ce să faci ! Suie-l dumneata, ș-asta e !

Cum să se suie ? Că dacă se suia trebuia să se și coboare, că nu era nebun să rămîie acolo ; și dacă s-o cobori și n-o lăsa pe nimeni sus, nu mai varsă nici șarpele pietre.

— Măi, că suie-te, că-ți dau un pumn de nestemate de cotea din coș.

Piticul deloc.

— Suie-te, mă, c-așa ne-a fost învoiala [...].

Dacă văzu bogatul că nu e chip s-o scoată la cale cu el, luă coșul frumușel și se sui să-l puie la loc.

Piticul atîta aștepta : cum îl văzu cu coada ochiului sus, îi trecu și ameteală și tot și se repezi la frînghie și-o desprinsе de cîrlig ; de rămase bogatul spinzurat în pom.

— Lasă frînghia, mă, ce faci ? Las-o acolo să mă dau jos.

— Las' că stai tu bine ș-acolo, zise piticul încălecînd.

— Măi piticule, mă, îți dau dăsișii plini, numai pune frînghia să mă dau jos [...].

Dă-i bietul bogat în sus, dă-i în jos, nimic. De sărit nici gînd, că-și spărgea capul de nu-și mai găsea nici tîndări din el... Începu a plînge, și plînge, și plînge pînă auzi balaurul! Dacă auzi, se sui sus, și-l îmbrucă pe d-intregul și iac-asa se sfîrși cu el...".

Din alăturarea celor două fragmente reiese clar că D. Stăncescu a prins un alt ton de povestire, pe care-l folosește poporul, un ton în care apare gluma, umorul popular și care e mai puțin grav și ceremonios în raport cu personajele basmului sau cu gravitatea momentului. Limbajul însuși, care frizează prin unele expresii „vulgarul” (ca în *Sur-Vultur*), lasă această impresie. Acest lucru depinde și de un anumit tip de povestitor popular, peste care a dat întîmplător și care a cîștigat, prin vorba și darul lui narativ, simpatia culegătorului, subjugîndu-l astfel pe acesta stilistic. În popor există stiluri diferite de povestire și de creație literară. Un basm nu diferă de la povestitor la povestitor numai prin variante de conținut, ci și prin variante de stil narativ, dar asupra acestui lucru nu s-a stăruit încă suficient pînă acum.

Analizînd deci mai îndeaproape basmele publicate de D. Stăncescu, se poate vedea că meritul lui mare este acela de a fi surprins basmul românesc sub o față și o tonalitate nouă, existente în sinul poporului. Această caracteristică este evidentă în totalitatea basmelor sale.

Trebuie arătat de asemenea că, dacă în basme se folosesc expresii populare consacrate și un lexic sau forme fonetice și morfologice autentice populare: „draci scîlîmbiați”: „fin ghizdău verde”: „a veni șontic, șontic”: „a podidi plînsul”: „zăblaie”: „vrenic”: „a se oțări”: „ii dădu drumul”: „aidi” etc., culegătorului pare să-i scape

iei și colo expresii și adausuri personale, vorbind de exemplu de fata lui Tartacot „cu gura mică“, de care „s-amorezează“, eroul basmului : „și s-amorează, nu glumă, că de n-o vedea într-o zi, se prăpădea de tot“¹. Mai sint și alte cazuri.

Dar, cu toată atmosfera proprie basmelor culese de Stăncescu, cu toată bogăția elementelor realiste, aceste basme nu sint lipsite de avîntare în fantastic și de poezie.

Cînd în basmul *Sur-Vultur* vulturul dispare în văzduh, după ce bietul om „îl slobozise“, îl vindecase și-l hrănise și cu vitele din curte, urmează fragmentul :

„Cînd l-a pierdut din ochi, a început și el să fluiera :

— Ia te uită, mă, îmi mîncă vitele și mă lasă așa !...

Și puse mina să se scarpine în cap !

În vreme ce se scărpină el în cap de necaz, numai ce se pomeni că-i vijie ceva la ureche ; cînd se uită, ce să vază ?... Sur-Vultur se năpustise tocmai de-acolo din văzduh, cît putuse, cu pieptu-n prăjina din mijlocul curții și cum o izbise cu osu-pieptului, o virise pe toată în pămînt.

Apoi se îndreptă spre rumân și-i zise :

— Îmi încercai puterea ; acu pun-te-n spinarea mea și aidi !

După ce plecară înălțîndu-se în văzduh, taman cînd erau p-aproape de vîntul turbat, Sur-Vultur numai dădu drumul rumânului din ghiare și după ce-l lăsă de se învîrți nițeluș, îl prinse iar ; apoi după ce mai trecu nițel iar îi dădu și iar îl prinse pînă în trei ori, după care-i zise :

— Vezi, așa frică am pățit și eu cînd ai întins pușca spre mine, cum ai simțit și tu aici cînd îți dădui drumul.

¹ Nu e exclus ca termenul „a se amoreza“ să fi intrat ca un barbarism în limbajul însuși al povestitorului popular.

Apoi, după ce mai umblară vreme îndelungată, iacă dădură de niște case, de la soare a fost pulînd ține rumănu ochii deschiși dar la ele nu i-a putut deloc...“.

Se poate observa că fantasticul din basmele adunate de Stăncescu este strîns legat de chipuri de oameni și împrejurări de viață veridice.

Oricîte elemente realiste ar conține, basmele rămîn totuși și aici la construcția lor specifică, la caracterul lor general fantastic, la formule tipice, folosite la începutul și la sfîrșitul lor, încît numai nuanțele sînt proprii, structural ele rămîn la tipul obișnuit basmului.:

„A fost odată demult, demult rău,
Cînd fugeau șoarecii după pisici
Și erau mai nevoiași cei voinici“ [...]

asa începe basmul *Cerbul de aur*. Iar în *Zorilă Mireanu*, cînd calul zmeului se oprește de teama eroului, simțit pe aproape, zmeul îi spune cu o formulă obișnuită, de mijloc :

„Hi ! Cal de leu,
De paraleu,
De bun viteaz al meu :
Ce stai
Și răsai
Și-ndărăt te dai ?“

pentru ca în basmul *Dan și bivoli ai albi* să s-audă la sfîrșit :

„Iar eu venii călare p-un cocos,
Ca să nu viu pe jos
Și vă spusei o poveste
Care-a fost da' nu mai este.“

Și în basmele culese de Stăncescu eroii se metamorfozează, se prefac în „lighioane spurcate“ și au de luptat cu alte lighioane omenеști. În *Șarpele moșului*, basm frumos

și cu temă larg răspindită în literatura popoarelor¹, șarpele este un tânăr care învinge toate încercările grele; ridică palate, poduri de aramă, argint și aur și câștigă astfel pe fata împăratului, participând ca-n basme la masa nunții, care oricât e de fantastică, are note de veche nuntă boierească:

„Dac-a văzut așa împăratul, a hotărît să i-o dea (pe fată) și să facă nunta. Și se făcu nuntă împărătească d-au ținut chefurile nouă zile și nouă nopți, că curgea vinu-n pahare ca din șipot, iar niște haramine de țigani zdrăngăneau din diuple de juca toată lumea și mîncările le căra cu cuptoarele că era poftit mai tot norodul din împărăție; și toți se mirau de șarpe că-i era capu în palat, iar coada taman la bordeiul uncheșului, dar lumea — ca lumea — se miră ce se miră și-apoi se dădu la mincare, la băutură și la joc...“.

Aceleași note caracteristice se constată și în alte basme. În *Impărăția Arăpușchii*, de pildă, un fecior de împărat adună oaste multă „ca nisipu mării“ și pleacă împotriva acestei împărății, mergînd „ei așa, cale lungă să le-ajungă“, pînă cînd au dat de un palat frumos și nelocuit, cu mese-ntinse și cu pivniță plină de vinuri. Aci oștirea dă năvală și frumoasa Arăpușcă îi surprinde beți:

„Cînd văzură-ostașii așa, fuga la pivniță, că mîncarea e fudulie, băutura e unde e și băură pînă începură a le țiu urechile; și bolborosind cîte alea, ca niște năzdrăvani, adormiră bute. Ba adormiră și căpeteniile și împăratul. Și dacă adormiră [...], iacă veni în zbor o fată frumoasă, de înlemneai s-o fi văzut; și cînd veni, făcu zgo-

¹ Pentru literatura noastră, a se vedea variantele indicate de A. Schullerus, *Verzeichnis der rumänischen Märchen und Märchenvarianten*, Helsinki, 1928, nr. 425. A. Pentru existența basmului la alte popoare, cf. J. Bolte și G. Polivka, *Anmerkungen zu den Kinder — und Hausmärchen der Brüder Grimm*, vol. al II-lea, Leipzig, 1944, p. 245 și urm., și Stith Thompson, *The Types of the Folktale*, ed. a II-a, Helsinki, 1961, nr. 425.

mot de se sculară ostașii. Dar ea numai îi amenință cu paloșul ce ținea în mina dreaptă și toți rămaseră înlemniți în loc. Tăie din ei cițiva și p-ăilalți îi luă în vârful paloșului și-i aruncă cîte unul, în dosul palatului, peste alte hoituri de oameni...".

Astfel, în totalitatea lor, basmele culese și publicate de D. Stăncescu își păstrează caracteristicile specifice acestui gen de creație populară, dar au și note aparte, care descoperă o anumită predilecție pentru fenomenul realist local și pentru o anumită stare de spirit a pövestitorului popular, cu care se identifică de altfel culegătorul. Aceste basme îmbogățesc tezaurul și variația literaturii populare, iar valoarea lor literară e incontestabilă.

Dumitru Stăncescu, fără să fie o personalitate literară de răsünet și fără să fie un innoitor de drumuri, este totuși unul din acei literați, de la sfirșitul secolului al XIX-lea, care au activat cu rîvnă pentru luminarea largă a maselor populare, iar sub imboldul ideilor de prețuire, adunare și studiere a folclorului, propovăduite de unii învățați și maestri ca Al. Odobescu și B. P. Hasdeu, s-a dedicat culegerii acelei specii pentru care s-a simțit mai apt : basmele.

În răgazul de timp îngăduit de viața lui scurtă (a activat doar 15 ani) a lăsat o operă remarcabilă. Bibliografic, el este înregistrat ici și colo, dar în conștiința publică el n-a dăinuit nici măcar prin basmele publicate. De altfel, și alții dintre culegătorii noștri au rămas în anonim.

Dacă traducерile lui și activitatea de popularizator cultural sînt strîns legate de momentul respectiv, culegerile de literatură populară, cel puțin o mare parte din ele, sînt de valoare permanentă și merită a fi reeditate.

Valoarea literară a basmelor lui D. Stăncescu este evidentă, prin respectarea în mare măsură a autenticității

populare și prin surprinderea unor note speciale de povestire populară : realismul, familiaritatea exprimării, umorul popular, gluma. E de remarcat însă că D. Stăncescu a cules și producții, în special snoave, care n-au nici o valoare literară, dar care corespundeau gustului unei societăți amatoare de superficialități și de distracții ușoare. A făcut-o, poate, pentru a-și câștiga existența. Pasiunea lui sinceră a fost totuși basmul și a intenționat, se pare, după cum mărturisește Al. Macedonski într-o notă în *Literatorul*¹, să dea o amplă lucrare de basme populare.

Format, sub raport folcloristic, în spiritul școlii științifice a lui B. P. Hasdeu, D. Stăncescu a respectat în cea mai mare măsură graiul poporului, încît textele culese de el pot constitui material de studiu pentru cercetătorul filolog și lingvist.

Deși puțin cercetată pînă acum și socotită, probabil, de însemnătate redusă, opera sa de culegător îl așează pe D. Stăncescu printre folcloriștii noștri de frunte, ediția de față constituind o primă încercare de valorificare mai temeinică a culegerilor sale folclorice.

I. C. CHIȚIMIA

¹ În *Literatorul*, XIV, 1893, nr. 10, pp. 15—16.

TABEL CRONOLOGIC

1852—1853 V. Alecsandri publică *Balade (Cîntice bătrînești)*, partea I, 1852, partea a II-a, 1853.

1860 E. B. Stănescu Arădanul, *Prosa populara*.

1862 P. Ispirescu, *Basme sau povești populare*.
Nicolae Filimon publică în revista *Țăranul român* basmele *Roman năzdrăvan*, *Omul de piatră*, *Omul cu flori cu barba de mătasă* sau *povestea lui Făt-Frumos*.

1865 Apare revista *Familia* condusă de Iosif Vulcan.

1866 20 decembrie. Se naște la București Dumitru Stănescu. Tatăl său a fost secretar al Ate-neului Român : „Neobositul secretar al Ate-neului“, cum îl numea Al. Macedonski. Mama sa era născută Pariano și a copilărit la Mi-hăilești-Vlașca. Fratele tatălui a fost cunoscu-tul pictor Const. I. Stănescu, acela care a activat timp de 40 de ani în comitetul de di-recție al Teatrului Național.

V. Alecsandri, *Poezii populare ale românilor*. Ediție completă.

1867 I.C. Fundescu publică volumul *Basme, povești, păcălituri și ghicitori*. Ediții noi în 1870 și 1873.
1872—1876 P. Ispirescu, *Legende sau basmele românilor adunate din gura poporului, scrise și date la lumină de un culegător tipograf*.

1873—1874 P. Ispirescu, *Snoave sau povești populare*.

1882 P. Ispirescu, *Legende sau basmele românilor*.

1882 După ce și-a făcut clasele primare și apoi liceul la „Sf. Sava“, unde-l va fi avut profesor și pe G. Dem. Teodorescu, D. Stăncescu începe să publice în reviste primele sale încercări literare. În acest an debutează la *Literatorul* lui Al. Macedoski cu nuvela *Actualități*, o pagină plină de compasiune pentru o nefericită fată din popor. Interesul pentru cei umiliți și loviți de nevoi va stăruia și în alte proze. Tot acum începe să culeagă basme și snoave populare. Fixarea începerii acestei activități o face singur când răspunde în 1892 la prefața semnată de Ionescu-Gion la volumul de *Basme culese din gura poporului*: „E munca mea de opt ani — spunea D. Stăncescu — din cei mai frumoși ai unei vieți, aceea în care sînt numai plăceri, veselii și entuziasm“.

Se cunoaște și leagă o strînsă prietenie cu poetul Traian Demetrescu. Ce-i va fi unit pe cei doi tineri scriitori? Cu siguranță, convingerile lor democratice și aceleași preferințe, în unele cazuri, pentru unii scriitori francezi. „Modelul lui Tradem, spune G. Călinescu, pare a fi François Coppée, cîntărețul vieților umile“. D. Stăncescu a tradus și publi-

cat în 1896 romanul *Prietene* de Fr. Coppée. Un alt scriitor preferat de Tradem a fost Dumas-filul. D. Stăncescu a tradus două piese ale scriitorului francez, *Denise* și *Francillon*, amândouă reprezentate la Teatrul Național. Să adăugăm că amândoi erau de aceeași vîrstă și tot amândoi au fost fizici.

1893 P. Ispirescu, *Basme, snoave, glume*.

I. Urban Jarnik — A. Birseanu, *Doine și strigături din Ardeal*.

1884 Apare în ziarul *Clopotul*, Craiova, *Schiță istorică a minăstirii Sinaia...* 1695—1895.

Apare volumul *Povești adevărate (imitații și traduceri)*.

Apare în reviste basmul : *Călugăraș* (*Literatorul*, V. pp. 259—263) și în *Cimpoiul*, Rimnicu-Sărat, III, pp. 461—464.

1884—1885 Continuă să publice în *Literatorul* proză originală ca *Întîmplările unei băncuțe*, *Memoriile unui căfel*, *Monologul unui papagal*, *Copilul muncitorului*, *Pastel* și piesa de teatru de influență folclorică *Popa Cinzeacă*. De asemenea, basme și snoave.

1885 Îi apare volumul *Basme culese din popor*, cu o introducere de M. Gaster. Cuprinde basmele : *Pici ramură din nuc* ; *Fratele Budațică* ; *Norocul și nenorocul* ; *Împărăteasa cea înțeleaptă* ; *Searpele moșului* ; *Fata cu urechea roșie*.

G. Dem Teodorescu, *Poezii populare române*.

Apar în reviste basmele : *Impărăția Arăpu-
chii* (*Revista literară*, VI, pp. 360, 362), *Fre-
tele Bucătică* (*Literatorul*), *Răsplata sfint
Sîmbete* (*Revista literară*, VI, pp. 450—453),
România, nr. 173, p. 400 ; *Opinca*, I, nr. 16,
Fîntîna Sticlișoarei (*Revista literară*, VI, 121,
incomplet), *Împărăteasa înțeleaptă* (*Familia*
XXI, pp. 30—31), *Busuioc și Musuioc* (*Româ-
nia*, II, nr. 102—104, pp. 328—330), *Fa-
popii a cu stem* (*Revista literară*, VI, pp.
536—539), *Povestea norocului* (*Luminăto-
riul*, VI, nr. 103 : *Foișoara*), *Împăratul pe-
știlor* (*Revista literară*, VI, p. 188, incom-
plet, și în *Necesarul*, III, pp. 28—30), *Pie-
ramură din nuc* (*Romania*, II nr. 195—196,
pp. 422—423 ; nr. 198, p. 425).

1885—1886 Apare revista *Analele literare*, din al-
cărei comitet de redacție face parte și
D. Stăncescu.

1886 Colaborează la *Revista literară* cu proza *Dor
de ducă*.

Volumul lui P. Ispirescu, *Povești morale adu-
nate*.

I. G. al lui Sbieră, *Povești populare românești*.
Manuscrisul era gata din anul 1859.

Apar în reviste basmele : *Sur-Vultur*
(*Romania*, II, nr. 142, p. 655), *Zorilă Mi-
reanu* (*Romania*, XXX, pp. 17—19 și în *Lu-
minătoriul*, VII, nr. 100—101, pp. 8—10),
Înșir-te mărgărite cu dalbe flori aurite (*Ca-*

lendarul Curierului, XIII, pp. 6—10), *Fata popii a cu stem* (*Gazeta poporului*, II, nr. 6), *Dan și bivoli ai albi* (*Revista literară*, VII, pp. 40—46 și în *Gazeta poporului*, II, nr. 5), *Împăratul peștilor* (*Gazeta poporului*, II, nr. 5, pp. 5—6), *Cocoșul moșului* (*Almanahul comercial*, pp. 140—44), *Chelea năzdrăvanului* (*Calendarul Universal*, pp. 36—41).

1887 Se reprezintă la Teatrul Național cele două piese de A. Dumas-fils, *Denise* și *Francillon*, amândouă traduse de D. Stăncescu.

Apar în reviste basmele : *Răsplata Sfintei Simbete* (*Hoțul*, I, pp. 101—102), *Chelbea năzdrăvanul* (*Calendarul pentru toți românii*, I, pp. 36—41).

1888 Ion Pop-Reteganul. *Povești ardelenesti*, în 5 părți.

Moare P. Ispirescu.

1889 Din acest an și pînă în 1894 publică basme și snoave în *Calendarul ilustrat bucureștean*. Publică în *Revista olteană* prozele *Artă* și *De teamă*.

Publică snoave în *Revista nouă* a lui B. P. Hasdeu.

Apar în reviste basmele : *Cerbul de aur* (*Revista nouă*, II, pp. 196—199), *Împăratul peștilor* (*Familia*, XXV, pp. 529—531).

Apare primul volum de anecdote al lui Th. D. Speranția.

1890 Se află la Liège, în Belgia, unde își va lua doctoratul în științe sociale.

Aici află, dintr-o scrisoare a lui N. Iorga, că Emile Picot va vorbi despre basmele culese de el la Școala de limbi orientale din Paris. Apar în reviste basmele : *Răsplata Sfintei Simbete* (*Familia*, XXVI, p. 596), *Țiganul cu trei suflete* (*Revista nouă*, pp. 478—480), *De ce n-are ursul coadă* (*Revista nouă*, III, nr. 4—5, pp. 196—197).

1891 Moare Emile de Levelaye, profesorul de economie politică pe care-l audiase la Liège. Apar în reviste basmele : *Împărăția Arăpușchii* (*Familia* XXVII, pp. 105—106), *Irimia* (*Familia*, XXVI, pp. 445—446, 457—458), *Țiganul cu trei suflete* (*Gazeta Transilvaniei*, LIV, nr. 107), *Basmul cu măciuchița* (*Revista Alecsandri*, I, nr. 1, pp. 4—6).

1892 Volumul *Basme culese din gura poporului*, cu închinată culegerea. Conține 25 de basme : o prefață de G. Ionescu-Gion, căruia îi și este *Sur-Vultur* ; *Cerbul de aur* ; *Împărăția Arăpușchii* ; *Fratele Bucățică* ; *Zorilă Mireanu* ; *Călugăraș* ; *Norocul și nenorocul* ; *Un mort a omorât doi și doi au omorât doisprezece* ; *Răsplata sfintei Simbete* ; *Înșir-te mărgărite cu dalbe flori aurite* ; *Fintina Sticlișoarei* ; *Împărăteasa înțeleaptă* ; *Busuioc și Musuioc* ; *Fata popii a cu stem* ; *Povestea norocului* ; *Dan și bivoli ai albi* ; *Împăratul peștilor* ; *Irimia* ; *Cocoșul moșului* ; *Sfântul Arhanghel și lemnarul* ; *Țiganul cu trei suflete* ; *Șarpele moșului* ; *Fata cu urechea roșie* ; *Pici ramură din nuc* ; *Săracul și dracul*.

N. Iorga face o primire călduroasă volumului și-l compară pe Stăncescu cu I. Creangă și

P. Ispirescu, opinînd pentru încadrarea lui în direcția lansată de Ispirescu. Trecînd la analiza basmelor, Iorga observă în unele reluarea unor motive și rezolvări identice, precum și prezența unor dialoguri prea lungi.

Culegătorul ar fi avut menirea să intervină în poveștile culese : „el trebuie neapărat să transforme povestea auzită rău, fragmentar sau difuz, dar s-o transforme astfel încît ea să pară a ieși din gura unui țaran ideal. Și atuncea ea ar fi culeasă în adevăr «din gura poporului». Deși a lăsat intriga neatinsă, chiar cînd jignea unitatea de interes, deși s-a înșelat asupra popularității unor dialoguri și cuvinte, D. Stăncescu a făcut astfel de foarte multe ori, fără îndoială. Cu rezervele asupra metodei, culegerea d-sale e cea mai bună după a celor doi meșteri ai genului, și citirea-i e, cu toată simplitatea subiectelor, de cel mai mare interes. Același lucru se poate zice, desigur, și de cele două prefete, un monument al obiceiurilor noastre literare de la sfîrșitul veacului al XIX-lea.“ (*Timpul*, nr. 68, 27 martie 1893).

Volumul este elogiat și de Artur Gorovei : „Basmele domnului Stăncescu sînt bine alese și frumos scrise. O carte care merită să fie citită“ (*Șezătoarea*, I, 1892—1893).

Snoave sau glume populare. Conține 13 snoave și 5 basme despre animale : *Cîinele*, *pisica și șoarecele* ; *De unde se trag ogarii* ; *De ce n-are ursu coadă* ; *De ce fuge ogarul după iepure* ; *De ce se miros cîinii*.

1 martie. Apare la Fălticeni *Șezătoarea*. Director : A. Gorovei.

Apare în revistă basmul *Împărăția Arăpușcii* (Foaia poporului, pp. 171—174).

- 1893 Volumul *Cerbul de aur și alte basme pentru copii*, cu ilustrații de Jiquidî. Cuprinde 13 basme : *Cerbul de aur* ; *Norocul și nenorocul* ; *Răsplata sfintei Simbete* ; *Înșir-te mărgărite cu dalbe flori aurite* ; *Împărăteasa înțeleaptă* ; *Povestea norocului* ; *Împăratul peștilor* ; *Coșul moșului* ; *Țiganul cu trei suflete* ; *Șarpele moșului* ; *Pici ramură din nuc* ; *Săracul și dracul*.

B. P. Hașdeu îl menționează și pe D. Stăncescu în studiul *Basmul din Etymologicum Magnum Romaniae*, Tomul III. Al. Macedonski, în *Literatorul*, remarcă prodigioasa activitate și marile proiecte ale lui D. Stăncescu.

Volumul *Alte basme culese din gura poporului*. Cuprinde basmele : *Finul lui Dumnezeu* ; *Floarea de aur* ; *Floarea și Florea* ; *Cei trei frați*, *Cele două sălcii* ; *Muma-Pădurii* ; *Chel-bea năzdrăvanul* ; *Trei frați năzdrăvani* ; *Fata din sfeșnic* ; *Vaca neagră* ; *Țapul babii*.

Volumul *Snoave* conține 24 snoave și 4 basme despre animale : *Cîinele*, *pisica și șoarecele* ; *De ce n-are ursu coadă* ; *De ce fuge ogarul după iepure* ; *De ce se miros cîinii*.

I. G. Bibicescu, *Poezii populare din Transilvania*.
G. Cătană, *Fovești populare din Banat*.

Basmul *Sora Soarelui* apare în *Calendarul ilustrat bucureștean*, V, pp. 58—62.

1894 G. Dem. Teodorescu publică primul său basm popular, *Fata din dafin*, în *Ateneul român*, nr. 1,

15 ian., pp. 46—55. Întreaga colecție îi va apărea însă postum, în 1968.

1895 Volumul *Glume și povești*, cu o scrisoare de la Al. Vlahuță. Conține 60 de snoave și basmele : *Cîinele, pisica și șoarecele ; Baba ne-sățioasă ; Găina neagră ; Minea viteazul ; Stăncuța și Mierlița ; Tartacot ; Fetele de împărat ; Făt-Frumos cu puii de fiară ; Flăcăul și pajura*.

N. Iorga recenzează și acest volum : „Într-o literatură așa de afectată, cum e a noastră astăzi, e o plăcere să legi din vreme în vreme iarăși cunoștință cu D. Stăncescu. Ne spune [de] data aceasta adunătorul sobru și simplu al producțiilor populare cîteva din cele mai bune din poveștile sale, povești mai puțin împodobite, mai puțin personale, mai puțin frumoase în sensul literar al cuvîntului, decît cele ale lui Ispirescu, Creangă sau Delavrancea, dar de un adevăr mai mare. În povești autorul — «culegătorul», își zice cu modestie D. Stăncescu — nu poate fi lăudat, firește, decît pentru nemerirea tonului care se impune în reproducerea literară a poveștii auzite, pentru dezbrăcarea sa completă de personalitatea cărturarului, pentru transformarea sa într-un țaran care povestește cît e cu putință de bine. În «snoave», în multe dintre «snoave», s-a putut mișca mai liber, și aceste scurte bucăți vesele se cetesc cu ușurință și plăcere. E în proză D. Stăncescu astăzi ceea ce era d. Speranță în versuri cînd publica cele din-tăi anecdote populare sau mai bine cum a fost Anton Pann, mai puțin limbut și mai apropiat cu mintea de popor. Nu sînt lucruri

de o comicitate epică, precum le întâlnim la neîntrecutul Creangă, care avea o personalitate fără asemănare mai distinctă, mai puternică, care avea geniul comic.

Aici te atrage tonul dezghețat, vioi al povestirii care nu se pierde în lungimi fără folos, care se mintuie pînă n-a trecut zîmbetul născut de dînsa, înlocuit cu un căscat de dimensiuni mai întinse, căscat de om care pleacă pentru o lungă și puțin accidentată călătorie. Sint și unele banale, de rău-gust, printre «snoavele» d-lui Stăncescu, cele mai puține însă. Și ele vor fi, desigur, și mai puține în volumele următoare, cît de multe ale acestui om de talent care lucrează.” (ian. 1895).

Volumul *Povești și snoave noi pentru popor*. Pe lângă traduceri și proze originale, conține și basmele *Sluga și popa*; *Sora Soarelui*; *Sfîntul Arhanghel și lemnarul*.

Publică pînă în 1897 snoave în *Revista literară*.

1 martie. Împreună cu Carol Müller pune bazele colecției „Biblioteca pentru toți”, care va aduce mari servicii pătrunderii în masele de cititori a literaturii române și a celei universale, cărții de știință și artă.

Apariția „Bibliotecii pentru toți” a stîrnit interes major în rîndurile cărturarilor și cititorilor. Presa vremii salută actul cultural : „Un librar din București, Carol Müller, a luat hotărîrea de a tipări un șir de cărțile pe ales, frumoase și ieftine de tot. Și-a luat în ajutor pe Dumitru Stăncescu, bun scriitor român, însărcinîndu-l cu alegerea cărților care

să le tipărească. „(*Foaia poporului*, Sibiu, 4 iunie 1895 ; reprodus și de *Tribuna*).

„Noi felicităm pe editor și director pentru chipul cum au înjghebat această întreprindere așa de folositoare și le urăm din ce în ce mai mari succese“ (*Universul ilustrat*, 18 martie 1896).

A. Vlahuță sublinia repercusiunile ce le va avea această colecție asupra cititorilor și scriitorilor : „«Biblioteca pentru toți» aduce un îndoit serviciu literaturii noastre : asigură cititori scriitorilor de azi și prepară scriitori pentru cititorii de mâine. Cei zece mii de cititori statornici ai «Bibliotecii pentru toți» prevestesc literaților de mâine o soartă mai bună. Talentele, scăpate de robia mizeriei, vor produce mult și mai bine.“

Apare volumul *La gura sobei* — snoave și basme. Conține 16 snoave și basmele : *Fata unchișului* ; *Baba nesățioasă* ; *Prichiduță* ; *Chelbea năzdrăvanul* ; *Țapul babil*.

1895—1899 D. Stăncescu traduce și publică în „B.P.T.“ peste 20 de volume din opere ale unor scriitori străini ca Andersen, André Theuriot, M-me Colomb (Josephine-Blanche Bouchet), A. Gennevraye, François Coppée, Paul Bourde, Emile Augier și Jules Sandeau, A. Dumas-Fiul, Bernardin de Saint-Pierre ș.a. Traducerile s-au bucurat de bune aprecieri : „Din *Sirena*, pe care am publicat-o, cititorii noștri au putut vedea în ce limbă aleasă, netedă și dulce sînt traduse poveștile de către Dumitru Stăncescu, condu-

cătorul întregii publicațiuni“ (*Tribuna*, 3 iunie 1895).

„Biblioteca pentru toți“ tipărește în timpul conducerii literare a lui D. Stăncescu peste 160 de numere.

1896 16 (17) aprilie. Moare Traian Demetrescu

1896 25 decembrie. D. Stăncescu împreună cu D. Ionescu Slăniceanu, inginer, și I. S. Spartali, vechi publicist, scot *Foaia pentru toți*, revistă enciclopedică populară și pentru familie. Revista se ocupă de educație, teatru, muzică, modă, publică bucăți morale, basme, credințe populare, zicale, angajează convorbiri săptămânale despre caritate, cinste, respect, educație în familie. Are cronică medicală, științifică, sportivă. D. Stăncescu semnează aici articole despre diferite personalități, cronici teatrale și muzicale, publică basme. Revista apare pînă în 1899.

1897 2 iulie—2 august. Face o călătorie în Elveția, în timpul căreia își va ține un jurnal care dovedește observație penetrantă, stil alert concis. Fragmente din jurnal au fost publicate începînd de la 9 iulie în *Adevărul*.

Apare volumul miscelaneu *Crîmpeie. Păreri și impresii. Notițe biografice. Treizeci de zile în Elveția* va fi recenzat de Ilarie Chendi în *Familia*, 1898, nr. 9.

Apar în revistă basmele : *Cele două sălcii* (*Foaia pentru toți*, I, nr. 42, pp. 334—335), *Prichiduță* (*Foaia pentru toți*, I, nr. 53, pp. 491—492).

1898 Vara, la Cîmpulung-Muscel este supus unei „dificile operații“. În toamnă, se află în Franța, la Menton.

1899 9 sau 12 iulie. D. Stăncescu moare la Brunnen în Elveția, după alte surse la Axentels, în urma unei neîndurătoare boli.

Disparația îi este semnalată în *Adevărul* din 12 iulie 1899 și în *Calendarul pentru toți*, 1900, p. 135. Semnatarul necrologului, N. D. Popescu, binecunoscutul autor al povestirilor cu haiduci, scria : „La 12 iulie a încetat din viață la Axentels, Elveția, de ftizie pulmonară tinărul scriitor D. Stăncescu, autorul culegerilor de *Basme* populare, care s-a distins în literatura română mai ales prin scrierea într-un adevărat stil popular, a basmelor, anecdotelor și poveștilor populare române. La 20, corpul său sosi în București la Gara de Nord și la 21 fu înmormîntat la Cimitirul Belu.“

★

1900 Gr. G. Tocilescu, *Materialuri fotetoristice*, vol. I, partea 1 și 2, vol. II.

1902 În *Calendarul ilustrat al „Bibliotecii pentru toți“*, sub semnătura lui D. G. Victorian apare articolul omagial *Dumitru Stăncescu. Memoriei Fondatorului „Bibliotecii pentru toți“*, în care se sublinia o serie de trăsături ale personalității dispărutului : bunătatea nesfîrșită, manierele alese, verva, gluma și spiritul caustic, pasiunea pentru frumos, modestia. Apoi autorul articolului face o afirmație, neîmplicată de temei : „Stăncescu a fost semnalat de scriitorii noștri de frunte ca un adevărat

novator în beletristica românească“. Evident, aceasta a fost doar o promisiune neîmplinită de dispariția sa prematură.

Apare postum în *Revista literară* monologul *Cartoful*.

- 1903 L. Bachelin, în *Esquisse Roumaines, I-ere serie. Litterature, folklore et art*, vorbește despre colecțiile P. Ispirescu, D. Stăncescu, G. Dem. Teodorescu.
- 1932 I. A. Candrea citează basme ale lui D. Stăncescu în cursul *Lumea basmelor*, ținut la Facultatea de litere și filozofie din București.
- 1955 Apare la Editura tineretului în colecția „Biblioteca școlarului“, o selecție de *Basme* de D. Stăncescu, cu prefață de I. C. Chițimia. Conține o selecție de 11 basme : *Sur-Vultur* ; *Cerbul de aur* ; *Zorilă Mireanu* ; *Înșir-te mărgărite cu dalbe flori aurite* ; *Împărăteasa înțeleaptă* ; *Împăratul peștilor* ; *Irimia* ; *Fata uncheașului* ; *Prichiduță* ; *Chelbea năzdrăvanul* ; *Țapul babei*.
I. C. Chițimia publică în *Limbă și literatură*, I, pp. 2—17 studiul *D. Stăncescu, literat și folclorist*, republicat și în volumul *Folcloriști și folcloristică românească*, Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1968, pp. 371—387.
- 1956 Basme ale lui D. Stăncescu sînt citate în studiile : I. C. Chițimia, *Fauna în basmul românesc (Calul)* ; Gh. Vrabie, *Flora în basmul românesc*, ambele publicate în *Studii și cercetări*

de istorie literară și folclor, anul V (1956), nr. 3—4.

Apare la Editura Academiei *Antologie de literatură populară*, volumul II, *Basmul*, în care figurează 5 basme culese de Stăncescu : *Cerbul de aur* ; *Fata unchiașului* ; *Înșir-te mărgărite cu dalbe flori aurite* ; *Împărăția Arăpușchii* ; *Sur-Vultur*.

1960 Reapare într-o nouă serie „Biblioteca pentru toți” (seriile anterioare : 1895—1949 și 1950—1959).

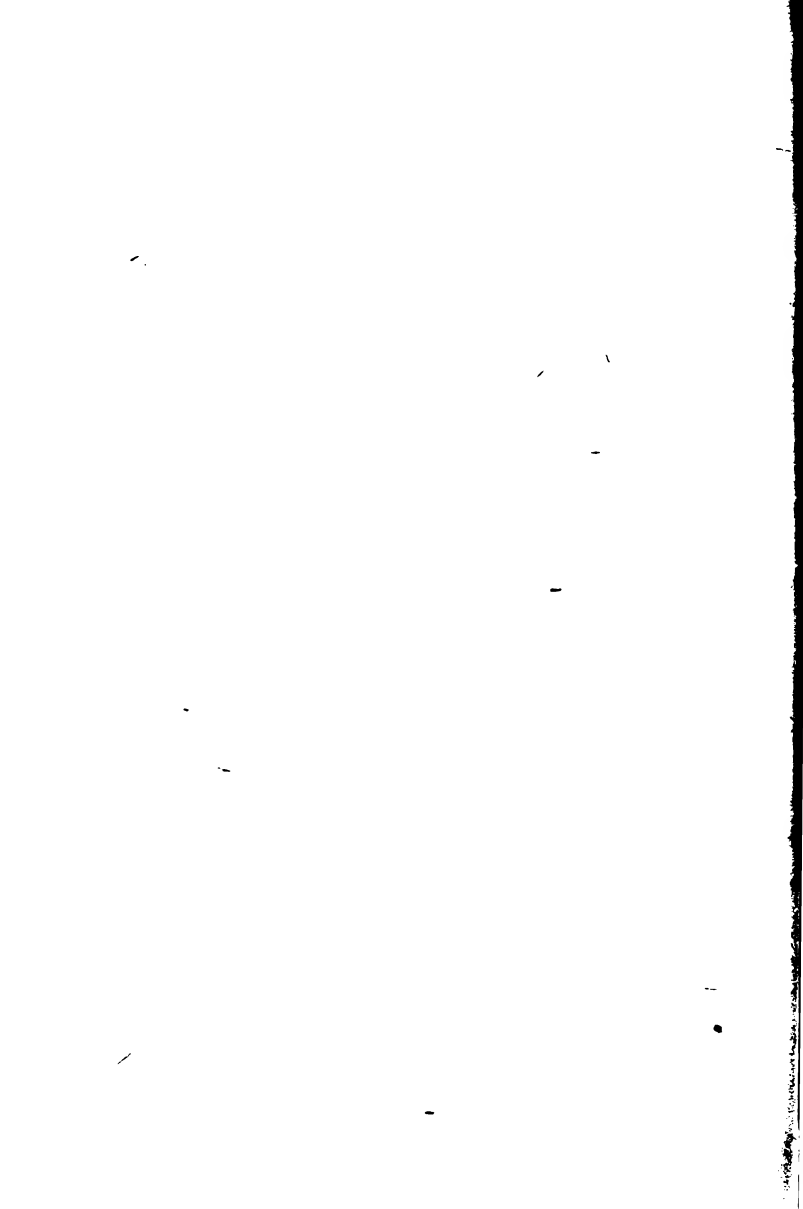
1965 *Estetica basmului* de G. Călinescu analizează și basme din colecția lui D. Stăncescu.

1967 Editura Academiei publică volumul *Povești, snoave și legende*, ediție îngrijită de I. C. Chițimia. Conține și 3 basme din colecțiile lui D. Stăncescu : *Țapul babei* ; *Cocoșul moșului* ; *Împărăteasa înțeleaptă*.

Apare în „Biblioteca pentru toți” antologia în două volume : I. *Tinerețe fără bătrânețe și viață fără de moarte* ; II. *Făt-Frumos cu părul de aur*, ediție îngrijită de Ioan Șerb, în care a fost cuprins și basmul lui Stăncescu, *Fata unchiașului*.

1969 Volumul de basme al lui D. Stăncescu — cel din 1892 — este cónsemnată în lucrarea cercetătorului german Felix Karlinger : *Einführung in die romanische Volksliteratur*, I, München.

IORDAN DATCU

NOTĂ ASUPRA EDITIONII

Din anul 1895, cind au apărut ultimele volume de basme populare culese de Dumitru Stăncescu, nici o ediție n-a reunit întreaga proză populară a folcloristului, deși ea și-a cîștigat un loc de cinste în istoria folcloristicii, alături de aceea a lui P. Ispirescu, I. C. Fundescu, Ion Pop-Reteganul, G. Dem. Teodorescu. E totuși de menționat volumul de *Basme* apărut sub îngrijirea și cu prefata lui I. C. Chițimia, în anul 1955, în „Biblioteca școlarului“, la Editura tineretului. Au mai reținut unele basme ale lui D. Stăncescu cîteva antologii, printre care aceea apărută la Editura Academiei în 1956, *Antologie de literatură populară*, volumul II, și *Tinerete fără bătrînețe*, ediție îngrijită de Ioan Șerb, 1967 (în „Biblioteca pentru toți“).

Această ediție își propune să repare o veche lacună și reunește pentru prima dată într-un volum ceea ce a publicat D. Stăncescu în volumele : *Basme culese din popor*, 1885 ; *Basme culese din gura poporului*, 1892 ; *Alte basme culese din gura poporului*, 1893 ; *Glume și povești*, 1895 ; *Povești și snoave noi pentru popor*, 1895 ; *La gura sobei, snoave și basme*, 1895.

Basmele volumului din 1885 au fost reluate de Stăncescu în ediția din 1892, de aceea am reprodus întocmai

volumul acesta, din primul reținând doar introducerea lui M. Gaster.

Prețuirea pentru comorile spirituale ale poporului s-a fost imprimată lui D. Stăncescu de bunica și mama sa, ambele bune povestitoare, de la care a și cules și publicat câteva basme bune. După influența familiei a urmat aceea hotărâtoare a unor scriitori ca Al. Odobescu și B.P. Hasdeu, acesta din urmă creator de școală folclorică românească.

D. Stăncescu nota — la 26 februarie 1892 — în scrisoarea către G.I. Ionescu-Gion publicată în volumul *Basme culese din gura poporului* : „E munca mea de opt ani din cei mai frumoși ai unei vieți, aceia în care sînt numai plăceri, veselii și entuziasm“. Consemnarea fixează în anul 1884 începutul preocupărilor lui D. Stăncescu pentru culegerea basmelor populare. Spre sfîrșitul acestui an colecționarul avea tipărită prima coală din volumul care a apărut în 1885.

Cele mai multe basme culese de Stăncescu aparțin Munteniei; doar câteva au provenit de la informatori moldoveni sau transilvăneni. Credem că mai toți informatorii săi au fost întîlniți la București; în orice caz, nu avem informații că D. Stăncescu s-ar fi deplasat special pentru culegeri. Cele mai multe basme au fost culese nemijlocit de la informatori; sînt însă și câteva basme oferite de [I.G. ?] Bibicescu, de poetul Th. M. Stoenescu și de „un căpitan în retragere“.

Spre deosebire de G. Dem. Teodorescu, D. Stăncescu s-a simțit obligat de a nota sursele basmelor, informatorii, precum și unele amănunte prețioase. Între acestea amintim specificarea făcută la basmul *Minea Viteazul* : „scris întocmai cum mi l-a spus“, ceea ce recomandă la D. Stăncescu un însemnat scrupul științific, apreciat de altfel încă din 1885 de M. Gaster. Acest scrupul a acționat

atît în ceea ce priveşte conţinutul cît şi în latura expresiei, a limbii naraţiunilor populare pe care le-a cules.

Volumele sale conţin încă din titlu specificarea : „din popor” ori „culese din gura poporului”. Această ultimă formulă era un loc comun în epocă (se întîlneşte la Ispirescu şi la Ion Pop-Reteganul) ; la Stăncescu ea însă corespunde perfect metodei de culegere, grijii de a respecta forma în care a auzit basmele. Acestea n-au fost considerate doar pretexte, scheme pentru improvizaţii, aşa cum procedase At. M. Marienescu. Chiar G. Dem. Teodorescu, care afirmă că „e un păcat de neiertat culegătorului de literatură poporană cea mai mică schimbare, cea mai mică corecţiune şi întocmire din partea-i”, — n-a respectat cu rigoare principiul susţinut atît de categoric. El nu şi-a notat informatorii la toate basmele iar o bună parte din basme le-a scris la mult timp după ce le-a auzit, avînd însă grijă să consemneze data şi locul unde le-a supus ultimei redactări.

O singură dată D. Stăncescu a prelucrat, de altfel mărturisit, un motiv, *Soarele şi luna*, după o sursă cultă : *Istoria românilor* de A. D. Xenopol.

Chiar dacă n-am fi avut asigurările de autenticitate a basmelor, ne-ar fi fost uşor să recunoaştem gradul înalt de respectare a personalităţii, stilului şi expresiei populare a rapsozilor ascultaţi. Basmele sale pot servi foarte bine studiului graiului muntenesc.

Un alt aspect care recomandă competenţa lui D. Stăncescu este notarea variantelor, în care el a văzut semnificaţii deosebite. Astfel i se pare elocvent că acelaşi basm este povestit de doi informatori din locuri diferite ale ţării.

Acestea fiind, în linii mari, caracteristicile metodei de lucru şi ale basmelor culese de D. Stăncescu, ediţia noastră şi-a propus să respecte toate particularităţile limbii naraţiunilor populare cuprinse în volumul de faţă.

Fiind convinși că D. Stăncescu a fost un fidel cunosător, cu o ureche foarte atentă la particularitățile de limbă ale povestitorilor populari abordați, aspect care-l apropie pe Stăncescu de culegătorul modern, ne-am luat ca deviză respectarea textului publicat.

Astfel am păstrat unele dublete, punindu-le în seama oscilațiilor de rostire ale informatorilor : *urenic-vrednic* ; *odini-odihni* ; *șearpe-șarpe* ; *gēnuchi-genunchi* ; *cămașe-cămașă* ș.a. Am păstrat de asemenea formele muntenesti ale substantivelor *mătușe*, *ușe*, *cenușe*, *vițelușe*, *căldăruse*, *grije*. Apar apoi adv. *acilea*, pronumele *aia*, *alea*, *dor* pentru adv. *doar*.

Nu am păstrat însă grafiile de epocă transformându-le astfel *ê-ă* ; *rězboi-război*, *rēsună-răsună*, *vězduh-văzduh* ; *ê-i* : *aducēndu-și* — *aducindu-și*.

Am renunțat la *û* în exemple ca următoarele : *începiû-începui*, *pociû-poci*, *sfirșiiû-sfirșii*, *nevoiașiû-nevoiaș* etc.

Am transcris cu diftongul *ie* cuvinte ca : *spue-spuie*, *băete-băiete*, *femee-femeie*, *muere-muiere*, *ferar-fierar*, dar am păstrat formele : *orce*, *vro* și *dăsagi*.

Numeralul *duoi* l-am transcris *doi*.

În câteva cazuri, spre a face textul mai explicit, am adăugat între paranteze drepte unele cuvinte care ni se păreau a lipsi. De asemenea, am înlocuit unele cuvinte, puține, cu altele mai proprii, notînd operația în subsol.

N-am îndreptat dezacordurile gramaticale.

Multe din basmele lui D. Stăncescu au apărut și în publicații periodice (reviste, almanahuri), atît înainte cît și după publicarea în volume. Basme din unele volume (1885, 1895) au fost reluate în alte volume ulterioare. Am remarcat că uneori Stăncescu a procedat la ușoare modificări : a schimbat cuvinte sau, în câteva cazuri, chiar structura unor propoziții sau fraze. Astfel, basmele *Chelbea năzdrăvanul* și *Țapul babei*, ambele din 1893, și

Baba nesăţioasă (1895) dovedesc asemenea deosebiri în volumul *La gura sobei* (1895).

Dat fiind specificul colecţiei în care apare această ediţie, n-am alcătuit un aparat de note în care să consemnăm deosebirile de text amintite. O facem doar aici.

După ştiinţa noastră, în afară de *Basmul cu măciuca* (apărut în *Revista Alecsandri*, 1891), toate basmele lui Stăncescu au fost cuprinse în volumele apărute în timpul vieţii colecţionarului. Acest basm l-am reprodus în secţiunea *Din publicaţii*.

Pentru o bună edificare a cititorului de astăzi am considerat necesară reproducerea prefetelor şi a dedicaţiilor volumelor antume.

Greşelile evidente de tipar au fost îndreptate tacit.

Notele lui D. Stăncescu poartă menţiunea : n. D. S., iar notele noastre : n. ed.

IORDAN DATCU

BASME

culese din gura poporului
cu o prefață de
G. I. IONESCU-GION

1892

CA UN FEL DE PREFAȚĂ

Cine din noi toți, o, cititorule care deschizi această carte cu dulce și blajină plăcere, căci, prin cele într-însa coprinse, te vei întoarce la anii fericți ai copilăriei ; cine din noi toți nu am avut o bunică sau o sfătoasă bătrână în familie ?

Cine din noi toți, de la vîrsta de șase și pînă la vîrsta de doisprezece ani ai copilăriei, nu am ascultat, cu o lăcomie în veci nesăturată, basmele cele frumoase și minunate pe care, cu glas liniștit și mîngăios, ni le povestea bunica ?

Cîte salturi, cîte călătorii pe tărîmul nostru și pe tărîmul cellalt, nu ne-a făcut închipuirea, zburînd tot mai iute ca vîntul și nu mai încet ca gîndul, îndată ce al bătrînei „a fost odată” ca niciodată” răsuna la urechile noastre cu un farmec mai înspîrător decît cutare sau cutare frază a unei geniale melodii !

Ai văzut pînă acum și vei mai vedea și de aci înainte multe și mărețe priveliști ; ai citit și vei citi multe și mărețe descrieri și meșteșugite povestiri, desfășurîndu-se ca în trîmbe-trîmbe din penele măiestre ale preavestițiilor romancieri ; nici unele însă nu au vorbit închipuirei tale cu elocința vie a lui Făt-Frumos, a Ileanei Cosinzene, a Zmei-

lor celor buni și a Zmeilor celor răi ; nici unele nu au întipărit pe fața ta mai adevărat și mai cu deplinătate plăcerea, sau mîhnirea, sau groaza sufletului ; pe nici unele nu le-ai simțit apropiindu-ți-le în tot și-n toate, cum ai simțit atuncea peripețiile admirabilelor basme din vremea de aur a copilăriei și, deci, a imaginațiunei tale.

Dacă nu ești fin de siècle, hîrșit adică și în cuget și-n simțiri, mărturisește, cititorule, mărturisește neted și fără șirete restricțiuni că niciodată sau cū rar, foarte rar ți s-a întîmplat să mai vibrezi cu atîta intensitate, să mai împărtășești atît de adînc fericirea sau nefericirea altora și, ridicîndu-te ușor pe aripele fanteziei din lumea ta, să mai trăiești atît de complet într-o altă lume cu alte raiuri, cu alți zei.

Și mai mărturisește, prietinosule cititor, că adesea, mai tîrziu, cînd lupta pentru existență te-a aruncat în învălmășeala cea mare care se numește viață, te-ai gîndit cu dor la momentele ce petrecuseși rîzimat cu cotul de genuchiul bunicii, cu ochii în ochii ei și sorbind cu delicie cuvintele ce de pe buze-i, în șiruri nesfîrșite, se deșiră dintr-al ei Înșiră-te, mărgărite !

O ! da, te-ai gîndit, sînt sigur, în dese rînduri la Înșiră-te, mărgărite al bătrinei de multe minunății știutoare, și te-ai întrebat cu curiozitatea și mirarea coaptei judecăți : Doamne ! putea-se-vor scrie acele năzdrăvane basme pe care bunica sau mama Izi știau să ni le povestească atîta de frumos acum 20, sau 30, sau 40 de ani ? Cît de mult ai dori să vîd ce simțimînte și ce emoțiuni m-ar încălzi acum pe mine care, atunci cînd mama Izi ni le spunea, colcăiam și ardeam cu atîta putere fie pe lumea aceasta, fie pe lumea cealaltă. Pierde-

vor scrise basmele farmecul? Să se poată oare scrie basmele?

Greu, prietine, greu de tot se pot scrie cu florile, și mirosurile, și miresmele, și firea, și simțirea, și gândirea ce-ntr-însele coprend aceste amintiri iubite ale copilăriei noastre.

Nu știu, zău! dacă a serie un basm, dacă a pune pe hîrtie și prin urmare a înlănțui această întrari-pată și ușoară ființă a geniului popular nu ar fi totuna cu a zdrobi umerii rozalbi și gingași ai unei adorate fecioare sub greutatea năpraznică a unei sarcini ce nu i se cuvine.

Și iarăși nu știu dacă nu ar trebui să credem că de sus caută să primească darul acei aleși, cărora li s-a dat să știe a povesti basmul, așa cum din nemeșteșugita minte și amintire a bătrînului sau bătrînei au auzit povestindu-se basmul cel minunat.

Să păstrezi d-a lungul porestirei nota într-ade-văr firească a basmului: să știi a fi și liric, și eroic, și didactic, ca rapsozii, barzii sau searzii civilizațiunilor primitive; să-ți potrivești cuvîntarea pentru ca într-însa și copilul și bărbatul să găsească cele ce doresc — primul cu judecata supusă imaginațiunei și secundul cu imaginațiunea supusă judecăței; să fii naiv și profund, blînd și crud, copilăros și priceput; să judeci prin simțire și să simți prin judecată; să reușești cu o singură comparațiune a zugrăvi marelui și pentru totdeauna o întreagă situațiune; să hotărâști nuanțele și să scoți la iveală cu partea ce li se cuvine înghiocatele simțimînte mai lămurit și mai cu știință decît analistul cel mai destoinic în a despica firul în patru; să poți fără greș și într-o clipeală să te avînți spre soarele cel mai fulgurant al unei poezii incomparabile și îndată să revii pe pămînt, pe tărîmul poeziei glumețe, sau mișcătoare sau inocente ca

surisul copilului ce-și zărește muma ; să-ți făurești gîndirea sau simțirea în propozițiuni și vorbe cari să fie atît de potrivite cu geniul și firea poporului tău, încît, îndată ce ai scris vorba sau propozițiunea, ele să se găsească — ecou cunoscut și iubit — în mintea și în inima oricărui român de limba ta, toate aceste îndatoriri și, alături de dînsese, altele multe poate și mai grele decît acestea, se impun strîngătorului care se încumetă a fixa pe hîrtie acest liber și mîndru produs al muzei populare.

De aceea, ziceam că a transcrie un basm nu va să zică nici a înjgheba o așa-zisă nuvelă, nici a așterne un articol de înaltă economie politică, nici a instruna în neinstrunate versuri o pocitură de simțimînt tras de pâr ca și rimele ce-l împodobise.

Mai greu este a transcrie un basm decît a face o poezie cu luna, cu stelele și cu prăpăstiile inimei mele ? întreba-vor cu un fel de disprețuitoare mirare acei ce ciupesc coardele unei liri de mult hodorogite.

Da, domnii mei, e mult mai greu, și un transcriitor de basme, la care domniile-voastre v-ați uita din vîrful Olimpului năbădăios dar fals al nevrozei poetice contemporane — un transcriitor de basme pe care domniile-voastre l-ați întreba cînd mai scoate un taxid de basme, v-ar putea răspunde ca Béranger academicului Vinet, poet epic, uitat azi și de Dumnezeu și de oameni :

— Ce, d-ta crezi că un basm se poate transcrie tot atît de lesne cît s-ar putea face o poezie cu : „te iubesc, copilă, ca florile roua ?“

Intr-adevăr, din cei mulți care au transcris și transcriu basme dintr-ale noastre, ale românilor, eu nu văd printre cei bătrîni decît pe adîncul cunoscător al limbei și poeziei noastre populare, pe în veci neuitatul și-ntru toate cînstitul Ispirescu

— acel unchiaș sfătos pe care, ori de câte ori îl văd cu ochii prietenoasei suvenir, mi se pare că-l aud continuînd un basm de mult început : „iar fata de împărat cu părul de aur începu să plîngă și plîngeau cu dînsa și crinul, și rosmarinul, și florile cîmpului, și florile pădurilor...”

Ispirescu, în Legendele și Basmelor românilor, a dat literaturii noastre scrise comoara cea mai prețioasă, care acum și încă și mai mult mai tîrziu va fi cartea de căpătîi, un fel de vade-meçum al scriitorului doritor de a ști în limba română ce a fost și prin analogie ce poate să fie potrivit cu geniul limbei noastre. Pe Ispirescu, autorul falnicului monument al limbei române, adică al lui *Magnum Etymologicum Romaniae*, d. B.P. Hasdeu, l-a pus la loc de mare laudă, și cuvintele, și frazele lui, și accepțiunile de sens, ce el a luat și pus pe hîrtie din gura poporului, sînt printre cei dintîi factori cu cari d. Hasdeu se folosește pentru dezlegarea nenumăratelor probleme ce întîmpină în prelunga cale a uriașei sale lucrări.

Dintre tineri, dintre cei cari au mers și merg c-un succes strălucit, și aș zice c-un dar înăscut pe urmele lui Ispirescu, este și autorul basmelor ce urmează, Dumitru Stăncescu.

Citiseam din basmele lui Stăncescu multe, fie în prima-i broșură de acum cîțiva ani, fie prin ziarele și revistele în care, mai încoace, a publicat altele, și totdeauna am găsit într-insele toate, zic și afirm toate îndatoririle ce se cer basmagiului, ca să vorbesc și eu ca folcloristul Dumitru Stăncescu.

Între Ispirescu și Stăncescu ca culegători de basme, lăsînd la o parte frumusețea fondului care e proprie a basmului — fie ca invențiune, fie ca bogate peripecii —, deosebire nu există în formă decît că unchiașul sfătos se plimbă lîn și senin prin

pajiștele însmălțate¹ ale epopeiei naturale a poporului român, pe cînd tînărul basmagiu saltă și rîde, zburdă și s-alintă cu focoasă veselie într-aceleași frumuseți ale folclorului nostru.

Ambii însă posed pe deplin forma ce trebuie dată basmului.

La amîndoi, în modul de a strînge, de a învăța și de a povesti basmul cu toate podoabele lui, se vede strălucind, în cea mai bogată lumină, iubirea pentru acest fel de literatură populară.

Pentru Dumitru Stăncescu orice s-ar zice și scrie despre basm, l-atinge, îl supără sau îl ferecește ca și cum ar fi vorba despre el. Cînd a auzit în 1887 pe d. A. Odobescu lăudînd cu minunate cuvinte pe Ispirescu, culegătorul-tipograf al basmelor celor preafrumoase ; cînd a auzit că d. B. P. Hasdeu va studia basmul în mai multe din lecțiunile cursului său de la Facultatea de litere pe anul 1891—1892, tînărul folclorist și „basmagiu“ s-a simțit mai fericit decît „Por împărat“ ; cînd d. B. P. Hasdeu a citat din basmele strînse de el în *Magnum Etymologicum Romaniae* ; cînd d. Émile Picot, profesor la școala limbilor orientale vorbite din Paris a explicat și tradus, într-unul din semestrele cursului său de limba română, prima modestă culegere a strîngătorului nostru ; cînd cel ce scrie aceste rînduri a vorbit într-alte timpuri cititorilor Românilui, într-unul din „*Curierele literare*“, despre meritul prețios și aprețuit al publicațiunei din 1885. în toate aceste rînduri Dumitru Stăncescu a simțit că i se deschide cerul tuturor fericirilor, că de acolo, dintr-acel cer, tixit cu aur și nestemate ca o comoară de pe tărîmul cellalt, Făt-Frumos și un alt fecior de împărat l-aplaudă, că „*Fata mică* a

¹ În text : însmălțate (n. ed.).

zmeului mare" îi face cu ochiul și că „Arăpușca“ cea mai mult decît frumoasă, l-așteaptă cu drag să-i mulțumească cu brațele întinse, — și toată această scenă are drept soare luminător un bulgăre de diamant scînteios și năzdrăvan în care stau bătute în rubine cuvintele : Basmul românesc.

Citește pentru a te convinge singur, cititorule ; eu mă opresc aci căci de frumusețea și poezia basmelor cum le-a adunat Ispirescu și cum le adună Dumitru Stănescu, am putea să mergem înainte ca-ntr-un Înșiră-te mărgărite, cu flori dalbe aurite.

G. I. IONESCU-GION

Domnului G. Ionescu-Gion.

Domnule Gion,

Pe la sfârșitul anului 1884 îmi ieșise de sub tipar cea dintâia coală din broșurica-mi de Basme ce eră să apară curînd pe urmă. Într-o zi te-am văzut la Biblioteca Centrală, cercetai o carte veche ; fără să-ți fi fost înfățișat am venit la dumneata 'cu... mai bine să-i zic îndrăzneala celor șaptesprezece ani, de cîți eram atunci, și ți-am dat coala rugîndu-te ca, dacă-ți va plăcea, să zici o vorbă la Românul despre mica mea culegere. Te știam din „Curierele“ dumitale bun cu cei începători într-ale literaturii îndeletniciri.

Și ai vorbit la Românul, ba ai vorbit în bine, și vorbele dumitale au dat avînt și altora și mie. În cei opt ani, ce au trecut de atunci, curentul a mers cu putere și dintr-o parte și dintr-alta, și dintr-a încurajetorilor și dintr-a încurajaților.

Pentru lupta pe care ați întreprins-o dumnea-voastră toți, cei cari iubeați poporul și roadele inteligenței lui, și pricepeați foloasele acestor roade, viitorimea vă va pomenește în vcci. Dumneavoastră vi se datoresc culegerile de basme, de snoave, de cîntece ce s-au înmulțit în acești din urmă ani, căci numai arîntul ce ne-a dat autoritatea d-voastră de profesori, de conferențieri, de publiciști, ascul-

tați și crezuți, ne-a făcut pe toți să avem curagiul trebuincios ca să înfruntăm, fără păs și fără dez-nădăjduire, zîmbetele batjocoritoare ale gloatelor de nepricepuți pretențioși.

Numai încurajerilor acestora sîntem datori faptul că ne vedem astăzi munca pomenită în bine de oameni ca iubitul și respectatul nostru director de la Revista nouă, d. Hasdeu, de la înălțimea catedrei sale de la Facultatea de litere, ca d. Odobescu, care a scris în așa de frumoasă limbă românească, ca d. Émile Picot care ne-o explică franțuzilor la Școala limbilor orientale vorbite din Paris. Petricelele simple, culese de noi, au ajuns a avea preț mare, tăiate în fațete fără cusur și legate în aur lucrat de către marii meșteri giuvaergii...

În afară însă de recunoștința mea de „basmagiu“, care e împărțită între toți cari au luat asupra-le recunoașterea prețului acestei literaturi — atita vreme neluată în seamă — și la care am lucrat mai mulți, eu unul îți datorez dumitale recunoștință, domnule Gion, care și aseară mi-ai făgăduit prefața ce-ți cerusem pentru culegerea mea de „basme“, cu aceeași grăbită bunăvoință cu care totdeauna mi-ai dat sfaturi și încurajeri în orice alt scriam or întreprindeam.

Dă-mi voie dar, domnule Gion, să-ți arăt astă recunoștință închinîndu-ți culegerea de față. E munca mea de opt ani, din cei mai frumoși ai unei vieți, aceia în care sînt numai plăceri, veselii și entuziasm ; primește-o cu plăcere, te rog, căci eu ti-o închin cu cea mai din fundul inimei mulțumire.

Dumitru Stănescu

SUR-VULTUR

Odată, pe vremea de demult, cînd mincau șoarecii pe pisici și erau mai înalți ai pitici, adică așa vine vorba, da' eu spui adevărat, s-a întîmplat de a vărsat stăpînul pasărilor din lumea asta cinci chile de mei și a buciumat din buciум ca să se strîngă toți supușii lui de pe pămînt și să împartă meiul frățește.

Pasărilor cum au auzit buciумul, cum s-au adunat, care de pe unde erau, de au împărțit meiul parte dreaptă, cum le-a fost poruncit stăpînul. Dar după împărțeală — vezi dumneata cum s-a potrivit! — a prisosit un bob. Prisosind ăl bob s-au repezit toți, unul ca să-l ia el, ălilalt că lui i se cuvine, ș-a ajuns treaba din vorbă-n vorbă de s-a făcut o bătaie așa de din cale afară, că, cică, care a scăpat, a scăpat mai schilod, mai ciontit, cum a putut, în sfîrșit, dar căre a murit, apoi a murit de tot.

Din astă bătaie a rămas betoag de aripă și Sur-Vultur, năzdrăvanul de pe tărîmul ălilalt, care cum s-a simțit că-l doare aripa, a dat dosul tîrîș-grăpiș, și el cum a putut, într-o pădure mare cu copaci grooși-groși!... de nu era în puterea omului să-i fi coprins în brațe, și înalți de nu le puteai

vedea virfurile să fi avut cinci perechi de ochi, și s-a așezat p-o cracă, cam în marginea ei. Acolo, dacă s-a așezat, n-a stat mult și iacă s-a pomenit c-un vînător că întinde pușca să-l împușce.

— Măi creștine, zise Sur-Vultur cum văzū așa, lasă pușca jos, nu mă omori, ci ia-mă de mă du acasă și mă arănește că ți-oi prinde și eu bine cîndva.

Vînătorul auzindu-l vorbind omeneste lăsă pușca jos pînă sfîrși, iar după ce sfîrși iar o întinse spre el.

— Măi creștine, măi, te-nțelege, măi, că nu-ți vorbesc de rău, lasă pușca-n jos.

Ăla nu vru, ăsta iar îl rugă... în sfîrșit, pînă-n trei ori ; la a treia oară se otări și vînătorul să-l cruce și-l luă cu dînsul acasă gîndind și el că cine știe... o fi ceva dacă vorbește el ca oamenii. Și-l duse acasă. Cum ajunse îl obloji la aripă cu boz cu una cu alta ca să-l vindece mai repede.

După ce-l obloji bine, Sur-Vultur ceru să-i taie o vacă să mănînce, ș-o mîncă toată.

A doua zi, nu, că să-i mai taie una.

— Păi bine, măi Vulture, tu mă lași sărac, măi.

— Lasă, ce-ți pasă, răspunse Sur-Vultur, știu eu ce fac, dacă-ți place, dacă nu... eu altfel nu pot să te ajut întru nimic.

— Mai na, dar.

Și-i dădu să mănînce cîte-o vacă în fiecare zi, pînă nu-i mai rămase nici una. Ce era să facă ? intrase în horă. În ziua cînd îi dădu p-a mai de pe urmă, se pomeni cu Sur-Vultur că-i zice să bată o prăjină de nouă stînji în mijlocul curții ca de vro palmă în pămînt și după ce o bătă, Sur-Vultur o luă în sus și du-te și du-te și iar mai du-te... s-a dus pînă l-a pierdut din ochi omul.

Cînd l-a pierdut din ochi, a început și el să fluiera.

— Ia te uită, mă, îmi mîncă vitele și mă lăsă așa !...

Și puse mîna să se scarpine-n cap.

În vreme ce se scărpina el în cap de necaz, numai se pomeni că-i vijie ceva la ureche ; cînd se uită, ce să vază ?... Sur-Vultur se năpustise tocmai d-acolo din văzduh, cît putuse, cu pieptu-n prăjina din mijlocul curții și cum o izbise cu osul pieptului o vîrîse pe toată în pămînt !

Apoi se îndreptă spre rumân și-i zise :

— Îmi încercai puterea ; acum pun'te-n spinarea mea și aidi !

După ce plecară înălțîndu-se în văzduh, taman cînd erau p-aproape de vîntul turbat, Sur-Vultur numa dădu drumul rumânului din gheare și după ce-l lăsă de se învîrți nițel, îl prinse iar ; apoi după ce mai trecu nițel, iar îi dădu și iar îl prinse pînă în trei ori, după care-i zise :

— Vezi, așa frică am pățit și eu cînd ai întins pușca spre mine, cum ai simțit și tu acu cînd îți dădui drumul.

Apoi după ce mai umblară, vreme îndelungată, iacă dădură de niște case, de la soare a fost putînd ține rumânul ochii deschiși, dar la ele nu i-a putut deloc.

Sur-Vultur îi zise :

— Du-te la casele alea că sint casele soră-mi, și cere și tu din pomană, că-mi face mie, gîndește c-am murit ; iar cînd ți-o da tu să zici : „Bogdaproste, să fie pomană cui a făcut-o, da' Sur-Vultur să trăiască unde-o fi“. Și să-i ceri nuca seacă dintre căpățiile.

— Bine, răspunse omul și plecă.

Dac-ajunse la casa surorii lui Sur-Vultur, și dacă i-a dat și lui din pomană, el a răspuns :

— Bogdaproste, da' pomană să fie cui a făcut-o, iar Sur-Vultur să trăiască unde-o fi.

— Ce, or n-a murit ? or trăiește ? întrebă cu bucurie sora; și de ce n-a mai venit p-acasă... pe un' s-a rătăcit ?...

— Vine acasă, răspunse rumânul, da' auzi cică întâi să-i dați nuca seacă dintre căpătiie, și după aia vine, că-i trebuie să facă nu-ș' ce cu ea.

— Ba aia-i vorbă ! răspunse sora, nu l-am văzut d-atîta vreme, nu l-oi mai vedea nici d-aci înainte, da' nuca seacă n-o dau.

Auzind așa rumănu se-ntoarse îndărăt, unde lăsase pe Sur-Vultur, și-i spuse că iaca și iaca.

— Sui pe spinarea mea, zise atunci Sur-Vultur, și ai să mergem la frate-meu.

Și o porniră.

Dacă ajunseră la frate-său, coborî rumănu jos de pe spinarea vulturului și se duse și la el, după ce-l învăță Sur-Vultur să zică tot vorbele ce zisese cînd fusese la soră-sa.

Dar și frate-său răspunse tot în chipul ăla :

— Nu l-am văzut d-atîta vreme, nu l-oi mai vedea nici d-aci înainte, da' nuca seacă nu i-o dau.

Atunci Sur-Vultur, văzînd că nici frate-său nu-i dă ce cere, o porni spre casele nevesti-si.

Alături de casele ei era un puț. Sur-Vultur zise rumânului :

— Du-te de scîrțieie cumpăna puțului nițel și de te-o întreba cine e, să spui că ești om bun și ești trimis de Sur-Vultur.

Se duse rumănu, scîrții cumpăna puțului și numai iacă auzi un glas :

— Cine e acolo la puț, că am o cățea brîncușe cu dinții de oțel, cînd i-oi da drumul, îl face mici fărîme.

— Om bun e, răspunse rumînu, trimis de Sur-Vultur.

Cînd auzi nevasta lui Sur-Vultur așa, îndată ieși afară la poartă și-l pofti în casă și-l ospătă, și-i dădu de băut și apoi îl întrebă că ce vești îi aduce de la bărbatu-său.

— De vești, slavă Domnului, sînt bune, e sănătos, voinic ; a avut un beteșug la o aripă, da' i-a trecut ; acuma m-a trimis pe mine, că, cică, auzi, să-i dai dumneata nuca seacă dintre căpătîie, că-i trebuie, nu-ș' ce să facă cu ea.

Nevasta, cum a auzit ce-i cere, cum a răspuns :

— Să știu că nu mai văz cît oi trăi nuca seacă, da' eu i-o dau, că el multe știe face cu ea.

Și i-a dat-o.

După ce i-a dat-o, și-a luat rumînu zîna bună, a mulțumit că l-a ospătat, și a plecat de i-a dus nuca lui Sur-Vultur.

Cum a văzut Sur-Vultur nuca, îndată i-a zis rumînului să se urce iar pe spinarea lui că-l duce acasă îndărăt.

După ce umblară ei pînă sfîrșiră calea toată, cîtă era, au ajuns cu bine în părțile unde sta rumînu. Acolo dacă au ajuns, s-a coborît din spinarea lui Sur-Vultur, și după ce s-a coborît, dinsul i-a zis :

— Ei, acu' n-a ție nuca seacă dintre căpătîie ; cînd ai avea trebuință, despic-o frumos cu virful custurii, că are să iasă din ea vite multe ; vinde din ele, taie, fă ce știi ; iar ce rămîne, bagă-le la loc înapoi plesnind din ăst bici.

Și după ce-i dădu Sur-Vultur și biciul, își luă ziua bună de la el, și se ridică, încet-încet rostogolindu-se în slava cerului, făcîndu-se mai mic, mai mic, pînă nu se mai văzu.

După ce se făcu Sur-Vultur nevăzut, rumănu vîrî nuca în sîn, puse biciul în dășagă, că era un bici mic, și o porni înainte de merse pîn'dădu d-o pădure mare, verde și răcoroasă.

Dac-ajunse la pădurea asta mai umblă ce mai umblă prin ea, și găsi un luminiș unde se așeză la umbra unui frasin, să-i tragă un pui de somn, să-și mai vie în fire, că era amețit de drumul ce făcuse prin văzduhuri.

Adormi ; dacă adormi nu se mai trezi pînă în spre seară, cînd cobora soarele spre asfințit, iar după ce se deșteptă, nemaiputînd răbda pînă să ajungă acasă, scoase custura și crăpă nuca seacă.

Ce să vezi, cînd o despică !... Cîte nații de vite în lumea asta, el le-a avut toate ; se umpluse luminișul de mișunau, nu mai aveau loc de loc ; un ac să fi aruncat și nu cădea jos ; boi cu coarneaule aduse, lungi de cite-un cot, vaci mai mărunte cu ugerile pline de abia le puteau purta ; oi cu lina ca mătasea, armăsari de mincau focatîri, măgari, capre, pînă și cerbi cu coarneaule înrămurite ; tot felul de lighioane care va să zică erau acolo.

Se uită el bucuros la ele, le mai scui pă să nu le dăoache, ș-apoi se duse la dășagă să scoată biciul, să plesnească, ca să le bage la loc. Cînd colo, ce să vezi ? ia biciul de unde nu e... că-ncoa, că-ncolo, c-o fi tunsă, c-o fi rasă, biciul nu era și pace. În somnul lui, cine știe, o fi trecut vrun hoț și negăsind nimic la el, că bani n-avea nici frîntură, o fi luat biciul să nu zică încailea că nu s-a ales cu nimic.

Ei, acum ce să facă el cu vitele ? că să le ia să le mîie de la spate, nici gînd să fi avut ; cum era el să mîie sumedenia aia marea ? ba să mai și răspîndiseră prin pădure. Se așeză și el p-o buturugă și începu a plînge blestemînd ceasul cînd adormise.

În vreme ce plîngea el, numai iaca se pomeni alături cu Tartacot, barbă d-un cot, călare p-o jumătate de iepure șchiop, care-i grăi așa :

— Mă rumâne, nu mai plînge, eu știu ce-ai tu, și mă prinz să-ți aduc vitele și să ți le vîr în nucă, dacă mi-i da nădejdea ta d-acasă...

— Da' ce nădejde am eu acasă, vai de capul meu, zise rumânul supărat.

— Ai, ce-ți pasă, tu făgăduiește-mi-o, și eu îți vîr vitele la loc.

— Apoi dar, dacă e așa, ți-o dau, răspunse rumânul.

— Bine, ne-am învoit, urmă a grăi Tartacot, și scoase dintre firele bărbii un bicișor numai cît degetul ăl mic, și plesni de trei ori din el. Cum plesni, cum intrară toate vitele în nucă, nuca se închise la loc, și rumânul se pomeni iar cu vitele înăuntru ; iar Tartacot îi dădu și biciul să se slujească cu el la trebuință.

După aia, Tartacot pieri, și rămîind rumânul singur, o porni înainte spre casă.

Pe drum, se întîlni la un puț c-un flăcău zdra-văn și frumos c-o dășagă la spinare, și-l întrebă unde se duce.

— Un' să mă duc, răspunse flăcăul, mă duc unde m-a rînduit tata, la Tartacot ăl dă are barbă d-un cot, și umblă călare p-o jumătate de iepure șchiop.

Și plecă înainte flăcăul.

Taman atunci își aduse aminte bietul om că-și lăsase nevasta borțoasă, când plecase, și că flăcăul ăla era nădejdea de care el nu știa și pe care o făgăduise lui Tartacot, când i-a băgat vițele în nucă.

„Care va să zică, eu lipsesc d-acasă de vro 16-17 ani, se gîndi el, că el știa că lipsea de mult, dar nu credea că e atît. Măre, cum trecu vremea !”

Și începu a plînge de necaz, că cum să-și dea el copilul pe mîna năzdrăvanului ăla, fără să se gîndească ; mai bine se lipsea de vite, că cu așa voinic de flăcău își agonisea el pîinea de toate zilele... Ei, dar ce să mai zici ? ce se făcuse, se făcuse. O luă și el înainte și se duse acasă.

Flăcăul, după ce umblă vreme ca la vreun an de zile, ajunsese la Tartacot, care îi și arată ce avea să facă, și fiind flăcăul vrenic, în curîndă vreme făcu pe năzdrăvan să-l iubească, să-l îngrijească și să-i dea ce avea mai bun.

Alături de ținuturile lui Tartacot erau ținuturile Dracului, care avea o fată... o drăcoaică și jumătate, cu niște ochi de scăpărau scînteii, cu gura mică... nu semăna cu tată-său, neam ; se vede că era făcută cu vreo pămînteană. Dar acum cu cine era făcută, nu e treaba noastră, atît că flăcăul se amoretă de ea... și s-amoretă nu glumă, că de n-o vedea într-o zi se prăpădea de tot ; fata iar, cum era împresurată tot de pocituri de draci, scălimbăiați și negri ca tăciunele, fără nici un lipici, se amoretă de el și mai și ca el de ea, și văzînd că nu e rost să se ia amîndoi, că cum s-ar fi învoit Dracul ?... otărîră să fugă... și așa și făcură...

Într-o noapte, numai o puse flăcăul alături p-un armăsar turbat al lui, pe care i-l dăruise Tartacot, și p-aci le fu drumul !...

Taman spre dimineată prinse de veste drăcoaica, muma dracului, de fuga nepoată-si și repede porni pe fiu-său în urma lor.

Cînd a fost aproape să-i ajungă, fata a simțit și i-a zis flăcăului :

— Ia te uită-ndărăt -de vezi ce se zărește.

— Vine repede o cioară neagră, răspunse flăcăul, după ce se uită.

— Āla e spurcatu de tata, zise fata, eu mă fac bisericuță, tu fă-te călugăraș înaintea bisericiții.

Se făcură așa, și numai iacă și cioara fuga a trecut pe lîngă ei, uitîndu-se-ncolo, că nu-i e datina dracului să treacă pe lîngă biserică și să se uite la ea. Apoi, după ce se mai duse înainte, văzînd că nu dă de ei, se întoarse înapoi și se duse acasă.

Cum trecu pe lîngă tineri înapoi, cum se prefăcură și ei la loc oameni și porniră repede înainte.

Cînd ajunse dracul acasă și spuse mă-si că n-a văzut nici urmă de fată ori de flăcău, numai o bisericuță c-un călugăraș, drăcoaica i-a dat o palmă de i s-a zguduit creierii-n țeastă, că cică și la draci, tot muierile sînt mai ale dracului, și-i cîrlesc cîte o dată de te miri, draci sînt āia or ce sînt.

— Āia erau ei, netrebnicule, nici atita nu te-ai priceput ? Fuga-ndărăt după ei, ce mai stai ? Să-i ajungi și să mi-i aduci ācilea să le arăt eu fugă.

Dracu, cum a auzit vorba mă-si, fuga-ndărăt, pînă iar s-a apropiat de fugari.

— Ia te uită înapoi, ce vezi ? zise iar fata, flăcăului.

— O coțofană neagră vine de foc.

— Fă-te pieptene și eu pădure.

Pîn' să se facă, Dracu și el acilea ; da' de un' să știe el că pieptenele și pădurea sînt fugarii după care alerga el ? că el nu se prea pricepea așa mult la d-alde astea ; astea mă-sa le știa bine.

S-a întors îndărăt iar fără ispravă.

Drăcoaica, dacă l-a văzut așa nevoiaș, l-a scui-pat de necaz ; apoi a pus o hanță pe ea, a încă-licat pe piuă, a dat cu pistolu în fundul piuăi și o dată a sărit trei hotare lăsînd flacăre în urmă.

Fata, cum simți că se apropie bunică-sa, a cărei putere și viclesug le cunoștea bine, o cam sfecli, dar tot nu se dădu prinsă, se făcu o baltă mare cu macii d-o palmă și pe flăcău îl prefăcu într-un rățoi.

Cînd veni drăcoaica a bătrînă și văzu balta, îndată pricepu că aia e fii-sa și rățoiul e flăcăul, dar era taman în mijlocul bălții, și nu-l putea ajunge, că fata îl învățase pe el dinainte să stea departe de mal și să nu cumva să deschiză ochii, că i-i ia mă-sa, ci să-i ție închiși strîns.

Mătușa l-a tot momit cu una cu alta... că să vie să-i dea rîme să mănînce... că aia, că ailaltă, rățoiul nu se apropia...

— Rățoiaș, maică, urmă dînsa, văzînd că nu e chip să-l înduplece a veni la mal, ai văzut tu drăcoaica adevărată cum e ? n-ai văzut ; ia te uită-ncoa, că eu sînt curat drăcoaică, fata nu e, ea e curcită.

Flăcăul, prost, ce-i vîni ?... să vază și el cum e drăcoaica, că tot auzise mereu, dar de văzut nu

văzuse niciodată... Deschise ochii s-o vază, și cum îi deschise, cum i-i sorbi drăcoaica, și plecă lăsîndu-l orb.

După ce plecă bătrîna, fata și flăcăul se prefăcură oameni iar la loc.

— Ei, vezi, zise fata, nu ți-am spus să nu deschizi ochii? Acu rămăseși orb! Da' lasă că tot am nădejde să ți-i pui la loc. Așteaptă-mă aici, că eu mă duc să încerc să i-i fur.

Pe bătrîna a fost ajuns-o un somn într-o pădure mare, lingă un izvor.

Fata, trecînd p-ăcolo, o văzu și dacă o văzu, îi desfăcu binișor mîna în care ținea strîns ochii flăcăului, i-i luă și puse în locul lor un găinaț de cioară; apoi se întoarse îndărăt.

Mătușa, după ce s-a deșteptat, și-a luat picioarele la spinare și a plecat spre casă.

Cînd a ajuns, fiu-său a întreat-o:

— Ei, ai făcut vro ispravă?

— Cum să nu fac, ce eu sînt nătingă ca tine? i-am sorbit ochii... ia uite-i...

Cînd desfăcu mîna să-i arate ochii, ce să vază? Găinațul de cioară.

— Asta ți-e pricopseala? întrebă dracul pe mă-sa, care rămăsese cu gura căscată, apoi dar... na!...

Și-i plesni o palmă mătușii, vere, de-i sări ochii din loc și rămase ea oarbă.

Fugarii, de dincolo, văzîndu-se scăpați teaferi și nevătămați, se duseră acasă la tata băiatului, unde, după ce se cununară, făcură o spuză de copii și trăiră cu toții mulțumiți pînă la adînci bătrînețe, și cică iar, spun oamenii, că din astă pereche de om pămîntean cu drăcoaică au ieșit

și buni și deștepți, dar și „oamenii dracului“, și hoții și ucigașii tot din ei au ieșit.

*Iar eu încălecai pe o viespe
Ș-o lăsați la d-voastră în iesle,
Să te duci, cocoane, că ești stăpîn,
Să pui să-i dea și ei nițel fîn.*

Povestit de Dedu Dinu, ajutat de
Ioniță al lui Radu Cojocaru, amîndoi
din Chirculești, plasa Cîlniștea, județul Vlașca.

II

CERBUL DE AUR

*A fost odată, demult, demult rău,
Cînd fugeau șoarecii după pisici,
Și erau mai nevoiași ai voinici,*

a fost, cică, un unchiaș ș-o mătușe. Unchiașul a fost avînd de la nevasta dîntii doi copii : un băiat ș-o fată ; și p-ăști copii mătușa, muma a vitregă, nu-i putea suferi, îi ținea nemîncăți, îi bătea de le învinețea carnea pe ei — bătaie de mumă vitregă, cînd e vorba ; în sfîrșit, vai mămușoara lor ce viață duceau bieții copii, c-avea zgriptoroaica o inimă neagră de-a fost știut-o șapte sate primprejur, și era și prefăcută.

Într-o zi, ce i se năzări ei, nu, că ea nu mai mănîncă piine și sare cu moșul, de n-o prăpădi copiii ; să-i ducă în ce pădure o ști și să-i omoare, or să se piarză de ei, or ce l-o lumina Dumnezeu să facă, numai cu ochii de ei să nu mai dea, că s-a isprăvit.

Se necăji unchiaşul s-o înduplece, o întoarse, o mai suci, c-aşa, că pe dincolo... aş ! Baba o ţinea una cu ce apucase de zisese.

N-a putut ieşi cu ea la căpătii. Deci fiindcă era slab de inimă şi o iubea prea mult — vezi cum îl orbise pe el Dumnezeu la bătrîneţe — s-a hotărît moşul să-i facă pe voie.

Într-o zi... «hai, taică, cu mine la pădure să aducem niscai crăci să avem cu ce momi ăl foc», zise el copiilor. Copiii taman se jucau prin băta-tură. Cum auziră că să meargă la pădure, prinseră bucuroşi şi porniră.

Dar vezi dumneata, cînd vrea ăl de sus cu omul : copiii cum s-au jucat cu nişte cenuşe, sînul băiatului era plin pînă-n gură ; pe drum a tot curs cenuşe d-a lungul pe toate potecile pe unde au trecut.

Şi cînd s-a pitit moşul de ei, ca să se piarză, şi s-au pus bieţii copii jos pe o buturugă plîngînd că se vedeau singuri în desiş, numai a dat fata cu ochii de urma de cenuşe şi tot în fugă s-au dus după ea pînă acasă.

Ajunseră, dar nu îndrăzniră să intre în bordei, c-o ştiau pe mătuşe rea, şi te mira-te de nu i-o lua la bătai învinuindu-i că s-au pierdut de tatăl lor.

Se lăsase frig căci era cam pe înnoptate. Se urcară pe din dosul bordeiului — că era bordei făcut în pămînt — şi şedeau lipiţi de coşul vetrii.

Unchiaşul şi baba se așezaseră să mănînce ; se auzeau lingurile cum se loveau de bliduri.

După ce sfîrşiră de mîncare, mătuşa de-a dracului, ca să amărască şi mai mult pe unchiaş, zise :

— Aoleo, unchiaş uncheşel, unde sînt bieţii copilaşii tăi, să ronţăie şi ei aste uscături ?

Copiii, de sus, auzind glasul ei mieros, strigară pe coș :

— Aici sîntem, mamă.

Și dădură fuga în bordei.

Baba să crape de necaz și mai multe nu. După ce adormiră copiii, ia-l pe moș la ocări și batjocorește-l cum era mai rău, că n-a putut nici atîta lucru să facă și el, nevoiașul.

A fost silit de a făgăduit că i-o duce a doua zi, și acum îi duce de nici nu mai vin.

Și, drept, a doua zi a băgat moșul de seamă, a deschis ochii în patru, și cum a pierdut pe copii, i-a pierdut de-a binele, că nu s-au mai știut întoarce. Au rămas în bunget.

Au stat ei, bieții, cît au stat, cu frică, tremurînd vargă că urlau și răgeau fiarele de ți se făcea părul măciucă pe cap, plîngînd de să fi muiat inima cuiva, de cremene să fi fost ; dar ce să facă ? ei au plîns, ei au tăcut. S-au pornit și ei, cu inima în dinți, cînd i-a răzbit foamea, să caute ceva d-ale mîncării. Ce să găsească ? rădăcini, alt ce ? După foame iacă și setea, apa nicăieri... se frigeau bieții copilași, săracii, și mai ales băiatul, că lui îi era mai sete, fetei nu prea îi era așa mult.

Taman într-un tîrziu, dădură de o urmă de vulpe, plină cu apă de ploaie.

Băiatul se repezi cu burta pe pămînt să-și mai ungă ale buze barim nițel. Dar cînd să le atingă de apă, fata îl opri :

— Nu bea, frățiorule, zise, că te faci vulpe și nu mai are cine mă păzi.

Bietul băiat își iubea sora mult. Se gîndi nițel și nu bău.

Mai încolo dădu de o urmă de urs tot cu apă de ploaie.

— Nu bea, frățiorule, zise fata, că te faci urs și mă omori.

Nu bău băiatul nici de as'dată, dar se pîrpălea de sete să moară.

Tocmai mai spre seară iacă și o urmă de cerb.

Zise fata că să nu bea că se face cerb și o împunge, ci să mai aștepte c-or da de vrun izvor, dar el nu mai putu răbda și bău.

Dacă bău, cum bău se făcu cerb, dar așa frumusețe de cerb că s-ar fi oprit vîntul din adiere, și ar fi încetat pasările ciripirile și s-ar fi oprit norii pe cer să se minuneze cu toții și cu toatele de așa nemaipomenit cerb.

Trupul lui, cît era de mare, era numai și numai de aur de strălucea să-ți ia vederile. Soarele rămăsese pe lingă el ca stelele cele mici pe lingă soare, iar coarnele cică i-ar fi fost lungi și pline de ramuri, și pe coarne și pe toată rămurica cică erau semănate pietre nestimate de sclipeau de o minune; iar de la virful unui corn la ălilat s-ar fi cumpănit încetișor de colo pînă colo un leagăn împletit numai în fire de mătase.

S-a uitat cerbul, cînd s-a pomenit așa, la soră-sa care rămăsese încremenită, și din ochii lui ăia mari și vorbitori au început a se rostogoli lacrimi din belșug. Apoi a ingenunchiat în fața fetei și s-a silit s-o facă să priceapă ca să se urce sus în leagănul dintre coarne.

S-a suit fata și a plecat cerbul prin desiș, și la ce pas făcea, leagănul pornea cînd înainte, cînd înapoi lin, și cînd i se făcea fetei somn, adormea copilărește, legănată încetișor.

Au trăit ei așa în pădure, multă vreme; făcuse cerbul soră-si un culcuș într-un copac înalt, și

aşa-l făcuse că nu era cu putinţă omului or vreunei fiare să-i facă vreun rău.

Intr-o zi, he ! tîrziu încolo, după ce trecură ani la mijloc, de se făcuse fata mare, iacă se întîmplă de trecu un fecior de împărat prin pădure, umblind în vînătoare. Uitîndu-se pe sus după pasări, numai dă cu ochii de fată în copac. Cum a văzut-o cum i-a sfîrîit inima, dar ce sfîrîit, că nici nu mai ştia pe ce lume e.

Drept, se şi făcuse fata frumoasă de pica ; avea nişte ochi mari, mari şi negri, avea un trup subţirel, avea o gură... zîină, zîină şi pace, ce mai încoa şi încolo ; zîină ca zîina a mai frumoasă ş-a mai fără cusur, ca zîina zînelor.

Lăsă feciorul de împărat pustiului şi vînătoare şi tot şi se întoarse acasă. De acoloa trimise sfetnici la toate peţitoarele din împărăţie cu vorbă că a care i-o aduce la palat pe fata de sta într-un copac în pădurea cutare, se pricopseşte pe vecie, ea şi tot neamul ei.

Una, bătrînă, dibace, se prinse că o aduce ea ; se duse în pădure, căută pînă dădu cu ochii de fată, şi se ascunse în apropiere să vadă cum şi în ce fel merg lucrurile.

Văzu şi se cruci. Văzu cum venea cerbul cu rădăcini de da fetei să mănînce, cum o ajuta să se dea jos şi o însoţea să se plimbe, cum o îngrijea, în sfîrşit, şi cum îl săruta ea şi cum pe urmă, cînd era să plece cerbul, ea se suia în copac spre a nu întîmpina vreo primejdie.

Cugetă baba bine. Peţitorie nu încăpea ; cui s-o ceară ? cerbului ? cum era să se înţeleagă cu el ? ce, ştia ea limba cerbilor ? Mai nemerit, gîndi ea, c-ar fi s-o ademenească cu ceva şi s-o răpească, că altminteri chip nu era.

Se întoarse acasă, ceru împăratului doi cai buni de-i puse la o căruță, luă în căruță ce-i trebuia și porni la pădure. Intră și lăsă căruța mai departe în seama unui argat de la curtea împărătească, cu care se înțeleșese. Pe urmă, în mînă cu niște pirostrii, cu o căldare și cu o donicioară cu apă, se duse taman supt copacul unde era fata.

Făcu un focșor și puse pirostriile pe foc d-ânduasele.

Fata de sus vedea. Îi strigă de acolo :

— Nu așa, babo, nu se pun pirostriile așa pe foc.

— Dar cum, măiculiță ? întrebă baba uitindu-se în sus, și prefăcîndu-se că se miră că e acolo.

— Întoarce-le aminteri.

— Iacă le întorc.

— Nici așa.

— Dar cum, fata mării ?

— Cu picioarele pe cărbuni, cum ?

Le puse baba.

Cînd să puie căldărea, o puse cu gura în jos și turnă nițică apă pe fund, de curse pe foc.

— Nu așa, babo, zise fata iar.

Baba o puse pe o lature.

— Nici așa ; măre, femeie bătrînă să nu știe ea să puie o căldare pe foc !

— Nu știu, măiculiță, nu știu, vai de păcatele mele, că uite, am stat și eu bine, am avut slugi, n-am pus căldare pe pirostrii de cînd mama m-a născut, dar acum m-a ars focul, măiculiță, și iaca sînt nevoită să stau în pădure, că nu mi se mai vede din case și din acareturi nici cenușa, și pe ea a luat-o vîntul... Și începu baba a se văita și a plînge, că era prefăcută... ca o pețitoare, de !...

Fata de sus, înduioșată, zise :

— Lasă, babo, că mă dau eu jos să ți-o așez.
Și se și dădu.

Dar cum i-a atins piciorul pământul, cum i-a pus baba un căluș de gură, a strigat pe argat, și urcînd-o în căruță, a dat bice și a intrat în goana cailor cu ea în curtea palatului împărătesc.

Feciorul de împărat, cînd a văzut-o, s-a isprăvit !... doar că nu sărea ca nebunii în sus, de părere de bine.

Făcu logodna chiar seara și plănuiră și nunta curînd.

În vremea asta răsuna și urla pădurea de zbie-retele cerbului, și așa îi era de mare jalea că pierduse pe soră-sa, încît le era milă tutulor vie-tăților pădurii de el :

Be-a, be-a !
Surioara mea,
Be-a !

Tot așa se tînguia.

Tocmai într-un tîrziu îi veni în minte să se uite pe jos, și cum se uită dădu de urmele de pași care mergeau pînă unde poposisese căruța, și de aci se vedeau urmele roților, că se-ntîmplase de plouase și era pământul moale.

Se duse după făgașul roților pînă la poarta pa-latului și acolo a început să zbiere :

Be-a, be-a !
Surioara mea.
Be-a !

Soră-sa, cum l-a auzit, cum a spus feciorului de împărat că e fratele ei cerbul, și l-a rugat să-l primească.

Feciorul de împărat l-a primit cu dragă inimă și a pus de i-a aurit un grajd de o minune de

frumos, și a dat poruncă să-i dea nutreț ce iarbă era mai bună în împărăție.

Mergeau lucrurile strună; feciorul de împărat fericit, fata p-așisderea, că se iubeau, cerbul și el nu mai putea de bucurie... numai o țigancă roabă, de fusese ibovnica feciorului de împărat, urzea plan să prăpădească pe biata fată, sora cerbului, de necaz că din pricina ei nici nu se mai uita feciorul de împărat la dînsa.

Într-o zi, cerbul plecase să se plimbe prin pădure, și feciorul de împărat, nu-ș' cu ce trebi se dusesese de acasă.

Hoța de roabă nu scăpă prilejul, se duse la sora cerbului și o întrebă nu merge cu ea la pădure să culeagă flori? că «taman e o vreme, de mai rar așa frumusețe», zise țigancă.

Ea vru și plecară. Culeseră ce culeseră și nevastei feciorului de împărat i se făcu sete; dacă i se făcu sete ceru țigăncei apă, iar țigancă, care era pregătită cu de toate, puse pe furiș în cană niște prafuri și cum bău sora cerbului, cum căzu pe spate galbenă ca șofranul la față.

Pasămite prafurile alea erau cu putere de adormeau, și țigancă se gîndi că cum era adormită, de-o lăsa-o acolo în pădure, repede vor nimici-o fiarele.

O dezbracă pe urmă de hainele ei frumoase, se îmbracă cu ele, se boi la obraz cu dres, și se duse la palat ca cum ar fi fost nevasta feciorului de împărat.

Se boise cu așa meșteșug și-și schimbase glasul într-atît de bine, că feciorul de împărat nici bănuie se se întîmplase: putea țigancă să se bucure mult și bine de nelegiuirea ce săvîrșise.

Dar cerbul simți îndată. Începu a se tîngui și a zbiera :

Be-a, be-a !
Surioara mea
Be-a !

Și bătea din picioare și da să împungă pe țigancă cînd o vedea. Țiganca, nu, că are ceva, e bolnav de boală rea, dacă dă el s-o împungă pe ea, și sfătui pe feciorul de împărat să-l omoare.

Pînă să se hotărăscă el să-l omoare, că nu-i venea, îi era milă de așa frumusețe de cerb, cerbul peri, nu se mai văzu vro două zile, iar a treia zi numai se pomeni feciorul de împărat cu el că intră în curte tot într-o fugă și iar pleacă și iar se întoarce și iar se duce mugind și dînd din picioare și uitîndu-se cu ochii ca cum l-ar fi rugat să meargă cu el unde l-o duce.

Se luă feciorul de împărat după el, însoțit de cîțiva slujitori, și ajunse în pădurea unde sta întinsă biata fată adormită.

Să-i vie nebunie feciorului de împărat cînd o văzu, să se omoare singur de jale și mai multe nu... Făcură slujitorii o targă de crăci și puseră pe fată, apoi o luară spre palat.

Cum ajunseră, cum trimise băiatul la toți doftorii și la toți vracii din împărăție, să vie să vadă nu e chip s-o deștepte.

Veniră toți cu toții, și unul băgă de seamă că nu era moartă, iar după ce văzu așa, lesne îi fu să o deștepte.

Cînd se deșteptă, spuse sora cerbului cum și ce fel se întîmplase, iar feciorul de împărat puse de ucise pe țigancă cu pietre.

Acum d-o fi vrîrul din d-voastră de n-a ascultat ce-am spus, eu n-am ce-i face, c-al doilea nu

mai spui să mă taie ; oi mai spune, cînd mi-o veni bine, altă poveste și mai minunată, cu zmei și cu balauri, da p-asta ba, că de !... popa că e popă, să iertați, și tot nu toacă de două ori pentru o babă surdă.

Povestit de Costache Georgescu de
fel de la Telegra.

III

ÎMPĂRĂȚIA ARĂPUȘCHII

A fost odată ca niciodată, și de vreți a ști 'ce-a fost odată și altă dată n-a mai fost, ascultați pînă-oi sfîrși, c-acu abia începui.

A fost un împărat viteaz peste fire, că unde pornea cu război, zvînta, de nu rămăsese domnie cît de mică, ori împărăție cît de mare, pe la hotarele împărăției lui, să n-o fi bătut el ; și ăst împărat avea trei feciori tot unu și unu de viteji și de frumoși. În povețele lui părintești, împăratul îi sfătuia să lupte înainte mereu, după ce-o muri el, că era bătrîn și cînd-cînd își aștepta ceasul, și să supuie pe toți vecinii ca să se mărească țara lor, dar să nu care cumva să intre în împărăția Arăpușchii, care se hotărăște dinspre soare-apune cu a lor, că acolo le rămîn oscioarele, căci orcare s-a dus, dus a fost, că-napoi nu s-a mai întors.

Veni vremea de zbură sufletul împăratului în văzduh și rămaseră feciorii lui împărați cîte trei, că se iubeau și n-au vrut nici unu să se despartă.

Ei, cum se urcară pe scaunu împărăției, nici laie nici bălaie, să intre în împărăția Arăpușchii, că ei gîndeau că tatăl lor numai își făcuse spaimă, fiindcă ei nu vedeau în țara vecină cu a lor dinspre soare-apune decît cîmpii și iar cîmpii, pustii goale ; orașe, or sate, or oameni, neam ! Și se învoiră ca să plece ăl mai mare cu oaste nenumărată, și de i s-o întîmpla ceva și nu s-o putea întoarce pînă într-un an, să plece ăl d-al doilea, și de nu s-o-ntoarce nici el pînă într-un an, să se ducă și ăl de al treilea.

Cum se învoiră așa și făcură. Strînseră oaste mare ca nisipul mării, și după ce-și luă ziua-bună de la frați, se puse ăl mai mare în fruntea ei și azi nițel, mîine mai mult, intrară în adîncu împărăției căreia îi zicea a Arăpușchii. Au mers ei așa, cale lungă să le ajungă, și alt n-au văzut decît pustiu și cer, iar încolo nimic, nici fîntină, de se frigeau bieții soldați de sete.

Cînd într-o zi, pe la nămiezi, iacă un palat de strălucea ca soarele. Cum îl văzu împăratu, își orîndui oștirea ca să fie gata de luptă și puse de impresură palatul. Cînd colo, în el nimic, nici picior de om, numai casa goală, da' o casă... halal să-i fie ! Pe jos numai piatră, odăile mari și luminoase de mii de lumini că era mai lumină ca ziua ; ciorciovelele de la geamuri și canaturile de la uși numai de stejar săpat în chip de flori și de cîte alea toate, iar ușa a mare era împodobită numai cu nestemate, de-ți luau vederile. Unde mai pui o masă mare așezată și încărcată gata, cu fel și chipuri de mîncări de-ți făceau cu ochiu și te zăpăceau de nu știai din care să iei mai înainte... Dar pivnița ? lungă, nene, să fi umblat trei zile prin ea și să te fi rătăcit printre buțiile

pline de vinuri, d-alea de cînd cu tata Noe, de să bei un păhăruț și să și începi a da d-a-ncîtelea.

Cînd văzură ostașii așa, fuga la pivniți, că mîncarea e fudulie, băutura e unde e, și băură pînă începură a le țiu urechile, și bolborosind cîte alea, ca niște năzdrăvani, adormiră bute. Ba adormiră și căpeteniile și împăratul, și dacă adormiră, peste noapte, iacă veni în zbor o fată frumoasă, de înlemneai s-o fi văzut, și cînd veni, făcu zgomot de se sculară ostașii, dar ea numai îi amenință cu paloșul ce ținea în mîna dreaptă și toți rămaseră înlemniți în loc; tăie din ei cîtiva și p-ăilalți îi luă în vîrfurile paloșului și-i aruncă cîte unu, din dosul palatului, peste alte hoituri de oameni. După aia, se puse și spălă dușumelele de sînge, strînse canalele buților — că ostașii de beți ce erau le lăsaseră deschise, de se făcuse vinul gîrlă prin pivniță —, puse masa iar, mîncă și ea, și spre ziuă își luă zboru, iar palatul rămase ca-nainte.

La curtea împărătească, frații lui așteptară un an, și la un an, plecă fratele ăl mijlociu cu ce bruma oaste mai strînsese într-un an, și ajunse și el după îndelungată vreme la același palat, unde i se întîmplă taman ca fratelui său ăl mai mare. Și cînd se împlini iar un an, plecă și fratele ăl mai mic, care era și mai deștept dintre toți.

Ajunse el cu oastea la palat, și oastea făcu tot ca alelalte dinaintea ei, dar băiatu în loc să bea și să se îmbete, se furișă dintre ai săi și se urcă într-un pom din fața palatului, și cum era pomul stufos, se ascunse de nu-l putea vedea nimeni, iar el vedea tot, și acolo așteptă toată ziua pînă seara.

Seara, auzi un vîjiit și văzu pe Arăpușca venind în zbor, o văzu și cum intră în palat și cum

scoase soldații cîte unu-unu în vîrfu paloșului și se cătrănea bietul băiat de milă, dar ce să facă ?

Numai ce se pomeni după aia că-și ia iar zboru, Arăpușca, cu paloșul în mînă, și cînd o văzu, atît îi plăcu nurii și toată făptura ei, că uită și de frică și de tot, se coborî din pom, încălică pe un cal care i se păru lui din ai ostașilor, și se luă în goană după ea. A avut noroc că Arăpușca nu se putea întoarce înapoi, că de-l vedea, atît îi era.

Și țin-te, băiete, aleargă fecioru de împărat, peste dealuri, peste văi, peste cîmpii, prin păduri, de se schilodise calul alergînd, și ajunsese abia răsufînd în împărăția sticleților de era într-o pădure p-un vîrf de munte ; acolo o pierdu din ochi. Ce să facă el ? A prins a întreba printre sticleți, de nu știu unde stă.

— Nu știm, răspunseră sticleții într-un glas, dar, de vrei, să-ți arătăm calea ce ține ea, că trece mereu p-aici, dar nu se oprește niciodată.

Îl duseră bieții sticleți pîn'la hotare, pe drumul ce urma ea, și acolo-l lăsară în voia Domnului. El, dacă se văzu singur, o luă înainte drept și după o vreme ajunsese în împărăția corbilor, vulturilor și a cocorilor, și aceștia făcură tot ca sticleții, că nici ei nu știau unde stă Arăpușca, fără numai că o văd trecînd în zbor pe acolo.

Merse el, și ieșind din împărăția lor, intră într-a ciocîrlanilor, grangurilor și cocoșarilor.

Împărații ciocîrlanilor, grangurilor și cocoșarilor puseră pristav să strige pe toți supușii și întrebîndu-i, nici unu n-a fost în stare să spuie unde e locuința Arăpușchii.

Taman într-un tîrziu, iacă un ciocîrlan șchiop venea șontic, șontic.

— Eu știu, măriele-voastre, unde e împărăția Arăpușchii.

— Știi tu ?

— Cum să nu știu, păcatele mele, că d-acolo mi se trage d-am rămas schiop.

— Cine e Arăpușca aia ?

— E o fată, să trăiți, a căreia toată puterea îi stă într-un paloș ; fără el e femeie ca toate femeile, dar cu el în mână prăpădește lumea de o vrea.

— Nu cumva știi dumneata ce trebuie să fac ca să ajung în ținuturile ei ? întrebă feciorul de împărat.

— Ba știu, dar e greu.

— Să fie cum o fi.

— Izbîndă să dea Dumnezeu, dac-așa, zise ciocîrlanu, și întinzînd aripa îl atinse pe obraz și-i zise să se dea de trei ori peste cap.

Feciorul de împărat făcu în ăst chip și se prefăcu într-o muscă ca toate muștele, doar că vorbea și pricepea tot.

— Acu, zise ciocîrlanu, sui pe spinarea mea.

Și luîndu-și ziua bună de la împărați, se ridică odată de ajunse pîn' la vîntul turbat și d-acolo se coborî în jos.

— Măre, da' iute zbori, zise fecioru de împărat, care abia se ținea să nu alunece jos.

— Păi altminteri e cale de trei ani pîn-acolo, de-i umbla ca oamenii ; d-aia te schimbai eu în muscă... Și mai sări de vro trei ori ș-ajunse la hotar.

Aci dacă ajunse, ciocîrlanul zise împăratului să se dea iar peste cap ; el se dădu, se făcu om în loc și-l învăță să se ducă pe un deal în sus și va da de casele Arăpușchii ; să intre în ele pe din dos și va găsi o ușe cu totul și cu totul de aur ;

s-o deschiză, căci prin ea va intra în odaia în care doarme ea cînd se întoarce din călătorii.

Să aștepte acolo pîn' se va culca, și fără să-l simță, de o putea, să intre să puie mîna pe paloș și să fugă cu el să-l ascundă și-n gaură de șarpe, numai să nu-l găsească ea cînd l-o căta. De-l vei lua, poți face cu ea ce vei vrea, că în el îi stă puterea întreagă.

Feciorul de împărat nu știa cum să mulțumească bietului ciocîrlan de bunătatea lui, dar ciocîrlanu, neplăcîndu-i plecăciuni multe, își luă zborul după ce-i pofți izbîndă, și pieri în văzduh.

Băiatul făcu întocmai după povața ciocîrlanului și izbuti a pune mîna pe paloș. După ce-l ascunse bine, se întoarce înapoi și voi să deștepte pe Arăpușca, dar neștiind cum s-o scoale mai frumos, începu a o săruta, că, maică Doamne, mult îi mai plăcea; și-ar fi dat și viața pentru ea!

Arăpușca se deșteptă și văzîndu-se în brațele lui, se încruntă, și se ridică să puie mîna pe paloș, dar nevăzîndu-l la locul lui, a priceput că e în puterea omului de era lîngă ea, și fiindcă îi plăcea și ei că era frumos, începu a-l săruta și ea, și... și iac-așa!

L-a momit ea, nu e vorbă, ca să-i spuie unde i-a ascuns paloșul, dar aș! feciorul de împărat să-i mai spuie... parcă nu-i era bine cum era!

După ce a stat cîtăva vreme în sărutări și în dezmierdări, se cununară. Făcură o cununie... ce mai cununie! și ce mai mîncări!... am mîncat și cu la masă, da-n picioarele, că nu eram pofțit și n-aveam scaun.

După cununie, plecară să vie în împărăția băiatului, și pe drum ce să vezi? case, oameni, orașe în toată rînduiala. Pasămite, Arăpușca ura oamenii și cu puterea paloșului ei îi prăpădise, dar

acum fiindcă nu-l mai avea, toate lucrurile își veniseră în fire. Ba a înviat și oștirile fraților băiatului cu frații lui cu tot.

Și-ncălicai p-o șea și sfîrșii povestea, că doar n-ați fi gîndind că-i minciună, că eu nu-s de cînd cu minciunile, ci-s de cînd cu minunile.

Povestit de Ion Georgescu din comuna Boțești, județul Dîmbovița

IV

FRATELE BUCĂȚICĂ

A fost odată ș-altă dată n-a mai fost : a fost un dulgher și un zidar.

Acuma, ei se puseseră tovarăși : unde făcea zidarul zidăria, făcea și dulgherul dulgheria, dar văzînd că nu prea le merge bine, fiindcă venise o grămadă de streini de le luaseră tot lucru din mînă — nu că erau streinii mai buni, dar ce-i faci ? așa erau oamenii în țara aia, alergau la strein, că li se părea că face lucru mai bun — se hotărîră să plece amîndoi în țări streine, să-și încerce norocul.

Se pregătiră ei din tot și aducîndu-și aminte că nevestele le erau borțoase, se învoiră cu zapis și jurămint, că dacă dintr-o parte o ieși fată și dintr-alta băiat, cînd le-o veni vremea, să-i însoare p-amîndoi.

Și într-o duminică, după ce-și făcură cruce și-și luară ziua bună de la neveste, care, știi — ca

muieră — începuseră să plîngă, plecară cu Dumnezeu înainte. Nevестele mai plînseseră ce mai plînseseră și tăcură, că nu era să plîngă cît lumea. Și după vreo patru luni făcu nevasta dulgherului o fată și a zidarului o bucățică de carne de sta toată ziua la foc într-o mînică de cojoc.

La dulgher acasă veselie, la zidar necaz ; și cum să nu fie necaz ? era o vreme de cînd se tot căznea cu el și cînd colo se pomenește cu o bucată de carne.

Dar bucățica de carne era năzdrăvană, că vorbea tot și știa tot dinainte, și așa, într-o zi, cînd se făcuse tocmai 17 ani de cînd plecase zidarul și dulgherul, spuse mă-si cum că a doua zi vine tată-său.

Vesellie mare pe nevasta zidarului, gătește prin odaie frumos, pune de face o azimă, cumpără mălai nou, brînză, unt, trage o ciorbă zdravănă de știr, și așteaptă.

Taman pe înserate iată și zidaru.

— Noroc, nevastă, ce mai veste ? ce-ai făcut : băiat or fată ?... unde e ?

Nevasta oftă.

— Ce, or a murit ?

Tocmai cînd era să-î răspunză că nu, iacă se auzi un glas de după sobă :

— Uite-mă aici, tată ; ce, nu mă vezi ?

— Unde, taică ? întrebă zidaru, căruia-i mai venise inima la loc, dar care nu-l vedea.

— Ici în mînica de cojoc.

Bietul tată-său cînd îl văzu se mîhni și el, dar cînd mai stătu de vorbă cu el și-l văzu că e deștept și știe tot dinainte, se mai înveseli.

Nu se luminase bine de ziuă, a doua zi după venirea zidarului, și Bucățică îl întrebă :

— Ce face dulgheru ? îmi dă pe fii-sa de nevastă ?

Tată-său se duse la dulgher.

— Bine-ai venit ; ce vînt te-aduce așa în zori de zi la mine ?

— De, nene, băiatu meu, cică... ce faci, auzi, cu fata, că lui i s-a făcut de însurat ?

— Măi, fugi, nu ți-e și rușine să mai vorbești ! nu-mi spuse mie nevasta ce e băiatu tău ? O bucățică de carne de stă toată ziua la foc într-o mînică de cojoc, și să-mi dau eu fata, un bujor, dup-o pocitură ca aia ?

— Păi bine, măi dulgherule, n-am făcut zapis, măi, și jurămînt ?

— De ce n-ai spus că n-o să fii în stare să faci un om ca lumea ? Dracu te-a pus să faci o bucată de carne ?

— Măi, că nu l-am făcut eu, măi, nevasta l-a făcut.

— Cu cine l-a făcut ? nu l-a făcut cu tine ?... Dar, ce mai vorbesc eu degeaba ? vorbă lungă să-răcie-n pungă, nu-ți dau fata, să fie ce o fi.

Se întoarse bietul zidar acasă opărit.

— Ei, tată, ce veste ? îl întîmpină Bucățică, cum intră pe ușe.

— Rea, taică, cică ești pocit și nu vrea să ți-o dea de loc.

— Pocit, ai ? E, păi lasă pe mine, i-oi arăta eu pocit... tu, taică, mîine de dimineată să te duci la împărat cu zapisul să i-l arăți și să vii să-mi spui ce zice el.

N-avu încotro bietul zidar ; a doua zi, pînă-n ziuă, dădu fuga la palat.

Împăratu se scula devreme, c-avea treabă, că-și vedea singur de trebile împărăției.

Intră zidarul, îi spuse păsul și împăratu chemă îndată pe dulgher și-l îndatori să-i dea fata ; și cum mai îndrăznește să mai cricnească, cînd a făcut zăpis și mai ales jurămint ? nu i-e frică de Dumnezeu că lasă ceru să-i cază pe cap ?

Silit fiind dulgheru să-și dea fata după Bucățică al zidarului, făcură nunta chiar în săptămîna aceea și duminică seara Bucățică plecă cu fata dulgherului acasă la el.

Casa lui Bucățică — nu casa părinților lui, că el avea alta — era un bordei urît la înfățișare și vechi, băgat în pămînt ; dar cînd intră fata dulgherului înăuntru, se cruci : bogății nenumărate, frumuseți de-ți luau vederile, aurării, pietrării...

Bucățică o lăsă să se mire, să pipăie lucrurile, și cînd o văzu c-a isprăvit, se dete de trei ori peste cap și se făcu un tînăr frumos de întrecă toate frumusețile. Niște păr negru lucitor și mătăsos, ochi albaștri ca ceru și mari, o gură mică, dinți ca laptele ș-un trup de-i făcu atîta poftă fetei, că-i sări de gît și-l sărută...

A doua zi de dimineață de dădu iar peste cap și se făcu Bucățică la loc, jurînd-o pe nevastă-sa să nu cumva să spuie cuiva ceva, nici chiar mămă-si, că el e vrăjit și mai are o lună și se face om la loc, dar dacă cumva o spune cuiva, îl pierde.

Aș, muierea să ție taina ! ținu cît ținu, și ea, vreo patru zile, și după aia spuse mă-si.

Seara, Bucățică veni acasă prăpădit.

— Iii ! muiere, ai spus mă-ti ! M-ai pierdut. Na, ia punga asta de bani, de unde-ai lua, să nu se mai sfîrșească, ș-acu pleacă.

Plînse dînsa, plînse de-ar fi muiat și-o inimă de piatră, dar pe Bucățică, ba.

Dacă văzu și văzu, plecă cu inima amărită, blestemînd ceasul în care deschisese gura de spusese mă-si taina, iar bordeiul se dărîmă în urma ei pînă în temelie.

Pe malul unei girle, umblau doi cerșetori : un orb și-un șchiop. Orbul rupea dintr-un codru de pîine uscată, pe care-l ținea în mînă, cînd nu știu cum se împiedică și-i scăpă pîinea din mînă în apă. El, biet, începu să plîngă, că nu mai avea decît aia. Șchiopul, șontîc, șontîc după ea ; apa o ducea, el după ea și orbul d-a-n boule după el, se ținea de zdrențele lui.

Și alergară, ha-ha-ha, să puie mîna pe ea o bucată de vreme, și pîinea udîndu-se, căzu la fund.

— S-a dus, mă orbule...

— Ce, mă ?

— Pîinea.

— Ce spui, mă ?... unde ?

— La fund.

— Din pricina ta, șchiopule, de ce n-ai dat fuga după ea ?

— Ie-te mă, orbu !... păi cin' te-a pus să-î dai drumu, nu știai că ești orb și n-o să poți să vezi unde e ?

— Ce mă faci orb, mă șchiopule, schilodule...

Și trosc în dreapta, plosc în stînga, căpătă bietu șchiop două scatoalce, de-i scăpărară ochii.

— Oliu !... că m-a orbit și pe mine orbul, n-ar mai vedea, și trosc și el.

Și trosc unu, plosc ălălalt, începură să se bată cum trebuie ; dar nu trecu preț ca la un minut de ceas și șchiopul închise ochii, că-i lucea ceva de-i lua vederile.

Pasămite soarele își lăsa razele pe un acoperiș de tinichea : era o casă frumoasă de speriat.

— Ia ascultă, orbule, să nu ne mai batem, uite un palat ; ai într-acolo să vedem, poate-om căpăta și noi ceva.

Și șchiopu șontic, șontic, iar orbul sprijinindu-se în băț, ajunseră la palat : o frumusețe de-ți lua ochii, dar oameni... neam, nici de prăsilă.

Se suiră ei amîndoi sus... nimeni.

— Mare minune ! se minuna șchiopu.

Ajunseră într-o odaie unde era o masă mare cu tacîmurile puse, numai bună de adus bucatele. Aci se opriră cerșetorii.

— Ilii ! mă orbule, dac-ai vedea tu ce e aici, te-ai mira.

— Ce spui, mă ?

— He ! he ! minuni, mă, nu altceva !

— Ei, ce e ?

— O masă așezată gata, numai să dea bucatele.

— Ce folos ! zise orbul, dacă nu sînt și bucate, că mult mi-e foame, mă ; bietul coltuc d-adinea...

Nici n-apucă să sfîrșească bine și masa se puse singură.

Ei minune ca asta ! Mîncară de se umflară, gîndeau c-or plesni, cînd ce să vezi ? odată auziră un zgomot mare, că se apropia...

— Aiti ! ne-a luat dracu, cine știe cine-o fi... Ia alea după ma...

Pînă să isprăvească vorba, masa rămase goală de bucate dar tot așezată, și cerșetorii se ascunseră sub pat.

Nu trecu mult și iacă se deschise fereastra și intrară unsprezece porumbei. Cum intrară se dădură peste cap și se făcură unsprezece tineri frumoși și chipeși.

Se spălară pe mâini și pe obraji și se așezară la masă.

— Dar fratele Bucățică unde e ? întrebă unul din ăi tineri, care văzu locu lui Bucățică gol:

— Că bine zici, zise altul, ce s-o fi făcut Bucățică ?

— Îl cam durea o aripă ș-a rămas să vie în urmă, zise ăl de se afla în capul mesei, care era mai bătrîn și, cum se vedea, mai mare între ei.

Nu trecu mult și iacă și Bucățică sosi schiopătînd.

Dădu bună ziua cu toți și după ce se spală și el, se puse la masă, dar pînă să mănînce ăilalți sfîrșiră, se dădură iar peste cap, se făcură porumbei și plecară la treaba lor, rămînînd el singur.

N-apucară să se depărteze bine de ferestre porumbeii, și lui Bucățică îi căzu cuțitul și furculița din mînă și rămase gînditor ; apoi șopti :

„Dor mi s-a făcut de nevastă !“

După aia se sculă și el de la masă, mai mult flămînd decît sătul, și plecă și el după ăilalți tovarăși ai lui.

Orbul și schiopul cum îl văzură plecat, fuga la masă, încărcară dăsații cu ce mai rămăsese din bucate, ba se mai și certară pentru-o ciozvîrtă grasă de miel, ș-apoi plecară.

Merseră ei ce meraseră și văzură că rătăciseră calea.

— Mă orbule !

— Ce e, mă schiopule ?

— Am rătăcit calea, mă.

— Oleo ? Păi ce facem ?

— Eu zic una : ai să mergem pe calea d-apucărăm unde-om vedea cu ochii... mai știi norocul ?... Vrei ?

— Păi de ce să nu vreau ? eu tot nu văz, unde-oi fi tot una mi-e, tot întunerec.

Și urmară drumul ce apucaseră.

Umblară vro două zile, cînd dădură d-un oraș, și cum intrară în el iacă o casă mare și frumoasă, și intra înăuntru mulțime de sărăcime. Șchiopul întrebă pe unul, ce e acolo ?

— Ce, nu știi ?

— Nu.

— Ce spui ?

— Ce să spui ? Spui că nu știu.

— Păi aici sînt băile „Cucoanei miloase“ ; făci baie și cînd pleci îți dă ș-un rînd de haine pe d-asupra.

— I-auzi, orbule.

— Ai și noi, mă.

— Vorbă e ! Să mergem...

Și intrară.

Ce să vezi ! O frumusețe de băi de piatră, și calde și reci. Făcură baie și orbul și șchiopul ; după ce ieșiră, veni la ei o femeie, îi frecă pe trup, le tăie unghiile, îi tunse, îi pieptănă, le dădu rîndu de haine și-i luă de-i duse așa schimbați într-o odaie.

Aci sta o cucoană p-un scaun și un cerșetor spunea o istorie. Cum sfîrși el, cucoana le zise și lor să spuie ce știe, că d-aia îi îmbăiază și le dă haine, ca să-i spuie cîte-o istorie, care ce-o ști.

— Apoi noi, cocoană, de ! de un' să știm ? Noi, niște bieți cerșetori, trăim și noi de azi pînă mîine, avem vreme să mai ascultăm povești, ca să știm spune ?...

— Spuneți așa... ceva, vro întîmplare.

— Așa, zise orbul, spune, mă, istoria cu porumbii.

— Ba spune tu, că și tu ai fost cu mine.

— Dec ! spune tu, c-ai văzut, eu, orb, ce știu eu ce era p-acolo ?

În sfârșit, se hotărî șchiopul și povesti tot cum s-a întâmplat : cum au ajuns acolo, cum au mâncat, cum au văzut porumbeii și cum unul, de-i zicea Bucățică șoptise :

„Dor mi s-a făcut de nevestă !“

Cum auzi așa cucoana miloasă se sculă de jos, de unde ședea, și veni la dînșii.

— Duceți-mă acolo.

Că hîr... că mir...

— Duceți-mă îndată... Vă dau bani să fiți bogați, cît ați trăi.

Pasămite cucoana miloasă era fata dulgherului, nevasta lui Bucățică, care din punga nesfîrșită făcuse băile și dădea de milă cu îndatorire, să spuie tot săracul cîte-o istorie, că doar de va afla de la vrulul ceva de bărbatul său, și iacă avusese noroc.

O duseră cerșetorii acolo, se ascunseră cu dinsa, și cînd rămase Bucățică în urmă și zise oftînd : „Dor mi s-a făcut de nevestă !“, fata dulgherului, hop ! iese de după ușe și-i sare de gît.

Ce bucurie p-amîndoi, că rămaseră îmbrățișați vrul sfert de ceas, de se plictisise și orbul auzind că nu vorbește nimeni și că nu se aude nimic, și întrebă pe șchiop încet :

— Da' ce face, mă ?

— Iacă se sărută, ce să facă !

— De, mă, ce te răstești așa, or unde nu ți-a luat Dumnezeu ochii și ție, ca mie ?

— E-te uită orbu, nene ! mă, da al dracului ai fost, adevărat că omu-nsemnat e-al dracului.

— 'Ndec, că tu nu ești însemnat, șchiopule !

Șchiopul, supărat că-și dăduse în petec, hart !... o palmă orbului.

— Aoleo, că...

Dar auzind un țuțuit ca cum s-ar săruta cineva, conteniră bătaia și ascultară : pasămite Bucățică cu nevastă-sa se sărutau, și cuvintele de dragoste ce-și spuneau erau atît de frumoase și de duioase, încît orbul oftînd trase pe șchiop de mîneacă zicîndu-i :

— Te uită, mă, ce e și dragostea la rumân !

Seara, cînd veniră porumbeii acasă, găsiră pe Bucățică de gît cu nevastă-sa.

— D-aia era el trist, își adusese aminte de nevastă-sa ! zise unul din ei.

Masa se așeză, se puseră cu toții împrejurul ei, și cu nevasta lui Bucățică, ba poftiră și p-ai doi cerșetori, norocul lor, ca să nu fie treisprezece la masă. După ce mîncară pentru a din urmă oară cu toții, își luă Bucățică ziua bună plîngînd de la bunii săi tovarăși, și plecă.

D-aci-ncolo rămase împăcat cu nevastă-sa, care se jurase să nu mai destăinuiască niciodată în viața ei nimic, iar orbul și șchiopul avînd parale din belșug nu se mai certară nicidecum și trăiră... pînă cînd muriră.

Auzit de la mama.

V

ZORILĂ MIREANU

*A fost odată ca niciodată,
cînd se băteau urșii-n coade
pîn' se beteau la noade,
cînd trăia lupu pîn sat,
și peștii pe uscat.*

A fost o femeie căreia-i murise bărbatul, lăsînd-o însărcinată.

Într-o seară, sosind vremea să nască, se pomeni că făcu un băiat, care, cum deschise ochii pe lume, sări jos din pat și ceru armele tat-său, că îi e degrab să plece.

Mă-sa că : „stai cu maica, băiețuș ; că cum o să umbli tu cu armele ; c-o să ți se întîmple cine știe ce...”

Băiatul o ținea una că să i le dea și mai multe nu.

Dacă văzu mă-sa că n-o scoate la capăt, îi spuse să se ducă în podul casii și să-și aleagă, că acolo sînt mai multe.

Se duse băiatul, își alese care i se părură lui, și după ce se dete jos de-și luă ziua bună de la mă-sa, plecă lăsînd-o plîngînd.

Taman după ce plecă, se gîndi dînsa că nici nu l-a botezat, și hotărî să-i zică : *De-cu-seară*, căci seara se născuse.

Pe la miezu nopții, ce să vezi ? O apucară, pe biata femeie, iar durerile nașterii, și după mult chin și vai, iacă mai născu un băiat care făcu tot ca ăl dintîi : ceru armele tat-său, își alese din podu casii care-i plăcură, și plecă. Astuia îi puse mă-sa numele : *Miez-de-noapte*.

Și taman despre ziuă, cînd se luptau zorile cu întunericul nopții să-l gonească la pustia încolo, mai făcu încă unu căruia îi zise : *Zorilă*, și care plecă tot ca ălalți frați ai lui, doar că-și alese armele ale mai ruginite din cîte găsi în podul caselor, iar nu ca frații lui, care-și aleseseră pe care le găsiseră mai curate și mai strălucitoare.

Acu' vezi dumneata minune... ăști trei feciori ai ălii femei, veneau acasă în toate nopțile, care pe cînd se născuse : *De-cu-seară* venea de cînd se

însăra ; Miez-de-noapte venea pe la mlezul nopții, cînd cîntau cocoșii, iar Zorilă, cînd se crăpa de ziuă, și fiecare aducea vînat de umplea curtea mumei lor, și-apoi plecau iar, după ce-i dădeau cîte o bună ziua, căci ei, vezi dumneata, ăst meșteșug îl aveau : să vîneze.

Se întîmplă că pe vremea cînd veneau feciorii femeii în toate nopțile, fără greș, de aduceau vînat acasă, trei zmei răpiră ale trei fete ale împăratului ținutului unde le era locul părintesc, și uite cum, cîcă împăratu ălui ținut avea trei fete frumoase ca niște luciferi ; și, cîcă, ale trei fete coseau de nouă ani la o floare p-o basma fără să fi ieșit vrodată din casă, că nu le lăsa tat-său din pricină că știa că zmeii le puseseră gînd rău. Dar într-o zi, fiind poftit împăratul la o nuntă a altui împărat și, vezi bine, ducîndu-se, că și împărații se cinstesc unii pe alții ca tot rumînu, le-a lăsat pe fete în paza unei babe care le păzea de cînd erau mici, și i-a dat babei poruncă strașnică să nu cumva să le lase p-afară, că i s-a împlinit cu viața.

Dar fetele, cum au văzut că a plecat împăratul, au început a se ruga de babă să le lase numai nițel, doar să vadă și ele cum e cîmpul înverzit și înflorit, că cum stăteau ele, odaia le da într-o curte dosnică a palatului de nu vedeau nici verdeață nici nimic, numai soldații de erau de caraulă.

Baba la început nu vru, că o înfricoșase împăratul ; dar cînd auzi că-i dau fetele trei sahanе cu galbeni, de le-o lăsa numai pînă în prag, își călcă pe inimă, uită și poruncile ale strașnice și groaza morții și le lăsa ; apoi se duse să-și vază de treabă.

Fetele nu mai putură de drag cînd văzură frumusețea firei, că cum venea, în fața palatului era un munte plin de verdeață, și taman din vîrfurile lui

cădea o apă care venea spumînd și colcotînd printre pietre pînă aproape de casă ; și, vezi dumneata, cum venea de bătea soarele în ea, o făcea de părea a fi valurile ei valuri de aur și de pietre nestemate ; iar prin pomi cîntau păsărelele fel de neam de viersuri minunate ce mîngîiau auzul. Și tot punînd un picior înaintea ăluilalt, spre a vedea mai d-aproape toate, o dată se pomeniră fetele că se umple cerul cu niște nori groși și negri, de se întunecă taman ca noaptea, și apoi numai iacă zmeii călări pe cai cu aripi, pun mîna, care pe care-i plăcea, și pornesc cu ele, neluînd seamă la țipetele și la vaietele lor.

Baba, dincoia, cum văzu așa, o sfecli de tot. Dar ea tot șireată ; ce s-a gîndit ca să scape de urgia împăratului ?... s-a legat cum a putut și ea mai bine cu mîinile la spate de un stîlp, și cînd a venit împăratul, a început a plînge ș-a se tîngui că au venit zmeii ș-au dat năvală în palat, și după ce au bătut-o pe ea cum e mai rău și au legat-o de stîlpul ăla, apoi au răpit fetele și s-au tot dus cu ele.

Împăratul, biet, ce să facă ? cum să-și ia el fetele ? că le iubea peste poate, ca un tată bun ce le era... A pus d-a chemat pe toți flăcăii din împărăție și le-a făgăduit fel și chip de bogății, numai și numai să-i aducă copilele îndărăt. Dar nici unul nu se prinse, că nici unul nu se simțea vreun fel să se lupte cu zmeii, și nici știa vreunul încotro le era coprinsul. Numai un om bătrîn spuse împăratului că sînt trei frați vînători, feciori ai unei văduve, cari numai ăia tustrei i-ar putea fi de folos, de ar fi să fie ; dar ei măcar că sînt frați buni, nici nu se cunosc, căci nu se pot găsi toți o dată la un loc.

Împăratul cum auzi așa, trimise să-i aducă pe mumă și-i porunci să-și adune feciorii la un loc, și să-i pornească să caute și să aducă fetele.

Mătușa ceru să-i dea :

*Un colț de prescură uscată
Ș-o basma uitată,*

făgăduind că cu aste două lucruri îi va putea uni pe toți, și apoi plecă acasă.

Seara, când veni De-cu-seară, îi spuse să aștepte nițel că nu i-a putut face azimă și-i dădu din prescură să-și mai prinză nițel inima, pînă i s-o coace azima și să se șteargă la gură cu basmaua.

Băiatul făcu cum îi zise mă-sa : gustă din prescură, se șterse la gură cu basmaua, și cum se șterse, cum uită că are să se ducă, și se lungi în pat și adormi.

Pe la miezul-noptii, iacă și Miez-de-noapte. Cum își aruncă ochii în pat și văzu om dormind, cum întrebă cine e.

— Un drumet, măiculiță, mi-a cerut sălaș, și nu mi-a venit să-l gonesc ca ăilalți oameni de pîm-prejur, ci i-am dat din vînatul tău, că mulți săraci se arănesc de pe urma ta, zise mă-sa,

— Bine-ai făcut, mamă... Da ia dă-mi ceva să mănînc, că mi-e degrabă să mă duc.

— Numai nițel așteaptă, măiculiță, că nu e azima gata ; pîn' s-o coace, mai prinde-ți inima cu ăst colțișor de prescură și te șterge la gură cu basmaua asta.

Flăcăul, cum făcu ce-i zice mă-sa, cum se întinse în pat alături de frate-său și începu a sforăi.

Și cînd se revărsau zorile, numai intră pe ușe și Zorilă, cu care se întîmplă tot ca cu ăilalți frați.

Cum îi văzu muma lor adormiți bumben, îi coprinse pe câte trei într-o pînză și o cusu bine, să nu se rupă lesne.

Cînd se deșteptară ei, și se pomeniră toți legați la un loc în pînză, o rupseră și săriră care de care să se taie, că fiecare dintre ei nu știa cine e ăllalt. Atunci muma lor se puse între ei și le spuse :

— Feții mei, nu vă tăiați, ci vă sărutați, că voi sinteți frați buni, copii ai mei și-ai lui bietu Mirea, bărbatu-meu, care a răposat pînă nu v-ați născut voi ; și eu am cătat de v-am strîns la un loc pe câte trei, ca să vă cunoașteți, spre a nu vă omori cumva, de vă veți întilni prin pădure cînd umblați în vinătoare.

Frații, cînd auziră așa, se bucurară mult, se sărutară frățește și începură a se mai întreba de una de alta pînă se pomeniră cu niște slujitori ai împăratului că-i poștește pe câte trei la palat.

Plecară ei și cum ajunseră îi chemă împăratul în palat și le spuse ce cere de la ei, făgăduindu-le tot felul de bunătăți, și împărăția s-o împartă între ei, și pe fete să li le dea de neveste, de le-o putea găsi și aduce.

De-cu-seară și Miez-de-noapte răspunseră că nu se pricep ei la astfel de lucru, nici știu unde e coprinsul zmeilor, și nici nu s-ar prinde să se măsoare cu ei, că nu se simt în putere. Numai Zorilă spuse că a văzut la gaura vîntului de pe tărîmul ăllalt urmă de papuc de împărăteasă.

— Se vede că p-acolo s-or fi coborît zmeii cu fetele în țara lor... Noi, măria-ta, urmă Zorilă, ne prindem să-ncercăm a ți le-aduce, dar să ne lași să jupuim trei ani la tei, că să facem un vîrzov¹ cu care să ne coborîm pe tărîmul ăllalt.

¹ Funie (n. D.S.).

Împăratul, vezi bine, le dădu voie numai înde-
cît ; și ei, după ce jupuiră la tei trei ani, și făcură
vîrzovul cum cerea trebuința, se duseră la gura
vîntului unde văzuse Zorilă urma de papuc.

Acolo dacă ajunseră, hotărî să se coboare întîi
De-cu-seară, că el era mai mare. Se legă el bine de
mijloc, își făcu cruce, zise un „Doamne ajută“ și se
lăsă pe gaură, spunînd fraților săi că, d-o mișca
funia, să-l tragă sus.

Dar n-apucă să se ducă în jos de zece stînji
și o dată mișcă funia să-l scoată afară, că era o
beznă de întunecime p-acolo de s-a fost înfricoșat.

Miez-de-noapte, văzînd că frate-său ăl mai mare
n-a făcut nici o ispravă, se legă de briu să se lase
el ; dar tot așa, spuse fraților să-l tragă înapoi d-o
mișca vîrzovul.

Se coborî el ceva mai mult ca frate-său, dar și
el hîțînă de trei ori să-l tragă afară că ce-a văzut
acolo s-a înspăimîntat ; cică erau

Șerpîi ca butiile

Și broaștele ca ploșcile,

și alte felurimi de feluri de lighioane și spurcă-
ciuni de numa să le fi văzut și să ți se fi făcut păru
măciucă pe cap și inima numai cît puricele.

Zorilă, cînd văzu că nici frati-său ăl mijlociu nu
e mai viteaz, se legă el cu vîrzovul, și după ce-și
luă ziua bună de la frați, le zise :

— Măi neică, pe mine din ce-oi hîțînă din aia
să-mi dați drumul mai afund.

Și se lăsă pe gaură și se duse cît ținu vîrzovul ;
și vîrzovul a ținut taman pînă unde a pus piciorul
pe pămînt sănătos.

Acolo era numai pustiu, nu era nici casă, nici
om, nici pasăre, și nici iarbă, numai pămînt și iar
pămînt.

Pe bietul Zorilă îl coprinse, biet, și pe el frica, că de !... om era, nu era altă lighioană ; dar nu-l ținu mult, ci scoase un bici, de găsisse la un loc cu armele tat-său, și plesni de trei ori. Cum plesni numai se pomeni cu

*Cal înșelat,
Infrînat,
Cum e bun de-ncălecat.*

S-aruncă pe dinsul și o porni spre a căta casele zmeilor, ai de furaseră pe fetele împăratului.

Merse el, merse o zi ș-o noapte într-una fără odină, și taman a doua zi dimineăta dădu de casele zmeului ălui mai mare : niște case mari și frumoase.

Cum le văzu, intră călare în grădină și începu a-și încura calul printre flori.

Nevasta zmeului, fata împăratului a mai mare va să zică, cînd l-a văzut alergînd prin grădină și stricînd florile, a deschis fereastra și i-a strigat :

— Măi fecior de lele ce mi-ai fost, ce-ți strică ție florile de le prăpădești, și nu vii mai bine la mine să stăm de vorbă ?

— Taci, să nu zici vro vorbă rea, îi răspunse Zorilă, că ți-oi fi și eu vrun ram.

— Ei, păi poftim în casă dacă e așa, i-a zis dînsa.

Și-a intrat Zorilă în casă și l-a ospătat femeia, și i-a dat de-a băut, ș-apoi l-a întrebat cum și ce fel.

— Iaca, am venit să te scap pe dumneata din mîna spurcatului de zmeu și să te duc îndărăt la împărat.

— Greu ți-o fi, zise oftînd fata împăratului, că e zmeul puternic și nu-i iei putea da de cap.

— Acu oi încerca și eu ; de-oi putea, bine, de nu, m-o omori și pace.

În vreme ce vorbeau ei, numai iacă se auzi un vuiet mare.

Zorilă întrebă ce e aia și fata îi răspunse că e buzduganul zmeului.

Venea de peste nouă moșii, și a fost picînd în poartă, apoi în masă, și apoi a sărit de s-a prins în cui.

Zorilă, cum l-a văzut astîmpărat în cui, a pus mîna pe el și învîrtindu-l de trei ori pe d-asupra capului, numai l-a azvîrlit înapoi ; iar buzduganul s-a dus vîjiind ș-a căzut dinaintea calului zmeului, taman cînd vrea să treacă podul de aramă. Calul cum l-a văzut, cum a început a sforăi ș-a se da înapoi.

Zmeul dă-i limbă, dă-i cu picioarele în burtă... calul n-o pornea din loc, de loc.

*Hi ! cal de leu,
De paraleu,
De bun viteaz al meu ;
Ce stai
Și răsai
Și-ndărăt te dai ?*

îl întrebă zmeul.

— Cum să nu mă dau, dacă numa de Zorilă Mireanu mi-e cam frică nițel, și taman el a venit pîn aste locuri ? a răspuns calul.

— Doar nu i-o fi adus

*Vîntu perișoru
Și cioara oscioru*

din coprinsul lui, în coprinsurile mele, zise zmeul.

Dar tocmai cînd zicea așa, iacă și Zorilă venea în fuga calului, să întîmpine pe zmeu.

— Ce vrei, frate ? l-a întrebat zmeul, cînd l-a văzut.

— Am venit, vere, să iau pe fata împăratului, și de n-ai vrea să mi-o dai, apoi să ne batem în luptă dreaptă, că e mai dreaptă, și care-o birui, biruitor să fie.

— Bine, a răspuns zmeul, ș-a și sărit jos de pe cal.

Și se luară, nene, și se suciră și se învîrtiră, pînă a fost venind soarele în chindii, ș-atunci nu-ș' cum cum l-a adus Zorilă pe zmeu, dar l-a pus jos și i-a tăiat capul cu paloșul. Apoi i-a aruncat stirvul supt pod împreună cu al calului pe care-l omorise calul lui, pe cînd se lupta el cu zmeul, ș-a plecat înapoi de-a spus fetii împăratului isprava ce a făcut. Dinsa n-a mai putut de bucurie cînd a auzit c-a scăpat de zmeu ; și l-a sărutat frățeste pe Zorilă și i-a dat calului o baniță de jăratie, căci calul lui Zorilă numai jăratie mîncă.

A doua zi, Zorilă se sculă în zori de zi, întreabă pe fata împăratului pe un' s-o ia să se ducă la soră-sa a mijlocie, și după ce-și făcu cruce, plecă.

Cînd ajunse la fata a mijlocie, făcu tot ca la a mai mare : intră în grădină și începu a-și încura calul prin flori, pînă prinse fata de veste și deșchise fereastra de-i zise :

— Măi fecior de lele ce mi-ai fost, ce-ți strică ție florile de le prăpădești ?

— Taci, să nu zici vro vorbă rea, că ți-oi fi și eu vrun ram, răspunse Zorilă.

— Dacă-mi ești ram ceva, vino de-mi spune o vorbă bună și ți-oi spune și eu ție, a zis fata împăratului.

Zorilă, cum auzi că-l pofteste în casă, intră ; și cînd stăteau de vorbă, numai iacă sosește buzduganul zmeului ; el cum îl vede așezat în cui, îl ia

și-l azvirle îndărăt tot ca p-al ăluilalt, și se duce de se întâlnește cu el lângă podul de argint.

Dar cu asta a fost mai groasă, c-a ținut lupta două zile și două nopți, ș-abia a treia zi l-a biruit Zorilă ; ș-apoi, după ce i-a aruncat stîrvul lui și p-al calului sub pod, s-a întors îndărăt la fata împăratului căreia îi spusese că-i dăduse de cap zmeului ; și a doua zi plecă spre palaturile fetei ălii mai mici.

Fata a mai mică a împăratului era și mai frumoasă decît surorile ei și d-aia și zmeul ăl mai mic, care o furase, pusese s-o păzească o cățea rea. Cînd a ajuns Zorilă la dînsa și a bătut în poartă să-i deschiză, ea a strigat dinăuntru :

— Cine ești și ce vrei, c-am o cățea brîncușe cu dinții de oțel, te face mici fărîme.

— Sînt om de pe tărîmul ălilalt, a răspuns Zorilă.

Și cînd a auzit fata așa, a legat cățeaua cu lanțul, ș-apoi a deschis de l-a poftit în casă, bucuroasă c-a mai dat cu ochii de om pămîntean.

Pe cînd întreba dînsa ce făcea tată-său, mă-sa, rudele... aiti și buzduganul zmeului, poc în poartă, poc pe masă și se așează în cui.

Zorilă puse mîna pe el și cînd îl azvirli o dată, se duse bietul buzdugan val-vîrtej și trecu vîjiind pe la urechile zmeului și căzu mai dincolo, afundîndu-se pînă în măciucă în pămînt, taman cînd era zmeul pe podul de aur.

Calul zmeului începu a sforăi ș-a se da înapoi, cînd văzu așa.

Zmeul îi dădu gură să -meargă, dar calul spuse curat :

— Nu mai merg înainte, că numai de Zorilă Mireanu mi-e cam frică nițel, și taman el a venit pîn aste locuri.

— Ai înainte, mă căluțule, îl îmbărbătă zmeul, că doar nu i-o fi adus

*Vîntu perișoru
și cioara oscioru*

din coprinsul lui, în coprinsurile mele.

Dar nici n-apucă dihania să sfîrșească bine, și numai iacă și Zorilă venea ca vijelia, și se opri taman alături de el.

— Ei, ce vrei, frate-meu ? îl întrebă zmeul.

— Ce vreau eu n-o să vrei tu, măre zmeule, și dar zic să ne luăm la luptă dreaptă și de mă-i birui tu, biruit să fiu, iar de te-oi birui eu, apoi te tai bucăți cu paloșul și-ți iau pe fata împăratului s-o duc la tat-său îndărăt, că nu mai poate de dorul ei.

— Apoi dar să ne luptăm, zise zmeul. Și se și luară. Și dă-i și sucește-l ; se luptară trei zile și trei nopți, că era zmeul voinic tare ; dar și Zorilă nu se da cu una cu două. Și taman a treia zi cînd a fost soarele la nămiezi, știi, cînd e zăduful tare, numai iacă un corb trecea încet pe d-asupra capetelor lor.

Zmeul, cum îl văzu, începu a se ruga de el :

— Corb, corbișor, du-te la ăl izvor de-ți moaie aripioara-n apă și vin de-mi pică o picătură pe limbă, că mi s-a uscat de tot și mă răpune Zorilă. Du-te, corbulețul meu, că de mi-ei face ăst bine mare, și-oi da două stîrvuri să mănînci.

— Eu-ți dau șase, corbule, de mi-ei aduce mie, că mai-am aruncat patru : două supt podul de aramă și două supt ăl de argint.

Corbul de !... ce să facă ?... a tras și el la cine-a dat mai mult, și cum i-a udat limba lui Zorilă, cum a prins flăcăul putere și i-a retezat capul zmeului.

După ce sfârși în ăst chip și, cu zmeul ăl mai mic, se duse de mai petrecu pînă a doua zi la fata a mai mică, care era să fie nevasta lui, că el era mai mic între frați și ea mai mică între surori, și se îndrăgosti cu ea, apoi o luă și pe ea și pe alelalte două surori și se duse cu ele la gaura pe care s-a coborît el de pe pămînt.

Acolo a legat fetele bine cu vîrzovul, a tras de trei ori de el, c-așa vorbise cu frații că d-o trage de trei ori să știe că a scăpat fetele, și frații le ridicară sus. Apoi au lăsat vîrzovul iar, ca să se urce și el. Dar Zorilă avea bănuieli asupra fraților lui; și ca să-i încerce, în loc să se lege el, legă un pietroi și făcu semn să-l tragă în sus. Dar ce să te pomenești, vere! că nu-l traseră cît vede ochiul și unde-i dădură drumul vîrzovului o dată de intră pietroiul de trei palme în pămînt, cînd ajunse jos.

Ce jale gîndești că l-a coprins pe bietul Zorilă, văzînd fapta fraților săi!... S-a așezat jos și a început a plînge ca un copil. Ce să se facă el acum? să rămîie cît o trăi în pustiul ăla, singur?... S-a sculat și el și-a plecat încotro a văzut cu ochii, și-a umblat o grămadă [de] vreme, pînă a dat d-un copac mare în care era un cuib cu niște pui de pajură și-un balaur cu trei capete încolăcit pe copac se urca spre ei cu gurile căscate.

Puii, cum îl văzură pe Zorilă, începură a se ruga de el:

— Mă creștine, mă, omoară păgînul ăsta de balaur, că se căsnește mama de nouă ani să scoată pui și nu poate de el, că vine și-i mănîncă pe toți; omoară-l, zău, că ți-om face și noi ce ți-o fi de trebuință.

Zorilă, cînd a auzit așa, n-a mai stat la îndoială; s-a gîndit că poate l-or scoate pe lumea de unde

venise ; scoase paloșul și-l tăie pe balaur, ciopârți, ciopârți, apoi îl făcu purcoi în trei grămezi.

Puii, cum îl văzură mort pe balaur, ziseră lui Zorilă să se urce sus în copac ca să-l ascunză, să nu-l vază muma lor cînd o veni, că-l sărută pînă îl înghite ; ș-au scos un tulei de la aripă și l-au ascuns în el.

Seara, iacă și pajura venea tristă la cuib crezînd că nu-și mai găsește puii vii. Cînd îi văzu teferi și sănătoși, se prăpădi cu totul de bucurie :

— Cine v-a scăpat, puișorii mei, să-i dau eu ce mi-o cere ? Își întrebă ea puii.

— Cine ne-a scăpat a luat-o-ncoa spre soare-răsare, răspunseră puii.

Pajura cum auzi, cum plecă într-acolo și s-a dus, ș-a umblat pînă a ocolit pămîntul tot, dar degeaba.

Cînd s-a întors a fost scăpărînd foc văpăi din ea.

— M-ați mințit, puișorii mei ; spuneți-mi drept, că uite mor, plesnesc.

— Ți-l spunem, dacă ne-i făgădui că nu-i faci nimic.

— Ce să-i fac ? că eu îi dau ce mi-o cere.

Auzind puii așa, l-au scos ; dar de bucurie pajura cum l-a văzut, l-a înghițit.

Puii începură să plîngă și să se jelească că, cum, în loc să-i răsplătească binefacerea ce-i făcuse, să-l omoare ?

Dar pajura le spuse să nu le fie teamă ; și-l vărsă mai frumos de cum fusese întii.

— Ei, flăcăule, ce ceri de la mine, drept răsplată că mi-ai scăpat puii de la moarte ?

— Să mă scoți pe tărîmul ălilalt, răspunse Zorilă, alt nimic.

— Greu lucru ceri, băiete ; da ți-l fac, c-așa m-am prins cu vorba : să-ți fac ce mi-i cere. Să

iei cu tine nouă bivoli și nouă butoaie cu apă, că altminteri nu ajungem pînă sus... Te duc eu la o pădure unde poți prinde bivoli și unde poți tăia lemne pentru butoaie.

Și l-a dus la pădure, și acolo, cu ajutorul calului și al paloșului lui, ucise nouă bivoli și legă și nouă butoaie ; iar peste nouă zile, le puse pe spinarea pajurei, se așază și el, și-o porniră. Merșeră, merșeră pînă mîncă pajura toți bivoli și bău toată apa, că ea înghițea dintr-o dată cîte un bivol și apa dintr-un butoi, cînd căsca gura. Iar cînd fuseră aproape să ajungă, pajura ceru să-i mai dea ; dar Zorilă nemaiavînd nimic și fiindcă pajura îl amenința că nu mai poate și cade jos îndărăt de nu i-o da, tăie o bucată din picior, și-așa ajunseră cu bine pe pămînt. Și iacă d-atunci a rămas secul piciorului jos la talpă.

În vremea asta, frații lui Zorilă se însuraseră cu fetele împăratului, și pe sora a mai mică o făcuseră găinăreasă, iar pe băiatul ei — că rămăsese grea cu Zorilă, și făcuse un băiat — îl puseseră să umble după porci.

Acum Zorilă ieșind pe tărîmul ăsta, s-a îndreptat, vezi bine, ca omul, spre casă.

În drum, p-o cîmpie, numai iacă o turmă de porci și-un băiețaș după ei.

— Mă neică, îl întrebă Zorilă pe băiețaș, vrînd să intre în vorbă cu el ca să afle cum și ce fel mergeau lucrurile, al cui ești tu ?

— Da'nu știu nici eu al cui mai sînt, a fost răspunzînd băiatul ; sînt al lui unu Zorilă Mireanu și pe mama a băgat-o frații lui la ei găinăreasă și o batjocoresc cum e mai rău ; iar pe mine m-a pus

să le păzesc porcii ; da' și eu o duc vai de mine, că seara cînd e la demîncare, frații toți strigă colo :

U ! na ogar !

Na porcar !

Și ogaru dă fuga, al dracului, mai iute și mănîncă toată mîncarea, și eu rămii tot nemîncat. Apoi, cînd închiz porcii :

Purceaua pîn' n-o pup în bumbăreață

Nu intră-n cotineată.

Ia, vai de lume... Iii ! căci nu trăiește tata, că le-ar arăta el lor... da' de !... n-am avut parte nici eu, nici biată mama, zise băiatul podidindu-l plînsul.

— Taci, măi băiete, că eu sînt tat-tău, nu m-au omorît, c-a vrut Dumnezeu cu mine, da' tu să taci, să nu le spui lor nimic, numa na... cînd o mai zice purceaua discară s-o pupi în bumbăreață, să-i tragi o bîzdoacă d-astea colo la mir, c-apoi intră ea-n cotineată.

Luă băiatul bîzdoaca și, seara, după ce ajunse acasă, cînd vru să bage purceaua în cotineată, și zise ea s-o pupe în bumbăreață, unde îi trase, vere, băiatul o bîzdoacă !... d-a început purceaua să țipe de gîndeai că ce e aia ; a țipat pînă au auzit frații lui Zorilă și i-au strigat băiatului :

— Bată-te Dumnezeu, hoțule ; tot hoț ca tat-tău ai să te faci.

Dar băiatul de colo nici nu se uită la ei, ci se întoarce spre purcea :

— Te pupai, fi-mi-r-ai a dracului !

Și cum se înnoptă bine, numai veni și Zorilă. Cînd îl văzură frații, doar că nu căzură jos de frică... Dar Zorilă nu le făcu nimic, ci-i zgorni din casă ; după aia făcu nuntă cu fata a mai mică a împăratului, se duse acasă la socru-său, și stătu cu el pînă muri

bătrînul ; iar după ce muri, se făcu el împărat și trăi multă vreme în fericire, cu nevasta și cu copilul pe care li-l dăruise Dumnezeu.

*Iar eu încălecai p-o viespe
Și vă spusei astă poveste.*

Povestit de Dedu Dinu, din comuna
Chirculești, plasa Cilniștea, județul
Vlașca.

VI

CĂLUGĂRAȘ

A fost odată un împărat și o împărăteasă ; și ăst împărat și a împărăteasă aveau o fată minune de vrenică, iar de frumoasă, cînd era vorba, pica, știi, mai altmîntrelea decît toate frumusețile, că-ți lua văzul, iar inimă nu ți-o mai simțeai la locul ei de se întîmpla s-o vezi, că parcă ți-o lua cu dînsa.

Într-o noapte, taman cînd împlini 16 ani, visează fata un vis ; se făcea c-auzea un glas care-i zicea :

„Fată frumoasă, bărbatu-tău e mort, și de te-i duce la el, acolo unde e mort, ș-ai sta nouă ani, nouă luni, nouă săptămîni și nouă zile, citindu-i la cap și bocindu-l, a învia și nu s-a mai pomeni căsnicie mai potrivită ca a voastră“.

Se scoală fata a doua zi, și cum se scoală fuga la mă-sa să-i spuie visul. I-l spuse și o puse să i-l tălmăcească, să-i spue ce e.

— Iacă vis, ce să fie ? zise mă-sa ; nu ți-o da-n gînd acu, să te duci să-l cauți ?

Plecă fata pe gînduri din odaia mă-si și se dădu jos în grădină, cînd ce să vezi ! nu făcu zece pași

ș-auzi un glas ca din pământ, care-i zicea taman vorbele de le-auzise noaptea în vis. Ș-apoi d-aci încolo un' se ducea, încotro se întorcea auzea glasul spunându-i mereu vorbele alea, de-ajunsesese, biata fată, să nu mai aibă chef, să nu mai vorbească, numai se tot gîndea.

Tat-său văzînd-o așa se silea să-i facă toate poftele, o plimba, îi cumpăra cîte alea toate... degeaba, că ea tot tristă era.

Într-o zi, ai să meargă împăratul la vînătoare și să-și ia și împărăteasa și fata. Plecară cu curtenii după ei, cu oaste, și merseră, merseră pîn'dădură d-o pădure deasă și cu niște copaci groși și înalți de să fi gîndit că acolo a uitat-o Dumnezeu de cînd lumea, că picior de om nu prea avea semn să fi intrat prin ea.

Acum ce era să facă, să se întoarcă îndărăt dacă ajunseseră pîn-acolo?... intrară cu toții în pădure și se afundară în ea bine, să vază unde-or ieși, cînd iată o răriște zmălțată cu fel și chipuri de flori, iar în capul răriștei un palat; dar așa minune de palat nu mai văzuse nici împăratul nici curtenii de cînd îi făcuse, cine-i făcuse; strălucea, nene, de rămăsese soarele pe jos, că-l întunecase de parcă nici n-ar fi fost.

— Măre, dar al cărui împărat o fi minunea asta de palat? întrebă împăratul.

Curtenii se uitară unii la alții că nu știau nici unul spune; numai unul dădu răspuns întrebării împăratului cum că el știe pricina, că palatu-ăla avea cîcă o pricină. Și începu să spuie în astfel de chip:

— Palatul ăsta, măriile-voastre, e al unui zmeu; ăst zmeu venind într-o zi acasă a găsit înăuntru la nevastă-sa, care era femeie pămîntească, pe un fecior de împărat tînăr, care era, cîcă, feciorul lui

Roșu-împărat. Dar, cică, cînd l-a văzut el în ce chip îl înșela nevasta, așa s-a cătrănit încît pe loc a ucis-o, iar pe feciorul de împărat, pe iubitul ei cică l-a prefăcut în stană de piatră și pe slugile de prin curte aidoma, că de ce l-au lăsat să stea în palatul lui.

— Bre ! făcu împăratul, zi aicea zace oscioarele bietului fecior al lui Roșu-mpărat, ș-alde tat-său nici nu i-o fi știind de urmă.

— Ba știe, măria-ta... că fiindcă să vezi dumneata... e un șiretlic la mijloc. Cică feciorul împăratului Roșu poate să-și vie în fire, să învieze, dar în ce chip, vezi dumneata, n-o știu spune, numai tat-său știe că a trimis zmeul p-o vrăjitoare de i-a spus.

Fata împăratului sta ș-asculta.

— Ia să întrăm și noi să-i vedem, frate, zise împăratul, cum or fi.

— Aș, păi de unde, măria-ta, că mină de om nu poate deschide incuietorile. Ciți au încercat !...

— Măcar, eu tot vroi să-ncerc.

Și puse mîna pe clanța porții, smuci, degeaba ! Mai puse pe vro cițiva curteni... nimic !

— Ia stai, tată, să încerc și eu, zise domnița, să vedem n-oi putea-o deschide eu.

— Ietă mă minune ! nu puturăm noi coșcogeamite cruci de voinici și ea... Măi, că minunată ai fost, fa fetico...

Și se puse împăratul pe rîs.

— Rîzi, d-ta, tată, dar eu tot încerc, zice fata.

Și cum zise așa și făcu, puse mîna pe clanță și cum o trase în jos, se și deschise poarta și intră înăuntru. Dar cum intră, poarta se închise după ea și o prinse acolo, iar împăratul, împărăteasa, curtenii rămaseră pe dinafară și rămași au fost, că înăuntru nu mai putură răzbate.

Acum să fi auzit chilomane pe ăștia de ici c-au rămas fără fată, ea biet de dincolo, că-i era frică ; căci rămăsese singură într-o curte mare și pustie unde nu erau decît cîteva hoituri împietrite. Că aoleo, că vaoleo ! geaba plîngeau toți că poarta sta ca o stîncă, nu era în puterea nimului s-o deschiză ori s-o dea jos.

Acum fata mai plinse ce mai plinse, și văzînd că nu e chip să scape, trecu curtea și intră în casă să vadă ce e pe acolo, sui scara de piatră și dădu d-o ușe ; nici n-apucă să puie mîna și se deschise singură ; d-aici trecu printr-o grămadă de odăi ale căror uși se deschideau singure înaintea ei, și ajunse într-o sală mare, dar mare nu glumă ! și în mijlocul ei ce să vadă ! ? un pat împodobit frumos și pe el întins un stei de piatră în chip de om, dar frumos ! ... de să nu te mai fi deslipit de el, iar dasupra capului atîrnată o bucată de piatră, care zicea cum că : „Cine l-o păzi nouă ani, nouă luni, nouă săptămîni și nouă zile citind în cartea ce e pe scaun și bocindu-l îl va învia, și ăl de-l va învia, de va fi bărbat îi va fi frate, de va fi femeie măritată îi va fi soră, iar de va fi fată o va lua de nevastă“.

Se gîndi fata : nouă ani... ani sînt ăia, nu glumă, ce se face ea singură în pustietatea aia ? Și cînd se mai învîrți prin odaie și cînd se văzu singură, ba și c-un mort alături, o apucă o jale, ș-o apucă un plîns de să fi dat cineva mult cî multul să nu fi fost pe acolo ș-o auză.

Ei, dar ce să facă, plinse ce plinse și tăcu, că și plînsul e cu rostul lui, a plîns bunioară pînă i s-au uscat ochii de lacrimi ș-apoi a tăcut. A tăcut ea, dar numai inima ei știa ce știa...

A stat așa pînă a doua zi spre seară ș-a apucat-o o foame, știi, d-alea tătărăștile.

— Or oi muri aci de foame, Doamne ? strigă biata fată, prăpădită.

Ce să moară, nene ! ce să moară, că se pomeni, cît te ștergi la ochi, c-o masă măreată de bucate, de gîndei că... că nu mai știu ce ; și vinuri, și zaharicale, ș-o pîne albă... știi, mai albă ca laptele, și tacîmurile străluceau de nu puteai ține ochii pe ele că erau numai aur.

Mîncă fata, bău și se dădu odihnei nițel că era prăpădită, nu atît de osteneală, cît de obidă. După ce se sculă, văzînd că n-are încotro, că stă degeaba, puse și ea mîna pe cartea de lîngă mort și începu a citi pe ea... și așa tot citind la capul mortului întruna, trecură, nene, nouă ani, nouă luni și nouă săptămîni. Cînd mai erau nouă zile, iacă aude pe la poarta palatului strigînd : „Roabe de vînzare, roabe, ai la roabe !“

— Iiii ! că bine-ar mai prinde o roabă d-alea, gîndi domnița, s-o mai pui să-l bocească și ea, iar eu să mai trag un puișor de somn, că nu mai poci.

Și nu stătu mult la gînduri, chemă p-ăl de vindea roabe și-i dădu două pungi de galbeni pe una, ș-o cumpără.

Dac-o cumpără îi spuse fata toată șiretenia cum merge și-i spuse să-l mai bocească și ea pîn' s-o odihni nițel.

Țiganka — că țigancă era roaba — se puse la capul mortului și începu să-l jelească, iar domnița se trînti p-un pat și dormi dusă, preț ca la vro cinci zile, și după aia s-a sculat.

— Ei ! păzești bine ? întrebă domnița cum se deșteptă, s-a întîmplat ceva ?

— Păzesc, domniță, dar de întîmplat nu s-a întîmplat nimic.

— Acum treci de te mai odihnește și tu, că-i fi ostenit, și pe urmă te scol eu cînd o fi să mă culc iar.

A dormit și țiganka două zile ș-apoi a sculat-o fata zicîndu-i că, mai fiind două zile pînă să se împlinească vremea să se scoale feciorul împăratului Roșu, s-o lase să doarmă o zi ș-o noapte, iar dimineata zilei a doua s-o scoale să-l păzească ea.

Și după aia se culcă și rămase țiganka.

Cum văzu țiganka pe fata adormită bine, se sculă de la capul mortului, se duse la ea, o dezbracă frumos, fără să simtă, de hainele ei de domniță ș-o îmbracă cu ale ei; după aia veni iar lîngă mort și începu a-l boci pînă s-a sculat, iar pe domniță a lăsat-o să doarmă.

Cînd se sculă feciorul de împărat, dădu cu ochii de țigancă...

— Ce, dumneata m-ai păzit atita vreme ?

— Păi cine, luminate împărate ? eu...

— Da' aia de acolo cine e ? întrebă împăratul dînd cu ochii de domnița adormită.

— Ia, o păcătoasă de roabă, am luat-o să-mi dea vreo mînă de ajutor și ea doarme bîmben.

— Zi, dumneata m-ai boci ?

— Eu, măria-ta.

— Ei, dar dumneata să-mi fii nevastă, zise feciorul de împărat.

Dar zicea fără chef, că lui îi da brînci inima spre ailaltă, dar tot nu se lăsă, că-i plăcea peste poate și, uitîndu-se cu drag la ea, cum se făcu cum nu că fata rămase însărcinată. Iar a doua zi își luă cu el cîțiva curteni, că pe ceilalți hotărî să-i lase la palat spre pază, și plecă la împărăția tătînă-său.

Iar țiganka rămase ca doamnă în palat și fata de împărat dormind dusă.

Merse feciorul de împărat ce merse, după ce porni spre împărăția lui tată-său, și numai se pomeni pe drum că-i ajunge la ureche un glas tînguitor.

— Ce să fie glasul ăsta, mări ? întrebă el pe vizitiu ; ia te uită înapoi de vezi ce e.

— Nu văz nimic, mări-ta, numai o picătura de lucru negru, dar nu-mi pot da bine socoteala că ce e.

— Lasă caii mai încet, să vedem, nu s-o mai apropia.

Mai trecu ce mai trecu și iar se auzi glasul, dar acum se auzi deslușit.

— Ia te mai uită, mări, de vezi nu poți zări ceva.

— Ba om se vede, mări-ta... e un călugăr, vine tot în fugă-ncoa.

— Lasă la pas, pînă ne-o ajunge. Și cum lăsă vizitiul caii la pas, numai se pomeni feciorul de împărat, nu peste multă vreme, cu un călugăr a cărui față nu i se vedea că era mai de tot acoperită.

— Ia stai, călugăraș... De unde vii ?

— De departe viu și mi-e degrabă.

— Sui colea alături cu mine, dacă ți-e degrabă.

Și călugărașul se sui lîngă feciorul de împărat, iar trăsura o porni înainte.

— Dar de ce-ți sînt ochii plini de lacrimi ?

— Cum să nu-mi fie ?... că trecui pe lîngă un palat mare și frumos ș-am auzit un glas duios că cînta jêlnic așa :

De cu seară, fecioară,

Peste noapte mămușoară

Și dimineața văduvioară.

— Iii ! se gîndi feciorul de împărat, aia e fata a frumoasă d-am găsit-o dormind lîngă patul meu cînd m-am deșteptat.

Și-l coprinse pe flăcău, mare, o milă ș-un dor de fată, că lui îi și plăcuse cum o văzuse, de-l junghia la ficați.

Iar călugărașul plingea bietul lingă el de se prăpădea.

— Taci călugăraș, taci și mai spune ceva.

— *De cu seară fecioară,
Peste noapte mămușoară
Și dimineața văduvioară,*

răspundea călugărașul și ofta și ofta... de ți se rupea inima să-l fi auzit, iar glasul lui blind și jalnic așa-l pătrundea de adânc pe feciorul de împărat încît prinse un chip de dragoste pentru călugăraș, că n-ar mai fi vrut să se despartă de el pentru toată lumea.

Într-un sfirșit, după îndelung umblet, ajunse feciorul de împărat acasă.

Cînd l-a văzut bietul tat-său și biata mă-sa așa se bucurară, că gîndeau că s-or prăpădi.

— Dar călugăru ăsta ce rost are ? îl întrebă mă-sa uitîndu-se la el cam chiondorîș.

— Călugăru ăla nu se desparte de mine.

— Ba e vorbă, nu-l pui eu p-ăla la masă cu noi, zise împăratu.

— Da' de ce, tată ?

— De ce de ne ce, asta e, scurtă vorbă !

— Păi bine, mi-a ținut de urît atîta vreme, să-i dau barim să mănînce și odaie să se culce la noapte.

— Las' că pui eu să-i dea odaie și demîncare, zise mă-sa, dar la masă cu noi nu-l voi cu nici un chip.

Și-i dădu bietului călugăraș o odaie murdară la un loc cu slugile și niște lături de bucate de-ți era mai mare scîrbă să le vezi, necum să le guști.

El biet, nu zise nimic, dar noaptea, după ce se culcară toți, scoase un inel din deget și trase o cruce în văzduh cu el, zicînd să se facă un palat, și ce să vezi, mare, ce să vezi?... că cît te ștergi la ochi ieși ca din pămînt un palat alături de al împăratului, de-l lăsase p-ăla pe lingă el de părea bordei, și învelit numai cu pietre scumpe de luminase noaptea strălucind.

A doua zi cînd se sculă împăratu rămase cu gura căscată și multă vreme nu-și putea veni în fire, văzînd așa minune de palat durat într-o noapte. Chemă pe împărăteasă, chemă pe fiu-său, și asta cum văzu, fuga se șcabori jos și se duse acolo ca să vază al cui e și cum și ce fel. Cînd intră înăuntru, pe cine să vază?... Pe călugăraș, pe cine?

— Da' ce, al tău e, călugăraș, palatul ăsta minunatu?

— Al meu.

— Da, cum îl făcuși așa-ntr-o noapte?

— Vezi că am eu un inel fermecat de la tata.

— Da' cine e tat-tău?

— E un împărat mare ca ș-al tău.

Și cum zise aste cuvinte își și lepădă zdrențele alea de haine de călugăr cu care era îmbrăcată, și-și scoase potcapiul de se pomeni feciorul de împărat în față cu fata pe care o lăsase dormind în palatul de unde plecase, și era îmbrăcată în niște haine d-o minune de frumoase, iar păru-i negru căzuse în valuri pînă la pămînt.

Și... și ce?... și iacă se azvîrliră unul în brațele ăluilalt și se dezmiardară, iar printre sărutări îi spuse fata toată istoria, îi spuse și șiretenia roabei, iar cînd veni împăratul ăl bătrîn, că gîndea că i s-o fi întîmplat ceva lui fiu-său de nu se mai întoarce, îl găsi sărutîndu-se cu fata.

— Măi, da' ce e asta ? întrebă el cum îi văzu.

— Păi uite, tată, cum merge treaba : uite așa și uite așa... și-i istorisi împăratului toată șiretenia, iar la urma urmelor o încheie așa :

— Și p-astă fată de-mpărat, tată, am s-o iau de nevastă.

— S-o iei, vezi bine, c-așa bujoraș de fată nu mai găsești tu să colinzi lumea întreagă.

— Să ne dai blagoslovenie.

— Ei, cununați să fiți, și prunci să vă dea Dumnezeu. Aiti... tii !... că mare noroc ai avut, mă, bată-te scirba, mai zise împăratul uitindu-se cu drag la noră-sa, halal să-ți fie !

Ei, și după aia au făcut nuntă împărătească și s-au veselit și împăratul ăl bătrîn cu tot neamu, și s-a veselit și norodu de veselia împăratului și s-a veselit, cum s-ar zice, cu toții, numai pe zgrip-toroaica de țigancă o legară de coada unui cal neînvățat și-i dădură drumul de se prăpădi, iar eu

*Încălecai p-o șea
Și sfîrșii povestea.*

Povestit de mama mamii, doamna
Maria Pariano.

VII

NOROCUL ȘI NENOROCUL

A fost odată... e mult d-atunci și de m-ați apuca de scurt, nici n-aș ști cînd, dar a fost un împărat mare și puternic. Și era așa de milostiv și

de drept, că venea lumea la el, să le facă dreptate de prin nouă împărății.

Împăratul era bogat și în bogății și în copii. Și cum să n-aibă, că se căznise împăratul o vreme, o viață de om, căci nu era tânăr, slavă Domnului ! avea părul și barba albă colilie, și cînd e vorba să fi fost tânăr, ar fi avut atîta înțelepciune, cită avea el, care trecuse și prin ciur și prin dîrmon...

Ar fi fost fericit împăratul, dar ce făcu, ce dresă — n-avu de lucru — se pomeni încă cu un copil pe lîngă ai doisprezece ce avea.

— Iiii ! nevastă, rău, frate ; avem treisprezece copii. Rău număr. Încăileă nu făcuși doi gemeni... Trebuie să pățim noi ceva : or o muri vreunul, or cine știe ce, că e punctul Iudii, și unde e punctul Iudii, s-a isprăvit.

Parcă zisese într-un ceas rău, că de cînd se născu fata asta — că fată făcuse împărăteasa — din rău în mai rău o duse, bietul împărat. Ba lăcuste, ba vrajbă între prieteni, ba boale, ba bătălii... ajunsese biata țară, în vro zece ani de zile, de-i plîngeai de milă. Lumea gîndește că dacă e împărat, or om bogat, e fericit, dar nu știe că cu cît ești de sus, cu atît și neajunsurile sînt mai mari.

Ăsta, iaca coșcogeamite împăratul, bogat, una alta, și el mai nenorocit ca sărmanul de n-are ce mînca, fiindcă se știe că nu fac banii fericirea omului, ci mulțumirea sufletească.

Ei... unde am rămas ?... așa... „fi plîngeai de milă“.

Pe bietul împărat îl durea inima de atîtea necazuri, căci era iubitor de supuși și drept, dar, se poate să te lupți cu Dumnezeu ?... Tăcea și el, că n-avea ce face. Dacă văzu că nu mai scapă țara de necazuri, se hotărî să cheme pe toți vracii și

înțelepții din vremea aia și să ție sfat cu dînșii, cum că ce e de făcut.

Dar nici ei nu se pricepeau ; numai unul mai bătrîn, cînd auzi de nașterea fetei, zise împăratului :

— Măria-ta, aici e buba. Copilu ăla — să am iertare — e pacoste și pe capul țării și p-al d-tale, și cum să nu fie, dacă e el al treisprezecelea ! Dar, de !... noi să-ncercăm... du-te d-ta într-o noapte și vezi cum dorm copiii, și să-mi spui mie.

— Bine, răspunse împăratul, m-oi duce. Și chiar în noaptea aia, intră în vîrfurile degetelor în cămara unde dormeau copiii. Toți dormeau ca lumea, dar cînd ajunse la fata a mai mică, se minună : dormea cu genuchii la gură și stîrcită să ferească Dumnezeu.

Ieși împăratul din odaie și toată noaptea nu închise ochii de necaz și de mîhnire.

A doua zi, venind bătrînul cel înțelept, îi spuse împăratul ce-a văzut, iar dînsul oftînd a zis :

— Pină nu vei depărta fata din casă, zi bună de la Dumnezeu n-o să mai vezi.

Ce țipete ! Ce chilomane ! Și cum, Doamne iartă-mă, să nu fie ! că înțeleptul mai zisese că, dacă vrea împăratul să îndrepteze lucrurile, să depărteze fata'cu totul, s-o trimeată afară din împărăție.

Nu-i venea împăratului, că de ! era sînge și carne din sîngele și carnea lui. „Dar ce e vinovată țara să pătimească din pricina mea ?“, cugeta el fiind un om drept și bun. Mai bine oi îneca necazul în mine, dac-așa mi-a fost scris să pătimesc, și să scap țara de năpaste.

Cum zise și făcu. Spuse fetii pe departe, cum și ce fel. Fata... mică, plînse ; plînseseră și surorile,

plinseră și frații și mai virtos muma, ba plânse și împăratul, dar ce să facă ?

A doua zi, după ce o îmbracă în vestminte frumoase și-i dădu bani și toate trebuincioasele, porunci împăratul unei femei de-ale casei s-o întovărășească, și fata plecă plângînd.

O luă, biata, spre soare-răsare și merse și merse, zi de vară pînă-n seară, vorba aia, și ajunse la hotar ; aci dădu drumul femeii de era cu ea, și o luă singură înainte. Pe drum, se întilni c-o țărăncă. Cum o văzu, o chemă și o rugă să facă schimb cu hainele ei țărănești și să-i dea p-ale ei de prințesă, și să-i mai dea și bani pe d-asupra. Ce vorbă ! Cît clipești din ochi țărancă se dezbracă, se îmbracă în hainele prințesei, luă banii și p-aciți-e drumu la sat, să se mîndrească cu norocul ce dăduse peste dînsa ; iar fata împăratului o luă înainte, și merse și merse vreme îndelungată pînă dădu de un oraș mare și frumos. Dar ce mărime ? că nu-i dădeai de căpătîi, și frumos de speriat : avea niște case mari de zece-douăsprezece staturi de om, parcă erau făcute pentru uriași, așa erau de înalte.

Bani îi mai rămăseseră ei niței, dar ce să facă, nu erau să mai ție mult ; banul nu e ca năpatea : scapi lesne de el. Se gîndi ea ce să facă să n-ajungă vremea să n-aibă ce mîncea. Nu doară că nu i-ar fi dat unul și altul dacă ar fi cerut, că p-atunci era lumea bună și milostivă, nu ca acum de te gonește ca p-un cîine, de-i ceri ajutor, dar nu-i venea ei : sîngele ei de împărat nu o lăsa : ș-așa întrebă de nu e vrun loc să se bage slujnică. Nici asta nu-i prea venea, dar încailea era ban cîștigat cu sudoarea feței și nu mai avea, nu era loc de stat pe gînduri și pe ales. Așa intră într-o casă ce-i ieși înainte și întrebă dacă nu cumva le tre-

buie vro slujnică. Dar nu era nici un loc gol și stăpînul o îndreptă la o casă din apropiere. Se duse fata și-i spuse o slugă că într-adevăr n-au fată în casă și o luă s-o ducă la stăpîna sa.

Intră cu ea în casă. Dar ce casă, că în ea numai frumuseți, de-ți luau vederile ; aurării, argintării, pietre scumpe, bogății nevoie mare, îi era milă fetii și să calce prin casă. Mai văzuse ea bogății și la tată-său, dar ca aici, ba.

În sfîrșit, ajunsese la ușa odăii în care sta cucoana ; o deschise și dădu cu ochii de o arăpoaică neagră și buzată, și urîtă de te lua groaza : unde avea o gură mare pînă la urechi și buze mari roșii de-a-tîrna o oca în jos... s-o visezi noaptea și mai multe nu !

Chemă pe fată cu binele, că altminteri era dulce la grai, și pe cînd se tocmea, îi veni fetii să scuipe, dar îi fu milă să scuipe și în scui pătoare, așa era de frumoasă, și scui pă drept pe buza arăpoaicii.

Arăpoaica pe cît era de urîtă, pe atît era de bună, că altminteri de și-ar fi pus mintea cu dînsa o prăpădea, dar se mulțumi să-i zică cu blîndețe :

— Ei, fata mea, eu sînt urîtă, dar cît sînt de urîtă, atît mi-e norocul de frumos ; și cît ești tu de frumoasă, atît ți-e norocul de urît ; și am să-ți arăt.

Fata s-a minunat de atîta bunătate și i-a căzut în genuchi de s-a rugat s-o ierte, și i-a povestit toată viața ei : cum era fată de împărat, cum fusese al treisprezecelea copil la părinți, cum o gonise tat-său după sfatul vrăciului și în sfîrșit tot, precum știm și noi ; iar arăpoaica ridicînd-o de jos cu bunătate i-a poruncit ca chiar în seara aia să puie într-o odaie pe care i-o va arăta, o masă frumoasă și gustoasă cu cîteva feluri de bu-

cate din ale mai alese și vinurile de asemenea, iar dînsa să se ascundă sub pat, ca să vadă norocul arăpoaicei.

Așa și făcu fata, și pe la miezul nopții se deschise ușa și văzu, de sub pat, de unde era ascunsă, un tînăr frumos de pica și îndelicat și la trup și la față de parcă era tras prin inel. Se puse de mîncă nițel, bău și mai puțin și plecă pe unde venise. Iar fata se minună de așa frumusețe de noroc.

A doua zi, o chemă arăpoaica și o întrebă de l-a văzut și de i-a plăcut norocul ei, și-i zise că la noapte să ducă, tot în odaia aia, trei cuptoare de pîine, și mîncarea s-o care toată ziua, iar vin să fie trei butoaie pline, că are să vie norocul ei, și el nu se încurca cu una, cu două, el mîncea și bea, nu glumea ; dar a mai sfătuit-o arăpoaica pe fată, să-i fure un ghem de mătase roșie din dășagă, cînd o adormi norocul, căci el era să adoarmă după atîta băutură.

Se duse fata seara, după ce făcu cum i-a fost zis, și se ascunse sub pat ; tot pe la ceasu ăla, pe la miezul nopții așa intră un zdrențăros de rumân, nene, de se ținea peticile dîră după el și gros și gras, și bubos, nespălat, nețesălat... și cînd văzu mîncarea, fuga ca ogarul la ea, și mîncă și bău, pînă-adormi cu paharul în mînă, după ce băuse două butoaie și dintr-al treilea mai rămăsese numai cît să îmbeți o muiere.

Fata, încet-încet ieși de sub pat, luă ghemul și p-aci îi fu drumul.

Cum simți bețivul, se sculă și strigă cum că : „Fata mea, îți dau avuții, îți dau toate bunătățile pămîntului, numai dă-mi ghemul“. Dar fata nu se uită îndărăt, că așa o învățase arăpoaica.

Iar norocul, de necaz crăpă, acolo în odaie.

Nu trecu mult după astă întimplare și se auzi în tot orașul un pristav, care striga cît îl lua gura, cum că era să se însoare un fecior de împărat mare, dar că firul de mătase cu care cosea rochia miresei se isprăvise și nu mai găsea nicăieri fir la fel. Arăpoaica zise fetii să se ducă și ea cu ghemul ei să vadă nu s-o potrive, și dacă o fi așa, apoi să nu ceară altceva decît ce-o trage ghemul.

Se duse fata și parcă fu d-acolo ghemul, că taman așa roșu trebuia.

— Ce ceri pe el, fetițo ? întrebă feciorul de împărat, bucuros că găsisse ce-i trebuia ; că și feciorul împăratului era acolo.

— De, măria-ta... ce să cer ?... ce-o trage ghemul, răspunse fata după învățul arăpoaicii.

— Ia puneți la cîntar, băieți, porunci feciorul de împărat, de vedeți ce trage... Și rîdea într-însul de prostia fetii.

Dar cînd colo, ce să vezi ! minunea minunilor... Puse bani mulți, mulți, toți banii cu care venise feciorul de împărat și ghemul tot mai trăgea.

— Ei drăcie ca asta ! se mirau și se cruceau toți.

Ba mai pune cutare, ba cutare, puseră toate trăsurile și caii și lucrurile împăratului, și ghemul trăgea, trăgea mereu.

— Ia pune-te și dumneata, măria-ta, zise un poznaș bun de glume, să vedem dinadins, ce-o fi !

Împăratul întii-nu vru, dar apoi se înduplecă și hop ! în cîntar.

Nici nu se așezase bine și se cumpăni cîntarul. Toți se minunară de așa lucru.

— Ei, păi te-a cîștigat, măria-ta, cu toate acareturile, zise iar poznașul.

— De ! ce să-i fac ? drept e ; cine mă puse să mă sui în cîntar ; dar ce e drept nici Dumnezeu nu zice că e strîmb ; sînt al fetii.

Dar zicea el așa mai mult, fiindcă-i plăcea fata, că era frumoasă rău, ba i se părea că e mai frumoasă și decît logodnica lui.

Fata, cum auzi așa, îi sări în brațe de bucurie și-i spuse cine e, și cum și ce fel, și de unde nunta cu fata împăratului, acum, hait ! cu slujnica arăpoaicii.

După aia, fata se duse cu el la tată-său, la împăratul, și făcură nuntă mare și benchetuiră multă vreme, de bucurie că scăpase de nenoroc. În capul mesii, la loc de cinste, sta arăpoaica, iar împăratul și împărăteasa împrejurul ei.

M-ar fi poftit și pe mine la masa lor, că era bun și drept împăratul, dar nu putea trimite om pe jos or călare, că era departe țara lui de a noastră.

Și iac-așa, înghiț și eu în sec și-mi ling buzele, numai gîndindu-mă la vinurile și mîncările lor împărătești.

Auzit de la mama.

VIII

UN MORT A OMORÎT DOI ȘI DOI AU OMORÎT DOISPREZECE

Cic-a fost, mare, într-o vreme, dar demult de tot, a fost cică un om cu starea lui... cu acareturile lui... sta rumânul, cum se zice, din belșug, nu-i păsa, numai își vedea d-ale lui, că nu era nevoie cum sînt unii ; el alt ajutor n-avea decît un fecior, ș-ăla harnic tot ca el. Trăiau ei bine... da', tot fugi noapte, vino zi, ajunse vremea de început

a-i mirosi băiatului a catrință... De, tinerețe nu e ? ce-i faci ?... așa a lăsat Dumnezeu, și unchiașu, tata băiatului, ar fi fost bun bucuros și el să-și vază odrasla căpătuită cu casa lui, cu masa lui, ba ar fi vrut să aibă și cîteva nepoței, că i-ar fi fost dragi de tot, s-ar fi jucat cu ei, le-ar fi povestit la basme bătrînești de care știa el, le-ar fi făcut cărucioare să se joace... dar știi, vorba aia, unde dai și unde crapă, se pomeni cu băiatu într-o zi la el :

— Tată, eu vroi să mă-nsor...

Unchiașului atîta-i fu de bucurie.

— Da' pe cine vrei să iei ? îl întrebă.

— Pe fata împăratului Galben.

Bietu tat-său cînd auzi așa, începu a se scărpinga în urechi, că i se părea că n-a auzit bine.

— Pe cine, mă ?

— Pe fata-mpăratului Galben.

— Măre, măi băiete, sărit ești, luat din iele ești, nu știi, da' mintea nu ți-e la loc !

— Nici sărit nu sînt, tată, nici din iele nu sînt luat, nici nimic, vreau să-mi încerc norocul, că am auzit azi un pristav strigînd că cine o putea să spuie fetii împăratului Galben o ghicitoare, fără să o ghicească ea, p-ăla-l ia de bărbat.

— Păi dac-o ghici ?

— M-o omorî și pace bună, că tot o să dau eu ortu popii odată ș-odată.

Se căzni tat-său să-i scoată nebunia din cap, dar n-o nemeri ; dacă văzu că alt chip nu e, îl lăasă ; îi dădu un cal de călărie și-i spuse și cîteva ghicitori grele, că știa multe, și băiatul plecă.

Pornește flăcăul într-o dimineată și hai-hai umbă pîn-la prînz. La prînz dac-ajunse, își dădu calul la apă la un izvor ; n-apucă bietul dobitoc să se sature și se întinse odată și căzu jos țeapăn.

Scoate băiatu custura, dă să-i lase sînge, pace !
calul mort ca toți morții.

Ei, minune ca asta ! Pusese flăcăul căciula pe
ceafă și fluiera de necaz.

Ce să facă ? Cum să se ducă mai înainte ?

În drum nu-i venea să rămîie.

„Ei ! se gîndi el după ce mai trecu nițel, doar
n-oi sta aici să mă uit la stîrvu-ăsta ; ia să mă-
nînc ceva și s-o pornesc înainte pe jos.“

Cum zise așa și făcu : se dădu la o parte la
umbra unui tufan bătrîn, scoase merinde din dă-
sagi, și după ce se spală și se închină, după datină,
se așeză pe o buturugă și fă la cocoloașe de mă-
măligă și frămînt-o cu brînză și îmbucă !...

Îmbuca el de îmbucat, nu e vorbă, dar nu-și pu-
tea lua gîndul de la cal... parcă nu-i venea a crede
că a murit, și se tot întorcea îndărăt, să vază nu
cumva s-o fi sculat...

Se uită o dată, se uită de două ori... cînd să se
uite a treia oară iacă văzu doi vulturi că se lăsa-
seră din zbor pe stîrvul calului și începuseră să
întinză din el. Dar nu le fu d-a bună, că nici n-a-
pucară să se sature bine și se învîrtiră de vro trei
ori în loc și adormiră d-ăl lung.

Pasămite, ce era ?... Tat-său văzînd că nu-l poate
îndupleca să rămîie, îi otrăvise calul ca să-i moară
pe drum și să n-aibă el cum se duce la împăratul
Galben, că de întîrzia din ziua cînd zisese pristavu,
degeaba se mai ducea.

Iar calu murind de otravă, s-au otrăvit și vul-
turii din el și-au murit și ei.

Băiatul se crucea de ce vedea, da' nu se cruci
mult că nu-ș' ce-i veni și puse mina pe vulturi, le
tăie capetele și picioarele, îi jumuli de pene și de
fulgi, îi vîri în dăsași, și p-aci țî-e drumu.

Merse el, merse pînă-nserat și iacă dădu d-o pădure ; ținu cărarea drept și se afundă în bunget, ba nu merse mult și iacă zări printre copaci o flacăre mare. Cum o văzu se duse drept spre ea, dar cînd ajunse aproape ce să vază ?... doisprezece hoți, numa iatagane și pistoale la brîu, stăteau împrejurul focului și frigeau un vițel.

Vruse el, nu e vorbă, să se întoarcă înapoi, dar de unde să poată, că ăia îl zăriseră și nu-i veni să se arate că e fricos ; merse deci drept la ei.

— Noroc și voie bună, oameni buni, zise el cînd ajunse.

— Amin, răspunseră toți hoții odată.

— Mă lăsați și pe mine să mă odihnesc cu dumneavoastră ?

— Bucuros, mă cumetre, strigă unul din ei, unu c-o mustață cît toate zilele, azvirle o buturugă d-aia-ncoa...

Șezu el, se uită la toți și-i văzu că-și șopteau ceva.

„Mă, n-o să fie bine de mine, se gîdea bietul flăcău : prea-și șoptesc... prea... e ! ce-o vrea Dumnezeu sfîntul !...”

— Da' nu mănînci nițel din vițelul ăsta, vere ? îl întrebă unul întinzîndu-i o hălcă de carne friptă.

— Ba să mănînc, foarte mulțumim, de ce să nu mănînc ?...

— Ba să bea ș-o dușcă de rachiu, zise altu.

— Ș-o dușcă să beau, vezi bine, răspunse băiatu ; dar stați să vă cinstesc și eu cu ceva,... și scoase din dăsași vulturii morți... uite, aveam doi curcani să-i frigem și să-i mîncăm...

— Hă, hă ! ce curcani, fără capete și fără labe !

— Le-am tăiat, zise băiatul, că prea îmi era greu la drum... Ia puneți-i dumneavoastră de-i frigeți, că știți mai bine decît mine.

Hoților, lacomi de curcani, atîta le fu : cît te ștergi la ochi ascuțiră două frigări, îi viriră în ele și începură a-i întoarce deasupra focului. Îi friperă, îi tăiară și începură să imbuce. Băiatul unchiașului făcu ce făcu și se făcu că-și mănincă partea și mai pe sub mînă, mai cum își viri bucata în sîn.

După ce mîncară hoții bine, mai stătură nițel de vorbă și numa-ncepură a ațipi cîte unu-unu și, cît să tragi o brazdă cu plugul, crăpară toți doi-sprezece.

— Așa, zise băiatul, frecîndu-și mîinele, decît voi pe mine, mai bine eu pe voi...

Și-i scotoci pe toți, le luă ce bani aveau, că de ce să-i lase ? alese un bidiviu dintr-ai hoților și plecă.

Și cum făcu, cum dresc, se puse luntre și punte și ajunse taman la vreme în împărăția împăratului Galben.

Cum ajunse acolo, se duse glonț la palat.

— Să trăiești, măria-ta, ani mulți, în veselie și pace.

— Mulțumim dumitale, îi răspunse împăratul ; ce veste ?

— Bună, măria-ta, am venit și eu să spui o ghicitoare domniții, și de n-o înemeri-o s-o iau de nevastă, c-am poftit, vezi dumneata, la odraslă mare.

Împăratul începu să rîză.

— Ia aminte, grăi el, că mi-e fata șireată.

— Las' că ne-om potrivi, că știi dumneata, măria-ta, vorb-aia : „nu strică Dumnezeu două case“.

Toți curtenii erau acolo, numa fata să vie și să înceapă ghicitorile, că mai erau ș-alți inși de se prinseseră să-și încerce norocul. Nu trecu mult și iac-o și pe ea, îmbrăcată în niște haine de-ți întyneca vederile și frumoasă de parcă era luceafăr.

Cum veni se așeză pe tron, la stînga tătă-nă-său, și chemă înainte-i p-ăl de ajunsese mai întii la curtea împărătească.

Ăla veni în fața fetei ș-a împăratului, și nici una nici două, cică :

— Ghici ghicitoarea mea :

*Curelușă unsă,
Sub pămînt ascunsă ?*

— Ce mai treabă ! răspunse fata împăratului... *Rîma...* Cu d-alde asta vrei să mă încurci ? Ia luați-l...

Că-ncoa, că-ncolo... Aș ! s-a isprăvit.

Altu că „unde e buricu pămîntului“ ; altu iar cică „Uite-o nu e !“

De un' să se nemerească ? c-așa ghicitori ghicesc ei copii de țîță, darmite fata împăratului !... ea nici n-apuca să sfîrșească ăla bine și i-o și spusnea ce e, și după aia îl dădea soldaților în pază pîn-o isprăvi, ș-apoi să-l răpuie.

Flăcăul nostru sta într-un colț și se gîndea ce să spuie să nu se pomenească cu Doamne ajută ; dar într-un sfîrșit se înveseli, că pasămite găsise ce-i trebuia.

— Dar dumneata, Făt-Frumos, ce-ai să spui ? întrebă fata : că drept, era frumos de pica, bată-l cîrnia.

— Uite, măria-ta, să-mi ghicești mie ce o fi aia :

*Un mort a omorît doi,
Și doi a omorît doisprezece ?...*

— C-o fi aia, c-o fi aialaltă ?...

— Aș !... nu merge, domniță ; ți s-a înfundat...
păi că ce cioarele, că n-ai sta tot fată mare cît lumea, ți-a venit rîndul să te măriți și dumneata !
zise flăcăul.

Fata se căznea, se sucea, se învîrtea dar deloc... Nu-i putea da de rostu căpățiiului nici de cuș, dar tot nu vrea să se dea prinsă și ceru un răstimp d-o noapte și a doua zi să ghicească.

— Fie-ți pe voie, măria-ta, da' degeaba, zise băiatu.

A doua zi se strînse iar sfatu, se sui împăratu pe tron cu fata alături, și cînd toți gîndeau c-o spune ghicitoarea, ea grăi curat că n-a putut-o nimeri și pace.

Flăcăului atît i-a fost ; cînd a auzit așa, s-a dus drept la ea și de bucurie i-a căzut în genuchi și i-a sărutat mîna ; iar fata uită și rușine și tot și țoc ! mi ți-l sărută o dată pe flăcău, colo din greu.

— Toate bune, grăi apoi împăratul, dar să ne spui și nouă ce e ghicitoarea aia, ca să știm...

— Păi uite, măria-ta, cum merge rostul socotelei : eu am plecat d-acasă călare p-un cal, și calu-ăla pe drum a căzut jos ș-a murit ; eu dac-am văzut așa m-am pus și eu pe o buturugă ș-am dat să-mbuc ceva, și...

Și povesti băiatul cum au venit vulturii, cum au mîncat din calul mort, cum a murit și ei, cum a dat apoi de hoți în pădure și mai în sfîrșit tot din fir și pînă în ață toate cum s-au fost petrecut. Iar după ce isprăvi s-au minunat toți de așa destoinicie de rumân, că putuse el să rămîie pe domniță.

Ei, și după aia, au schimbat incelele și s-a rugat băiatu să ierte p-ăilaltî de se prinseseră să spuie ghicitori și nu putuseră, și iertîndu-i împăratu i-a

poftit la nuntă și pe ei și le-a întins masă împăratească... Ba m-a poftit și pe mine, că mă întîmplasem cu niște treabă p-acolo, ș-am mîncat pe ne-simțite cît doi ș-am băut cît doisprezece și m-am îmbătat d-am dormit pîn-a doua zi la nămiazi, iar cînd m-am sculat, am plecat în pripă că-mi era degrabă.

Pe urmă, cîcă l-a fost adus ginerile împăratului și pe tată-său la palat, și peste vro nouă luni așa, se pomeniră și el și cuscru-său, împăratul, c-un nepot și peste vrun an cu altul, și... ia așa...

Comunicat de d-nu Th. M. Stoenescu.

IX

RĂSPLATA SFINTEI SÎMBETE.

A fost odată un om vîrstnic, care era însurat d-al doilea ; și ăst om avea două fete : una de la nevasta d-intîii, iar alta de la a doua.

Nevastă-sa d-al doilea era o urită, să ferească Dumnezeu — vezi cum orbește el rumănu la bătrînețe — și rea !... și mai și ca Muma-Pădurii. Necazu ei pe fata moșului de la nevasta dintîii. Ce se nemerea rău, ce se strica prin casă, Ileana a stricat ; dar de se nemerea ceva bun, apoi sărca cu gura că fata ei făcuse. Pe biata fată a bărbatului o purta trențăroasă de-ți era mai marc mila s-o vezi, iar p-a ei o împopoțona ca p-o coțofană, dar degeaba, că tot slută era, să-i fi pus și aurării. Ileana curăța prin casă, mai lipea, mai spoia, iar fata ei petrecea pe la horă și prin cîte locuri toate.

Într-o zi, plecă cu fii-sa la horă și lăsă acasă pe Ileana, zicându-i să ia lină să toarcă și s-o depene pe ghem. Fata se supuse, dar cum se făcu ghemul nițel mai mare, îi alunecă printre degete și căzu jos. Cum căzu, atît i-a fost, că începu a se rostogoli, și tot rostogolindu-se ieși afară din casă ; fata după el, că-i era să nu vie mă-sa a vitrigă, și să nu vază ghemu ; și tot ținindu-se după el, ha-ha să puie mîna, se depărtă de casă făr-a prinde de veste și se pomeni în fața unei case în care intră și ghemul. Cum văzu că a intrat ghemul acolo, intră și ea, cu gînd să roage pe stăpîna casii să i-l dea.

Pasămite alea erau casele Sfintei Simbete. Sfînta cum o văzu, o întrebă ce caută, iar fata i-a răspuns că un ghem caută.

— Ei, las' că l-ai găsi, zise Sfînta ; acum spune-mi de unde ești și cum și ce fel ?

Fata îi spuse plîngînd cum îi stă norocul împotrivă, cum o bătea mă-sa a vitrigă și cum trăia de rău. Sfînta dacă auzi așa o mîngîie și-i zise să rămîie acolo, și fata a prins bucuros. Atunci a învățat-o Sfînta ce are de făcut, și, fiindcă a doua zi era ziua ei, adică sîmbătă, dînsa se va duce la biserică, iar fata avea să rămîie acasă fiindcă trebuiau să vie fel de fel de lighioane, și să nu se sperie, că nu-i face nimic, numai să le ia pe cîte una-una și să le scalde frumos fără să se scîrbească.

A doua zi, dis-de-dimineată, plecă Sfînta, și fata rămase singură acasă, puse o căldare mare cu apă la foc, și iacă și lighioanele începură a veni.

Fata se cam sperie cînd le văzu, că de ! femeie era, și lighioanele urlau și căscău niște guri de te lua groaza, dar se ținu și le luă una cîte una și le scaldă frumos în apă încropită, și cînd veni Sfînta de la biserică, îi ieșiră toate lighioanele

înainte și-i mulțumiră că a băgat așa slujnică bună.

Într-o zi, o puse Sfînta să-i caute în cap, și, pe cînd îi căuta, pică din ochii fetii o lacrimă caldă.

— Da' ce ai, fata mea ? o întrebă Sfînta.

— Mi s-a făcut dor d-acasă, răspunse fata oftînd.

— Atunci să te duci, dar întîi să te cobori în pivniță și să-ți alegi d-acolo o ladă care ți s-o părea ție mai urîță, și lada aia să n-o deschizi pînă nu te-i mărita.

Fata făcu așa, sărută mîna Sfîntei plîngînd și plecă.

Cînd ajunse acasă, mai trecu ce mai trecu și o ceru un flăcău de nevastă. Se învoiră, și după nuntă deschise lada de la Sfînta Sîmbătă. Cînd s-o deschiză, ce să vezi ! unde iese colo o trăsură cu niște telegari de mînceau jărat, iar pe fundul lăzii bogăție mare !

Fata babii cum văzu așa, fuga să depene și ea lîna pe ghem și de s-o duce ghemul, să-i dea și ei Sfînta așa bogății.

Cum se gîndi așa făcu, și, drept, ghemul scăpă jos și cum scăpă p-aici îi fu drumul, și iute !... de-abia se ținea fata după el alergînd cît o țineau picioarele.

Ajunse și ea la Sfînta, și tot așa se băgă slujnică, iar cînd a fost într-o sîmbătă să scalde lighioanele, ea nu le-a luat frumos ca Ileana să le frece de jeg, să le pieptene binișor, ci le-a pus pe toate în albi și a turnat apă fiartă pe ele, de au făcut lighioanele o gură nevoie mare, cînd s-a întors Sfînta de la biserică.

Sfînta dacă văzu așa, o goni și-i zise să-și aleagă o ladă mare și împodobită frumos cu flori și poleieli.

Cînd să plece, Sfînta îi spuse să se ducă acasă și să se închiză cu mă-sa într-o odaie, iar după ce s-or închide să deschiză lada.

Se duse fata acasă, chemă pe mă-sa, se închiseră amîndouă într-o odaie și deschiseră lada. Dar vai de ele ! ce-au văzut, cînd au deschis-o ? Se pomeniră că începe a ieși tot felul de lighioni urite și spurcate, și cît clipești n-avură ce alege din mamă și din fată.

Iar Ileana trăi cu bărbatu-său în belșug, că rumănu cînd e blind la inimă, și sfinții îi ajută.

Povestit de Ion Georgescu din comuna Boțești, județul Dimbovița.

X

ÎNȘIR-TE MĂRGARITE CU DALBE FLORI AURITE

A fost cică, mare, odată, da' de mult de tot,
cînd avea ursul coadă
și dădea salcia roadă,

a fost un împărat tînăr. Și ăst împărat, cînd îi dădea răsplas trebile împărăției, se îmbrăca tiptil și se ducea să se plimbe. Așa, iaca trece odată pe dinaintea palatului unui împărat vecin, ș-acolo uitîndu-se pe geam vede p-ale trei fete ale împăratului ăluia. Acum, el nefiind din fire așa îndrăzneț, cum le-a văzut că se uită și ele la el a și corborît ochii în jos și nu s-a mai uitat la ele, dar auzi pe una din ele zicînd :

— Eu aş lua de bărbat pe flăcăul ăsta de trece călare, şi de-ar vrea şi el să mă ia pe mine, i-aş ţine casa-ntr-un fus de tort.

Cum îi trecură pe la urechi vorbele astea, puse călciile în burta calului şi-l mai învîrti şi-l mai suci, ca să auză tot.

Alta zise :

— Eu i-aş învîrti casa pe două mere de aur.

Iară a d-a treia zise :

— Ba eu i-aş face doi copii cu totul şi cu totul de aur.

Pe împărat l-ar fi ademenit nu l-ar fi ademenit ale două fete dintîi, dar cînd auzi p-a d-a treia, s-a isprăvit, că el nu mai putea de dragul copiilor.

Îşi curmă calea şi se întoarse acasă, iar a doua zi, cînd se revărsă de ziua, se îmbracă cu straie mîndre împărăteşti, încălecă p-un fugar d-ăia straşnicii, de vărsa foc pe nări, şi se duse glonţ la împăratul cu fetele să-i ceară de nevastă pe fii-sa, a care zisese că-i face doi copii cu totul şi cu totul de aur.

Împăratul, tatăl fetelor, măcar că fata pe care i-o cerea era a mai mică, ş-ar fi vrut să le mărite cu rost, începînd cu a mai mare, prinse bucuros să se înrudească cu el, că-i ştia vrednicia, şi porniră nuntă împărătească care ţinu şapte zile şi şapte nopţi, iar după ce se sfîrşi dandanaua, îşi luă ginerele mireasa şi se întoarse la împărăţia lui.

Acilea toate ar fi mers bine, dar pasămite avea împăratul o roabă frumoasă, ȝigancă, cu care trăia de multă vreme, şi astă roabă cum văzu pe nevasta împăratului atîta îi fu de necaz, că nici laie, nici bălaie, îi puse gînd rău.

Trecu vreme la mijloc ca de vro opt luni de cînd se însurase împăratul, și la el ceartă, or să zici că să nu se învoiască la ceva cu nevastă-sa, ferit-a Dumnezeu ! Ce zicea unul zicea și ălitalt, de trăiau d-o minune de bine ; ba împărăteasa rămăsese și grea și așteptau cu drag amîndoi ziua cînd s-or pomeni cu doi dolofani de copii numai și numai de aur.

Da știi, cînd vine năpasta pe capul rumânului... Se pomenește într-o zi împăratul că trebuie să pornească cu război asupra unui vrăjmaș, care se tot silea să-i hărțuiască împărăția.

Plecă bietul om, mîhnit pînă în fundul sufletului, că-și lasă nevasta singură tocmai la vremea cînd să nască, și merse și merse, pînă se întîlni cu vrăjmașul, și dacă-l întîlni îi trase o bătaie ăluia, nenisorule, de îi merse fulgii.

Cum văzu că l-a biruit, o porni îndărăt spre casă. Aci dac-ajunse, ce-l aștepta ! Se pomeni, cînd ceru să-și vază copiii, că-i aduce țiganca doi căței.

— Ce sînt ăștia ? răcni împăratul.

— Copiii dumitale, să trăiești, măria-ta, răspunse țiganca.

Atunci împăratul se înfurie de tot, din pricină că l-a mințit nevastă-sa, că i-a făcut doi căței în loc de doi copii cu totul și cu totul de aur, și a făcut-o roabă, punînd-o la fel de fel de munci și bătînd-o, iar pe roabă o făcu împărăteasă.

Biata împărăteasă, pasămite, nu era vinovată, că ea se ținuse de vorbă : făcuse doi copii de aur ; dar țiganca, de necaz pe dînsa că se măritase cu împăratul, ibovnicul ei, luase copiii, cum îi făcuse, de n-avusese vreme împărăteasa nici să se uite

la ei, și-i îngropase de vii, iar în locul lor pusese doi căței de la o cățea, care fătase taman atunci.

Din locul unde îngropase roaba copiii, drept în fața palatului, răsăriră doi brazi frumoși, cari ziua creșteau cît ar crește alții într-un an, iar noaptea se făceau copii la loc și se duceau la mumă-le de le da țită, ș-o făcea să-și mai uite de necazuri, sărutînd-o și mîngîind-o.

Dar nu trecu multă vreme la mijloc și țiganca, băgînd de seamă cum creșteau de repede brazii din fața palatului, se temu de ceva și rugă pe împărat să-i taie de-acolo că-i împiedecă vederea. Împăratul nu vru, că-î erau dragi, iar țiganca vîzînd așa, a zis că de nu-i taie, piine și sare cu el nu mai mîncîcă ; și împăratul, ca să-i facă pofta, puse de tăie brazii și făcu din ei două scînduri de pat pe care le-a pus una la patul lui, și una la al țigăncii. Iar biata împărăteasă vîzînd că-i taie copiii se jelea de moarte.

Într-o noapte au început să vorbească scîndurile de la paturi :

— Cum ți-e ție, soru-mea ? întrebă băiatul.

— Greu mi-e, frățiorule, că e hoța de țigancă pe mine... Da' ție cum ți-e ?

— Mie mult mi-e ușor, surioară dragă, că e tata d-asupra.

Roaba fiind deșteaptă i-a auzit vorbind așa, și a doua zi puse scîndurile pe foc și le arse, și cînd ardeau trosnînd, sîriră două scînteii din foc într-o copaie cu tărițe, din care mîncînd o oaie rămase grea și născu doi mielușei a căror lînă era cu totul și cu totul de aur.

Împăratul nu mai putu de dragul lor cînd îi văzu, dar țiganca nu știa cum să-i prăpădească

mai iute, și într-o zi, cînd nu era împăratul acasă, puse de-i tăie, și mațele le dădu cu număr bieteii împărătesc, care era roabă, să se ducă cu ele la gîrlă să le spele, dar să nu care cumva să piarză vrînu, că amar va fi de ea.

Mare jale a coprins pe împărat cînd a auzit ce făcuse nevastă-sa, iar biata împărăteasă, plîngînd, s-a dus să spele mațele mielușeilor nevinovați, pe cari îi știa că erau copiii ei iubiți.

Cînd ajunse la gîrlă, spălă mațele și le curăță cîte unu-unu, iar la urmă îi scăpă unul din mînă și o luă pe apă în jos. O cioară cum îl văzu se repezi de-l luă în plisc și zbură cu el într-un pom.

— Cioacă, cioculiță, se rugă biata femeie, dă-mi rogu-te, mațu, că mă bate roaba cu toiagu de-o vedea că lipsește.

— Nu ți-l dau, răspunse cioara, că nu mi-ai dat niciodată vro mînă de mălai, să-mi astîmpăr foamea.

Auzind, porni împărăteasa spre moară :

— Moară, moricică, dă-mi nițel mălai să dau cioarei, să-mi dea mațu, că mă bate roaba cu toiagu de-o vedea că lipsește.

— Nu-ți dau, răspuse morarul care auzi, că nu mi-ai adus nici un pui de găină.

Și se duse biata femeie la cloșcă :

— Cloșcă, cloșculiță, dă-mi un puișor să duc morarului ; morarul să-mi dea mălai, mălaiul să-l dau cioarei, cioara să-mi dea mațu, că mă bate roaba cu toiagul de-o vedea că lipsește.

— Nu-ți dau, zise cloșca, că nu mi-ai dat nici un bob de porumb măcar vreodată și mie.

Și o luă înspre un om care culegea la porumb.

— Omul lui Dumnezeu, omul lui Dumnezeu, dă-mi un bob de porumb, să-l dau cloșcii ; cloșca să-mi dea puiu ; puiu să-l dau morarului ; morarul

să-mi dea mălai ; mălaiul să-l dau cioarei ; cioara să-mi dea mațul, că mă bate roaba cu toiagul, de-o vedea că lipsește.

Iar omul, făcându-i-se milă de ea, i-a dat mai multe boabe și le-a dat pe toate cloșcii, cloșca i-a dat puiul ; puiul l-a dat morarului ; morarul i-a dat mălai ; mălaiul l-a dat cioarei și cioara i-a dat mațul îndărăt.

În vremea asta venind un val, cum lăsase ea mațele pe marginea girlei, îi luă altul, dar ea îl lăsă neavînd ce face și se întoarse acasă deznădăjduită cu ale care-i rămăsese, căci se gîndi : „mult am suferit eu, ce o fi d-oi mînca ș-o bătaie !“

Pasămite, rînduise Dumnezeu să fie ale două scînteii taman în mațul ăla pe care l-a luat gîrla. Și fiind gîrla mare, s-a fost agățat de o cracă de pom, ce atîrna pînă în apă, iar cînd s-a tras apa, au ieșit din el doi copii măricei : o fată ș-un băiat. Băiatul avea o custură cu care tăia răchită, iar fata o furcă cu care torcea ; și amîndoi erau de aur, și frumoși la chip de venea lumea de pe lume de se uita la ei și se minuna d-așa frumusețe... Ba ajunsese vestea pînă la împărat, care cum auzi, veni să-i vază și el și, cînd își aruncă ochii și-i văzu așa de frumoși, îi și luă cu el la palat.

Cînd îi văzu roaba o sfecli de tot, se făcuse de parcă o pusese pe jăratec, dar nu avu ce face, că împăratul nu se despărțea de ei deloc, căci văzuse cum strîmbase din nas nevastă-sa cînd îi adusese, și îi era să nu le facă de petrecanie ca și mieluşeilor. Ş-aşa trăiră copiii pe lingă împărat, care îi iubea cum nu se poate de mult.

Într-o zi, nu ştiu cum, nu ştiu ce fel, se rupse un şir mare de mărgăritare pe care-l purta la

gît țiganka ; dă-i să le culeagă să le înșire la loc... nu putu cu nici un chip ; îi alunecau printre degete ca zvirlugele. Bre ! că ce să fie, bre ! că ce să facă... chemă curteni, chemă slugi... degeaba, nu puteau să le înșire și pace.

— Ia stați că pui eu pe copilașii ăi frumoși, zise împăratul, să vedem, ei or putea, că cum sînt de minunați în toate, or putea face și minunea asta să înșire boabele de mărgăritar pe care nu le poate nimeni înșira. Ai, veniți-ncoa, dragii mei, să vă văz.

Copiii se puseră jos și începură să înșire, iar boabele se înșirară cum se înșiră toate boabele, de s-au mirat toți.

— Acum, măria-ta, zise băiatul, văzînd că e multă lume — că erau [de] față toți sftnicii și toți oamenii curții —, să ascuți să-ți spui o poveste frumoasă.

— Știi povești ?... Păi de ce nu-mi spuneai ? Ai să te văz, ia începi...

Și începu băiatul așa :

— A fost odată de mult de tot,

*cînd avea ursul coadă
și dădea salcia roadă,*

a fost un împărat tînăr, *înșir-te mărgărite cu dalbe flori aurite*; și ăst împărat a trecut odată pe dinaintea palatului unui împărat vecin, *înșir-te mărgărite cu dalbe flori aurite, și... și așa urmă să spuie* băiatul toată istoria pe care o ascultarăți și dumneavoastră, iar țiganka la fiecare vorbă zicea :

*Un tăciune ș-un cărbune,
Taci, băiete, nu mai spune.*

Dar împăratul i-a zis să spuie înainte toată istoria, și cînd sfîrși băiatul, văzînd că el și cu

soră-sa sînt copiii lui, îi luă și-i sărută cu drag ;
apoi trimise de aduse pe adevărata împărăteasă
de la bucătărie, își ceru iertarea de la ea de ce-o
făcuse să sufere, și o puse iar pe tron alături cu
el, iar pe țigancă puse d-o ucise cu pietre...

Și eu încălecai p-un gătej uscat.

Să fie basmul băsmuit și-n alt sat.

Povestit de Ion Georgescu din co-
muna Boțești, județul Dimbovița.

XI

FÎNTÎNA STICLIȘOAREI

A fost odată ca niciodată, a fost un împărat bă-
trîn nevoie mare, că i se împreunase genile și
sprîncenile cu cîrjile ochilor de bătrîn ce era ;
barba îi era colilie și lungă... să stai să te cru-
cești ; dinții încailea uitase de cînd îi căzuseră,
iar picioarele... da ce mai vorbă lungă, zi-i coclit
și lasă-l la pusti a-n-colo.

Împăratu ăsta măcar că era așa de bătrîn, tot
nu vrea să moară, că se îndădulcise cu viața, dar
ș-așa neputincios, iar nu-i venea bine. Deci, se
hotări să dea sfoară în țară, cum că cine s-o găsi
să-i aducă apă de la fîntîna doamnei Sticlișoarei,
cu care dacă se spală omu, se face copil de 12 ani,
îl procopsește cu jumătate din averea lui.

Fiu-său ăl mai mare (c-avea trei feciori) îi zise :

— Ce să mai dai sfoară-n țară, tată, păi eu de
ce sînt p-acilea ? de florile mărului ?... Dă-mi un

rînd de îmbrăcăminte, dă-mi bani îndeajuns și un cal d-ăla de mănîncă jăratec și las' pe mine.

— Bucuros, taică, dacă te prinzi să-mi aduci.

Și-i dădu împăratul ce a cerut, iar băiatul plecă. Se duse el ce se duse și ajunse în satul Despuiaților. Cum ajunse acolo îi căzu cu tronc o despuiată și dacă îi căzu cu tronc, o îmbracă frumos și-o și luă de nevastă, rămîind acolo.

Așteaptă bietu tată-său o lună, așteaptă două, trei, un an... băiatul nu mai venea.

Dacă văzu și văzu, fecioru său ăl mai mijlociu vru că să se ducă și el ; tată-său se învoi, dar ș-asta, tot ca ălălalt, rămase în satu Despuiaților.

Trecu ce trecu, și iacă și băiatul ăl mai mic ceru voie tătînă-său să încerce și el să vază n-o putea aduce apă de la fîntina doamnei Sticlișoare ?

— Măre, măi nevoiașule, tu să faci mai multă treabă decît frații tăi ? Nu văzuși că ei coșcogeamite rumânii, zdraveni, una-alta, și n-o nemeriră, și tocmai tu te găsiși ?...

— Doar nu s-o prăpădi lumea, taică, de mi-ei da și mie un rînd de haine, bani de cheltuială și cal.

— Lumea nu s-o prăpădi, dar mi te-i prăpădi tu, tot ca și frații tăi, zise împăratul începînd a plînge de ciudă.

— Las', taică, nu mai plînge, că n-au murit nici ei ; dar de !... cine știe unde or fi ; lasă-mă să mă duc, să mă încerc și eu să-ți fac un bine, că dumeata destul te-ai necăjit cu mine.

— Fie-ți pe voie, băiete, zise împăratul într-un sfîrșit, văzînd că n-o scoate la căpătîi cu el.

— Da' calu dumitale din tinerețe mi-l dai, tată ?

— Ți-l dau. Fă de te urcă-n pod și vezi de caută printre friuri p-ăl care-o fi mai vechi, dă-te jos

cu el și du-te de-l sună la cîte trele grajdurile, strigînd :

„*Tptruu ! cal bălan din tinerețele tati*“.

Se duse băiatul la grajdul dintîi și scutură friul strigînd, cum l-a fost învățat tată-său ; cînd colo, ce să vadă ? se pomenește c-o răpciugoasă de gloabă, de ți-era mai mare scîrba să te uiți la el, și slab și ciugulit de cioci.

— Fugi d-aci, mîrtoagă, îi zise flăcăul dîndu-i una în cap cu friul, și se duse la grajdul din mijloc. Acolo dacă ajunse, sună friul și-i ieși înainte tot calul ăla ; iar îl goni și trecu la grajdul d-al treilea, gîndind că d-aci încailea va ieși un cal mai bun ; cînd colo-i iese înainte tot ăla.

— Ci ca piei din ochî-mi, jiganie, zise răstit băiatul, ridicînd mîna să-i dea iar cu friul în cap.

— Nu da, stăpîne, se rugă calul, că cum a-mbătrînit tată-tău, așa am îmbătrînit și eu ; ci pune să taie mînjii de la 60 de iepe și să-mi dai să mă adăp cu sîngele d-o curge din ei, iar de mîncare să-mi dai orz ciuruit și fin ghizdău verde, cosit din noaptea de Sfîntu Gheorghe.

Cînd auzi el pe cal vorbind în ăst chip, îi păru rău de ce făcuse și se duse la el, îl mîngîie și porunci să i se dea ce-a cerut.

A treia zi, cînd se duse în grajd, rămase pironit locului ; calu se îngrășase, ochii îi erau ageri ca la un cîrlan, iar din pîntece îi crescuseră 12 aripi.

— Așa te vroi, căluțu meu, zise fecioru-mpăratului sărutîndu-l.

— Ai, stăpîne, că n-avem vreme de pierdut, împăratu e bătrîn, să n-apuče să moară pînă să venim noi, c-apoi degeaba o fi apa din fîntîna doamnei Sticlișoarei.

— Drept ai, căluțule, răspunse flăcăul și puse șeaua singur cu mîna lui, îl închină bine, sări pe el, și plecară.

Cum ieșiră din poartă calul îi zise :

— Stăpîne, ia te mai înțepenește și-n coamă, să nu cazi jos, c-avem să umblăm ca vîntul. Și se repezi în slava cîrului.

Umblară ce umblară p-acolo și dădură de casele Sfintei Luni ; intrară în curte ; calul se puse să pască, iar stăpînu-său intră în casă. Cum îl văzu Sfînta, îi dăte de mîncă un corn de prescură, de bău un pahar de vinișor și-l întrebă unde se duce.

— Mă duc, sfîntia-ta, la fîntina doamnei Sticlișoarei să iau apă, să se spele tata, ca să se facă iar copil de 12 ani.

— Iiii ! flăcăiașu mamei, cin' te-a trimis, nu te-a trimis ca să te crească, ci să te prăpădească ; întoarce-te-ndărăt mai bine.

— Ce să mă mai întorc, sfîntia-ta, ajunsei pînă aici, merg înainte acu, ce-o fi o fi...

— Atunci, zise Sfînta Luni, ține pieptenele ăsta, să-l ai la nevoie.

Și mai dîndu-i și merinde, băiatul plecă, după ce-i sărută mîna, și-i mulțumi pentru bunătatea ei.

D-acilea, dacă plecară, merseră ce merseră și ajunseră la Sfînta Simbătă, care, cînd fu să plece îi dăte în dar o gresie, iar d-acilea cînd porniră, nu mai umblară mult și iacă dădură de fîntina doamnei Sticlișoarei, care era impresurată de tot felul de jivine spurcate.

Ce să facă ?... Se puse și băiatul în genuchi și rugă pe Dumnezeu să facă ceva să gonească fiarele dinprejurul fîntinei, ca să poată lua apă. Și fiindcă era bun la Dumnezeu, că era drept și-și iubea

părintele, dădu Dumnezeu o ploaic, dar ce ploaie f
că se speriară toate fiarele și fugiră care încotro,
să se ascunză, iar băiatul dete fuga, luă apă și
cînd să plece, dete cu ochii de-o piatră pe care
scria : „Cine-o veni să ia apă din fîntîna doamnei
Sticlișoarei, să intre în casa de aramă, să intre și
în a de argint, și să intre și în a de aur“. Intră
băiatul prin ale de aramă și de argint și nu văzu
nimic, dar cînd intră în a de aur, găsi pe doamna
Sticlișoara culcată cu fața în sus și-i scoase inelile
din degete, dar de frică îi crăpă buza și-i pică o
picătură de sînge pe obrazii ei ; apoi ieși afară, în-
călecă și plecă.

Cum se deșteptă doamna Sticlișoara, și văzu că
i-a pierit inelul din deget, dete fuga la fîntînă să
vază dacă a luat cineva apă din ea ; cînd să se
uite în apă, cum era de limpede ca lacrima, i se
arăță și picătura de sînge pe obraz. Atunci, nu se
mai putu ține de necaz și chemînd toate fiarele,
începu a le bate, întrebîndu-le cine a venit de-a
luat apă. Ele se tînguiau și răspundeau că nu
știu ; numai un zmeu șchiop și chior, care se as-
cunsese sub talpa casei, îl văzuse pe flăcău, și
spuse că se prinde să alerge după el să-l prinză,
dacă l-o face mai mare peste ăilalți zmei.

Doamna Sticlișoara se învoi, iar zmeul o și porni,
și nu în multă vreme îi ajunse, că el alerga ca
gîndul.

Calul simți că se apropie și zise lui stăpînu-său
să se uite înapoi și să-i spuie ce vede.

— Văz o flacăre mare, zise feciorul împăratului.

— Aruncă pieptenele, stăpîne, grăi calul, că e
rău de noi.

Băiatul îl aruncă, și se făcu o pădure deasă de
nu se putea strecura nici păsările printre pomi,

dar zmeul hoț nu se dădu prins, ci se făcu un stol de cioci și zbură pe d-asupra pădurii venind ca gîndul spre ei.

— Ce mai vezi, stăpîne ? întrebă calul, după ce mai trecu nițel.

— Un stol de cioci, văz.

— Aruncă și gresia.

Cum aruncă gresia, se făcu îndărătul lor un stei de piatră.

— Acum să stăm să ne odihnim nițel, stăpîne, zise calul abia suflînd, iar băiatul descălică, și calul începu să pască.

Zmeul se tot căznea să roază stîncă, dar de unde? c-aia era piatră, nu era plăcintă cu brînză, și văzînd că n-o nemerește, se rugă de feciorul împăratului să facă o găurice cu paloșul că vrea numai să-l vază la față, să vază cum e.

Băiatul, prost, cum auzi îi și făcu pe voie. Zmeului atît i-a fost, că din găuricea aia făcu gaură mare și scoase capul.

— Ce ai făcut, stăpîne ! zise calul, prinzînd de veste, săi repede pe mine că ne răpune namila spurcată.

Încălică băiatul ș-o luară la goană, dar degeaba, zmeul îi sosea de pe urmă, se și apropiase bine, că simțea cum îi dogorea ceafa suflarea zmeului. Nădejde nu mai era, aștepta doar, ha-ha, să-l înhațe, cînd văzînd calu că nu mai are încotro își mai strînse o dată puterile și-și făcu vînt, dar tot degeaba, că nu mai putea, și zmeul își întinsese ghiara, cînd feciorul de împărat și calul văzură venind o femeie, care trecu pe lingă ei ca fulgerul.

— Am scăpat, stăpîne, zise calul, ține-mă strîns în friu.

Pasămite femeia era Sfînta Sîmbătă, care văzuse de departe pe zmeu cum fugărea pe feciorul de împărat, și încălecînd pe piuă se repezise să-l scape. Și l-a și scăpat, că zmeul, cînd a văzut-o, n-a știut cum să se întoarcă mai iute înapoi.

Cînd se întoarse Sfînta Sîmbătă, pofti pe băiat în casă, iar calului îi dăde orz amestecat cu nițel jărat, ca să se mai întremeze ; băiatul îi mulțumi că l-a scăpat de primejdie și-i dădu și Sfîntei nițică apă de la fîntina doamnei Sticlișoare. D-aci dacă plecă, trecu și pe la Sfînta Luni, îi dădu și ei, și apoi plecă spre casă.

Cînd îl văzu tată-său, nu mai putu de bucurie, doar că nu sărea în sus ; ar fi sărit, nu e vorbă, dar nu putea de bătrînețe. Puse mîna pe sticla cu apă, se spălă pe ochi și se făcu taman ca cum ar fi fost de doisprezece ani.

Trecu ce trecu și doamna Sticlișoara dăde sfoară în țară cum că cine a fost vrednic d-a luat apă din fîntina ei, să vie că-l va îmbogăți și îl va lua de bărbat.

Auzînd feciorul ăla mare al împăratului, își lăsă și despuiață și tot și se duse. Doamna Sticlișoara l-a întrebat că el a luat apă.

— Eu, vezi bine, păi cine ? a răspuns el.

— Ei, cum era apa ?

— Iaca ca toate apele, cum să fie ?

Sticlișoara l-a priceput și l-a gonit cu rușine, iar el s-a întors acasă la tată-său, dar fraților nu le-a spus ce i s-a întîmplat.

După el plecă și fratele ăla mijlociu, dar păți tot ca el și se întoarse rușinat acasă.

Tocmai mai la urmă auzi și feciorul ăla mai mic al împăratului. El cum auzi și plecă, și cum ajunse,

Întră în casă și spuse că el e ăl care a luat apă din fântină.

— Cum era apa, cînd ai luat din ea ? întrebă doamna Sticlișoara.

— Ca toate apele, răspunse băiatul, dar pe o piatră am văzut scris că cine-o veni să ia apă, să intre în odaia de aramă, apoi în a de argint și, la urmă, și-n a de aur.

Îi mai spuse cum, cînd a intrat în odaia de aur, a văzut-o culcată cu fața în sus, cum i-a luat inelul și cum cînd a sărutat-o i-a crăpat buza și i-a picat o picătură de sînge pe obrazul ei.

— Drept că tu ești, care ai luat apă din fîntîna mea, și tu-mi vei fi bărbat, zise doamna Sticlișoara, după ce-i spuse așa.

— Da, zise băiatu, dar să mergem în împărăția mea, că și eu sînt fecior de împărat.

— Să mergem, dar să iau și palaturile mele că mi-e milă să le las aici.

— Apoi se poate ?

— Da, ia biciu ăla de foc, de după sobă, îl învăță ea, și plesnește cu el în trei colțuri ale casii, că se va face un măr de aur.

Băiatul făcu așa și băgînd mărul în sîn, își luă nevasta, o puse pe cal, și p-aci ți-e drumul.

Tată-său, cînd îi văzu aleasa inimii, îl lăudă, că era frumoasă peste poate doamna Sticlișoara, și făcură nuntă de ținu trei săptămîni cu chef și băutură, iar eu încălecai p-o șea și spusei cum putui povestea.

Comunicat de d-nu Bibicescu, care-l are de la un student din școala normală, Marinescu Rafail.

IMPĂRĂTEASA ÎNȚELEAPTĂ

A fost odată un împărat și împăratul ăsta avea un vătaf de cūrte. Într-o zi, îl chemă împăratul și-i zise să se ducă a doua zi cu ale 2 000 de oi împărătești la tîrg, să le vînză și să-i aducă și banii și oile îndărăt.

Cînd auzi bietu vătaf așa, se mîhni de tot, că cum era el să și vînză oile și să le și aducă îndărăt ?

Trist și pus pe gînduri ajunse bietu vătaf acasă. Aci, fata lui, c-avea o fată de vro șaisprezece ani, îl întrebă că ce are de e așa mîhnit ?

— Cum să nu fiu, fată mea ? că uite-așa ș-așa mi-a poruncit împăratul.

— Numa d-atîț ți-e frică ? Înveselește-te, tată, asta e nimica toată. Fă cum ți-oi spune eu...

— Cum, taică ?

— Du-te cu ele la tîrg, tunde-le, vinde lîna, ia paralele și te-ntorci și cu oile și cu bani, ș-așa faci după porunca împăratului.

Cum auzi vătaful așa, mai prinse inimă, ș-a doua zi, dis-de-dimineată, ia oile de d-îndărăt și, fluierîndu-le, le duse taman la tîrg, făcu cum îi zisese fata, luă banii și se întoarse frumușel acasă și cu oile și cu bani.

Dacă văzu împăratul așa, cunoscu că era cineva la mijloc și întrebă pe vătaf, cum că cine l-a învățat să facă așa.

— Am o fată, măria-ta, ea m-a-nvățat, să trăiești !...

— Du-te acasă, zise împăratul, dacă auzi așa, și spune fetii tale să vie îndată aici, dar să vie nici călare, nici pe jos, nici pe drum, nici pe alături de

drum, nici îmbrăcată, nici dezbrăcată, nici cu vînat, nici fără vînat, nici cu cămașe, nici fără cămașe.

Vătaful se duse iar trist acasă, că se gîndea el, că cum o să vie fata lui așa cum a poruncit împăratul ?

Fata cum auzi zise lui tată-său :

— Taică, adu plasa, măgarul de la oi, și doi iepuri vii, ș-apoi las' pe mine, nu te dau eu de rușine.

Dacă-i aduse tată-său ce a cerut, se înfășură în plasă, se puse călare muiereste pe măgar, își luă iepurii lingă ea, iar pe sub plasă o cămașe croită gata. Ș-așa a plecat la împărat prin mijlocul drumului.

Văzînd-o împăratul, de la fereastră, s-a mirat ; iar cîinii din curtea palatului au început să latre și să se dea la ea. Fata, dac-a văzut așa, a dat drumul la iepuri și cîinii s-au luat după ei, iar ea ducîndu-se drept în palat, zise :

— Bună ziua, măria-ta...

— Mulțămim dumitale, fată mare... Ei ?... Eu ți-am zis să nu vii nici călare, nici pe jos.

— Am venit pe măgar ș-am stat muiereste.

Împăratul : Am zis să nu vii nici pe drum, nici pe-alături cu drumul.

Fata : Am venit drept pe unde merge oiștea.

Împăratul : Nici îmbrăcată, nici dezbrăcată.

Fata : Cu plasă-nfășurată.

Împăratul : Nici cu cămașe, nici fără cămașe.

Fata : O cos acu-n poală.

Împăratul : Nici cu vînat, nici fără vînat.

Fata : S-a luat cîinii după vînat.

— Eu te-aș lua de nevastă, zise împăratul într-un sfîrșit, mirat de destoinicia fetei.

— Bine, măria-ta, dar unde n-ai face dreptate cum trebuie, s-o fac eu ; te-nvoiești ?

— Mă-nvoiesc, răspunse împăratul. Și adună toată boierimea curții și făcu nuntă împărătească.

Peste vro lună după cununia împăratului cu fata vătafului, se făcu un târg mare. Împăratul plecă și el la târg, lăsînd pe nevastă-sa acasă.

Stînd ea, a doua zi după plecarea împăratului, la fereastră, iaca văzu trecînd pe dinaintea feres-trei un țăran, care mîna o vacă cu vițelul lîngă ea.

Mai pe subt seară vede pe țăran întorcîndu-se, dar numai cu vaca, fără vițel și plîngînd. Împă-răteasa trimise să-l cheme.

— De ce plîngi ? îl întrebă dînsa, cînd veni ță-ranul în fața sa.

— Cum să nu plîng, măria-ta, c-aveam un vițel și mi l-a luat niște turci în bîlci, a zis că caii lor l-a fătat, și mi l-a luat.

— Dar împăratul nu era acolo să-ți facă drep-tate ? întrebă împărăteasa.

— Ba a fost, măria-ta, dar le-a dat tot lor drep-tatea.

Împărăteasa, cînd auzi așa, îl învătă să vie a doua zi de dimineață și să ceară împăratului să-i facă o judecată, că el era să vie în seara aia de la târg ; eu, zise împărăteasa, voi fi alături cu el ; și-l învătă cum și ce să facă.

A doua zi, pînă-n ziuă, țăranul veni în curtea palatului și ceru să vorbească cu împăratul.

Împăratul îl chemă în cămara lui.

— Bună ziua, măria-ta, zise el cînd intră.

— Mulțumim dumitale... Ce veste ?

— Păi... să vezi, măria-ta, cum merge pricina... Am un pic de livede, bat-o pîrdalnicu, de merge pînă-n gîrlă, și eu, măria-ta, îmi pasc oile pe ea. Într-o zi iaca iese un crap din gîrlă și-mi mănîncă toți miei.

— Ce tot vorbești, mă, or nu-ți sînt boii acasă ? cum să mănînce crapu mieii.

— Păi... să ierți, măria-ta, cum a fătat caii tureilor vițelul meu ?

Atunci împăratul auzind așa vorbe l-a întrebă că cine l-a învățat să zică așa.

Că-ncoa, că-ncolo...

Împăratul îl amenință că de n-o spune, unde-i stau picioarele îi va sta și capul.

Dac-a văzut ș-a văzut, bietul țaran a spus drept.

Cînd află, se făcu foc împăratul și chemînd pe împărăteasa înaintea lui i-a zis :

— Să piei din casa asta !... Cum ai îndrăznit să-mi strici judecata ?...

— Să plec, zise împărăteasa, dar să facem întii o masă mare și pe urmă.

Împăratul se învoi, porunci de puse o masă mare, și pe la sfîrșitul mîncării se sculă împărăteasa, luă un pahar plin cu vin în mînă, și bînd, zise către împărat :

— Să-mi dai voie, măria-ta, să-mi iau din palat, cînd oi pleca, ce mi-e mai iubit și mai scump.

Împăratul se învoi.

— Fie, zise el, ia-ți.

Cum auzi dînsa așa, pe furiș vărsă în paharul împăratului niște prafuri, și dînsul, cum bău, căzu cu capul pe masă și începu a sforăi.

Atunci fata vîtafului îl luă binișor, îl puse într-o butcă și plecă cu el acasă la ea.

Peste cităva vreme se deșteptă împăratul, și întrebă nedumerit că unde se află.

— La mine, măria-ta.

— Cum ai îndrăznit ?...

— Mi-ai dat voie, măria-ta, să iau din palat ce mi-e mai iubit și mai scump... Dumneata mi-ești

mai iubit și mai scump ca orice pe lume, și pe dumneata te-am luat.

Împăratului i se însenină fața de bucurie auzind așa vorbe, și sărutînd-o îi zise :

— Ești vrednică de iubirea mea ; ai să ne întoarcem la palat, și de aci înainte tu să faci dreptate.

Și, drept, d-aci înainte a trăit împăratul bine cu dînsa, iar judecățile de se făceau în împărăția lui erau ale mai drepte, de i se dusesese vestea peste mări și țări, și toți ziceau că împărăția lui e chiar împărăția dreptății.

Povestit de Ion Olteanu din Ardeal.

XIII

BUSUIOC ȘI MUSUIOC

A fost odată ca niciodată, cînd minca țiganul mămăliga cu unt de-și lîngea degetele pînă-apuca cleștele ; au fost doi frați. Acum, boieri dumnea-voastră, să nu gîndiți că numai în vremurile alea depărtate de cari vorbii au fost doi frați, că frați, slavă Domnului, sînt și azi, dar ce au făcut ei și ce li s-a întîmplat lor apoi nimeni n-a făcut și nimului nu i s-a mai întîmplat d-atunci încoace.

Tatăl mumii acestor frați, or mai pe scurt moșul lor, era un împărat vestit și nu avea alt copil, decît pe muma lor, și de frică să n-o piarză, bolnăvindu-se, că de ! om ești, supus la fel de fel de răutăți, o ținuse închisă pînă la vîrsta cînd începe a se rătăni sinul la fete, or cum am zice pînă începe a le mirosi a măritiș. Și nu ieșise fata din casă deloc, nici nu văzuse alte chipuri decît pe

tată-său, pe mă-sa și-o babă bătrână care o îngrijea, de i se urîse și ei cu așa viață, că ea biata nu știa nici de iarba verde a cîmpului nici de cîntatul privighetoarei în pădure, nici de nimic.

Într-o zi, sta la fereastră ; cînd se uită în jos, iacă vede un flăcău ducîndu-se cu donițele la apă ; cum îl văzu, cum rămase grea. Azi grea, mîine mai grea, începu să se îngroașe tare, pînă o băgă împăratul într-o zi de seamă.

— Dar asta ! strigă el cînd o văzu.

O întrebă pe ea, întrebă pe babă ; dar care ce să știe ? baba n-o lăsase singură să zici că de !... cine știe...

Întrebă în sus, întrebă în jos, nimic.

Împăratul necrezînd pe fată că nu știa nimic, măcar că se jura, săraca, pe ce-i era mai scump, nici una nici două, chemă pe vizitiu, îi porunci să înhame caii la căruța de băligar și să puie pe fată s-o ducă s-o omoare.

Făcu vizitiul cum i-a poruncit împăratul și ducînd fata într-o pădure, era s-o omoare, dar i se făcu milă de ea, că se ruga de plîngea pămîntul de plînsul ei, și-o lăsă acolo în pădure în paza Domnului.

Era pe toamnă, cînd o lăsă vizitiul pe fata împăratului în pădure, pomii erau mai goi, iar pe jos frunze cu grămada, de zburau val-vîrtej cînd le scormonea vreun ceapcîn de pui de crivăț, și frigul începuse a-și arăta colții.

Nu trecu mult-mult și iacă că o apucară pe fată durerile nașterii ; cum simți ea așa, se așeză jos, își adună frunze împrejur, să se-ngroape în ele pînă la brîu, și așa nașcu.

Spre seară, iacă Dumnezeu și Sfîntul Petre, schimbați în unchieși, ca să nu-i cunoască oamenii, veniseră să dea o raită prin a lume, cînd, întîm-

plîndu-se să treacă prin pădure, dădură de fată lăptîndu-și copilul.

— Ce faci aici, fata mea ? o întrebă făcătorul lumii.

— Ce să fac, moșicule ? îmi lăptez copilul de mi l-a dat Dumnezeu.

Și spuse unchieșilor plîngînd cum și ce pățise.

— Dacă e așa, fata mea, ai să ți-l botez eu, vrei ?

— Bucuros, moșule, cum să nu vreau, auzi vorbă ?

Și luă Dumnezeu copilul, îl duse la pîrîiașul ce curgea mai încolo și-l boteză, dîndu-i nume *Busuioc* și dăruindu-l cu un arc și c-o tolbă de săgeți, l-a ursit ca pe unde-o umbla, pe partea lui a dreaptă, să crească tot busuioc. După aia plecă Dumnezeu cu Sfîntul Petre.

Băiatul mai avea un dar, da' dar, nu glumă, că cum îl blagoslovise Dumnezeu, creștea într-o săptămînă cît creștea altul într-o lună.

Trecu ce trecu și se pomeni fata că iar e însărcinată și după puțintică vreme mai născu un băiat.

Sfîntul Petre, care ca un sfînt ce e, știe tot, se coborî din cer și trecu prin pădure făcîndu-se a nu ști nimic.

Cînd o văzu :

— Ce, altul, fata mea ? o întrebă el.

— De, moșicule, dac-a vrut Dumnezeu.

— Ei, păi p-ăsta ți-l botez eu.

Și-l boteză Sfîntul Petre și-i dete nume *Musuioc*.

Din ce trecea vremea din aia se măreau băieții și ajunseră pînă putură să umble singuri după vînat să aducă mumii lor să mănînce.

Într-o zi, umblînd ei amîndoi prin pădure, iacă un iepure ; Busuioc nici una nici alta, puse mîna pe

arc, îl întinse și taman cînd să tragă, grăi iepurele într-acest chip :

— Nu mă omorî, Busuioc, că ți-oi da un pui și mult bine ți-o prinde.

Busuioc o lăsă și iepuroaica îi dădu un pui. Mai merse ce mai merse și iacă o vulpe. Busuioc întinde arcu s-o răpuie, cînd și ea grăi tot ca iepuroaica : „Să n-o omoare că-i dă un pui și mult bine i-o prinde“. Busuioc nu omorî nici vulpea și dînsa drept mulțumire îi dădu puiul pe care i-l făgăduise.

Mai încolo iacă un lup. Cu el se întîmplă tot așa, și taman mai spre seară iacă le ieși înainte ș-un urs.

„Azi n-am vînat nimic, se gîndi Busuioc, ai să trag în urs“.

Dar pînă să așeze arcu, se rugă ursul să nu-l omoare că i-o da un pui și mult bine i-o prinde.

Busuioc cruță și pe urs de moarte și în loc seara să se întoarcă acasă la mă-sa cu vînat, veni cu patru pui de fiară după el. Noroc că mai rămăsese mîncare de cu seară, că altfel le-ar fi chiorțait mațele cum trebuie.

Așa își petreceau vremea Musuioc și Busuioc umblînd după vînat, cît e ziua, prin pădure.

Într-o zi, nu știu cum, nu știu ce fel se rătăciră frații unul de altul și se pomeni Busuioc singur. Dacă văzu așa, o luă înainte să iasă unde-o ieși, că vrea să mai vază ce mai era dincolo de pădure.

Merse cît merse și dădu de un palat de sticlea să-ți ia ochii. Se duse el într-acolo, intră în curte și dădu de unsprezece zmei dormind cu burta la soare, ca cîinii ăia trîndavii.

Cum se răsîndi miros de om, se sculă unul frecîndu-se la nas c-o mîină și cu alta la ochi și cum

văzu pe Busuioc, nici laie, nici bălaie, nu că să-l omoare.

— Să mă omori, de-i putea, de nu, te-oi omori eu pe tine, răspunse Busuioc, bucuros că se sculase numai unu, că de ! cu unu mai calea-valea, poți să te lupți... e rău cînd sînt mai mulți.

— Cum să ne luptăm ? întrebă zmeul.

— Cum vrei ?... eu zic în luptă, că e mai dreaptă.

— În luptă să fie, zise zmeul.

Și se și încăierară. Dar ce luptă ! că ăla nu era zmeu, aia era cimilitură de zmeu, că nici nu se opinti bine și tot el singur se împiedică și căzu în nas, iar Busuioc scoase o custură de la briu și-i tăie gîtul.

Cum horcăi zmeul o dată de durere iată se mai sculară trei zmei.

Văzînd ei pe fratele lor mort, se repeziră urlînd spre Busuioc.

— Ho-ho-ho ! mă zănaticilor, zise el dîndu-se în lături nițel, ce, toți odată ? Stați cite unu, cite unu că n-ăți fi cîini... Să vă fie și rușine trei zmei, coșcogeamite namilele p-un om !

Văzură zmeii că are drept Busuioc, și veni unu, ăl mai mare, să se lupte cu el întîi.

— Cu tine să mă lupt, zise Busuioc făcîndu-și cruce.

Și se luară și dă-i și învîrtește-l și mai sucește-l, trînti pe zmeu și-l omori. P-ăl d-al doilea tot așa, că era mai nevoiaș și ca ăl dintîi.

Numai ăl d-al treilea, un zmeu sfrejit și scofilcit, se vedea cît de colo că are pe dracu în el. numai cu el se căzni mai mult, c-alerga la vicișug, dar într-un sfîrșit tot îi dădu Busuioc de cap.

Cît zgomot făcură ei luptîndu-se, și zmeii ăi de dormeau, niște zmei borțoși ca buțiile, nici nu se mișcară, așa dormeau de duși.

Ce se gîndi Busuioc ? „Măre, ăia de s-or scula toți odată șapte năpraznici, ș-or veni la mine mi-o fi greu să lupt cu ei. Ia s-o iau mai pe subțire“. Și întinzînd arcu, cite una, cite una slobozi șapte săgeți, cite una de zmeu și le fu de ajuns, că numai orcăiau nițel, ca și cum ar fi sforiit, și se întorceau pe partea ailaltă de dormeau somnul drepților.

După ce se scăpă în ăst chip de ei, Busuioc intră în palat, se uită încoă, se uită încolo, nici picior de om, numai într-o odaie un butoi mare cu cercuri de fier din care ieșea un răget innăbușit printr-o gură de cep. Se uită el înăuntru și văzu un zmeu.

— Dă-mi nițică apă, Făt-Frumos, că te-oi mulțumi cu prisos, zise zmeul dinăuntru zărindu-l.

— Ia mai stai și nebăut, că nu ți-o fi nici pe dracu, zise Busuioc.

Iar zmeul gemu și mai tare, ș-apoi tăcu.

După aia intră Busuioc prin tot palatul, se uită prin toate colțurile și văzînd că nu e nimeni, se întoarse în pădure la bordeiul lor. Aci, cum ajunsese, zise mă-si :

— Ai mamă, că ți-am găsit o casă frumoasă, palat ca toate palaturile.

Mă-sa nu mai putu de bucurie, cînd auzi că o să scape din pădure, că i se urîse ; așteptă să se întoarcă Musuioc și plecară la palat cu căței cu tot, că puilor de iepure, de vulpe, de lup și de urs, Busuioc le zicea cățeii lui.

Ajunseră, luîndu-se după urma lui Busuioc taman seara, și după ce se uitară cu toții prin palat se culcară.

A doua zi, cum se lumineă de ziuă, spuse Busuioc mă-si să nu intre cu nici un preț în odaia unde era un butoi, și plecă după vînat.

Aș ! muierea să-și ție firca ! Ținu și ea două zile și a treia zi n-o mai răbda inima și intră în odaia oprită.

Cum simți zmeul că e cineva acolo, se rugă :

— Om bun, femeie, ce-i fi, toarnă-mi pe vrană asta nițică apă, că mă frig și mă pîrjolesc de sete !

Muma lui Busuioc întii se sperie, dar văzînd că cine o fi nu-i poate face nimic, că e închis, luă o doniță cu apă și-i turnă pe vrană.

Zmeul se umflă odată de plesni un cerc de la butoi.

Femeia — bine a zis cine a zis, poale lungi și minte scurtă — nu se opri cînd văzu așa. Nu, că-i e milă, și-i mai dădu după cererea zmeului, încă două doniți. Cînd îi dădu p-a d-a treia s-a isprăvit ! o dată plesni butoiul de și leșină de sperietură.

Cînd se deșteptă, în fața ei sta zmeul privind-o, și luase, trăsni-l-ar Dumnezeu, o înfățișare frumoasă de tot, parcă era Făt-Frumos. Cum îl văzu femeia, ait ! îi și sfîrîi inima — bat-o pîrdalnicu de inimă că mult sfîrîie lesne !

Zmeul băgă de seamă că-l place și se dădu pe lîngă ea și o momi cu cuvinte așa de mieroase, că o făcu să se învoiască cu el să omoare pe Busuioc, pe care avea pică că nu vrusese să-i dea apă și care ar fi fost, de !... cum s-ar zice, buturugă în drum.

Și așa se hotărîră amîndoi să facă ce-o face să răpuie pe Busuioc ; dar cum ? Să se facă zmeul stană de piatră și să se suie în pod, și cînd o veni Busuioc de la vînătoare, să-i cază în cap și să-l turtească.

Dar, — cînd vrea Dumnezeu cu omul ! — Busuioc s-a întîmplat în odaia d-alături, și cînd a

plesnit butoiul, fiind acolo a ascultat să vadă ce e, și a auzit planul zmeului, și amărît pînă în fundul sufletului de fapta ce era să săvîrșească mǎ-sa, dar mulțumind lui Dumnezeu că i-a îndreptat pașii spre odaie, ieși de întîmpină pe Busuioc și-i spuse tot.

Lui Busuioc nu-i venea a crede, dar se învoi să intre-n casă o dată cu Musuioc, și făcînd astfel scăpă.

A doua zi, văzînd zmeul că n-a putut izbuti să prăpădească pe Busuioc, se hotărî să se facă un cuptor ars și cînd o trece Busuioc pe lîngă el, întorcîndu-se din pădure, să sară asupra lui și să-l pirjolească. Dar a vrut Dumnezeu să nu fie pe placul jivinii spurcate, ș-a dat în gînd cățeilor lui Busuioc să se ducă să se tăvălească în apă și-n noroi, și să-i mai taie din puterea dogorelii. Făcură ei așa, și veniră de se tăvăliră pe cuptor ; dar așa dogorea, așa de ardea, că dacă să tăvăli iepurele, cum dădu cu coada i-o și arse de rămase fără coadă, dar tot domoli căldura nițel ; lupul sări în sus d-un cot ; vulpea iarăși pîrli blană, bună-tate de blană ! dar cînd se așeză ursul, își pierdu căldura toată puterea, se răci cum trebuie și cînd s-a repezit asupra lui Busuioc numai l-a izbit, de s-a ales cu cîteva vinătăi pe trup, dar de moarte a scăpat.

A treia zi a vrut zmeul și mǎ-sa să-i răpuie cu niște buruieni otrăvitoare. Dar tot nu le-a ajutat Dumnezeu c-a auzit iar Musuioc, și așa fratele său a scăpat întreg și teafăr.

Văzînd zmeul că nu e chip să se scape de el, învătă pe mama lui Busuioc să se facă bolnavă și să-l roage să-i lase ei cățeei să-i mai ție de urît ; iar cînd o fi el fără căței atît i-a fost, că întarcă bălaia, nu mai vede lumina cu ochii.

Aşa şi făcu mă-sa. A doua zi era bolnavă aidoma ca tot bolnavul : se văita, nu vrea să mănince, că i-e rău şi rău. Dacă vru să plece Busuioc prin pădure, ea nu, că să-i lase căteii să-i mai ție de urît, „că mult mi-e urît, măiculiţă !“, zicea ea.

Se mai codi Busuioc, că cum să vîneze el fără cîinii lui ? or dacă i-o ieşi vreo lighioană înainte ? dar văzînd că se ruga mă-sa cu tot dinadinsul, se înduplecă şi îi lăsă, plecînd astfel singur.

Atît i-a fost zmeului, că cum plecă Busuioc, puse mîna pe cîte unul, pe cîte unul şi aruncă căteii într-o groapă adîncă de tot, iar d-asupra puse un pietroi mare ca să nu poată ieşi, şi fuga după Busuioc, să-l ajungă.

Alergă, alergă pînă ce-l zări printre frunziş, dar cînd îl zări, îl zări şi Busuioc pe el, şi cît clipeşti, se cătără d-o cracă şi se sui în vîrfurile unui stejar înalt şi gros.

Zmeul dacă ajunse la tulpina copacului, zise lui Busuioc.

— D-acu s-a sfîrşit, Busuioace neică, dă-te jos să te mănînc.

Bietul flăcău văzînd că n-are încotro, se rugă de zmeu să-l lase să cînte un cîntec. Zmeul îl lăsă, şi el începu să cînte, iar la sfîrşit strigă odată :

U ! n-aude

N-avede

Sări, iepuraş, că omoară pe stăpîn-tău !

Zmeul auzi, fireşte, strigătul lui Busuioc, dar tăcu ; numai gîndi în sine : „Zbiară tu cît ai vrea, că n-or mai ieşi ei de unde i-am orînduit eu“.

Dar iepurile a auzit din groapă şi a zis vulpii :

— I-auzi, vulpe, ne omoară stăpînul.

— Taci mă puşcaşule, cobe, ce tot bolboroseşti ?

Iepurile dacă văzu că vulpea n-a auzit, a gîndit că i s-o fi pîrut, și tăcu.

Zmeul cum văzu că Busuioc a isprăvit cîntecul, iar îi zise :

— Dă-te jos, Busuioace, să te mînînc.

Busuioc iar se rugă să-l mai lase să mai cînte un cîntec, și-i aruncă o opincă s-o roază ca să-i mai treacă de urit.

— Cîntă, fu răspunsul zmeului.

Și după ce isprăvi cîntecul strigă :

U ! n-aude

N-avede

Sări, vulpe, că omoară pe stăpîn-tău !

Vulpea auzi și spuse lupului :

— I-auzi, lupule, ne omoară stăpînul.

— Ia, taci, fă găinăreaso, fi-ți-ar gura a dracului, ce cobești a rău ?

Vulpea tăcu, c-a gîndit și ea ca iepurile, că i s-o fi pîrut.

Zmeul de dincolo, iar, cum văzu că s-a isprăvit cîntecul, nu, că să se dea Busuioc jos să-l mînînce.

Busuioc iar se rugă să-l lase să mai cînte un cîntec, dîndu-i și opinca ailaltă, și strigă de-l auzi lupu.

— Iiii ! ursule, ne omoară stăpînu !

— Mai bine strănutai, văcarule, cobeia dracului, decît urlai degeaba.

Dar nu trecu mult și auzi și ursul strigătul stăpînului lor.

— Mă, da' voi grăirăți adevărat ; acu auzii și eu că ne strigă stăpînu.

— Păi, cînd i-am spus eu vulpei, sări iepurile cu gura mare de colo... nu, că sînt cobe...

— Ei, ho, urechiatule, zise ursu, și sări o dată iepurește, de vezi, dai stînce aia la o parte ?

Iepurele țup ! o dată. Piatra nici gînd să se miște, numai el căzu jos urlînd că și-a făcut cucui în cap.

Sări și vulpea și lupo, dar abia o mișcară ; iar cînd sări ursu, o roștogoli cît colo și așa ieșiră cu toții.

— Ei ! zise ursul, ca gîndul ori ca vîntul să mergem ?

— Ca gîndu, ce vorbă ! mai e vreme de stat ? zise lupul.

— Dar dacă n-om mai putea răsufli ? zise fri-cosul de iepure.

Dar cine îi ținu vorba în seamă ? O luară la pi-cior cu toții și cît numeri două și ajunseră taman cînd Busuioc, deznădăjduit, începuse să se coboare, să-l mănince dihania spurcată.

Pacostea de zmeu simți că vin cățeei, și se făcu buturugă neagră.

Cînd își văzu Busuioc lighioanele, îi veni inima la loc:

— Cățelușii mei, zise el către dinșii, vedeți voi buturuga aia ? —

— Vedem, stăpîne, răspunse cu toții într-un glas.

— Praf s-o faceți, măi, și să-mi opriți numai fi-catul și inima.

Auzind așa se puseră cu toții și roade și roade de-o făcură cîlți, iar ursu, dînd de ficat și de inimă, le luă în labă și le dădu lui Busuioc.

Cum puse mîna Busuioc pe ele dete fuga acasă și se duse drept la mă-sa și îi zise :

— Să-mi frigi ficatu și inima asta, mamă, dar mai mult cu sînge.

Mă-sa pricepu îndată că fiu-său a fost omorît pe zmeu, dar nu zise nimic și se supuse. Apoi, adu-cîndu-le la masă pe frigare cum le fripsese, Busu-ioc îi zise să mănince și ea.

— Nu, maică, că nu mi-e foame deloc. O mai rugă Busuioc, dar nu vru cu nici un preț, iar Busuioc luă atunci frigarea și cum frigea îi dădu una cît putu peste ochi zicîndu-i :

— Să orbești, mumă fără de lege ! și să nu-ți vie vederile la loc pînă n-ai umplea nouă butoaie de lacrimi.

Iar după aia se întoarse către Musuioc :

— Frate, îi zise lui, eu mă duc în lume, ține naframa asta ; cînd te-i uita la ea, s-o scuturi, și de-o pica picături de sînge din ea să știi că or sînt mort, or sînt în primejdie de moarte, și să cauți să mă scapi.

Și plîngînd amîndoi, se despărțiră.

Se duse Busuioc, se duse, se duse și dădu de un palat mare împărătesc într-altă țară. Cum îl văzu, intră înăuntru și se dădu drept fecior de împărat rătăcit. Împăratul îl crezu, că avea și înfățișare mîndră de gîndea curat că e de neam, și-l ospătă și-l ținu la dînsul pînă s-o afla ceva de tată-său.

Împăratul ăsta avea o fată și, trecînd vreme îndelungată și văzînd ea că nu se afla de tatăl băiatului nimic, și mai cu seamă iubindu-l și iubînd-o și el, or, cu scurtă vorbă, iubindu-se amîndoi, se hotărîră să spuie împăratului lucrul și de le-o da el voie să se ia amîndoi.

Împăratul, care văzuse pe băiat destoinic, chipeș și voinic, se învoi și nunta se și făcu cu veselie mare într-o duminică.

A doua zi, nu mai departe, lui Busuioc îi veni gust să se plimbe prin grădina a mare, de era în dosul palatului, că nu intrase în ea niciodată ; dar cum deschise poarta și făcu un pas înăuntru, hop !

sare o pajură care sta mereu pe poartă și pe nemestecate îl înghiți.

Bre, caută pe Busuioc împăratul în sus, bre, caută-l toată curtea în jos, Busuioc nicăieri ; și de unde duminecă veselie și chef, luni mîhnire și necaz.

În vremea asta, Musuioc nu știu cum scoase năframa din buzunar și o scutură ; cum o scutură, picară trei picături de sînge din ea.

— Iii ! frate-meu or a murit, or e în primejdie, să plec după el să-l caut.

Și plecă.

Dar nu-i fu greu să-l găsească că se luă după busuiocul care creștea pe urmele fratelui său, după darul nașului care îl botezase, și, în scurtă vreme, spre seară, ajunsese la curtea împăratului. Intră în curte, și fata cum îl văzu îi sări de gît și-l sărută gîndind că e Busuioc, că ei sămănau amîndoi ca două picături de apă.

Căta Musuioc să se desfacă spunîndu-i că nu e el Busuioc, că e frate-său ; de unde să-l crează cineva ? Ba fata, cînd era să se culce, nu că să intre în odaia ei.

Musuioc se învoi să intre și să se culce într-un pat, dar să nu-l atingă nici cu degetul, că paloșul lui va sări din cui și-i va tăia mîna.

A doua zi, cum se sculă, Musuioc se luă după urma de busuioc, pînă văzu că se oprea în poarta grădinii. Musuioc, dacă văzu așa se uită la dreapta, se uită la stînga și tamă cînd se uită în sus, văzu pajura pe brînci, gata să se arunce și asupra lui, numai să facă un pas în grădină. Dar el stătu pe loc și cum făcu, cum dresă, mai cu șiretlic, mai cum, numai decît puse mîna pe pajură și-o ucise de scoase pe Busuioc întreg și teafăr din burta ei.

Ce bucurie cînd se văzură ! Stătură îmbrățișați multă vreme și vărsară lacrimi de bucurie, iar fata împăratului numai acum cunoscă că drept grăise Musuioc și că era frate cu bărbatul său, iar nu chiar bărbatu său.

Într-o zi se plimba Busuioc cu Musuioc prin grădină, unde era un lac adînc tare și fiindu-i sete lui Musuioc, vru să bea apă, da n-avea cum.

— Pleacă-te colea pe marginea lacului, că te țiiu eu de picioare, zise Busuioc.

Cînd bea Musuioc mai cu gust, ce-i veni lui, or i s-a făcut nălucă, or s-o fi gîndit cu necaz, că el a stat culcat într-un pat cu nevasta lui, nu știu, fără numai că-i ridică caidaracele în sus și-l dădu cu capul în jos în baltă. Se bălăbăni el nițel, bietul Musuioc, apa se făcu cercuri-cercuri și apoi se liniști d-asupra trupului lui.

Busuioc se uită nițel în apă în locul unde aruncase pe frate-său, și începu să se gîndească :

„Măre, ce avusei eu cu bietul frate-meu, că el de cîte m-a scăpat și eu să-l omor pe el ?“

Și nu se mai gîndi mult și bildîbic ! s-aruncă și el în apă.

Acolo, dacă căzu nu se înecă, ci se întilni cu frate-său nevătămat și el. Atunci îi căzu în genuchi și-l rugă să-l ierte.

În vremea asta iacă Dumnezeu și Sfîntul Petre prin fundul lacului.

— Petre, zise Dumnezeu către sfînt.

— Poruncă, Doamne !

— Măi, nu sînt finii noștri ăia de se îmbrățișează colo?

Și puse mîna la frunte să vadă mai bine.

— Ba ei sînt, Doamne, zise Sfîntul Petre uitîndu-se și el bine.

— Dar ce căutați p-aici, finilor ?

— Iertare de la tine, Doamne, căutăm, zise Busuioc, că uite ce păcat am făcut.

Și spuse lui Dumnezeu nelegiuirea ce săvîrșise.

— Iartă-l, Doamne, că n-a știut ce face, se rugă Musuioc.

— Iertat să fie ! zise bunul Dumnezeu... Ei ! dar nu mai vreți să ieșiți pe pămînt ?

— Eu unul sînt sătul, Doamne, de nelegiuirile după pămînt, zise Busuioc.

— Și eu, Doamne, zise Musuioc.

--- Mai bine rămînem aici, grăiră amîndoi într-un glas.

— Rămași să fiți, zise Dumnezeu, de voiți așa.

Și rămași au fost pînă în ziua de azi, că n-au mai ieșit.

Iar eu isprăvind povestea :

Încălecai p-o șea

Și vă spusei dumineavoastră așa,

Și-ncălecai p-o lingură scurtă,

Să lovesc peste nas pe al de n-ascultă.

Povestit de Costache Ionescu, de fel
din Telegra.

XIV

FATA POPII A CU STEM

*A fost o dată ca niciodată,
cînd scria musca pe părete,
mai mincinos cine nu crede.*

A fost un popă și o preoteasă ; preoteasa cic-ar fi avut stem de frumoasă ce era, și fii-sa — c-aveau o fată — era leită-poleită mă-sa.

Într-o zi, nu-ș' cum veni vremea de dădu o boală rea peste biata preoteasă și, după ce boli preț ca la vro șase săptămîni, muri.

Acum de-ar fi fost numai să moară preoteasa, tot mai calea-valea, că doară din carne și oase îi era făptura ; nu era să trăiască cît lumea, dar vezi lucrul dracului, că dac-a murit ea, s-a îndrăgostit pustiul de popă de fii-sa, și s-a hotărît s-o ia de nevastă.

Biata fată s-a tot apărat : că cum s-o ia el pe ea, că i-e tată ; că nu se cade să se însoare d-al doilea, că nu e mirean ; că-n sus, că-n jos... Popa o ținea una că nensurat el nu poate sta, că de se-nsoară îi place muierea să-i fie frumoasă, și alta mai frumoasă ca ea nu se pomenește.

— Care mai are stem ca tine ? zicea popa.

Dac-a văzut biata fată că n-are încotro, s-a dus la o babă din sat, care știa să dea în bobi, să facă farmece și cîte năzdrăvănii toate, și i-a spus pricina, rugînd-o s-o învețe ce e de făcut.

— De, măiculiță ! alta nu e de făcut decît să fugi. Și ca să apuci să te depărtezi bine, să te scoli mîine-n zori de zi, să mături prin casă, să-strîngi gunoiul pe prag, să scuipi de trei ori în el, ș-apoi să pleci și să te tot duci !

A doua zi, fata de cu noapte făcu cum a fost învățat-o baba și plecă.

Dacă plecă, mai trecu ce mai trecu și se sculă popa colo din somn ș-o strigă :

— Aici ești, fată ?

— Aici, tată ! răspunse scuipatul ; ș-așa popa s-a întors pe partea ailaltă și a mai tras un somn.

Cînd se deșteptă de tot, ia fata dacă ai de unde ! Că pe ici, că pe dincolo, că fata că nu-ș' ce... fata nicăiri !

Odată-și puse popa sumanul în spinare și fuga după ea.

Fata s-a dus și s-a întâlnit cu niște muncitori cari făceau oameni de lemn și a cumpărat unul și s-a ascuns în el ca să nu dea de ea tată-său de s-o lua după ea și-o ajunge-o.

Merse, merse zi de vară pînă-n seară și, ostenind, se rezemă de zidul unui palat împărătesc.

Feciorul împăratului tocmai pleca la plimbare și cînd ieși din curte dădu cu ochii de omul de lemn în care era fata virită.

— Ce bizdiganie să fie aia d-acolo ? întrebă feciorul de împărat pe oamenii care erau cu el.

Se uitară ăia, se uită și el, o învîrtiră, o suciră... nu-i dădură de capătii.

Văzînd așa, feciorul de-împărat porunci să ia omul de lemn d-acolo și să-l bage într-o odaie. Și plecă să-și vadă de plimbare.

O puse pe fată, vezi dumneata cum s-a întîmplat, alături de cămara unde minca împăratul, și noaptea ieșa din omul de lemn și dădea raita prin bucatele de prin dulapuri.

Azi așa, mine așa, băgă de seamă împăratul că lipsește din bucate mereu.

Se gîndi, se suci, dar n-o brodi deloc, că cine să fie hoțul, pînă se hotări feciorul-său să păzească el într-o noapte să vadă, doar de l-o prinde.

Se ascunse deci chiar în seara aia într-un colț, și peste noapte, cînd ieși fata din om și veni să îmbrace ceva, sări și puse mîna pe ea.

Cînd o văzu feciorul de împărat cit era de frumoasă, o dată, hait !... îi și sfîrîi inima !

— Măi fată, da' de unde și cum ? o întrebă el.

— Uite așa și așa, zise fata spuindu-i toată întîmplarea cu tată-său.

— Lasă, fetiço, că te scap eu de el, mai zise feciorul de împărat, că te iau eu de nevastă.

Ş-o şi luă.

Trecuse mai bine de un an la mijloc, fata popii făcuse cu feciorul împăratului doi copii gemeni cari se jucau într-una cu două mere de aur, şi erau aşa de frumoşi că se minuna lumea.

Popa în vremea asta o căută mereu şi, în sfîrşit se întîmplă de ajunse şi la palatul în care sta dînsa cu bărbatu-său, şi ceru sălaş. Îl primiră cu dragă inimă, că doară români erau, şi la român, ştii, pururea găseşte drumeţul sălaş ; dar cînd dădură cu ochii unul de altul, tată-său cu fii-sa, parcă le trecu cîte un fier ars prin inimă, dar se făcură a nu se cunoaşte.

Se ospătară ei cu toţii, băură, şi se duseră fiecare în odaia lui, să se culce.

Peste noapte se scoală popa, se dă jos încetinel din pat, scoate un cuţitaş din buzunar şi se duce frumos de ucide copilaşii fii-sei, ai cu merele de aur şi frumoşi de se minuna o lume de ei. Apoi se întoarce de se culcă la loc, după ce virî cuţitul plin de sînge în teaca cuţitului fii-sei, că vezi dumeata, p-atunci cică şi femeile şi bărbaţii aveau cuţite la brîu.

A doua zi se sculară toţi, se strînseră în odaie, şi începură a vorbi mai de una, mai de alta.

Dar muma împăratului de colo văzînd că nu se mai scoală copiii, zise :

— Maică, ia vedeţi coconaşii ai frumoşi, ce să fie de nu s-au sculat pînă-n vremea asta, că ei se scoală dis-de-noapte ?

Se duse noră-sa să vază, dar cînd dădu cu ochii de ei plini de sînge și morți ca toți morții, căzu jos leșinată.

— Bre ! că cin' să-i fi omorît ?...

Altul n-avea cine, decît popa ăl străin. Puseră mîna pe el și-l osîndiră să-l omoare cu pietre.

— Mă osîndiți, de osîndit, zise popa, da' eu nu sînt vinovat. Și drept dovadă, căutați pe toți de prin prejur, și al cărui cuțit o fi plin de sînge, ăla e vinovatul, da' eu nu.

Împăratului i se păru că bine zice popa, și porunci să scoată toți cuțitele din tece, și bărbați și femei.

Cînd îl scoase biata noră-sa, cuțitul — plin de sînge închegat.

— Ei, vedeți cine i-a omorît ? zise popa, și aruncați năpasta pe capul meu !

— Nu i-am omorît eu, sărac de mine Doamne ! se văita biata femeie, dar cine s-o crează ? O osîndiră să-i scoată ochii, să-i scoată și p-ai unui măgar, și călare pe el, să-i dea drumul s-o ducă să se prăpădească.

Cum hotărîră așa și făcură. Îi scoaseră ochii, o puseră călare pe un măgar orb, și-i duseră într-o pădure de-i lăsară acolo, să-i mănînce p-amîndoi fiarele sălbatice.

Dacă rămaseră acolo singuri, ce s-auză fata popii ?... Pe măgar, că-i vorbea în chipul următor :

— Stăpînă ! pe mine să știi că m-ajunge moartea să mor la un lac. Cum oi cădea, să te pui cu unghiile, cu dinții, cu ce-i putea, să-mi spargi burta, să-mi scoti măruntaiele și să le arunci, ș-apoi să te culci în coșul meu... c-apoi...

Apoi nu mai putu spune bietul măgar nimic, că ajunsese la lac și căzu jos mort gata.

Cum căzu, fata nu pierdu vremea, și făcu cum a fost învățat-o măgarul ; se culcă și dormi toată noaptea în coșul lui, iar a doua zi, când se deșteptă, rămase pironită locului de uimire : se afla în niște case de s-au fost învîrtind după soare, ochii îi erau la locul lor buni, teaferi, iar într-un pat se jucau copiii ei cu merele de aur.

Masa se punea singură, lingurile, furculițele au fost vorbind ca oamenii pămînteni, și grădini, flori de tot soiul, frumuseți nenumărate, în sfîrșit de toate din belșug, de nu știa biata femeie, visa or deșteaptă era !

Trecuse vreme îndelungată la mijloc. Într-o zi, umblînd la vînat prin pădure feciorul împăratului — ginerile popii, de — a dat ș-a nemerit o prepe-liță și se mira cum s-o frigă, că l-a fost rupt o foame d-alea tătăreștile, cînd se pomeni că-i scli-pește ceva înaintea ochilor. Se uită... iar se mai uită...

— Ce dracu ! eu de cîte ori am venit p-aici prin pădure — și am venit de multe ori, slavă Domnului — ăst palat nu l-am văzut, se gîndi el, parcă n-ar fi lucru curat... ia te uită cum se-nvîrtește după soare !...

— Mă, zise apoi către un slujitor care era cu el, dă o fugă la ăl palat și fă-te a te ruga să te lase să frigi prepelița asta, și uită-te de vezi cine stă acolo și cum și ce fel !

Plecă sluga cu prepelița în mînă, intră în casă, și acolo dădu de o femeie frumoasă ca soarele.

— Ce vrei, omule ? îl întrebă ea.

— Sărut mîna, cocoană... sînt cu stăpînu-meu, cu fecioru-mpăratului ținutului ăsta, și m-a trimes, auzi, să frig prepelița asta aci la 'mneavoastră, că cică i-e foame !

— Cu dragă inimă ; pune-o colo în frigare și frige-o, zise cucoana, și-și văzu de mîncare, că era la masă.

Bietul ăm puse s-o frigă, dar uită să mai vază de ea, s-o mai învîrtească, c-auzi niște oale la foc vorbind una cu alta.

Una zicea :

— Ce tot colcăiești acolo așa, c-o să dai pe din-afară ; taci și-ți vezi de treabă !

— Taci tu, spurcăciune, nu vezi cît ești de ne-trebnică... eu să fiu ca tine nici n-aș mai vorbi ; te ține și pe tine acolo pentru leșie !

Dincolo, la masă, iar, cineva porunca lîngurilor ce să facă, și ele răspundeau : „Ascultăm, vătafe !“

Și sluga tot uitîndu-se și minunîndu-se a rămas cu ochii belîți acolo și cînd s-a fost pomenit din uimirea lui, prepelița s-a fost ars p-o parte. O luă și așa, sărută mina cucoanei și plecă.

— Ei, ai fript-o, mă ? îl întrebă stăpîn-său cum îl văzu.

— Am fript-o, măria-ta, am cam ars-o ! Și cum să n-o arz, că era acolo o putere de cocoană și niște coconi se jucau cu mere de aur, și cocoana era cu stem... unde luceferea prin casă de-ți lua vederile, nu altceva ! Și, măria-ta, oalele au fost vorbind ca noi bunioară... M-am minunat, să spui drept, ș-am uitat și prepeliță și tot !

„Iii ! se gîndi feciorul de împărat, aia e taman ca biata nevastă-mea, cum aș vrea s-o văz.“

Și-și făcu plan să vie a doua zi să vineze ceva și să se ducă el singur s-o roage să-l lase să frigă vînatul acolo, ca să poată vedea cine e, și cum și ce fel.

Veni a doua zi, și se întîmplă de împușcă iar o prepeliță și se duse s-o frigă la palatul din pădure.

Nevastă-sa, că acum noi știm bine că ea era, cum îl văzu de departe, cum învăță pe vătaful lingurilor să se ascundă la el în cizmă, și apoi îl primi bine, și-i dădu voie să-și frigă vînatul.

Iar întîmplîndu-se să fie tot la masă, îi zise să nu se mai căznească să frigă prepelița, ci să vie să mănince cu ea.

El cum auzi, cum mulțumi și începu a mînca.

Mîncă el, tot uitîndu-șe la ea, mîncă pînă se sătură, și după ce mai stătură de vorbă nițel, vru să plece. Dar nici n-apucă să facă doi pași spre ușă și unde începură lingurile și toate alea de pe masă să țipe și să zbiere de-ți lua auzul.

— Ce e ? ce aveți de strigați așa ? le întrebă stăpîna casii.

— Ne-a furat vătaful, nu-l lăsa să plece.

— Ba eu n-am furat nimic, zise feciorul de împărat.

— Ba ai furat, strigară lingurile, ne-ai furat vătaful !

Bietul om nu știa ce să zică ; zise și el să-l caute, dacă nu-l crede. Și căută cucoana și-i găsi vătaful lingurilor în carîmbul cizmei.

— Ei, vezi că l-ai luat ! zise dînsa.

— Ba, zău, de l-am luat eu ! răspunse bietul fecior de împărat supărat peste poate.

— Ei, iacă, zise atunci cucoana, dîndu-se pe față, cum n-ai luat tu acum lingura, așa n-am omorît eu copiii, și voi mi-ați scos ochii și m-ați părăsit în voia fiarelor sălbatice !

Și pe urmă aruncă-se unul în brațele ăluilalt și sărută-se și p-o parte și pe alta, și împacă-se. Iar după ce s-au împăcat s-au dus la curtea împărătească, a lăsat împăratul ăl bătrîn puterea pe mîna fiu-său, și d-acolo încolo au trăit

în pace și în fericire, și-au trăit multă vreme c-au murit cică bătrîni ca vremea bunioară, iar popa s-a dus dracului ca un popă.

*Iar eu încălecai p-o viespe
Ș-o lăsaî la'mneavoastră-n iesle.
Să te duci, cocoane, că ești stăpîn,
Să spui să-i dea și ei nișel fîn.*

Povestită de Ioniță al lui Radu Cojocar
caru din Chirculești, plasa Cilniștea,
județul Vlașca.

XV

POVESTEA NOROCULUI

A fost odată, în vremurile de demult, doi frați : unul era bogat, trăia din belșug, nu ducea dor de nimic și petrecea cum era mai bine ; iar ăliălt sărac lipit pămîntului, că erau zile de mai nu punea pîine în gură, iar trupul îi era acoperit numai c-o zdreanță, ș-aia plină de petice, de-ți era mai mare mila să-l fi văzut, căci frati-său nici habar n-avea de el și nici că vrea să știe de trăiește or ba.

Dar veni vremea de se gîndi săracul să ceară milă de la frate-său ; nu altceva, numai o bucată de pîine ș-un loc de culcuș, și nu le cerea degeaba : muncea, că el, biet, gîndea că de !... „frate mi-e, orcum, tot oi mîncea și eu mai bine, oi dormi mai pe moale, și încailea și de muncesc, să știu că nu muncesc pentru străin“.

Și dacă se gîndi așa, își luă dășagii la spinare și apucă înspre casa lui frate-său.

Merse el ce merse, nemîncat, intrîndu-i toți ghimpii și țepile în picioare, lătrîndu-l toți cîinii și dădu Dumnezeu de ajuns.

Dar bogatul nici n-a vrut să se uite la el ; numai fiindcă îi trebuia un muncitor, îl luă pe el, și necătînd că sînt dintr-o mumă, îl puse la ce era mai greu și nu-i dădea răspas toată ziua nici să mănînce cumsecade, de cădea, săracu, de-a-npicioarele de oboseală ; și nu se mulțumi nici cu atît, căci, părăndu-i-se că tot nu muncește îndeajuns, punea pe vâtaf de-l mai și silea și-l mai și ghiontuia.

Bietul sărac a dus-o vro cîteva zile așa și și-a luat lumea în cap, că nu mai putea răbda ; s-a dus să caute să-și dea peste noroc, să vază ce fel dracu o fi de-i stă așa împotrivă.

Și se duse, și trecu văi, și trecu dealuri și ape și păduri pînă iacă, la o răspîntie, între patru dealuri, o mocirlă, iar în mocirlă un biet om muncea la noroi și țipa cît îl lua gura, că nu mai poate.

— Da' ce muncești așa de greu, mă vere ? îl întrebă săracul.

— Eu sînt norocul frățină-tău și muncesc pentru el, iar el se desfătează în bogății, îi răspunse omul din mocirlă.

Săracul atunci l-a întrebat :

— Nu care cumva știi dumneata, omu lui Dumnezeu, pe unde-o fi norocul meu, că vreau să-l găsesc, da' nu pot da peste el nici c-un preț ?

— Ei, vericule, răspunse omul din mocirlă, norocul dumitale e boier mare, petrece-n avuții, iar dumneata, iacă, muncești pentru el, pînă te trec sudorile și tot degeaba, că tot îți stă-mpotrivă. Dar de vrei să dai peste el, să te duci pe dealu-ăsta pîn-ai vedea că se împreună cu alt deal ; ai s-ajungi taman pe noapte ; cum ai ajunge ai să dai

d-un fag cu douăsprezece crăci : să te urci în el și să stai deștept toată noaptea, c-acolo au să vie niște hoți să ascunză, sub o piatră, la rădăcina fagului, banii de i-au furat ziua. Să taci milcă și s-ascuți bine ce vorbe zic ei, c-au două vorbe de zic, una cînd vor să dea piatra la o parte și alta cînd vor s-o puie la loc ; da' să bagi de seamă să ții minte vorbele ca să poți dumneata, cînd or pleca ei, da , piatra la o parte, să pui mîna pe ceva parale și să pleci să te duci în satul de unde ești, să trăiești în pace cît ți-o fi scris să mai trăiești. În chipu-ăsta o să-ți dai peste noroc.

Bietul sărac nu știa cum să-i mulțumească omului de-i făcea atîta bine ; îi venea să sară în mocrilă și să-l ia în brațe și să-l sărute și pe-o parte și pe-alta ; dar omul nu-i dădu răspas, că-l sfătui s-o pornească mai iute, c-apoi ajunge tîrziu și-o pate de-ôr da hoții peste el.

Mulțumi deci săracului cum putu, și-o porni. Și se duse, după povața norocului lui frate-său, pînă ajunsese taman înserat la fagul cu douăsprezece crăci în care se și sui.

Peste noapte iacă veniră hoții și așezară o grămadă de saci cu bani la tulpina fagului. Apoi numai auzi săracul din pom cum zice unul : „*Săi piatră*“, și văzu lespede de la rădăcina fagului învîrtindu-se în loc și destupînd o gaură în care scilpea aurul de-i lua ochii, deșertară sacii, cari erau plini de bănet și de pietre nestemate, și apoi zicînd hoțul : „*Justi piatră*“, veni lespede iar la loc.

Bietul sărac nu mai putea : una de bucurie, că era să-i puie Dumnezeu mîna în cap, ș-alta de frica c-o uita vorbele alea de mișcau piatra din loc ; dar dădu Dumnezeu de se făcu ziuă și plecară hoții pînă nu uită el vorbele ; și dacă plecară, se coborî repede din copaciu, zise : „*Săi pia-*

tră“, își încărcă dăragii pînă în gură, vîrî și prin sîn, băgă și prin buzunare aur și pietre nestemate și, după ce zise „*Justi piatră*“ ca să se acopere groapa la loc, o luă înapoi spre casă. Acolo își dură niște case... știi, palaturi, nu altceva, cum-pără moșii, și mergîndu-i din ce în ce mai bine, se îmbogăți într-atît încît i se dusesse vestea că era omul ăl mai bogat de prin părțile alea ; și cu chipul ăsta ajunsese vestea bogăției lui și la alde frate-său.

„Iete mă Sărăcilă, se gîndi frate-său cînd auzi, s-a pricopsit ; ia să mă duc pe la el să vedem nu-mi spune și mie în ce chip și-a agonisit atîta avuție...”

Și, și plecă.

Ajunse la frate-său, și cum ajunsese, începu a se da pe lîngă el și a-l linguși pînă ajunsese de-l întrebă. Țsta, omul lui Dumnezeu, era bun la inimă, cum îl întrebă, cum îi spuse. Dar știi... nu se prinde întotdeauna, că hoții băgaseră de seamă lipsa banilor și nestematelor, și, lăsînd întotdeauna cite unul din ei pază, îl prinse taman cînd își încărcă buzunarele ; și nici una, nici două, îl omorîră.

Nu trecu mult după ce-l omorîră și se hotărîră hoții să calce pe Sărăcilă (c-așa-i rămăsese numele). Acum toate bune, să se ducă... să se ducă, dar cum ? Că ăla avea o grămadă de argați, primprejur... Se socotiră să se vîre cițiva din ei în niște burdufe de brînză. Sărăcilă, cînd veniră vreo doi din ei și-i spuseră că au de vînzare brînză bună de burduf, a cătat să vază dacă e bună, și, arătîndu-i hoții un burduf cu brînză bună, crezu că toate sînt așa, și le plăti, ș-apoi le vîrî în pivniță.

Seara, avînd Sărăcilă oaspeți la masă, trimise un argat în pivniță să mai scoală nițel vin, că se isprăvise. Argatul se duse, scoase vin, și, cînd să

plece, iacă unul din hoți îi iese înainte și-i cere să-i dea și lui să guste ; dînsul nu stătu la gînduri și-i dădu și lui și ălorlalți, că ieșiseră și ăilalți de mai erau și-l înconjuraseră, și după aia s-a întors la stăpînu-său și i-a spus ce s-a întîmplat, măcar că-l puseseră hoții să jure că nu spune.

Sărăcilă, auzind așa, puse otravă în sticle, și-l mai trimise o dată, mai tîrziu, să scoată vin ; cum l-au văzut c-a scos iar vin, hoții au cerut iar și el le-a dat d-au băut cu toții și cu toții au crăpat.

Apoi Sărăcilă răsplăti îndeajuns pe argatul care-i scăpase viața, și, după aia, rămase bogat pentru toată viața.

Și în chipul ăsta dovedit rămîne cum că de om răbdător și bun, cînd și cînd, tot își aduce Dumnezeu aminte, iară ălui zgîrcit și hain la inimă, îi răsplătește odată după faptele lui.

• Comunicat de Ion Georgescu din comuna Boțești, județul Dîmbovița.

XVI

DAN ȘI BIVOLII AI ALBI

A fost odată, ca niciodată, un unchiaș ; și ăst unchiaș a fost avînd un fecior, care după ce era frumos d-o minune, apoi era și năzdrăvan.

Într-o zi, cînd sta acasă pe prispă, de se odihnea, numai se pomeneste unchiașul cu fecioru-său că aduce doi bivoli albi și-i zice să îngrijească bine de ei și să le dea de mîncare și apă la vreme, că el are să plece departe și-o să lipsească mult ; iar cît o lipsi el, ei îl vor îndestula din toate. Apoi trase

basmaua de la briu și i-o dădu, spunându-i s-o ție atîrnată în cui ; și de-o vedea vrodată că curge trei picături de sînge din ea, să știe că or mort e, or în primejdie de moarte.

Cînd auzi bietul bătrîn că fiu-său vrea să plece și că-i vorbește de primejdii și de moarte, îl podidi un plîns ș-o jale de-de-de... plîngea și jelea și firea prin preajma lui. Apoi printre oftături începu a se ruga de el :

— Măi Dane, măi, — că Dan îl chema pe băiat — cum să pleci tu, taică, să mă lași pe mine singur, bătrîn și neputincios cum sînt... Dacă mi-o veni ceasu morții, ș-oi muri ca un ciine acilea, că tu știi bine că rude n-avem ; vecinu... de !... ca vecinu, ce-i pasă lui de tine ? or măcar și de n-oi muri, viață mai duc eu, gîndindu-mă mereu c-ai fi în primejdie de moarte ? Rămii acilea, măi... rămii, flăcăiașul taichii, rămii să fiu și eu barim vesel pîn-oi închide ochii, ș-apoi te-i tot duce c-a ta o fi lumea d-acolea-ncolo.

— De rămas nu rămii, taică, nici c-un preț, că nu poci ; da' de primejdie să nu-ți fie așa teamă, că știi bine că sînt năzdrăvan și nu mi-o fi greu s-o ocolesc, da, de ! dacă s-o întîmpla d-oi păți ceva, și-i vedea picînd sînge din basma, să te duci să le spui bivolilor și să le dai drumul, că vin ei de mă scapă.

Dac-a văzut unchiașul că rost să-l înduplece nu e, a zis și el :

— Bine, taică, du-te dar ; da' să-ți dau eu armele mele din tinerețe, ale de mi le-a dat zîna de-ți spuneam eu că se-ndrăgostise cu mine, că sînt vrăjite și poate ți-or sluji și ele la ceva.

Și se duse unchiașul și scoase armele de unde le-avea pitite, și le dădu lui Dan, care plecă după ce-și luă ziua bună și-i sărută mîinile ca unui părinte.

Pasemite Dan auzise că împăratu ținutului ăla vrea să-și mărite fata, căreia îi dădea de zestre avuție nenumărată și se prindea că după ce-o muri, ginere-său să moștenească scaunul împărăției, că el urmaș de parte bărbătească n-avea. Da' hotărîse să n-o dea după nimeni, pînă nu s-o găsi unu care să fie așa de viteaz și de vrednic, să-i dovească pe toți ăilalți cari or mai veni s-o ceară.

Porni Dan spre curtea împărătească, și merse, și merse... pîn-ajunse ; dacă ajunsese așteptă acoloa pînă-i dovedi unu pe toți ăilalți cari veniseră cu gîndul să ia pe fata împăratului, și se luă la luptă cu el ; dar n-avu mult de furcă, că cu armele lui vrăjite, numai îl atinse o dată pe protivnic și-l doborî la pămînt.

Acum prinsoarea fiind că ăl de-o dovedi pe toți să ia fata de nevastă, și împăratul, cum se săvîrși lupta, chemă pe Dan la dînsul, îl sărută pîrintește pe frunte și-l făcu cunoscut fetii, apoi a doua zi se făcu nunta ; iar după nuntă se așezară pe chef, ș-o ținură :

Șapte zile și șapte nopți,

Cum se cade să facă-mpărății toți.

Pîn-acilea, toate merseră bine ; și d-acolea încolo poate că ar fi mers și mai bine, de nu s-ar fi întîmplat să iubească fata împăratului pe altul. Cît era Dan de frumos, degeaba !... tot p-ăla îl plăcea, că de ! așa e, pe cine pune rumănu ochii întii ăla e ce e. Ce să facă ? ce să dreagă ? cum s-o scoată la căpătii ? că rost să facă dragoste cu altul, pe cită vreme avea bărbat, lasă că era anevoie, dar era și fără gust, că de-ar fi zbîrniit o muscă în casă „aoleo bărbatu !“, că de s-ar fi trîntit vro ușe de vînt : „aoleo, ascunde-te, că vine !“ Apoi viață mai era aia ?... Ia să-l răpui eu mai bine, s-a gin-

dit fata împăratului și se hotărî să-și îndeplinească gîndul. Dar în ce chip ? că de armele ale vrăjite nu se dezlipea, și cu ele lîngă dînsul nu era chip să facă ceva.

— Să-mi bag ibovnicu slugă, se hotărî fata împăratului, și cum oi găsi prilejul, să pui mîna pe arme, să i le ascunz, ș-apoi să-l omorîm.

Așa și făcu ; și într-o seară, cînd se pregăteau să se culce, ca toți pămîntenii, îi zise lui Dan fata împăratului :

— Ci ca mai scoate ale arme după tine, că dor n-or veni hoții să te omoare, ce dracu !... Eu nu poci să mă-mișc și eu nițel în somn, că mă-nghioldesc, cînd în spate, cînd în piept.

Dan : — „nu, că nu se poate !“ Nevasta că : „Dacă mă iubești, Dane, atîta lucru-ți cer și eu, și nici p-ăsta nu vrei să mi-l faci, că mă supăr, că drăguță, că iubitul, c-așa, că pe dincolo“... zăpăci pe bietul rumân cu vorba și cu mîngîierile și-l făcu să se despartă de arme. D-acilea încolo s-a isprăvit, că nici n-a apucat s-adoarmă bine și s-a și coborît jos din pat fata împăratului, le-a luat frumos de le-a încuiat într-o odaie, ș-apoi a chemat ibovnicul, și l-au tăiat pe bietul Dan ciopîrți-ciopîrți ; apoi i-au dus bucățelele de le-au îngropat.

Acasă la unchiaș, la tata lui Dan, a picurat sînge din basma, și unchiașul, cînd a văzut așa, n-a mai stat să se bocească, ci a dat fuga cît l-au lăsat și pe el bătrînețele, și a scos căpestrele bivoliilor din cap, și le-a zis :

— Alergați, bivolașii moșului, că Dan e-n primejdie de moarte. Și taman după ce au plecat tot în fugă, a dat și el drumul lacrimelor, care îl podideau de nu se mai putea ține, și a plîns, și a plîns... cum plînge părintele iubitor cînd își știe copilul la pieire.

Bivolii, năzdrăvani cum erau — că năzdrăvani erau — s-au dus glont, taman la locul unde era Dan îngropat, și cum au ajuns, cum au început a săpa și cu coarnele și cu copitele, pînă scoaseră toate bucățelele ; apoi le așezară bucățică lîngă bucățică, suflară unu d-o parte, ș-altu de altă, și-l dădură om la loc, cum îl făcuse mă-sa.

Cum se văzu Dan sculat, teafăr și sănătos, se hotărî să-și izbîndească și el pe fățarnica de nevas-tă-sa și pe ibovnicul ei.

Porunci bivolilor să se facă doi uncheși bătrîni de tot, cu bărbile albe colilie și lungi pînă-n pămînt, și le spuse că el are să se facă un armăsar mî-nunat, cum nu s-a mai pomenit pe fața pămîntului de frumos. Să se ducă cu el la un bîlci, care se făcea în împărăția lui socru-său și la care știa că venea lumea de pe lume, ca să vază și să cumpere măr-furile și vitele scoase în vînzare, și să nu-l vînză decît ălui de s-o învoi să dea pe el o baniță de galbeni împărătești, căci avea el în știre că altu n-o da atît p-un cal, dar ibovnicul nevesti-si, da.

Făcură unchieșii cum îi învățară Dan, și intrară în bîlci ținîndu-l unul de căpăstru dintr-o parte, iar altul dintr-alta. S-a strîns lumea împrejurul lor cînd i-a văzut, de gîndea că ce e aia ! și toți întrebau cît cer unchieșii pe armăsar, dar nici unuia nu-i dădea mîna să-l cumpere. Pînă iacă unul — ăsta era ibovnicul.

— Ce cereți pe armăsarul-ăsta, unchieșilor ? întrebă el.

— O baniță de galbeni împărătești, cocoane, să ne dai, da' să-ți dăm un cal... halal de el !

Că : „să ți-o dau pe jumătate... că pe trei sfer-turi“ dădu una întreagă și luă armăsarul.

Cînd ajunse cu el acasă și-l arătă nevesti-si, ea cum îl văzu, îl cunoscă după ochi, și-i spuse :

— N-ai cumpărat armăsar, ci moarte... Țsta e Dan, il cunosc după ochi.

— E, păi, dar ce să facem ? întrebă bietul ibovnic spăimîntat.

— Du-l la grajd și pune să-l păzească bine, ș-apoi vino-ncoa să vedem ce e de făcut.

Și se învoiră să-l arză. Dar năzdrăvanul nostru vorbi c-o mătușe — care cernea niște orz în grajd, și care, cînd îl auzi grăind ca omul, începu a se închina de ai fi gîndit c-a văzut chiar pe dracu —, vorbi să vie și ea lîngă rugul pe care l-o arde pe el, ca să se uite, și cum o vedea că sare o scînteie în poala ei, s-o ia, și fuga să se ducă s-o arunce în gîrlă, c-apoi îi dă avuții să stea boierește și să nu mai știe ce e munca, cît o trăi-o Dumnezeu.

A doua zi, unde puse nevasta lui Dan cu ibovnicul de cărară o sută de care de lemne și ridicară un rug mare, mare !... Apoi urcară armăsarul d-asupra, și dădură foc lemnelor.

Ce pară s-a ridicat în sus ! Gîndei că s-o aprinde cerul, așa se urca în văzduh ; iar lemnele trosneau și pocneau de te asurzeau. Baba și ea printre lume p-acolea, cum îi sări scînteia în poală, fuga la gîrlă ș-o aruncă ; și cum o aruncă se făcu din ea un rățoi cu totul și cu totul de aur, și cu ochii de piatră nestemată.

Peste două-trei zile, se plimba fata împăratului cu ibovnicul pe marginea gîrlei. Plimbîndu-se ei, facă, nu știu cum își aruncară ochii pe gîrlă și văzură rățoiul.

— Aoleu, ia te uită, ce frumos rățoi ! grăi fata împăratului. Ai să vedem nu l-om putea prinde, că uite ce aproape e de margine. Și se luară după el. Rățoiul cît colea, lîngă ei, doar mîna nu se lăsa să puie pe el, pînă cînd văzînd așa, fata împăratului își sfătui ibovnicul să-și scoată armele după el,

să-i fie mai ușor, c-acum n-are de cine să se mai teamă. Dînsul ascultă și le lăsă jos, apoi se luă după rățoi ; dar rățoiul ce făcu, cum se învîrti... odată se repezi afară din apă, se făcu om la loc și puse mîna pe arme. Apoi îi luă de gît p-amîndoi, îi ucise și îi aruncă în gîrlă.

Iar după aia, se întoarse acasă la tat-său, care era sănătos voinic, și rămase acolo spre bucuria lui ; apoi mai tirziu se însură c-o fată, țărancă ca el, ș-au trăit multă vreme, pînă la adînci bătrînețe, în fericire și liniște.

*Iar eu venii călare p-un cocoș
Ca să nu viu pe jos
Și vă spusei o poveste
Care a fost, da' nu mai este.*

Povestit de moș Panait Andrei Mocanu, de fel din satul Gura Suților, și cioban în Chirculești. plasa Cilniștea, județul Vlașca.

XVII

ÎMPĂRATUL PEȘTELOR

A fost odată ca niciodată, cînd n-ar fi nu s-ar povesti ; șirul povestei d-aici încolo s-o găti.

A fost un om care se îndeletnicea cu pescăria ; și ăst om avea un fecior, pe care îl învăța tot meșteșugul lui, că, vezi bine, alta de unde să știe ?

Într-o zi, dînd cu năvodul, iacă prinse un pește mare și frumos ; avea niște solzi de luceau parcă erau pietre scumpe. Dacă îl prinse, îl duse la mal

de-l dădu lui fiu-său să-l ție, și el o luă iar pe eleșteu, ca să mai prinză.

N-apucă să se depărteze bine pescarul, și se pomeni fiu-său că peștele vorbește și-i zice cu grai blînd și parc-ar fi plîns :

— Băiețaș, băiețaș, aruncă-mă-n apă, că eu sînt împăratul peștilor și de mi-ei face binele ăsta și eu mult bine ți-oi face ție.

Băiatul se minună cînd auzi că vorbește peștele și făcîndu-i-se milă de el, că se ruga de-ar fi muiat și-o inimă de cremene, îl făcu scăpat în eleșteu.

Peștele, cum se văzu la largul lui, se cufundă o dată și iar ieși d-asupra apei, ș-apoi se dete afund de tot.

Trecu ce trecu și iacă se întoarse pescarul înjurînd ca un turbat, că nu mai prinsese nici vreun baboiaș măcar.

— E încailea ceva bun peștele ăla, mă ? întrebă pe fiu-său.

— L-am aruncat în apă, taică, că a vorbit și s-a rugat de mine să-i dau drumul ; zicea că e-mpăratul peștilor, răspunse băiatul.

Pescarul nici una nici două, cum era necăjit, luă pe băiat la bătaie... Că aoleo, că vai de mine, el dădea ; și dă-i și mai dă-i pînă ostenind îi dădu drumul.

Se duseră ei acasă și în scara aia postiră zdravăn, și mai și ca în ajunul Paștelui, că nu mîncară nimic.

A doua zi, nu știu cum îi veni bine pescarului și iar îl ia la bătaie pe băiat, și azi așa, mîine iar așa, se luă, bietul, de gînduri cu atîta bătaie, și într-o zi își luă cîmpii.

Se duse el drept înainte multă vreme și dădu de un oraș ; cum intră el, iacă lingă un zid, un

pitic, care, cum îl văzu, veni la el și-i dădu ziua bună. El, cum era singur, prinse bucuroș să se împrietenească cu piticul și se prinseră frați de cruce, jurându-se să nu se mai despartă deloc și ce-o avea să împartă în două.

Să împartă... să împartă, dar ce să împartă? că n-aveau chioară para în buzunar; dacă văzură, se hotărîră să se bage slugi.

Găsiră ei loc, amîndoi la un stăpîn, se tocmiră și isprăviră. Într-o zi, stînd piticul la poartă, că-și sfîrșise treaba, iacă vede un om călare pe un cal și ăst om mai mîna cinci cai dinapoi, și avea cu el ș-o slugă. A doua zi, tot pe vremea aia, omul cu caii trecu iar cu altă slugă, a treia zi iar și în toate zilele trecea tot cu slugi noi.

Piticul, văzînd că tot schimba la slugi mereu, se gîdea: „Măi, ce-o fi făcînd el cu slugile ale vechi?“ Dar nu-și putea da cu socoteala de loc. Pînă se hotărî într-o zi să se ia după el, să vază unde se duce și ce face.

Plecă el deci și se duse în tîrg, ș-acolo așteptă pînă trecu bogatul călare și văzînd un om care sta cu mîinile în sîn, îl tocmi, îl puse pe cal și plecă cu el; piticu după ei. Trecură printr-o liveadă frumoasă, numai cu flori; după aia intrară într-o pădure și umblară ce umblară și se opriră la rădăcina unui pom. Dacă se opriră, descălicară, iar bogatul scoase dintr-o traistă o fringhie, o atîrnă de un cîrlig de fier ce era bătut în pom și puse pe omul ce era cu el să se suie.

Se sui omul tocmai în vîrf, ș-acolo de ce dădu?

Să te miri, să te crucești... coșcogeamite coșul, plin cu pietre scumpe.

— Aoleo, nene, că mi-a zburat vederile, batele-ar pîrdalnicu de nestemate!... zicea sluga de sus din copaciu.

— Ai de scoboară cu el, zise bogatul, și nu mai urla acolo.

Sluga se scoborî cu coșul jos, bogatul îl deșertă în niște dăsagi și după ce-i deșertă, i-l dădu să-l suie la loc de unde l-a luat.

Se urcă sluga, puse coșul la locul lui, și cînd să se dea jos, ia frînghia de unde nu e !

— Ia atîrnă frînghia aia, boierule, să mă dau jos, că doar n-oi sări d-aici să-mi frîng ceva, să rămîi beteag.

Bogatul își așeza sacii pe cai fără să răspundă nimic.

— Măre, n-auzi ?... Lasă gluma, zise sluga.

Mai zise el ce mai zise, dar bogatul se făcea că n-aude și sărind pe un cal pe-acîi îi fu drumul.

— Mă boierule, mă, ia stai, ia... Mă, vin, mă, de-mi ajută să mă dau jos, că n-am vorbit să mă lași aici.

Boierul de unde ?... că fugea de scăpărau copitele cailor.

Biata slugă văzînd că se îngroașe gluma, că boierul se făcuse nevăzut, începu a plînge de-ți era mai mare mila să-l fi auzit.

Piticul sta ascuns, că vrea să vază ce s-o mai întîmpla.

Cînd tot zbiera sluga, iacă, dintr-o scorbură de la rădăcina copacului iese un balaur cu o gură de te lua groaza, și încet se sui frumos pe pom în sus, pînă ajunsese în vîrf, unde era bietul om, și unde deschise gura d-o făcu cît toate zilele și beli niște dinți de gîndeai că sint lopeți, dintr-o îmbucătură n-avu ce alege din bietul om. Iar după ce-l înghiți, deschise iar gura și vărsă din ea pietre scumpe roșii, și mai verzi și mai albe, pînă umplu coșul, și după ce-l umplu, se coborî și intră frumos în scorbura lui.

Bietul pitic înlemnise acolo de frica și de mila bietului rumân, dar cînd văzu că balaurul a intrat în vîgăuna lui, o luă și el înapoi pe drum și se-ntoarse acasă.

A doua zi, cînd trecu bogatul cu caii prin tîrg, cine-i ieși înainte să se ducă să-i ajute în pădure?... Piticu, săracu, chiar el, că știa el ce știa și avea în gînd ce avea

Se tocmi, și hop! pe cal. Trecu el cu bogatul orașul, trecu livedea, trecu și pădurea și ajunseră la pomul cu pricina. Cum ajunseră, bogatul atîrnă frînghia, piticul se urcă, luă coșul, cum îl învăță bogatul, și se dădu jos cu el.

Bogatul deșertă pietrăriile în dăsagi și-i dădu coșul să-l suie la locul lui. Piticul, nu, că i-a venit ameteală și nu se mai suie.

— Păi ce fac cu coșul? întrebă bogatul supărat.

— Iacă ce să faci? suie-l dumneata ș-asta e!

Cum să se suie? că dacă se suia trebuia să se și coboare, că nu era nebun să rămîie acolo, și dacă s-o coborî și n-o lăsa pe nimeni sus, nu mai lasă nici șarpele pietre.

— Măi, că suie-te, că-ți dau un pumn de nes-temate de colea din coș.

Piticul deloc.

— Suie-te mă, c-așa ne-a fost invoiala.

— Oliu!... mămulică Doamne, cum se învîr-tește pămîntul cu mine, urla piticul neștiind seama la vorbele bogatului, și se tăvălea.

Dacă văzu bogatul că nu e chip s-o scoată la cale cu el, luă coșul frumușel și se sui să-l puie la loc.

Piticul atit aştepta ; cum îl văzu, cu coada ochiului, sus, îi trecu şi ameteala şi tot şi se repezi la frînghie ş-o desprinsese de cîrlig de ră-mase bogatul spînzurat în pom.

— Lasă frînghia, mă, ce faci ? las-o acolo să mă dau jos !

— Las' că stai tu bine ş-acolo, zise piticul încălecînd.

— Mă piticule, mă, îţi dau dăşagii plini, numai pune frînghia să mă dau jos...

Piticul îşi vedea de treabă ; după ce sfîrşi, se aşează bine pe cal şi cînd plecă se întoarse spre bogat :

— Rămii, vere, cocoţat, îi zise, şi pironindu-şi picioarele în burta calului o luă îndărăt spre oraş.

Dă-i bietul bogat în sus, dă-i în jos, nimic ! De sărit nici gînd, că-şi spărgea capul de nu-şi mai găsea nici ţandări din el... Începu a plînge, şi plîngi, şi plîngi pînă auzi balaurul ! Dacă auzi, se sui sus, şi îl îmbucă pe d'întregu, — şi iac-aşa se sfîrşi cu el.

Acum piticul vrea să se ducă acasă la bogat, dar cum să facă, că nu ştia unde sta... Lăsă şi el caii în voia lor şi ei îl duseră drept acasă... Acolo porţile încuiate. Căută el şi găsi într-o dăşagă cheia, descuie şi intră. Dacă intră înăuntru, îl găsi alte alea cînd văzu ce bogăţii erau strînse acolo, dar îşi veni în fire curînd şi deşertînd dăşagii, plecă să-şi găsească tovarăşul.

Băiatul pescarului sta trist că nu ştia ce se făcuse piticul. Cînd îl văzu, parcă văzu pe Dumnezeu, aşa se bucură.

— Ce te-ai făcut ? unde-ai fost ? tot întrebă el.

— Las' că ți-oi spune eu pe urmă, îi zise piticul ; acu' ia-ți simbria și ai cu mine.

Băiatul dacă auzi așa, se duse la stăpînu-său și-i spuse că nu mai stă și să-i dea ce i se cuvine.

— Mă, da' ție ți s-a făcut nălucă, or ce-ai ? Ce-ți veni așa odoronc-tronc odată să pleci de la mine ?

— Să-mi dai și să-mi dai, zicea băiatu, că nu mai stau.

„Asta e sărit, se gîndi stăpînu-său, să-i dau și să mă scap de belea ; te mira-te ce mi s-o mai întimpla și cu el.“

— Na, și du-te cu Dumnezeu, măi băiete, îi zise apoi, dîndu-i dreptul lui.

Iar băiatul plecă și se duse cu piticul la casa bogatului. Acolo dacă ajunsese și dacă intră înăuntru înțeleni de tot de mirare, cînd îi spuse piticul că toate bogățiile alea sînt ale lor.

— Măi tovarășe, tu-ți bați joc de sufletul meu !...

— Ba nici gînd n-am.

— Bogățiile-astea sînt toate ale noastre ?

— Fără lipsă.

— Măi, da' minunat ai fost, nene ! zise el într-un sfîrșit, auzind cum a pus mîna piticul pe atîtea bogății.

Îmbogățindu-se băiatul pescarului și piticul taman ca bîmbașalele, se duse vestea de avere lor ca de popă tuns. În vremea aia împăratul vrea să-și mărite fata și dăduse sfoară în țară că cine s-o găsi să stea cu ea o noapte în odaie a ăluia va fi, că fata asta avea ce avea, că se măritase de nouăzeci și nouă de ori și toți ginerii se prăpădiseră, că a doua zi nu le mai găsea decît oasele și nu se știa cine-i mîncă.

Piticul auzind, și ca om priceput, nu pierdu vreme și se duse la palatul împăratului și spuse

că el are un frate de cruce, care se prinde să încerce să-i ia fata de nevastă.

Împăratul a prins bucuros și i-a zis să vie cît de curînd, că dacă va putea scăpa, fata va fi a lui.

Piticul dădu fuga acasă, și își luă tovarășul de se duseră amîndoi la palat.

Seara, cînd intră băiatul pescarului cu fata împăratului în odaie, intră și piticul și se întinse pe jos.

Peste noapte se sculă, își luă tovarășul de lingă fata împăratului și-l puse binișor într-alt pat, și după aia scoase paloșul și se puse la pîndă. Nu trecu mult și iacă iese din fată un balaur mare ; piticul cum îl văzu, harș ! îi reteză capul cu paloșul. După aia sculînd și pe frate-său de cruce îi zise :

— Știi învoiala, frate ? Ce vom avea pe din două...

— Așa e , îi răspunse băiatul.

Iar piticul se repezi o dată cu paloșul înspre fată zicînd că o va tăia în două ca să ia jumătate.

Cînd se repezi, fata de frică, nu știu, cam icni, și-i ieși din gură un ou. Piticul se mai repezi de două ori și mai ieșiră două ouă.

— Acu, zise el, ia-ți nevasta și fii sănătos, că balaurul, ucigă-l toaca, fătase încă trei ouă, care aveau să se facă trei balauri.

Apoi mai spuse băiatului că el e pește pe care l-a prins tată-său, și căruia el i-a dat drumul în apă ; și fiindcă i-a făgăduit că-i va face mult bine, el s-a ținut de vorbă și i-a dat bogății și l-a făcut ginere de împărat.

— S-acu, mai zise el, aibi parte de mireasă și de toate bunurile, și rămii sănătos.

Cum zise vorbele astea, pieri din ochii lor.

Cînd se luminea de ziuă și veni împăratul, îi văzu teferi și sănătoși. Ce bucurie pe el și pe toată lumea !... că într-un ris și un cîntec au dus-o toți, șapte zile și șapte nopți.

Și eram și eu p-acolo, bate-m-ar norocu, c-abia mă-ncăpea locu.

*Și-am mîncat
De m-am umflat
Ș-am rămas gros,
Ca un greiere borșos.*

Povestit de Ion Georgescu din comuna Boțești, județul Dimbovița.

XVIII

IRIMIA

A fost odată un flăcău dibaci tare pe care-l chema Irimia din botez. El altceva nu făcea decît umbla în vînătoare.

Într-o zi, plimbîndu-se cu pușca pe umăr prin pădure, iacă îi iese înainte un lup șchiop. Cum îl văzu, cum întinse pușca să-l doboare.

Dar lupul se rugă de el :

— Măi Irimio, măi, nu mă omorî, măi, ci mai bine jupoale niște scoartă și-mi oblojește ăst picior, că mult bine ți-oi prinde și eu cîndva.

Ce se gîndi Irimia ? „Carnea nu-i e bună la mîncat, pielea nu-mi trebuie...”

— Iacă, te-am iertat, lupule.

— Bine ai făcut, Irimio ; acu de ți-o fi vreodată greu, de n-ai ști încotro, să te gîndești la mine, că eu oi fi lîngă tine.

Plecă Irimia înainte, cînd, mai încolo, iacă un corb p-o creangă.

Irimia luă pușca la ochi.

— Nu mă-mpușca, Irimio, băiete, zise atunci corbul, ci mai bine mă leagă la astă aripă de mă doare, că mult bine ți-oi face și eu.

Se gîndi Irimia : „Și de l-oi împușca, la ce mi-o fi bun ?“

Și legă corbul la aripă și plecă.

Corbul, cînd îl văzu că pleacă, îi zise :

— Irimio, cînd ți-o fi mai greu, să te gîndești la mine, că eu oi alerga să-ți ajut.

Mulțumi flăcăul și plecă și d-aci și merse o bucată bună, pînă ieși p-un prund de gîrlă. Acolo dădu de o mreană cu solzii aurii azvîrlită de talaz pe mal ; se zbătea să moară.

Cum îl văzu mreana începu a se tîngui și a se ruga :

— Irimio, Făt-Frumos, aruncă-mă în apă, că mor acilea ; fă-mi ăst bine, zău, că de-i fi vrodată în vreun necaz mare, numai să te gîndești la mine și cît ai clipi din ochi, oi fi lîngă tine și te-oi ajuta, că eu am putere mare, căci sînt împărăteasa peștilor.

— Cu dragă inimă, răspunse Irimia, că și eu o să am trebuință de ajutor în calea d-apuca.

Și luă mreana frumușel în mînă și-i dădu drumul lin în apă.

Apoi își văzu de drum, căci el se ducea, vezi dumneata, spre cuprinsul Ileanii Consinzenii, că-l ardea un foc la inimă după fata ei pe care o văzuse într-o noapte în vis.

Dar pînă la cuprinsul Ileanii Consinzenii avea să dea de cuprinsul unei mătuși la care trebuia să slujească tot flăcăul cîte trei nopți, păzindu-i o iapă rea, și de n-o păzea bine și fugea iapa, apoi îl răpunea scorpia ; dar și dacă o putea păzi trei nopți d-a rîndul, apoi îi dădea în loc de simbrie un mînz d-al ei, că făta în toată noaptea cîte unu, și mînzii îi erau năzdrăvani, și-apoi cu mînzul ăla îi făcea lesne pe treabă fetei Ileanii Consinzenii, Irimia al nostru.

Merse el ce merse și numai iacă dădu d-o curte ocolită cu țepi ; și în toată țeapa cîte-o căpățînă de om.

Pasămite aia era curtea mătușei cu iana și căpățînile din țepi erau ale bieților flăcăi de se prinseseră să i-o păzească și nu putuseră.

Bătu el în poartă și iacă auzi un glas gros colo :

— Cine e ?

— Om bun, mătușe, am venit să mă bag slugă să-ți păzesc iapa.

— Așa ? Ei, bine-ai venit, flăcăiaș, intră înăuntru, zise mătușa — că ea era — mai muindu-și glasul și deschizînd poarta.

Intră el înăuntru și se cam înfioră văzînd o grămadă de căpățîni aruncate p-acolo, afară de-ale din țepi.

— Uite, măiculiță, treaba d-tale asta o să fie, să-mi păzești iapa trei nopți d-a rîndul și să mi-o aduci acasă dimpreună cu mînzul de-l fată în miezul nopții ; de ți-ei împlini slujba, apoi plata ți-a fi un mînz din ăi trei, care ți l-ei alege ; de nu... iacă ce te-așteaptă... Și-i arată cloanța căpățînile de morți... Te prinzi ?

— Păi de ce-am venit eu pîn-aici, așa, de cîntecul cucului ? Am s-o păzesc și-am să-ți umflu minzul.

— Hai să te văz.

Și-i dădu iapa în seamă.

Se puse el călare pe dînsa și plecă. Iapa blindă, mergea frumos colo în buiestru bășicat de parcă-l legăna ; de tare în gură nu era așa de peste măsură...

„Ei, asta ți-e iapa a strașnică, mătușe ? Aoleo-leo-leo !...” gîndi Irimia.

O păzi el pînă mai era nițel să sosească miezul nopții și nu-ș' ce făcu iapa, ce drese, cum îl fermecă, că numai se pomeni cu căpăstrul în mînă și ea nicăiri.

„Ioi-te mă ! se gîndi Irimia al nostru, o pății cît de bună, mă răpune cotoroața.”

Și începu să fluiera de obidă... Dar nu fluieră mult și-și aduse aminte de fata Ileanii și cînd își aduse aminte de ea, și cînd se mai gîndi că o să-i rămîie oscioarele p-acolo, și n-o s-o mai vază, îl apucă un plîns, mare, de plîngea și pădurea de plînsul lui.

Dar odată îi mai veni un pic de nădejde la loc. Se gîndi la lup...

— Mai știi, poate mi-o fi de vrîun ajutor.

Cum se gîndi, cum se pomeni cu lupul lîngă el întrebîndu-l supus :

— Ce-ai pățit, stăpîne ?

— Uite așa și-așa, mă vere, și de n-oi găsi-o, mă ucide mătușa, mă, și-o fi mai mare păcat de tinerețele mele.

— Lasă că ți-o aduc eu acu' ; ți-o dau în palmă, nu altceva ; că ea e taman peste nouă păduri, vîrită într-o scorbură, a fătat acolo. Eu mă duc s-o zgornesc încoace ; dumneata, stăpîne, de-i auzi

că urlu eu, să știi că e aproape, și să scuturi frîul, că vine ea singură.

Zise lupul și plecă.

Dacă plecă, plecă fuga, și tot alergînd ajunse la ȋopaciul în scorbura căruia fătase iapa, și făcu ce făcu de o scoase afară ; dacă o scoase afară, se luă după ea, și cum o cîrmi, cum o zăpăci, o duse taman spre Irimia, iar cînd fu aproape de el, numai urlă o dată : Irimia scutură frîul și iapa se duse drept la el de puse flăcăul mîna pe dînsa. Apoi încălecă și, cu mînzul după ea, o duse acasă la mătușe în bătătură.

— Harnic fuseși, flăcăiașul mamei, zise mătușă cum îl văzu. Na de mîncă coala din azimioara asta caldă, na și vin să bei, și apoi mai dă-te odihnei pînă deseară.

După aia băgă iapa în grajd și ia-o la bătaie, și dă-i, și arde-o :

— Cum te-ascunseși, mîncă-te-ar fiarele sălbatice, de te găsi, păcătoaso !

— Iartă-mă, zise iapa, că eu de ascuns m-am ascuns bine, taman în fundul pădurilor, da' m-a luat un lup la goană și m-a gonit și m-a gonit pînă m-a adus în dreptul lui ; dacă m-a adus în dreptul lui, el a scuturat frîul și-a pus mîna pe mine... Lasă că diseară m-oi ascunde de nu m-o mai găsi, să fie și-al dracului.

Cum se făcu seară, Irimia încălecă iapa și plecă cu ea spre pădure.

Peste noapte nu-ș' cum face iar iapa de-l lasă iar cu buza umflată.

De asta dată s-a fost dus în slava cerului, de s-a fost amestecat cu norii.

Bietul flăcău de unde să știe el ; și d-ar fi știut, ce-ar fi putut face ? A început și el a

plînge și a se văita pînă îl duseră gîndurile la corb.

— Numai corbul, poate, ar putea să mă ajute, da' cine știe pe unde o fi !...

— Cam p-acilea, stăpîne, și eu, gata să mă arunc și-n foc pentru dumneata, numai să-ți pot fi într-ajutor... Ce-i porunca ?

— Uite așa ș-așa, corbule, mi s-a întîmplat.

— Apoi dacă e numai atita, i-am dat de leac ; ea e ascunsă în slava cerului, s-a făcut una cu norii, da' ți-o dau eu în mînă ; dumneata să te uiți în sus și cînd ți s-o părea că se coboară o namilă neagră, să suni friul.

— Așa am să fac, răspunse Irimia.

Iar corbul o luă repede spre slava cerului, ajunse sus și cum făcu, cum o dibui, cum o sili, că numai se pomeni Irimia că se întunecă cerul de nori, de se face taman ca noaptea, apoi odată se luminează și numai văzu din norii ăia mulți, care umpluseră cerul, decît ceva negru care cobora repede ca vîntul spre el. Cum văzu așa, cum sună friul și puse mîna pe iapă, care veni singură drept la el, cu doi mînji după ea.

— Taci că scăpai și d-astă dată, gîndi Irimia încălecînd. Și porni spre casele mătușei.

Cînd ajunse, mătușa îl lăudă că e viteaz, că e vrednic, îi dădu de mîncare, de băutură, și tot ca în noaptea trecută, îi făcu un pat mai moale, și după aia se duse la grajd și bate iapa și dă-i și mai dă-i, s-o omoare și mai multe nu, că cum s-a ascuns ea d-a găsit-o.

— Lasă-mă, iartă-mă, stăpînă, că mai e o seară, de astă dată nu mă mai găsește nici moartă.

Irimia dincolo mîncă, bău, îi trase un pui de somn și pe sub-seară se sculă de plecă cu iapa iar.

Dar ș-acu ca și în alelalte dăți, se pomeni fără ea.

Pasămite, ce făcuse iapa? dacă ea în fundul pădurilor s-ascunsese și a găsit-o, dacă ea în văzduhul norilor s-a urcat și a dat de ea... ce s-a gândit? Să se ducă taman în fundul mării pe zmîrcurile ei și să se ascunză în potmol.

Irimia de colo, cînd se văzu fără iapă, nu se mai boci ca alelalte dăți, și numai se gîndi la mreană și mreana fu lîngă el.

— Iapa o cauți, stăpîne?

— Iapa, mreană dragă, pe ea o caut, bat-o pîrdalnicu, că mult e hoată.

— Iapa ta e cu trei mînji tocmai în fundul mării, dar n-ai nici o grije, că ți-o scot eu. Tu numai să te uiți la apă și cît îi vedea că iese colcotici mare d-asupra, să suni frîul.

Apoi mreana se dete afund și chemă toți peștii ai mari și le porunci să scormonească potmolul din fundul mării, pînă or da de iapă și s-o gonească înspre fața apei.

De trei ori se întoarseră peștii fără izbîndă și de trei ori îi trimise îndărăt mreana amenințîndu-i să nu vie fără ea, și taman a treia oară o găsiră și mușcînd-o, izbînd-o care cu ce putea, o aduseră la liman unde o aștepta Irimia.

Cînd îl văzu mătușa că se întoarce și d-a treia oară cu iapa și cu trei mînji după ea, se prăpădi cu firea de tot împotriva iepei, și nici nu vorbi o vorbă cu flăcăul pînă n-o cotonogi de bățai. După aia se duse la mînji și unge-i pe amîndoi dintii, cu unt proaspăt și dă-i și drege-i, iar pe ăl d-al treilea, care avea douăsprezece aripi — cu patru mai mult ca ăl d-al doilea, și cu opt mai mult ca ăl dintii — îl făcu

de-ai fi gîndit că l-a lins pisicile și-i jumuli coada și-i puse scaieți în coamă, că doar de o face pe Irimia să nu-l ia pe el, că era năzdrăvan și avea putere mare : dar mînzul apucase de cînd veneau pe drum de-i zisese lui Irimia :

— Pe mine să pui mîna cînd te-o pune mătușa s-alegi, că n-ai să te căiești, să nu te uiți la ailalți că sînt netezi și unși.

După ce sfîrși baba de bătut iapa și de uns mînjii, chemă pe Irimia și-i zise să-și ia simbria după invoială : să-și aleagă un mînz.

— Uite, flăcăiaș maică, ia unul din ăștia doi, că ăla ia te uită ce prăpădit e ; nici nu trăiește ăla.

— Ba, mătușă, uite cum mi-o fi norocul, dar eu p-ăsta-l iau, așa prăpădit cum e.

Că încoa, că încolo...

— Ne-a fost invoiala să iau care mînz mi-o plăcea?... Ne-a fost. Apoi dar eu p-ăsta-l aleg, zise Irimia.

-- Ia-l și du-te sănătos, răspunse într-un sfîrșit mătușa văzînd că n-are încotro:

Iar calul a ingenuncheat d-un picior și l-a încălicat Irimia, și s-a urcat cu el în slavă, și apoi s-a lăsat iar jos pe pămînt și l-a întrebat :

— Acum spune, stăpîne, ce ți-e vrerea ?

— Vreau să mă însor să iau de nevastă pe fata Ilcanii Consinzeanii ; se poate ?

— Se poate de putut, dar greu, răspunse calul.

— Greu, ai ?

— Greu, stăpîne, fiindcă tată-său a lăsat cu grai de moarte, că fata lui să nu ia pe altul de bărbat decît pe ăl flăcău care va putea să aducă ale cinci mii de iepe din bălțile mării și să le mulgă,

ca să se îmbăieze amindoi cu laptele lor în seara nunții, și e cam greu să pui mîna pe ele. Dar noi om încerca, că doar nu sînt eu degeaba năzdrăvan și dumneata cruce de voinic !

Plecară ei înainte. Mergînd au dat peste un loc, unde a fost potmol și a făcut Irimia după îndemnul calului său un cocoloș din pămînt și l-a băgat în dăsași.

D-acolo s-a dus mai înainte și în alt loc a găsit niște pâr de colilie făcut ca peria ; a luat și din el și l-a băgat tot în dăsași.

În alt loc a dat iar de niște piatră moale, a luat și din ea și a vîrît-o iar în dăsași.

Apoi a pornit spre casele Ileanii.

Cum a ajuns acolo, calul cu meșteșugul lui făcu de se porni o furtună și o ploaie, și niște fulgere și tunete și trăznete, d-a fost să răstoarne pămîntul cu dosul în sus. Iar după aia s-a fost făcut iar vreme frumoasă ca și mai înainte.

Acum fata Ileanii a fost fiind ținută închisă, de ce, nu știu, dar așa a fost fiind ea. Cînd s-a făcut vreme frumoasă la loc, s-a rugat de mă-sa s-o lase și pe ea barem în pridvor să mai vază soarele cum lucește de frumos după ploaie, că tot erau să le prăpădească furtuna d-adineauri.

Mă-sii i s-a făcut milă de ea cum se ruga, și a lăsat-o.

Dar cînd ieși fata în pridvor, odată mi se repezi Irimia ca o săgeată, călare pe năzdrăvanul lui și mi ți-o prinse de mijloc, cu brațele lui vînoase, și sărutînd-o odată să-și mai aline focul care-l ardea la inimă, se tot duse cu dînsa.

Fata, biata, de frică a leșinat, că din repezeală nici nu-l văzuse la față ; ea gîndea c-o fi vrînd

zmeu ori cine știe ce ; dar cînd se dezmetici și-l văzu cît era de mîndru cu ochii lui negri ca murele și cu sprîncenile îmbinate, cu mustața neagră și frumoasă, și cu trupul subțirel de parcă ar fi fost tras prin inel, se pomeni c-o prinse și pe ea de la inimă dragostea după dînsul, și cînd o sărută el de dragă ce-i era, își lipi și ea buzele d-ale lui așa cam pe nebăgate de seamă și mi-ți-l sărută odată din greu.

Cînd se trezi din vîrtejul dragostei, spuse lui Irimia :

— Irimio, Făt-Frumos, îmi ești drag de nu mai poci după tine, dar tata m-a jurat să nu mă mărit decît cu ăl de-o aduce ș-o mulge ale cinci mii de iepe din bălțile mării ; deci acu' du-mă pe mine la mama și te repede de adu iepele, că cum ți-a fost ușor să mă furi pe mine, nu ți-o fi greu să le aduci și pe ele-ncoace.

— Așa să fac, zise Irimia.

Și mi s-aruncă pe cal și-și coprînse iubita în brațe și se repezi de o lăsă binișor tot în pridvor, apoi plecă.

Merse ce merse, dar calul de colo :

— Stăpîne, cumpără nouă piei de bivoli și nouă coșuri de rășină ; să fierbi rășina și să torni p-o piele s-o lipești de alta, ș-apoi peste ale două lipite să mai lipești una pînă le-i lipi pe toate nouă, c-am să am luptă mare cu armăsarul ie-pelor, care simte omul la nouă poști, și vine de-l omoară.

— Să cumpăr, zise Irimia, dac-așa.

Și cumpără și le lipi unele peste altele și le croi pe trupul calului ș-apoi plecă înspre locul unde erau bălțile mării.

Cînd a fost aproape, a făcut o groapă în pămînt și s-au ascuns în ea amîndoi, după ce a nechezat calul o dată.

Armăsarul a auzit nechezînd și a venit d-a dat roată împrejur, a bătut din picioare, a mirosit, dar n-a dat de urma groapei și s-a întors înapoi.

Cînd s-ajungă la iepe, calul iar a nechezat pînă de trei ori, iar a treia oară îi spuse lui Irimia :

— Acu' cînd o veni să te-ații, că mă reped fiindcă de goană-și mai pierde din putere și e numai bun de luptă.

Și drept, cînd veni, era armăsarul plin de clăbuci și gîfii de osteneală. Cum îl văzu calul, se și repezi și se luară și se mîncară și se izbiră, dar degeaba se căznea armăsarul, că el cînd a fost mușcînd din cal a fost mușcînd din pieile de bivol, iar calul cînd mușca, apoi mușca din carne, nu glumă ! S-au luptat de la prînz pînă a fost soarele în deseară, de mai rămăsese d-asupra calului numai o piele, și nu știu cum s-aduse odată și cînd îi pocni una cu picioarele în burtă, căzu armăsarul jos.

Calul nu pierdu vreme și strigă pe Irimia :

— Ieși, stăpîne, și ad' ale frîngii din dăsagi să îl legăm, că l-am biruit.

După ce-l legară bine, îl luă calul în spinare la un loc cu stăpînul său și plecară înspre iepe.

Cînd au plecat, a nechezat armăsarul de trei ori ca s-auză iepele și să fugă, dar ele în loc să fugă au venit înspre el să-l scape toate cinci mii de iepe și cu mînjii după ele, vro două trei mii cîți or fi fost și ei.

Cînd au fost aproape să se întîlnească la un loc cu iepele, zise calul :

— Scoate, stăpîne, glodul de pămînt și-l aruncă, și-apoi cîrmește înapoi spre ținutul Ileanii, c-a fost mult pînă ne-a luat urma că vin ele după noi acum.

Aci în loc unde a fost aruncat glodul s-a făcut o tină mare de-au rămas mînjii înțepeniți ; iepele pînă să-i scoată, Irimia cu calul avură vreme să se depărteze o bucată bună.

Dar nu trecu mult și iepele aide-aide să-i sosească.

— Aruncă peria, stăpîne, a zis calul.

Și în locul periei s-au fost făcut o pădure mare și deasă, de abia-abia au izbutit iepele tocmai într-un tîrziu încolo să iasă din ea.

Și veneau, vere, după ce ieșiră, de fură gata să-l ajungă pe Irimia al nostru.

Dar și calul lui de colo :

— Zvîrle piatra, stăpîne, că ne prind și ne răpun.

Zvîrli Irimia și piatra moale și se făcu, unde căzu, un zid de ¹ piatră, dar și iepele mi se puseră toate cu copitele și repede îl doborîră la pămînt și porniră înainte turbate de necaz, și au pornit-o, vezi dumneata, de data asta cu spor, că mai aveau un lat de palmă pînă să-l ajungă pe flăcău, la poarta caselor Ileanii Consinzenii.

A avut noroc Irimia cu Ileana că era în pridvor și le-a oprit zicînd :

— Ho, ho ! că cine-a fost ursit să vă mulgă v-o mulge.

Și s-au îmblinzit iepele cînd au auzit pe Ileana vorbind, și le-a muls Irimia, după aia au făcut nuntă cu alai mare, și seara pînă a nu se culca,

În text : pe (n. ed.).

după datină, se îmbăiară mirii și în lapte de iapă, de făcură pe voia bătrînului, tatăl miresei.
Iar eu :

*Incălecai p-o iapă bălțată,
Să-mi fie povestea ascultată.*

Povestit de moș Panait Andrei Mocanu, de fel din Gura Șuților, și cîroban în Chirculești, plasa Cîlniștea, județul Vlașca.

XIX

COCOȘUL MOȘULUI

Cică a fost odată un unchiaș și-o mătușe. Mătușa avea o găină, iar unchiașul un cocoș. Găina babei oua în toate zilele cîte un ou.

Moșul :

— Fă mătușe, dă-mi și mie un ou să-mi mai ung ăl gîtlej, că tot cu mămăligă uscată mi s-a acrit.

— Ba mai pune-ți pofta-n cui și nu mai mîncea ouă, că ți s-o apleca ; dacă ți-e gustul, bate-ți și tu cocoșul ca să-ți ouă.

Moșul ascultă pe babă și puse mîna p-un băț și dă-i în cocoș.

— Uș ! cocoș netrebnic, că nu te-oi mai slăbi din bătaie pînă nu mi-i oua coale-n copaie.

Azi așa, mîine așa, pînă s-a luat bietul cocoș de gînduri cu atîta bătaie, că-l bătea moșul nemiluit în toate zilele. Într-o zi plecă și el în lume, cu gînd că de-o putea să-i aducă moșului

bani ca să-și cumpere ouă — că cum era el să ouă? — să se mai întoarcă; de unde nu... oricine o fi bucuros să cîștige un cocoș.

Plecă el cu ochii în pămînt, tot gîndindu-se cum ar face să găsească ceva să aducă moșului, că-l iubea, îl crescuse de pui mic, pînă nici nu-i ieșise penele lui ale verzi, de care era mîndru.

Mergînd el așa, iacă trece pe dinaintea palatului împărătesc.

— Aici e aici! se gîndi cocoșul.

Și sări pe gardul curții și trase un „*cucurigu gagu, scoală-te împărate, de îmi dă ceva să duc moșului că mă bate*“, de sări împăratul drept în picioare din somnul ăla dulce al dimineții.

— Bre! cine-a ndrăznit să-mi tulbure somnul! strigă împăratul mîniat peste poate.

Și cînd văzu cocoșul, porunci unui slujitor să-l prinză și să-l arunce în apă să-l înece.

Ăla, hoț, se duse pe la spate, pe-afară, și-i făcu vînt în curtea palatului, iar aci cu alelalte slugi lesne-i fu să-l prinză. Cum îl prinse, nici una, nici alta, la gîrlă să-l înece.

Cînd se ducea la gîrlă — că era departe de palat — iacă că-i iese în drum un lac.

— Ia să-l arunc acilea, zise slujitorul, că nu mai iese el.

Și-l și aruncă.

Cocoșul moșului, cînd se văzu aruncat, ce să facă? să înoate nu putea; se puse, nene, de înghiți toată apa din lac. Iar după aia, umflat ca butia, fuga îndărăt la palat, se sui pe gard și începu:

— *Cucurigu gagu, scoală-te-mpărate, de-mi dă ceva să duc moșului că mă bate.*

Împăratul taman ațipise.

Pomenindu-se deșteptat s-a înfuriat de tot.

— Să ardeți un cuptor pînă s-o roși și să aruncați cocoșul într-însul, porunci el, iar pe slujitor să-l aruncați în temniță; de ce nu l-a aruncat în gîrlă, cum i-am fost poruncit?

Că de unde să-i treacă măcar prin gînd împăratului că cocoșul secase lacul înghițind toată apa din el?

Arseră slugile cuptorul pînă-l roșiră, și luînd cocoșul îl aruncară înăuntru și puse o tinichea la gura cuptorului, ca să nu iasă afară.

Cocoșului nici nu i-a păsat, că cum era dol-dora de apă, icni odată și dă-i și varsă, și varsă, pînă stinse cuptorul și ieși apa ș-afară, de făcu lac în bucătăria împăratului.

Cînd auzi împăratul așa, porunci să-l aducă în fața sa să vază ce fel dracu de cocoș era ăla așa de șugubeț.

Cocoșul, cum se văzu în fața împăratului, odată plesni din aripi, ridică capul în sus și, căscînd ciocul, strigă:

— *Cucurigu, gagu, măria-ta împărate, dă-mi ceva să duc lui stăpînu-meu că mă bate.*

Se puse împăratul p-un rîs, nene, de ha-ha-ha să rîmîie strîmb și-l apucă un sughiț, de cum sughița toți curtenii tresăreau; dar tot n-a vrut să-i dea nimic, că, una, îi era necaz pe el că-l sculase din somn, și, alta, vrea să-l facă cocoș al găinăriei împărătești, că te mira-te ce pui or ieși din el așa năzdrăvan cum era.

Dar cocoșului moșului nu-i pria cîntea să fie cocoșul găinăriei împărătești, măcar că erau niște găini frumoase de să se iubească cu ele numai de drag; el vrea să ducă moșului lui bani și asta e! Și cum îl virî în găinărie, hap, hap, înghiți toate găinile cu pui, cu claponi, cu cocoși cu tot, și sărînd pe gard începu iar să strige

către împărat să-i dea ceva să-i ducă moșului. Împăratul se luase de gînduri, și ca să scape de el, puse de-l prinse și-l aruncă în haznaua de bani, unde erau galbeni sclipitori, să ia cît o lua și să se ducă nouă cu a brînzii de unde a venit.

Dacă-l aruncă, se puse nebunul de cocoș, ne-nșorule, și-mi înghiți unul cite unul toți galbenii din hazna.

Împăratul, cînd văzu așa, rămase cu gura căscată, că rămăsese sărac.

— Ia spintecați-l, măi, porunci atunci slujitorilor, supărat, și scoateți banii din el.

Cocoșul, năzdrăvan cum era, știa ce poruncise împăratul ; se lăsă să-l scoată din hazna că era adîncă de tot și singur nu putea ieși, și, cum se văzu afară, trase repede un cioc în mîna dreaptă și altul în mîna stîngă ălui de-l ținea, de-i găuri mîna, și de durere-l scăpă. Atît i-a fost cocoșului, căci, cum s-a văzut slobod, și-a și luat picioarele la spinare și fugi, și sări pe gard ; acolo stătu nițel și întorcîndu-se spre împărat, bătu din aripi și zise :

— *Cucurigu gagu, să ne vedem sănătoși, măria-ta !*

Ș-apoi sări jos și se duse, și dus a fost, că nu i-a mai dat de urmă împăratul.

Cum a plecat de la împăratul, fuga acasă la moș, și cum ajunsese începu să strige :

— *Cucurigu gagu, scoală moșule, de-așterne zăblaiele să-ți vârs găinile și paralele.*

Moșul așternu zăblaiele și mai mai să-i vic dambla cînd văzu atîtea bogății.

Strînse el toți banii, iar găinile, gîndea c-or fugi, dar de unde ? Că ele cînd se văzură alături de cocoșul frumos — că-i străluceau penele de le

lua vederile — le pică cu tronc și începînd a ricîi, rămaseră în curtea moșului, parc-ar fi fost d-acolo.

Baba, cînd văzu așa, parcă-i trecu un fier ars prin inimă de necaz, văzînd cum se pricopsise unchiașul.

— Aoleo, uncheșel, zise, ce fericire îți căzu din cer ? Dă-mi și mie cîteva parale.

— Bate-ți și tu găina să-ți aducă, răspunse moșul, că-și aduse aminte de calicia babei cînd îi ceruse și el un ou.

Dar baba și-o luă asupră și fuga la găină și dă-i și bate-o, să plece și să-i aducă și ei bogății ca cocoșul moșului.

Biata găină plecă și, dînd de niște gunoi, începu a ricîi prin el. Tot ricîind, iacă o lăscaie rătăcită prin murdărie. Cum o văzu, o înghiți și fuga înapoi la babă și începu să cutcudăiască.

Baba, cînd o văzu, ait ! o și găsi năbădăile de bucurie, că începu să sară prin casă de gîndeai că-i zdrăngînește douăzeci de țigani, și scoase zăblaiele, velințele toate cîte le avea și le întinse.

Găina se învîrti de două-trei ori în loc, se scremu, se mai căzni și ait ! dădu drumul lăscaiei.

Cînd văzu baba lăscaia, se prăpădi de tot cu firea și luă un toroipan și svrr ! după găină... și o ajunse la coadă de i-o rupse, și de atunci a rămas de sînt unele găini berce.

Găina, speriată de bătaie, fugi în cotețul moșului — c-acolo nemeri din fugă — ș-acolo rămase. După aia chemă moșul pe babă și dojenind-o de răutatea ei, cînd i-a cerut un ou, i-a dat și ei bani îndeajuns și-și durară niște case să trăiască ca bimbașalele și trăiră multă vreme, că nu le mai păsa nici de frig, nici de foame, iar cocoșul, măcar că-i dădea să mănînce ce era mai bun,

tot nu se lăsă de obiceiul lui de a scormoni prin gunoaie ; numai biata găină a babei rămase și stearpă după ce era bearcă, că cum o izbise baba cînd dăduse cu toroipanul după ea să-i aducă bo-gății, o cotonogise, vai de ea !...

Auzit de la mama.

XX

SFÎNTUL ARHANGHEL ȘI LEMNARUL

A fost odată ca niciodată, că dacă n-ar fi fost nu s-ar fi povestit, și nici hoi de ea n-am fi vor-bit. A fost un lemnar sărac. Nevasta lui ce făcu ce drese, îi născu un copil. Născîndu-i ăst copil, ce se gîndi lemnarul :

„Tot sînt eu sărac lipit pămîntului, barim să găsesc copilului un naș cu dare de mînă să ne mai fie și de un ajutor, ca nașul de !“

Și porni să caute naș.

Pe drum iacă Dumnezeu, schimbat în om bă-trîn ; nu-ș' ce treburi avea pe pămînt.

Lemnarul văzîndu-l, îi dădu bună ziua ca la tot drumetul mai vîrstnic.

— Mulțumim dumitale, răspunse Dumnezu, dar încotro ?

— Ia, caut și eu un naș, moșule, că mi-a făcut nevasta un copil.

— Apoi dar să ți-l botez eu.

— Da' cine ești dumneata ?

— Eu sînt Dumnezeu.

— Dacă ești Dumnezeu, nu ți-l dau, că nu ești drept, nu te uiți?... ba unu bogat putred alături de un biet sărac de n-are codru de piine, ba unu sănătos tun lingă altul slab să-l sufli să cadă, unii frumoși și alții schilozi... nu ești drept, Doamne, și mi-e că ți-i nedreptăți și finii. Rămii cu bine.

Mai departe iacă un om tînăr, frumos. Își dădu bună ziua cu el și întrebîndu-l tînărul încotro și cum, îi spuse.

Tînărul, nu, ca să i-l boteze el.

— Dar cine ești dumneata ?

— Eu sînt Arhanghelul.

— Ei, dumitale ți-l dau, că ești drept : sărac, bogat, frumos, urît, le iei sufletul la toți...

Și așa îi boteză Arhanghelul copilul.

Cînd să-i facă și el un dar ca naș ce-i era lemnărilor, lemnarul îi zise :

— Știi ce, sfinte nașe, tot îmi dai dumneata ceva, ca unui fin ; nu ți-e întru nimic să mă faci bogat să mă, mai întinz nițel, prea am stat tot zgîrcit de foame și de frig de cînd m-a făcut mama.

— De !... fine, eu bani nu-ți pot da, că n-am, nu mi-e datina să umblu cu bani, dar tu să te faci vraci și să umbli prin împărăție strigînd : „Vraci bun, vraci bun pentru bolnavi !“ Lumea o să te cheme să vindecî pe ai de suferă. Tu să te uiți la patul bolnavului, că eu am să mă arăt, numai tu să mă vezi ; de mă-i vedea la capul lui să știi că moare, iar de mă vei vedea la picioare să știi că scapă și atunci tu spui îndată or că moare or că-l faci sănătos. De e să-l faci sănătos fierbi și tu niscai buruieni, îi dai și iaca se duce pomina de tine și faci avere.

Începu, vere, lemnarul nostru cum îl învățase nașu-său, și-i mergea de nu mai avea unde pune banii și plocioanele.

Într-o zi, iaca un om de la împărat că să vie numaidecît că i s-a îmbolnăvit fata pe care o iubea el mai mult ca orice pe lumea asta ; să vie numaidecît să i-o vindece, că-i dă bogăție nenumărată.

Se duse el îndată, dar cum intră în odaia bolnavei, iacă dădu cu ochii de Sfintul Arhanghel la capul ei. Ce să facă el ?

Pofta de bani crescuse de tot. Din ce făcuse bani mai mulți, din aia se lăcomise mai rău.

Spuse că mai vine după prînz și atunci să spuie de o poate scăpa ori nu, că pînă atunci nu i se cunoaște boala, și făcu semn Arhanghelului să iasă pînă afară. Dacă ieși, începu a se ruga de el și roagă-se și roagă-se să-l lase să scape pe fata împăratului, că de-o lua și bogăția ce-i făgăduise împăratul, apoi nu se mai lăcomește de acolo înainte de fel.

Arhanghelul spuse că el nu se poate mișca de unde îl orînduiește Dumnezeu, că nu e în puterea lui să mai lungească viața... În sfîrșit, făgădui să se roage lui Dumnezeu să vază de-o putea să o mai amîne cităva vreme.

Dar cînd se întoarse vrăciul după nămiezi, cum fusese vorba, văzu pe Arhanghel la capul fetei drept ca lumînarea.

— Așa ți-e vorba, nașule ? gîndi lemnarul, apoi dar stai.

Și se duse cu împăratul într-altă odaie și îi spuse :

— Măria-ta, dacă vrei să scape domnița, pune să-i întoarcă patul, să-i așeze capul unde îi sint picioarele acum.

Rămînînd astfel Arhanghelul la picioare, că-i spusese că nu se poate mișca de unde l-a orînduit Dumnezeu, scăpă fata cu șiretlicul lemnarului și puse el mîna pe bogăție nenumărată.

Iaca, odată, mai tîrziu încolo, îi veni și lemnarului vremea să moară.

Căzu la pat și văzuse pe Arhanghel intrînd pe ușă și așezîndu-i-se la cap.

Lemnarul, biet, acum prinsese și el gust de viață, că dăduse de trai bun, dar de !... legea lui Dumnezeu, lege !...

Începu a se ruga de Arhanghel și plînsese și se boci, ca să-l mai lase numai un an să mai trăiască, să se mai bucure și el de bunurile ăstui pămînt și apoi să vie să-i ia sufletul că nu mai zice nimic.

Arhanghelul îi făgădui să roage pe Dumnezeu pentru el și nu-ș' cum îl găsi în toane bune, că îi dăruî un an, cum ceruse lemnarul.

Bucurie pe lemnar de nu mai știa. Acum se puse el pe viață și bea și mănîncă și chefuiește toată ziua și toată noaptea. Dar cînd să se împlinească anul și-și aduse aminte că va muri de-a binelea, îl apucă atîta dor de viață încît se gîndi să-i tragă o păcăleală Arhanghelului de o putea, că el îi știa toate datinele lui cînd poate și cînd nu poate lua sufletul omului.

Trimise să-i aducă un rînd de haine turcești și un armăsar de mîncea foc, și pîndi ; iar cînd văzu că intră Arhanghelul pe poartă, el se aruncă pe cal și să te ții sfîrșitură de copite.

Arhanghelul cînd îl văzu plecînd începu să strige :

— Măi fine, măi, stai măi fine, c-am venit pentru vorb-aia.

— Turcul n-are naș ! strigă lemnarul depăr-
tîndu-se în goana armăsarului.

Ce să facă Arhanghelul, că nu i-e dat să se
ia după cai ? Se gîndi nițel și pe urmă porunci
că unde o fi lemnarul în minutul ăla de ceas
să-i iasă înainte o comoară numai de aur și cu
pietre nestemate.

Și ce e drept, nu s-a gîndit rău, că cum a dat
lemnarul de sclipirile pietrelor și de gălbeneala
aurului, lacom cum era, numai a oprit armăsarul
și s-a coborît în groapă să-și mai umple buzuna-
rele pînă una alta. Iar pe cînd alegea el pietrele
care erau mai mari și mai frumoase, fără să
simtă, groapa se scufunda, pînă cînd vrînd să
iasă afară cu ce alesese se văzu ca într-un puț.
Și așa, Arhanghelul, cînd și-a isprăvit treaba, s-a
repezit pînă la groapă și i-a luat sufletul, frumos,
și s-a sfîrșit și cu lemnarul, cum s-a sfîrșit ș-o
să se sfîrșească cu toată lumea.

*Și încălecai pe-o iapă bălțată,
Să fie povestea ascultată ;
Și încălecai pe-o mîa pîrlită,
Să fie povestea răspîndită.*

Auzit de la domnul Chirițescu, că-
pitan în retragere.

XXI

ȚIGANUL CU TREI SUFLETE

Cică țiganul ar fi rămas odată de nu mai avea
nici cu ce încălzi apa pentru mămăligă. Atunci
plecă — vezi bine — la pădure să adune niscai

surcele, or găteji, or... ce-o găsi, în sfârșit. Dar luă și un toporaș cu el, să mai dea razna și prin crăci mai zdravene, cînd i-o veni bine.

Dacă ajunse în pădure se uită încoace, se uită încolo, mai în dreapta, mai în stînga... nimica toată pe jos ; surcele mai de Dumnezeu de fel, abia cîte o zburătură din topor și mică, nespornică. Crăci mai subțiri mai erau, nu e vorba, dar, cum gîndea și țiganul :

„Mai mare pocnetul și fumul de ele, decît treaba“.

Negăsind ce-i trebuia, pe jos, țiganul își aruncă ochii în sus.

O cracă, cam cît grosul piciorului, se întindea lungă hei ! încolo, și plină, plină de crăculețe mai mici. Și mai avea și alta : venea la îndemînă, nu era așa sus de tot, să tot fi fost de un stat și jumătate de om, mult două.

Se și hotărî țiganul să o doboare.

Își scui pă în palme, își încolăci picioarele împrejurul copacului, și trăgîndu-se în miini ajunse la cracă, se puse călare pe ea și începu a da cu toporașul să o dezlipească de trunchi.

Da țiganul de nădejde, ca să isprăvească mai curînd, că-i era să nu dea cu ochii de al pîndar, cînd iacă un român trece și el prin pădure.

Se uită la țigan sus și începu să riză, văzîndu-l că taie craca de sub el.

— O să cazi, măi cioară, fire-ai al dracului, de-o să-ți sară ciocul din loc, îi zise trecînd. Țiganul auzind „măi cioară“ îi și sări nima din loc ; gîndea că e pîndarul. Se opri din dat și se uită repede jos. Dar văzînd că nu e el — căci îl cunoștea — prinse curaj și răspunse :

— 'Ndec, parc-ai fi Dumnezezelea tu, să stii c-am să caz !

— Bine, zise românul, o să vezi !

Și-și urmă drumul.

„I-o fi necaz că mă vede cu lemnul gros !“ cugetă țiganul.

Dă înainte cu toporașul gîndindu-se la altele.

Pe cînd era cu mintea aiurea și tot izbea în lemn, numai odată se aude un „trosc !“ prelung, și craca se rupe căzînd cu țigan cu tot.

„Hauliu ! cugetă țiganul sculîndu-se de jos și frecîndu-se, că se izbise nițel căzînd, să știi că hala a fost Dumnezeulea ! Mi-a dat da știrea, saracu, și eu nu l-am crezut.“

După ce cugetă așa, mai rămase nițel pe gînduri, și odată numai o rupse d-a fuga pe drumul pe care apucase românul.

Românul se vede că avea de făcut cale lungă, că mergea încet.

Îl ajunge țiganul.

— Sa ma ierți, zău, sa ma ierți, Doamne, ca nu te-am ascultat adineaori ; cum ai zis hașa a fost, ham cazut cu craca cu tot.

— Ți-am spus eu ?

— Așa e, ham fost prost, Doamne, dar iartă-mă și-mi fă ș-un bine că tot ești bun la suflet, spune-mi cînd mor.

Românul văzînd pe țigan prost, vru să-l păcălească.

Se făcu că se uită bine în ochii lui, îi caută în palmă, îl întoarse, îl suci și la urmă îi zise :

— Păcat de tine, mări țigane, că ești tînăr...

— Hauliu ! Dar de ce, mînca-te-aș ?

— Nu mai ai viață multă ; cînd ai tuși de trei ori, să știi că și mori.

Iar după ce zise aste cuvinte, plecă înainte, lăsînd pe țigan înfricoșat în mijlocul drumului.

Se întoarse bietul țigan în pădure după aia, luă craca de o duse acasă, aprinse focul, puse demîncare, dar mîncare fu aia, cu spaima în inimă ? Mai avea el chef de ceva de acum ? Căci se gîdea :

„Ce, e lucru mare tusea ? Cînd cu gîndul nu gîndești, hait ai tușit ; dac-ai tușit de trei ori, mori ; iaca treaba ? Viață-i asta ?“

Se întristase țiganul de nu i se mai ivea zîmbet pe față, și slăbise mai ca un ogar.

Într-o zi plecă avînd treabă la oraș.

Pe drum iaca tuși o dată.

Îi și trecu ca un fier ars prin inimă.

— Țin-tea, Danciule, că ți-a ișit un sufletu, iși zise el oftînd.

Mai merse ce mai merse, hait ! mai tuși o dată.

— Țin-tea, țin-tea, Danciule, ca mai ai numai un sufletu ! zise țiganul galben la față și tremurînd vargă.

Iar cînd tocmai trecea dincolo, la un loc, așa pe la mijlocul drumului, mai tuși o dată, și se și trînti țiganul jos gîndînd c-a murit.

Stătu el acolo cu fața în praf mai multă vreme, pînă iaca se auziră pocnete de bici, și clopoței, și chiote de surugiu. Pasămite un boier trecea într-un poștalion cu patru cai înaintași.

Veneau caii în goană, dar noroc că vizitiul văzu un om jos pe cale și opri caii la vreme.

Socotind că e vreun bețiv căzut, îi strigă :

— Scoală, mă bețivule, de acolo că e calea strîmtă și n-am pe unde da.

Țiganul, aș ! de unde să se scoale.

Numai ridică nițel capul și zice :

— Ce vorbești cu morții, bre, că te-o bate Dumnezeu !

Surugiul dacă auzi așa, nici una nici două, îi trage un sfirc de bici.

Odată sări țiganul în sus țipînd și frecîndu-se de usturime. Apoi se duse la trăsura, scoase căciula, și întreabă pe boier :

— Ce să-ți dau, boierule, să-mi vinzi mie hala dă-nviază morții ?

Dintr-una, dintr-alta, boierul ca să-și facă ris, se vede, căci îi spusese țiganul ce era să facă cu el, porunci surugiului să-i schimbe biciul pe ce avea țiganul în pungă, și plecă.

Ce se gîndise Danciul ?

„Dau ce am hînă în pungă, dar fie ca și caștigul ! Unul să-nviez și-mi scoț paralele ; hăilaltî or fi pa d-asupra... Mi-a pus Dumnezeulea mîna-n cap !“

Urmîndu-și drumul așa, făcînd planuri de bogăție, iacă dă printr-un sat, și, cum se întîmplă, în sat un mort.

Țiganului îi zîmbi mustața.

„Heaca prilejul !“ zise el.

Intră colo țănoș în curte și zise rudelor care plîngeau și se văietau după mort :

— Ce-mi dați, măi, să-nviez pe mortul ?

— Fugi d-aci, balaure, îi răspunse unu, că dau d-ă azvîrlita cu tine ; n-avem noi destule pe cap, mai veniși să ne-ncurci și tu ?

Aș ! țiganul o ținea una că-l înviază.

Bieții oameni văzîndu-l semet, și cum e omul făcut să nădăjduiască, se învoiră să-l îngăduie să încerce. Îl lăsară singur în odaie cu mortul — c-așa ceruse el — și așteptau afară.

Încuie țiganul ușa și începu să dea cu biciul în mort. Aia, mort ca toți morții, de unde să se deștepte ? Se necăjea țiganul, asuda, injura, dădea... geaba ! Țăranii nerăbdători, că prea sta mult, intrară și văzură cum și ce fel.

Ce bătaie mîncă țiganul, vai de mămulica lui, numai el știu.

— Bine, măi haramină, cum să necinstești tu mortul, și dă-i ! În loc să scoți căciula din cap și să te închini și să zici : Dumnezeu să-i ierte păcatele !... Și curgeau palmele și pumnii ca ploaia.

— Lăsați-mă, c-așa oi zice d-aci înainta, lăsați-mă, că m-ați hororît !...

Îl făcură scăpata.

Porni țiganul, cînd se văzu scăpat, de nici sfîntul Ilie nu-l mai prindea și zicea în gînd mereu vorbele ce-l învățaseră oamenii, ca să nu le uite și s-o mai pață și altă dată.

Nu merse mult așa și văzu, pe un loc viran, doi inși tăind un porc.

Cum îi vede, de departe scoate căciula și începe să se închine și să zică :

— Dumnezeu să-i ierte păcatele !... Dumnezeu să-i ierte păcatele !...

Oamenii bănuiră că vrea să-și bată joc de ei.

Mi ți-l luară la palme.

— Ia te uită, mă, stanca naibii, s-a găsit să rîză de oameni ! ziceau ei pe cînd îi cărau.

— Nu rîz, zău nu rîz, așa m-a-nvățat halții să zic !

— Apoi rău te-a învățat ; tu altă dată să nu mai faci așa, ci să zici : „mîncă-l-ați sănătoși, cu nevasta, cu copiii...”

— Hașa oi zice, saracul de mine, numa lăsați-mă.

Îl lăsară oamenii și plecă înainte.

Mai încolo nițel, dădu d-un popă care lepăda în drum niște lături.

Danciul nici nu-l văzu bine și începu :

— Mîncă-le-ai, sănătos, cu nevasta și cu copiii !

Popa îndîrjit, odată se repezi în părul lui :

— Bine, măi țigane, cum să mănînc eu lături cu nevasta și copiii, nu ți-e rușine obrazului să vorbești așa?... Să tot fi scuipat dacă ți-a fost scîrbă, dar să zici așa cuvinte ?

— Las' că scuip al'dată, taica părinteo, scuip, zău, numa iartă-mă !

N-apucă să iasă din sat și dădu cu ochii de două babe, care își căutau în cap.

El începu să le scuipe.

Una dintre babe pune mina pe o prăjină și croiește-l !...

— Cum să ne scuipi tu pe noi, femei bătrîne, dășucheatule ! nu ți-e frică de mînia lui Dumnezeu ? În loc să ne dai frumos bună ziua ca un drumeț cinstit, ori să pui și tu capul ici în poală și să ne rogi să-ți căutăm și ție...

— Hașa am să fac, mătușo, d-acu, sa ma ier-tați.

Era țiganul rupt, vai de capul lui : unde se pipăia îl durea. Abia mai mergea, și mai avea o bucată bunicică pînă la oraș. Dar ce era să facă ? Se ducea înainte că era mai puțin pînă la oraș decît pînă acasă, de s-ar fi întors, și nu-i trecea bietul prin minte că o să mai pată ceva. El, ca să fie cu cugetul curat, ce făgăduia ținea, că era cinstit, săracul. Făgăduise babelor că altă dată o să dea bună ziua și o să puie capul rugîndu-se să-i caute și lui ?... Așa și făcu. Pe un cîmp mai departe de sat, niște ciini se luaseră la bătaie de la un stîrv.

El de colo :

— Bună ziua ! Și bagă și capul rugîndu-se să-l caute în cap.

Cinii cum erau îndîrjiți în bătaie, nu-l văzură dintii, că altminteri poate ar fi fugit ; și, pînă

să bage de seamă, îl scărmănară de cap pe el.

Ajunse la oraș schilodit de nici dracul nu l-ar mai fi cunoscut. Stătu la niște rude pînă se mai vindecă de dureri, și pe urmă o luă spre casă.

Pe drum trebuia să treacă, la un loc, o punte peste o apă adîncă și repede. Ce-i trăsni țiganului prin cap :

„Nu că el mult a umblat, da-n ceafă nu s-a uitat.“

Se rezemă de apărătoarea punții și se înclină, pe spate doar de și-o vedea ceafa, ogîndindu-se în apă.

Da' unde s-o vază ? Dar el nu se lăsa ; pînă ce tot împingîndu-se, se rupse lemnul, fiind putred, și căzu în gîrlă.

Ar mai fi făcut el poate multe boroboațe, săracul, de nu s-ar fi înecat, și mi-ar fi fost povestea mai lungă, dar de !... așa i-a fost scris lui să se sfîrșească, și așa sfîrșii și eu, că minciuni să spui... nu spui să mă tai !

Auzită de la un servitor : Ghiță.

XXII

ȘEARPELE MOȘULUI

A fost odată ca niciodată, a fost un unchiaș ș-o babă. Âst unchiaș și a babă n-aveau nici un copil, ș-ar fi dat, bieții oameni, bieți n-ar fi fost, mult cu multu, să aibă vrun pic de prăsilă ; dar care o fi fost sterp, moșu or baba nu se știe, ci se povestește numai că n-aveau copii, neam. Se tot gîndeau ei să ia vrunu de suflet, dar nu-i prea

trăgea așa, că de !... alta e copilul tău, ș-alta e ăl de suflet. Și toată tinerețea așteptară ăști doi bătrîni, făcînd descîntece, bînd baba zeamă de ierburi, cheltuind moșu bani pe fel de neam de leacuri, dar tot degeaba, c-ajunseseră de parcă erau ninși de bătrîni, și tot fără prăsilă erau.

Dar cît erau de bătrîni, ei tot mai nădăjduiau, tot se mai gîndeau cum ar face să aibă vrun pic de copil, și se hotărîră într-o zi să plece unchiașu p-un drum și mătușa p-altu, și care ce-o întîlni : copil, lighioană, ce-o fi, s-o ia și s-o aducă acasă, că simțeau că mult-mult n-or să mai trăiască și să aibă barim cui lăsa bordeiul ș-ale cîteva părălute agonisite cu munca, într-atîția mari de ani.

Dacă se otărîră, plecară într-o zi, moșu p-o cărare și baba pe alta.

Umblară ei, care încotro, toată ziulica ; baba nu găsi nici picior de viețuitoare, iar moșul, taman spre seară, cînd se întorcea acasă trist și oțerit de necaz că nu găsise nimic, se pomenește că dă de un șearpe cu cap de om, în apropierea unei peșteri.

Șearpele, cum îl văzu, începu să se zvîrcolească, să se încolăcească și să se uite galeș la el ca cum l-ar fi rugat să-l ia. Unchiașul, cum era el de bărbat, că nu știa ce e frica, de el nu se lipise cît trăise, puse mîna pe el și-l luă de-l băgă în traistă, ș-o luă spre casă. Cînd pe-aproape de sat, iacă se-ntîlni cu mătușa.

— Ei, babo, ai găsit ceva ?

— Neam, unchiaș, nici picior de om ori de lighioană n-am întîlnit.

— Eu am găsit.

— Ce ? întrebă baba bucuroasă.

— Ia un șearpe.

— Ad' să-l văz și eu.

— Na... și scuipă-l să nu-l dăochi.

Cînd îl văzu baba, șearpe cu cap de om, și cu ochii mari, și unde-i sticleau colo, scuipă din gros, dar în sîn, și nu de teama dăochiului, ci de frică.

— E-te, mă muirea ! Ce-ai văzut pe dracu, de-ți scuipi așa-n sîn ? c-ai udat cămașa, zise moșul rîzînd.

— O, bate-l-ar pîrdalnicu, că mă speriai, zise baba mai venindu-și la loc din sperietură, ș-apoi, rîzînd și ea ca și moșu de bucurie că găsiseră și ei un copil să-i îngrijească la bătrînețe, o luară spre casă. Cum ajunseră, puseră de mămăligă, mîncară și ei, dădură și șearpelui din destul și se culcară veseli.

Trăi șarpele 15 ani în casa unchiașului și a babei ; iar după ce trecu ăst răstimp, chiar în ziua cînd se împlini se pomeniră bătrînii că-ncepe șarpele să vorbească, și le spuse că era fecior de împărat și că era vrăjit să nu poată vorbi decît tocmai cînd va împlini 15 ani de cînd l-ar fi găsit cineva și l-ar fi luat de suflet, ar d-aci încolo, să mai treacă nouă ani pînă să-și lepede pe fiecare an cite-o piele, c-avea nouă, și tocmai atunci să-și vie la loc în fire, să se facă iar om ca toți oamenii. Bătrînii, vezi bine, se bucurară și se rugau la Dumnezeu sfîntul să-i mai ție să-l vadă și om, că tot șearpe li se urîse ; se făcuse, nene, mare și se îngroșase, iar coada îi era lungă de se speria toată lumea care venea prin bordeiul lor.

În vremea aia se afla vecină cu țara unde trăia moșu cu baba și cu șarpele, o împărăție mare, și împăratul alei împărății avea o fată de se dusesese pomina de frumoasă ce era. Șearpele, cum căpătase graiul la loc, cum trimisese pe unchiaș la împărat cu un plocon și c-o scrisoare.

Împăratul, care auzise de șearpe și știa că era fecior de împărat, i-a primit darul și a poftit pe unchiaș în casă de l-a cinstit frumos ca p-un bătrîn ce era, și l-a întrebat de șearpe cum l-a găsit, și dacă l-a crescut bine.

— De ! măria-ta, după puterile noastre ; din ce-am mîncat noi a mîncat și el, unde-am dormit noi, a dormit și el, zise unchiașul.

— Bine, foarte bine, moșicule, îți mulțumesc eu pentru tată-său, cu care eram bun prieten.

Și dîndu-i și împăratul o scrisoare și daruri pentru șearpe, plecă moșul înapoi.

Cînd se întoarse acasă cu darurile și cu scrisoarea împăratului, șearpele se bucură foarte mult și a doua zi zise unchiașului să-l ducă la locul unde l-a găsit, și-i spuse că dacă va ajunge acolo, să se așeze jos și va vedea un șarpe mare cu un toiag lîngă el și cu un inel în vîrfurile cozii, și șearpele ăla de bucurie cînd o vedea că vine cu dînsul (cu șearpele moșului adică) o să-i zică să ceară ce-o vrea, că-i va da, iar unchiașul să nu ceară alt decît toiagul și inelul.

Așa se și întîmplă, că dacă ajunsese unchiașul cu șearpele acolo, nici n-apucă să se așeze să se mai odihnească și el nițel, și iacă că ieși din peșteră o mulțime nenumărată de șerpi și printre ei se vedea unu mai mare, de parcă era tartorul lor, care cum îl văzu pe unchiaș începu să facă o gălăgie și să urle de gîndea că să ia peștera-n sus, dar aflînd de la șearpele moșului că el era ăl de-l crescuse, îl chemă lîngă el și spre mulțumire îi făgădui orice va cere, iar moșul, după învățul șarpelui, ceru toiagul ce era lîngă dînsul, să se rezeme în el, c-abia poate umbla de bătrîn ce e, și să-i dea și inelul din vîrfurile cozii, să-l ducă mătusei acasă.

Șearpele ăl mare n-a stat împotrivă și i-a dat bucuros ce a cerut, și moșul plecă înapoi spre casă. Iar șearpele, copilul lui, rămase aci să mai petreacă.

După cîtăva vreme, cînd se sătură șearpele de petreceri, prinse de luă cîteva pietre nestemate din peșteră, și se întoarse la bordeiul ălor de-l luase de suflet, la unchiaș și la babă, care trăiau din belșug, că ce gîndea, aia le-aducea toiagul și inelul.

Dacă ajunse șearpele înapoi se bucură și moșul și mătușa peste poate, și mîncară și che-fuiră, iar a doua zi, pînă la ziuă, șearpele spuse moșului să se ducă la împăratul vecin și să-i ceară fata în pețit, pentru el.

Se duse unchiașul, dar împăratul, căruia nu-i prea venea să-și dea fata după un șearpe, măcar că era fecior de împărat ca și el, îi spuse că i-o dă de-o face un pod de fier de la el din palat pînă la bordeiul moșului.

Șearpele a așteptat pînă s-a înopțat bine, și punînd inelul jos și bătînd din toiag, s-a făcut, cît clipești, un pod de nu-i găseai seamăn pe lume de frumos și trainic.

Dacă văzu împăratul așa tot nu se învoi și-l mai puse la o încercare, că adică să facă ș-un pod de argint, tot de la palat la bordeiul moșului, ca să vie el cu trăsura, dar pe alt drum.

Șearpele a pus iar inelul jos și a bătut cu toiagul, și s-a făcut un pod de argint, de sticlea să-ți ia vederile și mai multe nu.)

Împăratul tot gîndea că n-o putea săvirși ce i-a fost poruncit, dar văzînd că ce i-a zis a făcut, s-a întristat, că trebuia să-și dea fata dup-o lighioană spurcată, și temîndu-se și de alți împărați, cari voiau să ia pe fii-sa de nevastă, l-a mai pus la o

încercare : să facă o pereche de case în văzduh, care să se mute după soare, și în locul ălor două poduri de aramă și de argint, să facă unul de aur.

Șearpele, fără greutate, cu ajutorul inelului și al toiagului, îndeplini și astă nouă poruncă, și a doua zi, cînd s-a sculat împăratul din somn, s-a minunat de tot de frumusețea caselor și a podului, că soarele care taman răsărea își resfrîngea razele pe pod și-l făcea peste măsură de frumos și de sclipitor, iar de măiestria cu care era făcut se duse vestea în toată lumea.

Dacă-a văzut așa împăratul a hotărît să i-o dea și să facă nunta. Și se făcu nuntă împărătească d-au ținut chefurile nouă zile și nouă nopți, că curgea vinu-n pahare ca din șipot, iar niște harămîne de țigani zdrăngăneau din dible' de juca toată lumea, și mîncările le căra cu cuptoarele, că era poftit mai tot norodul din împărăție, și toți se mirau de șearpe că-i era capul în palat, iar coada taman la bordeiul unchiașului, dar — ca lumea — se miră ce se miră și-apoi se dădu la mîncare, la băutură și la joc.

Cînd s-a isprăvit nunta, s-a dus șearpele cu nevastă-sa în odaia lor.

Peste noapte, se pomenește mireasa că șearpele se dă d-o parte, își scoate nouă piei după el și rămîne om ca lumea, iar despre ziuă iar le pune pe el și se face iar șearpe la loc. A doua zi, întrebînd împăratul pe fii-sa, ea a răspuns cu atîta cinste și dragoste către șearpe, încît împăratul nu mai putea de bucurie, că el se temea întîi de ginere-său.

Așa trecu o zi, două, nouă, pînă se împlini un an, și dacă împlini un an lepădă șearpele o piele. Fata spuse mării și lui tată-său, și cu toții se sfă-

tuiră ca să rămîie ginerele lor om, să facă un cup-tor și să-l arză cu nouă care de lemne și să arunce noaptea pieile șarpelui să arză. Șearpele a văzut cuptorul, și a întrebat ce face cu el, dar nevastă-sa i-a răspuns că vor să facă pîine de casă. El temîndu-se de ceva, îi spuse să n-o împingă păcatele să-i arză pieile, că s-a isprăvit cu ea, și începu să-i spuie că de-amănuntul tot ce-a pățit și ce are să mai pătimească pînă o rămînea om ; dar nevastă-sa n-a luat în seamă ce i-a spus, și, într-una din nopți, pe cînd dormea el, îi aruncă pieile în foc. Cum le ajunsese vîlvoarea nițel-nițel, pocniră odată pieile de se cutremură palatul din temelii.

Cînd auzi bubuitura, o dată sări șearpele drept în picioare și mirosind a pîrlit, pricepu cam ce se întîmplase, și blestemă așa pe nevastă-sa :

Să umble rătăcind prin toată lumea, avînd în cap o căciulă, iar pe trup veșminte și în picioare opinci, toate de fier, iar împrejurul pîntecului unde începuse să se zămislească copilul, să fie încinsă cu cercuri iar de fier și pînă nu i-or plesni cercurile să nu poată naște, iar pînă nu i-o ieși părul prin căciula de fier, pînă nu i s-or rupe hainele fășii și pînă nu s-or topi opincile, să nu dea de el.

Și zicînd așa, se făcu nevăzut, iar fata împăratului rămase în întunerec.

Trecură cîteva zile la mijloc și fata nemaiputînd răbda de doru bărbatu-său, se hotărî să-și facă toate de fier și să plece în lume, să caute să-l găsească.

Se încercă împăratu și împărăteasa s-o oprească, dar nu fu chip s-o înduplece să rămîie. Dacă văzură așa, îi făcură toate de fier și într-o

zi, pe cînd se revărsau zorile, își luă un toiag tot de fier ca să se apere de lighioane, și plecă lăsîndu-și părinții adînciți în mîhnire.

Umblă ea rătăcind vreme îndelungată, și opin-cile parcă nu umblase de loc cu ele, așa se țineau de bine, dor zgîriate pe ici pe colea.

Într-o zi, fiind ostenită prăpădită, dădu de casele Sfintei Luni ; aci bătînd la poartă îi deschise Sfînta și o primi înăuntru. Sfînta Luni s-a mirat de îmbrăcămintea ei și-a prins de-a întrebato că cum și ce fel. Fata spunîndu-i păsul, sfînta i-a spus că în apropiere se află o gîrlă, și pe marginea gîrlii stă un om care trăiește cu o zîină, și el tot spune într-una c-a fost însurat c-o fată de împărat. Pe fată n-o mai încăpea casa de bucurie.

— El trebuie să fie ! strigă ea.

— Stai de te odihnește noaptea asta aici, îi zise sfînta, și mîine o să-ți dau ceva și-apoi să pleci.

A doua zi, după ce-i dădu Sfînta Luni să mănînce bine, îi dăruie o cloșcă de aur cu puie tot de aur și o învăță că dacă va da de omul ăla, el o să fie culcat și ea să-l ocolească de trei ori, după ce-o pune cloșca lingă el, și să zică :

„Te-am căutat nouă ani fără-ncetare și-acum te găsiu dormind“.

— Dupe aia, zise sfînta, îți va plesni un cerc d-împrejurul pîntecelui și ți se va mișca copilul în tine. Cînd te-i întoarce, vezi să treci iar pe la mine.

Fata mulțumi cu ochii plini de lacrimi de bucurie și plecă.

Ajungînd la gîrlă își găsi bărbatul, făcu cum a fost învățat-o Sfînta Luni, și se întoarce înapoi la sfînta, de unde, dupe ce-și luă ceva merinde, o luă spre casa părintească. Cînd ajunse acasă, to-

iagul i se tocise cam la jumătate și fire de păr începuseră să răsară din căciula de fier.

Dar nu putu sta mult și iar i se făcu dor. Căutară iar părinții s-o ție dar nu putură cu nici un chip.

După umblet îndelungat ajunse la casele Sfintei Vineri, care, dacă îi bătu la poartă, o primi bucuroasă și spunându-i fata păsurile, după ce o ospătă ș-o lăsă să se odihnească, îi dăruî un purcel de aur pe care să-l dea zinei cu care trăia bărbatu-său, ca s-o lase în casă să-l vadă, că nu mai dormea afară, fiind frig.

Ea, sărutînd mîna sfintei, luă purcelul, făcu cum a învățat-o și lăsînd-o zîna în casă, ea iar i-a zis cuvintele :

„Te-am căutat nouă ani fără-ncetare, ș-acum te găsii dormînd“.

Și l-a ocolit de trei ori și i-a plesnit încă un cerc dimprejurul pîntecelui, iar bărbatu-său s-a mișcat în somn.

După aia iar s-a întors acasă la părinții ei, dînd întîi pe la Sfînta Vineri, care îi dădu merinde de drum îndeajuns.

După puțină vreme, iar o apucă dorul de bărbatu-său și iar plecă pe alt drum și dînd de casele Sfintei Simbete, niște case de străluceau de frumusețe și de lumini, că taman era ziua sfintei în ziua aia. Și Sfînta Simbătă o primi tot așa de bucuros ca și alelalte sfinte, ș-o dăruî și dînsa cu doi porumbei tot de aur cu care făcu tot ca cu purcelul, și ajungînd lîngă bărbatu-său și zicînd tot cuvintele alca, plesni și cercul d-al treilea dimprejurul pîntecelui, și bărbatu-său se sculă drept în picioare și îmbrățișînd-o a plecat cu ea înapoi, luînd și darurile sfintelor ce le păstra zîna și lăsînd-o pe biata zîna cu buzele umflate, rîvnitoare și de bărbat și de daruri.

Iar eu isprăvind povestea, încălecai p-o șea și vă spusei dumneavoastră așa ; încălecai p-un fus să fie de minciună cui a spus ; încălecai pe-o lingură scurtă, să nu mai aștepte nimica de la mine cine ascultă, iar descălecînd de după șa, aștept un bacșiș de la cine mi-o da.

*Basmu băsmuit,
Gura i-à trosnit
Și cu lucruri bune
I s-a umplut.*

Povestit de Ion Georgescu din comuna Boțești, județul Dîmbovița

XXIII

FATA CU URECHEA ROȘIE

A fost odată ș-altă dată n-a mai fost, adicătilea, de... împărat o mai fi fost și altă dată, și încă de multe ori, dar împărat să aibă fată așa frumoasă ca ăsta, mai rar.

Și o iubea împăratul și împărăteasa, nevoie mare ; nici n-apuca să vrea ceva și-i și făceau.

Cînd se făcu fata taman bună de măritat, se întîmplă de se bolnăvi, și după ce zăcu vreme îndelungată, muri.

Ce vaiete ! ce chilomane ! ce leșinuri ! să moară și biata împărăteasă și mai multe nu ! Împăratul biet, se mai ținea ; ce-i faci ! cruce de voinic, să-și stoarcă ochii ca muierile, nu mergea, dar numai el știa, săracul, ce era în inima lui.

Pregătiră toate să-i facă înmormîntare vrednică d-o fată de împărat ce era și cînd veni s-o mai sărute o dată, băgă împăratul de seamă că o ureche îi era roșie.

Ce să fie ? Chemă un vraci, și dînsul cînd văzu, zise să n-o mai îngroape, ci s-o ducă în biserică, să puie soldați s-o păzească și să vază ce se întîmplă peste noapte.

Făcu împăratul cum zise vraciul și trimise un soldat.

Stătu soldatul pînă la miezul nopții și se pomeni că se ridică moarta din coșciug, cu un rît ca de porc și vine la el, de-l îmbrucă dintr-o dată.

După aia, moarta se plimbă prin biserică pînă cînd cîntară cocoșii și atunci dete fuga și se culcă iar în coșciug.

Cînd veni împăratul a doua zi să întrebe pe soldat de s-a întîmplat ceva, soldatul ia-l de unde nu e. A doua seară iar trimise unul, și ăsta păți tot ca ăl dintîi ; și așa, trimițînd mereu, pierdu trei mulțime de oștire și tot oștire d-a bună, că nu trimetea d-ăia blegii, ci tot soldați unu și unu.

Veni vremea de trimise și p-un sergent să păzească pe moartă. El cum auzi așa o luă la fugă spre gîrlă, să se înece mai bine decît să-l mînințe moarta. Alergînd el așa, iacă se întîlnește cu un unchiaș, care pasemite era Dumnezeu ; ăst unchiaș îl întrebă că încotro aleargă așa tare ?

— Mă duc să mă înec, moșicule, că mă pune împăratul să păzesc în biserică pe o fată a lui care are pe ucigașu-n ea ; din cîți au păzit-o pîn-acum, n-a scăpat nici unul cu viață, pe toți i-a mîncat și acum mi-a venit și rîndul meu.

Dacă auzi așa, moșul îl povățui să nu se ducă să se înece, ci să se întoarcă înapoi și să ia un sac cu nuci și unu cu mere și să se ducă în bi-

serică, să le risipească pe lespezi, iar el să se așeze în strana din dreapta și să nu se miște nicidecum.

Sergentul ascultă pe unchiaș și făcu cum i-a zis, adică risipi pe lespezi merele și nucile ce adusesese cu el și se așeză în strană. Când, peste noapte, ce să vezi ! Unde se pomenește că se scoală moarta învățată să mănince carne de om și începe să strige :

— Unde ești să te mănînc ? Unde ești să te mănînc ?

Iar nerăspunzînd nimeni și dînd de nuci și de mere, începu să mănînce din ele. Minca ea ce mîncă și iar începu să strige :

— Unde ești să te mănînc ? Unde ești să te mănînc ?

Și începu să se plimbe prin biserică. Umblînd ea așa, dete peste sergent în strană și se repezi spre el să-l înghiță, dar nu se putu apropia; se căzni ea, se învîrți, se suci, de loc... nu-l putea ajunge cu un tăiș de cuțit și cîntînd cocoșii dete fuga de se așeză în coșciug.

Cum se făcu ziuă, trimise împăratul să vază ce s-a făcut cu sergentul ; oamenii de veniră îl găsiră mai mort de frică, încît nu putea nici vorbi, și-l scoaseră afară de-l duseră înaintea împăratului.

Acesta îl întrebă ce-a văzut, dar el n-a vrut să spuie. Atunci împăratul, mîniat de nesupunerea lui, l-a orînduit tot pe el să păzească și în noaptea aia.

Cum auzi el așa, iar fugi cu gînd să se omoare singur, atît era de îngrozit, dar pe drum întîlni iarăși pe unchiașul cu care se mai întîlnise în ziua trecută, care auzînd că se ducea iar să se omoare, îl sfătui să ia iar doi saci de nuci și doi de pere și să facă tot ca în noaptea trecută, dar să se așeze în clopotniță.

Așa și făcu, și peste noapte, tot pe vremea aia se pomeni că se scoală moarta, și după ce strigă de două ori : „Unde ești să te mănînc ?“ începu să mănînce nuci și pere, dar nu trecu mult și lăsă nucile și iar strigă : „Unde ești să te mănînc ?“ Și începînd a căuta se sui în clopotniță, unde dete peste el și se repezi să-l îmbuce, dar nu putut să se apropie de el, că locul unde sta el era sfînt ; văzînd ea că nu-i poate face de cap luă o mină de fin, puse pe el și-i dete foc, dar focul nu se apropia de el nicidecum, și cîntînd cocoșii, moarta dete fuga de se așeză în coșciug și așa scăpă sergentul și acum de moarte.

A doua zi, întrebîndu-l împăratul ce-a văzut, el iar n-a vrut să spuie și împăratul, supărat de îndărătnicia lui, îl orîndui și în a treia noapte să păzească tot el în biserică.

El, dacă auzi așa, iar cătă să se omoare, dar norocu lui că-i ieși iar unchiașul înainte și-l opri zicîndu-i să ia trei saci de prune și trei de nuci și să-i risipească prin biserică, iar el să se așeze pe prastol și să nu se miște nicidecum.

Cum îl învăță unchiașul așa făcu și șezu pe prastol pînă la miezul nopții, cînd se pomeni că iar se scoală moarta și strigă : „Unde ești să te mănînc ?“ Dar nu se putu apropia de el cu un tăiș de cuțit. Atunci ea se prefăcu că e muma sergentului și-i zise :

— Aide, maică, acasă că mi-a dat împăratul hîrtie cum că te sloboade să-ți vezi de treabă... Dar el nici nu se mișcă. Și venind vremea cîntară cocoșii, iar ea alergînd să se arunce în coșciug nu putu ajunge pînă acolo și căzu jos... Cînd căzu, pocni ceva tare, de asurzi pe sergent și se făcu o pu-toare să te fi ascuns în gaură de șarpe numai să

nu miroși, dar sergentul sta nemișcat, cum îl învățase moșul și văzu cum ieși diavolu din ea.

După ce se potoli putoarea, ea se sculă de jos și se rugă de flăcău să se dea și el jos de pe prastol, dar el nu se mișca. Îl mai ruga ca să vie, că a ieșit diavolul din ea, și că o să-l ia de bărbat, dar văzînd că nu se mișcă începu să se închine și să sărute icoanele.

Atunci sergentul, cînd văzu așa, se dete jos, dar nu vorbi pînă la ziuă deloc.

La ziuă, cînd veniră oamenii trimiși de împărat să vadă ce s-a mai întîmplat, îl vede sărutîndu-se cu fata în pragul bisericii; atunci ei se speriară și dădură fugă la împărat să spuie ce au văzut. Împăratul porunci armatei să vie să dea foc bisericii, și el plecă înainte să vadă și el; dar văzîndu-i p-amîndoi vorbind în tînda bisericii, îi luă și-i duse acasă de-i cumună p-amîndoi și le-a dat și o jumătate de împărăție.

Auzit de la Ion Olteanu din Ardeal.

XXIV

PICI RAMURĂ DIN NUC

A fost într-o vreme, de mult, pe cînd se potcovea puricele cu cîte 99 de oca de fier și cu cîte 99 de oca de oțel la un picior, și zbura în slava cerului și se lăsa pe foaia teiului [...], și se lăsa pe foaia lipanului [...]; d-atunci și nici d-atunci, că e mai dincoace cu vro trei conace, de cînd își ungea fetele fetele și flăcăii mustățile... a fost un împărat mare, dar prea mare, foarte mare; și ăst îm-

părat avea trei fete. Două erau zănatice rău ; dar a mai mică minunea lui Dumnezeu, așa era de bună și de milostivă și mai cu prisos cu minte. Să se gîndească ea la fel de fel de drăcii, ca alelalte fete?... or să cate cu jînd la flăcăii ai chipeși, cum făceau surorile ei ale mai mari?... ferit-a Ăl-de-sus ! Gîndul ei, măcar că era fată de împărat, era la bucătărie, la curățenia casei, în isprăvit la ale căsnicieii, d-aia și împăratul o iubea mai mult, și tot d-aia surorile ei o urau, de-ar fi fost în stare s-o spînzure.

Într-o zi, sta împăratul pe tron și ținea sfat cu sfetnicii săi, cînd se pomeni că intră un om în camera de sfat strigînd:

— Măria-ta, a intrat vrăjmașul dinspre soare-apune și ne pustiește ogoarele, ne batjocorește femeile, ne ucide copilașii... vai de mama noastră... sări cu oastea, măria-ta !...

Bietul împărat, bătrîn cum era, de unde se gîndea și el să se mai odihnească, puse de strînse oaste mare, că era puternic vrăjmașul, și hotări că în trei zile să și pornească.

Peste trei zile încălică împăratul pe calul lui ăl credincios și care, măcar că era bătrîn, făcea treabă ca și unul tînăr, că în multe războaie fuseseră amîndoi, și porniră, împăratul fiind în fruntea oastei ; iar treburile împărăției rămaseră în grija vizirului.

Împăratul plecase de vro cîteva zile... era o căldură de innădușeai în apă ; fetele împăratului stăteau într-un pridvor, care da în grădina a frumoasă și plină de flori mirositoare ce erau în dosul palatului, că acolo veneau de coseau, or torceau, cînd le prididea căldura.

Nu știu cum, nu știu ce fel, se întîmplă de căzu jos fusu pe care torcea fata a mare a împăratului,

și ei fiindu-i lene să se coboare pînă jos, rugă pe vizir, care taman trecea pe acolo, să i-l dea.

— Ți l-oi da, de mă-i săruta, zise vizirul.

— Ai că te sărut răspunse fata.

Iar vizirul aducînd fusul, îl sărută fata.

Nu trecu mult și iacă căzu și fusul alei mai mijlocii.

Vizirul să tot primba prin grădină.

— Vizire, zise ea cu glas miorlăit, fă bine de-mi dă fusu-ăla de jos...

— Ți l-oi da, de mă-i săruta.

— Ai că te sărut, răspunse fata.

Și cînd îi aduse vizirul fusul, ea îl sărută.

Nu știu cum se întîmplă și iacă căzu și fusul fetei celei mai mici jos.

— Vizire, zise dînsa, dă-mi fusul de jos.

— De mă-i săruta, ți l-oi da, răspunse vizirul învățat rău de alelalte fețe.

— Ba mai bine te-oi scuipa, decît te-oi săruta ! zise necăjită fata a mică. Și se coborî repede jos, își luă singură fusul și începu să toarcă înainte.

Surorile ei, cînd auziră așa, las' că și de necaz, de ce să fie ea mai înțeleaptă decît ele, dar și de frică ca să nu le spuie tatălui lor, cînd s-o întoarce de la război, prinseră și mai mare necaz pe dînsa și hotărîră să-i facă de cap.

Așa într-o zi fiind ele cu toatele în grădină și fiindu-i sete surorîi lor a mai mică, ceru nițică apă ; cum auzi așa, fata a mai mare se repezi singură de i-aduse într-o cană apă de la izvorul care curgea limpede ca lacrima prin fundul grădinii.

Fata a mică se miră de atîta grabă ce avu-se soră-sa ca să o slujească, dar nu se gîndi mai departe și bău, după ce-i mulțumi.

Pasămite soră-sa a mare nu se dusesese să-i aducă apă ca să-i facă un bine, ci fiindcă găsise prilej

să-și scoată necazul care o muncea și pe ea și pe sora a mijlocie, de era o vreme ; dînsa găsisese un pui de șarpe prin iarbă și-l pusese în cană, iar cînd a băut soră-sa a mică apa, fără să știe, a înghițit și puiul de șarpe pe care-l aruncase acolo surora ei.

Nu trecu mult și simți fata a mică a împăratului că se mișcă ceva în pîntece.

— Ce să fie ? se gîndi ea, dar nu-și putea da cu socoteala.

Ba peste vro două zile se pomeni că începe să i se umple pîntecele.

C-o fi glumă, că ce-o fi, puiul de șarpe creștea și burta fetii se mărea mereu.

Surorile băgau de seamă și se bucurau între sine, dar tăceau.

Într-o zi, nemaiputînd răbda, fata le spuse pricina.

— Vai, că ești borțoasă ?

— De unde, păcatele mele ?...

— Ce mai tura-vura, nu vezi că crește copilu-n tine ? Nu te mai prefăce...

Fata se jură că nu știe nimic, și începu să plîngă de obidă de ți se rupea inima ; dar surorile ei neînduplecate îi trîntiră niște cercuri împrejurul pîntecelui și o azvîrliră într-un beci întunecos, umed și plin de mucegai, zicîndu-i :

— Aici ai să stai pînă o veni tata de la război, ca să te judece el.

Trecuseră vro două luni de cînd sta fata a mică a împăratului cercuită și zăvorîtă în beci, și nu-i dădeau surorile decît pîine uscată și apă.

Într-o zi se auziră surle în depărtare.

Toată lumea furnica prin oraș.

Ăi mai mulți nu-și dădeau cu gîndirea că ce era.

— Ce să fie surlele alea, măi neică ? întrebă un țaran p-un tîrgoveț.

— Vine împăratul de la bătaie.

— Ce mîndrețe de viers !... Te mira-te de n-o fi biruit pe vrăjmaș.

— Ce stai de vorbești ? Păi ăsta e-mpărat, nu glumă ; alal de așa viteaz, un' să duce, bate.

— Mare ți-e minunea, Doamne !... e-te uită mîndrețe de straie pe soldați ! zicea altu, un cioban tînăr.

— Ci ca taci, mă prisleo, și-ți scoate căciula, că trece-mpăratul, zise baciul care era cu el.

— Ilii !... mamă ! Ce mîndrețe ! Îți ia luminile, zise ciobanul scărpinîndu-se în cap.

Iar strigătele de : „Să trăiască măria-sa !“ nu se mai conteneau.

Împăratul cu părul și cu barba albă, călare tot pe calul lui ăl bătrîn, mulțumea blînd în toate părțile.

Cum ajunsese împăratul acasă, îi săriră fetele ale mari de git ; el le sărută plîngînd de bucurie.

— Dar unde vă e sora ? întrebă el văzînd că fiica sa a mai mică lipsea.

Fetele tăcură din gură.

— Or a murit ? strigă împăratul și se făcu galben ca turta de ceară.

— Mai bine ar fi murit ! ziseră amîndouă fetele într-un glas și făcîndu-se a plînge.

— Cum ? de ce ?

Și istorisiră fetele cum că s-au pomenit că se îngreunează și ca să nu o vază și lumea, și cu chipul ăsta să se facă împăratul de ocară, i-au pus cercuri împrejurul pîntecelui și au ascuns-o.

Împăratul se făcu de parcă era mort.

— Aduce-ți-o-n fața mea, zise el cu glas slăbit.

Biata fată fu adusă în fața tatălui său ; se făcuse urîță, slabă, părul îi crescuse ca la o pădureancă, unghiile ca de cal, și neagră, murdară și pe d-asu-

pra și cu burta mare și pusă în cercuri, dar cu ochii căta drept în ochii lui tat-său, nu-i pleca nici-decum, că omul nevinovat ține capul sus și înfruntă uitătura oricui.

Împăratul, când o văzu în așa hal, nici nu mai vru s-o asculte să zică și ea ceva, ca să se dezvinovătească...

— Duceți-o, duceți-o mai curînd d-aci, să n-o văz în ochi.

Biată fată începu să plîngă, să se roage s-o asculte... aș ! de unde ? că cum era împăratul de îndîrjit și cum îi dădea și fetele alelalte ghies, nu se înduplecă nicidecum.

Iar fata fu aruncată iar în beciul întunecos.

A doua zi, abia se luminase de ziuă, veni în beci, unde era fata împăratului închisă, un țigan, slugă, cu poruncă de la împărat ca s-o ia și s-o ducă s-o prăpădească ; iar ca semn cum că s-a supus, să-i aducă ochii și vârful limbii.

Plîns ce plîns biata fată cînd auzi așa, n-o mai fi plîns om de la făptura lumii !... Ea se știa, biet, nevinovată. Dar ce-i faci poruncii împărătești ?... că nu e chip nici să circnești.

— Du-te de-i spune tatii, zise ea, să mă îngăduiască să-i spui numai două vorbe.

Țiganul, săracul, om de omenie, se duse, că el o iubea, era de e vreme la curtea împăratului, și ținuse pe fată și în brațe cînd era mică și căzu în genuchi înaintea împăratului, și sărutîndu-i tîmplele îi spuse rugăciunea fetei ; dar împăratul rămase neînduplecat.

Atunci țiganul văzînd că nu poate face nimic spre ajutorarea bietii fete se întoarse în beci și-i spuse că împăratul e neîmblînzit, și că i-a zis să facă ce i s-a fost poruncit.

Fata, dacă văzu că nu mai e nici o scăpare și că degeaba nădăjduia dreptate, se supuse și plecă cu țiganul.

Cînd ajunse la poartă fata, și pe cînd era să iasă, se întoarse cu ochii înapoi și blestemă așa :

— Să dea Dumnezeu, tată, să-ți răsară din burtă un nuc și să crească pe toată ziua, și pînă n-oi veni eu să nu te tămăduiești !

Apoi plecă cu țiganul după ea.

Pe drum, băgă fata de seamă că se luase după ei un cățel și zise țiganului :

— Ioane, de ce vrei să mă omori, că nu ți-am făcut nici un rău ?

— Ferească Dumnezeu, nu mi-ai făcut, mări-ta ! dar ce să fac ? că mi-a zis împăratul că unde-mi stau picioarele mi-o sta și capul de nu m-oi supune, și am o spuză de copii și toți mărunți, și muiere... rămîn pe drumuri, vai de mama lor...

— Dar de ce nu omori cățelul ăsta, să-i iei limba și ochii... tata n-o să cunoască.

Se gîndi țiganul și văzu că se putea, că ochiul tot ochi, din limbă tăia numai virful...

— Du-te cu Dumnezeu, mări-ta, și-acu ce-o fi, o fi !...

Fata plecă mulțumindu-i, iar el ucise cîinele, îi tăie limba, îi scoase ochii și-i duse la împăratul, care nici nu se uită la ei de scîrbă.

Fata o luă înainte prin pădure. Era un ger de îngheța măruntaiele în om, și biata fată tremura vargă, că nu era îmbrăcată gros... n-o ducea la moarte, cînd a plecat de-acasă ? ce să-și mai ia veșminte ? Plecase cum fusese, și sufla un vînt prin pădure, de-ți îngheța măduva-n oase... Mai alergă fata să se încălzească, dar aș ! se încuibase frigu-n ca ca boala în omul sănătos ; taman și ea vîzînd

că nu e scăpare, se hotărî să se așeze jos și să aștepte moartea acolo, că nu mai putea, cînd auzi în apropiere un lătrat de cîine. Nădejdea îi mai dădu putere și o luă alergînd într-acolo, dar nu alergă mult, că alunecă și căzu. Dacă căzu, înghețată și prăpădită cum era, nu se mai putu scula și amorți acolo.

Norocu ei, că cum căzu, căzu aproape de o colibă și cîinii de-i auzise ea, mirosind urmă străină, se strînseseră împrejurul ei și începură să latre. Și lătrară pînă ieși un om din colibă să vadă ce e.

Cînd o văzu, omul — un tînăr zdravăn — o luă în brațe și o băgă înăuntru.

Pasămite aci era o tîrlă și omul era cioban ; în colibă mai erau încă trei.

Cum o aduse înăuntru, o așeză lingă vatră, mai puse așchii în foc și începu s-o frece pe trup să se mai dezmoștească. Ailalți ciobani stăteau împrejurul focului de-și dogoreau mîinile înfășurați în ghebe și cu căciulile pe urechi, povesteau basme, iar afară viscolea și crivățul fluiera printre trestiile de pe acoperișul bordeiului, de gîndea că ha-ha-ha ! să dea năvală pe dedesupt și să-l zboare cît colo.

Cînd văzură ciobanii fata, se sculară în sus și dădură cu toți ajutor ălui de o adusesese.

— Mă, săraca ! te uită : e și borțoasă după altele toate, zise unu.

— Da, mă ; și căci n-avea o scurteică pe ea... o găsii amorțită colea alături cu tîrla, o lătra cîinii, zise ăl ce o adusesese și pe care-l chema Gheorghe.

— Cin' să fie, baciule ?

— Da eu știu ? asta e fată de neam, te uită mîini la ea, parcă le-a spălat tot în lapte, și chip ca de inger.

— Că albă e, zău, și frumoasă ! e-te păr ca al Ileanii Cosinzeani din poveste.

— Te mira-te de n-o fi vro fată de-mpărat ră-tăcită.

Cînd vorbeau ei așa, iaca deschise fata ochii, do-gorită de focul de pe vatră, și grăi cu glas slab :

— Mi-e frig...

— Ce stai, mă Barbule, zise baciul către unu din ciobani, ad' gheb-aia-ncoa... Dă și plosca să tragă o dușcă de rachiu, să-și mai vie-n fire.

O îngrijiră bietii ciobani ca pe-o soră și în-călzindu-se, se dezmetici fata.

Cum o văzu dezmeticită, o întrebă baciul că cum și ce fel și ce i s-a întîmplat...

Iar fata povesti din fir pînă-n ată toată țirete-nia.

— Iiii ! fata mea ! nu ești borțoasă ; eu îți știu leacul, d-o fi ce gîndesc eu... Barbule, fă dă adu gălețile alea cu laptele dă-l mulserăm aseară... Mă, adu și țidilele să-l strecurăm... Tu, Stanciule, ad' căldarea a mare... Așchii, Gheorghe, așchii me-reu și pune crăcanele pe foc. Așa... Toarnă laptele în căldare... Acu, fata mea, dezbracă-te... Ia ieșiți, flăcăi afară, că i-o fi venind fetii peste mînă... Dez-bracă-te, taică, nu-ți fie rușine... că și eu am fete mari... ai, că mă uit încolo... ia de te învelește cu gheba pîn' la briu... Ci ai, nene, ce stai de te gîn-dești ? Nu vrei să te scap ? Ia briu-ăla și încinge-te mai în jos de buric... așa... acu strînge bine, și te pleacă colea pe căldare... cască gura mare...

Fata făcu cum îi zise moșul, se plecă d-asupra căldării în care fierbea laptele în colcote, și cînd să te scobești într-un dinte, simți fata mișcîndu-i-se ceva în pîntece și suindu-i-se pe gîtlej în sus, și pîn' să sughiță, ait ! ieși coșcogeamite mătăhala neagră de șarpe și căzu în căldare de se opări.

— Hei ! fata moșului, văzuși ce știe bătrinu ?... Eu mă temeam c-o fi șarpe... ce m-am gândit ? să-ncerc și, văz Doamne, așa a fost.

Ce sărutări de mâini, ce să-i sară moșului de gît... De vorbit, nici cît, dor că nu plîngea de bucurie...

— Gheorghe, Barbule, Stanciule, veniți, măi de luați căldarea și dați laptele la cîini.

Flăcăii veniră și se minunară și ei de așa mărime de șarpe, că era gros ca pe mîna și lung să-ți fi coprins de trei ori trupul.

După ce dădură băieții căldarea afară și se înturnară în bordei, zise moșul :

— Care aveți, măi, niscaiva straie, să îmbrăcăm fata asta, că i-a fi frig ?

— Ce, să mă-mbrac bărbătește ? întrebă fata.

— Da' ce, or nu vrei ?... Măre, ce-i folosi că-i fi muiereste și-i dîrdii de frig ?... Bărbătește, muiereste, cald să-ți fie ; nu vezi ce ger e ?... înghiață mucii-n nasu rumânului.

Gheorghe, feciorul baciului, se repezi să-i dea el :

— Să-i dai p-ale mele, că eu oi mai umbla cu alea de le lepădai.

Și se dezbracă de se îmbracă fata cu hainele lui. Cum o văzu moșul :

— Măi, da mîndră ai fost, nene !... să te uiți în razele soarelui și la ea ba ; parcă e luceafăr între stele... Ai, că vă făcui stele, nu vă mai pasă, zise el uitîndu-se la ciobani... Ce ? or v-o fi necaz ? Păi nu vă uitați, măi ?... miini ca de zîină... curat de zîină ; chip de Ileană, soare, nu altceva ; sînul ei taman ca luna a plină ; d-apoi părul ?... parcă e raze de soare... ochii ? ce e mura pe lingă ei ? parigorie, nimica toată ; s-o sorbi într-o lingură și mai multe nu ; halal d-asa fată !... Vin să te sărut,

fata moșicului că doar d-oi mai întineri cu vro câțiva mari de ani !

Viața ce duse fata împăratului în tîrla baciului... parcă sta în rai nu altceva...

Dimineăta pleca cu ăilalți băieți cu oile, și seara, cînd se întorcea, mînca, și după ce mulgea oile asculta la poveștile ciobanilor.

Și poveștile ca poveștile, dar nu trecu mult și se îndrăgostiră fata cu Gheorghe al baciului.

Să fi văzut dragoste !... Măre, o mai fi fost dragoste, dar și ca a lor ! Băiatul deștept, frumos, muncitor, zdravăn ; fata p-așisderea ; zi-i pereche potrivită și las-o !

Se înemerea cîteodată de plecau ciobanii, care la tîrg, care la curtea ciocoiului ; baciul rămînea la tîrlă și plecau cu oile numai Gheorghe cu iubita lui, fata împăratului. Atunci să fi fost p-aproape și să fi văzut !... Pe pajiște pășteau oile, lăsate în grija lătracilor și a ălui măgar urecheat ; altele se odihneau la umbra vreunui copaciu stufos, iar ei într-un stufiș de unde puteau vedea oile, — că nu le lăsau așa singure ; se dădeau dragostei cu totul : își spuneau fel de fel de vorbe de parcă erau unse cu miere, așa erau de dulci, ba se și sărutau cîteodată, și soarele de răsărea, văzîndu-i, umbla încet-încet de părea că uită și să se ridice pe cer privind la ei, iar prinprejurul lor cîntau păsărelile niște viersuri de rămînei în loc... Așa se legă o dragoste între ei de greu s-ar mai fi putut dezlega.

Acum să-i lăsăm pe ei îndrăgostiți gata, și să vedem pe la curtea împăratului ce mai e.

După ce plecase fata cu țiganul, cum ieșise din curte, se pomenise împăratul că nu i-e bine ; puse

el de-l trase, mai bău rachiu cu piper, că gîndea c-o fi răcit, dar aş ! îl durea la inimă grozav. Noaptea nu aţipi nici cît dai într-un amnar. Cînd se sculă dimineata şi se pipăi, se pomeni că-i crescuse ceva în burtă : se uită... ce să vezi ? Îl ajunsese blestemul fetei : răsărise un nuc care pînă seara crescuse de vro şchioapă.

A doua zi, toate babele, toţi vracii din împărăţie fură chemaţi să vază, n-or putea face ceva ?... Aş ! să-i taie, să-i belească, nu ştiau deloc şi nucul creştea, creştea mereu.

Azi aşa, miine aşa, se făcuse cogeamite pomu, şi pe împărat îl durea, vai de mama lui, de-i scăpărau ochii.

Trecu preţ ca la o lună şi nucul n-o mai conţinea din crescut. Ai de prinprejurul împăratului văzînd că-l doare peste poate şi că nu e nădejde de tămăduit, se gîndiră să-i spuie cîte-o poveste, că doar ascultînd i-o mai trece durerea, şi drept, o nemeriră : cît asculta, mai uita durerile, dar cînd se isprăvea povestea, iar începeau, mai cumplite.

Ei, da' toată ziua poveşti, de unde ? că din sac să le fi scos şi tot se sfîrşeau. Isprăviră curtenii poveştile ce ştiau, chemară şi slugile şi isprăviră şi ele.

Într-un sfîrşit se gîndi un sfetnic să aducă în toate zilele cîte un cioban, ca unii ce ştiu ale mai multe şi mai frumoase poveşti. Cum zise, aşa făcu.

Deveni vremea de ajunsese trimisul de la împărăţie şi la tirla baciului, unde era fata împăratului şi le spuse cum că să vie la palat.

— Du-te, tu, Gheorghe, de spune, ş-apoi cînd te-i întoarce ne-om duce şi noi, că n-om lăsa oile singure, în paza lupului.

Fata împăratului nu, că să meargă şi ea.

— Ia-o și pe ea, Gheorghe, zise baciul. Și plecară amîndoi.

Cum ajunseră la curtea împărătească, îi aduseră p-amîndoi înaintea împăratului și începu Gheorghe să spuie o poveste frumoasă, care cît ținu mai-mai ațipiră durerile împăratului puținel. Dar povestea se sfîrși și durerile iar apucară pe bietul bolnav.

— Ia spune și tu, măi ciobănaș, o poveste, ce stai stîrcit ca un arici, acolo ?

— Păi de un' să știu eu?

— Ce, nu știi nici una ?

— Ba știu una, nu e vorbă, dar n-o pot spune, că n-am darul graiului.

— Spune cum poți...

Și începu fata :

— A fost odată un împărat mare, dar mare, foarte mare, *pici ramură din nuc* ; și împăratu ăsta avea trei fete, *pici ramură din nuc* ; fetele ale mai mari prinseseră pică pe a mai mică, că era mai cu minte, și n-a vrut să sărute ca ele pe vizir, cînd le-a dat fusul, de le căzuse torcînd, *pici ramură din nuc* ; și într-o zi i-a dat d-a înghițit într-o cană cu apă un șarpe, *pici ramură din nuc* ; șarpele a crescut în burta fetii și ele au zis că e borțoasă, *pici ramură din nuc* ; și au încins-o cu cercuri și au aruncat-o în beci întunecos, *pici ramură din nuc* ; cînd a venit împăratu de la bătaie și a văzut așa, a crezut spusele surorilor : că e borțoasă, *pici ramură din nuc* ; și a trimis s-o omoare, *pici ramură din nuc*...

Și așa spuse fata tot, din fir pînă-n ață : cum a lăsat-o țiganu, cum a scăpat-o baciul de șarpele din burtă, cum a trăit apoi cu ciobanii... și cum zicea : „*pici ramură din nuc*“, pica cîte o ramură din nucul de crescuse din burta împăratului, pînă picară toate, și cînd isprăvi ea povestea, căzu și

trunchiul și se făcu împăratul sănătos, sări din pat ca cum nici usturoi nu mîncase, nici gura-i putea, o sărută rugînd-o să-l ierte c-a făcut nedreptate, și osîndi pe ale două surori să fie legate de coadele a doi cai nenvățați, împreună cu doi saci de nuci. Se rugă fata a mică să le ierte, că era blindă din fire, dar împăratul nu o ascultă și porunci să se facă astfel, iar cînd începură caii să fugă și să le dea cu capul pe pietre, se rupse și fundul sacilor cu nuci, și unde pica nuca pica și bucățica ; iar pe fata a mică o mărită cu Gheorghe, care o scăpase și cu care se iubea, și trăiră în pace stăpînind jumătate din împărăție ; iar cînd muri împăratul, că om era, nu era să trăiască cît lumea, muri împăcat în mijlocul copiilor și nepoților săi iubiți.

Auzit de la mama.

XXV

SĂRACUL ȘI DRACUL

A fost odată un om care, fiind bogat, se tot ruga lui Dumnezeu să-i dea și lui un copil, doi, să aibă de ce se bucura, că bogăția fără mulțumire sufletească la ce mi-e bună ? Dar multă vreme s-a rugat în zadar. În vremea asta, omului i s-a întîmplat d-a căzut pe capul lui o pacoste, mai peste cîteva zile alta, și a mai venit una, pînă — ce mai vorbă lungă ? — a ajuns în sapă de lemn.

Acum sărăcia ca sărăcia, c-ar mai fi pus și el mîna și ar fi ajutat pe unul, pe altul, or ar fi murit și de foame n-ar fi murit el, dar vezi dumneata

cînd cade necazul pe rumân... el sărăcea de-o parte și nevasta începuse a-i face la copii pe de alta. Ba ce, că-i făcea și gemeni, pînă se pomeni omul în cinci ani cu șapte copii.

Ei, ce te faci, vere ? cu ce ții tu nouă suflete ?... că guri sînt alea și trupuri să hrănești și să îmbraci. Muncea omul, muncea din greu, dar să dea de căpătii, de fel. Se chinuia, bietul, se înnădușea... degeaba !

Ce să facă el că n-o mai putea duce nici c-un chip ?

Auzise că într-o baltă, mai încolo de capătul satului, sta dracul cu casa, și ce rumân trecea pe acolo nu scăpa să nu pață cîte una boacăna : unuia îi orbea vita, altul pierdea jocul, pe altul îl trîntea calul de-l schilodea, și altele d-astea... că dracul ce treabă are alta decît să-și vîre coada pe ici și pe colea ca să pață oamenii cîte rele toate ?

Ce se gîndi rumânul ? „Ori rămii schilod, ori păcălesc pe dracu și mă îmbogățesc“. Că vezi că avea el în gînd ce avea.

Luă în dășagă un ghem de sfoară groasă și făcu un țaruș ascuțit și plecă.

Cum ajunse la baltă, băgă capul sfoarei pe țaruș, bătu țarușul în pămînt, desfăcu ghemul și începu a se face că măsoară cu sfoara, cîntînd și chiuînd.

Auzind dracu gălăgie, ieși să vadă ce e. Dădu de rumân măsurînd.

— Dar ce faci acolo, mă ? l-a întrebat Dracul.

Rumânul se uită la el așa pe sub sprinceană și-i zise :

— Da' ce zor ai tu ?

— Am, că acilea stau.

— Apoi, dacă vrei să știi, iacă : măsoar locul să zidesc o biserică să fie pomană morților.

— Să nu te-mpingă păcatele să faci așa lucru aici, că te-am prăpădit ; aide, ia-ți catrafusele și pleacă, or te fac de-ți trece poftă de toate.

— Mai încet, măi drace, nu te face al dracului, c-acu' fac o cruce și te duci opt și cu o brinzii nouă, pînă-n fundul iadului.

Văzînd dracu că cu ăsta n-o nemerește cu răul, o lăsă mai domol.

— De ce nu faci mai încolo ce vrei să faci ?... Ce zor ai să faci tocmai aici ?

— Iac-așa, să fie lîngă baltă, să aibă popa de un' să ia apă cînd botează.

Și rumânul se făcu că începe iar să măsoare.

— Știi ce, mă ? zise dracu, crezînd că nu e glumă, eu îți dau voie să faci aici ce vrei tu să faci, dar să te prinzi și tu a împlini trei lucruri ce-ți voi zice eu, și pe urmă, de l-ei face să fie locul al tău.

— Ce să fac ?

— Întîi, uite vezi tu calu-ăla de colo ?

— Ei...

— Să-l duci în spinare pînă ai ocoli de trei ori lacul.

— Da', tu poți ?

— Poci.

— Ia să te văz.

Luă dracu calul și-l puse pe spate și ocoli lacul ca și cum n-ar fi avut nimic în spinare.

— Aoleo, zise rumânul cînd se opri dracu, ce, tu ai fi zicînd că ai făcut pricopseală mare, ai ?

— Ei, fă și tu ca mine.

— Ce ca tine ? că eu fac altfel, mai abitir... Tu l-ai luat în spinare ; să ți-l iau eu numai între picioare, mă, să vezi.

Și o dată se repezi călare pe cal ; îi dădu două călcâie în burtă și tot în goana calului ocoli de trei ori lacul și sări lângă drac.

Dracu se vede că nu mai văzuse om călare, or că erau dracii proști pe vremea aia, că rămase cu gura căscată.

— Ei, ce zici ? întrebă rumânul.

— Ce să zic ?... aici ai câștigat.

— Ei, alta, ce să mai fac ?

— Vino-ncoa cu mine.

Îl duse dracul la un puț lângă care se afla un burduf de vită, dar nu de vită pămînteană, că era mai mare încă de două ori cît burduful de bivoli.

— Uite, zise dracul, să încarci burduful ăsta de trei ori și să duci apă cu el să uzi florile din grădina casei mele.

Și dracul luă burduful plin cu apă și-l ridică c-o mîină în sus.

— Ai nițică frînghie ș-o lopată ?

— Am.

— Dă-le-ncoa.

Îi dădu dracu ce ceru, și rumânul se puse să facă o groapă împrejurul puțului.

— Da' ce faci ?

— Ce să fac ? găuresc pînă sub fundul puțului, îl leg bine cu frînghia, îl scoț de-l duc în spinare la grădină ca să nu mă ostenesc de trei ori, și ca să-ți vie și ție mai la îndemîină la udat.

Dracul neavînd gust să-și mute puțul din loc, zise :

— Ei, las-o p-asta, c-am vrut numai să te-ncerc așa ; văz eu că poți. Acum să mai faci p-a treia. Să arunci buzduganu ăsta de fier în sus, să vedem vine mai încet decît cînd îl azvîrl eu, că la mine se întoarce tocmai seara de-l azvîrl dimineața.

Buzduganul dracului era ușor la coadă, dar capul era de mii de oca. De coadă îl putea ridica ș-un copil, dar de tot era peste putința omului să-l ridice de la pământ.

Se uită rumânul amănunțit la buzdugan, făcu din cap semn ca cum ar fi priceput că e lucru ales, și pe urmă ridicându-l de coadă se rezemă de el și se puse a se uita țintă spre soare pe cer, și se uită... și se uită..

— Da' la ce te uiți, mă ? îl întrebă dracul.

— Măre, am un frate de e fierar în soare, și mă uit să văz n-o fi acolo să-i arunc ăst buzdugan să-mi facă și mie unu la fel, că mult e bun și frumos.

Dracul avea buzduganul din moși din strămoși moștenire și-i fu teamă că te pomenești că nu i-l mai dă fratele rumânului îndărăt.

— Ia lasă, zise, nu-l mai arunca, că-mi trebuie diseară la ceva.

— Ba îl arunc, că vreau să am și eu unul la fel și să-l fac aici pe pământ nu poci, că sînt sărac.

— Că nu...

— Ba că da...

— Știi ce, zise dracul, mai bine îți dau o tocitoare cu galbeni să-ți faci tu unu și să-ți mai și rămîie, dar să te și cari de pe aici.

Rumânului îi zîmbi mustața cînd auzi, dar se gîndi că n-o să poată să ridice tocitoarea cu bănet și atunci văzîndu-l dracu nevoiaș și că l-a păcălit, cine știe ce-i face.

— Ei, zice, dacă e așa, mai calea-valea, mă-nvoiesc, da' tu să-mi duci banii acasă și să mă iei și pe mine în spinare, că las' că sînt ostenit, da' mi-e și degrabă că am o treabă.

Dracul, bucuros că s-a învoit și ca să scape de el mai curînd, zise că vrea.

Și luă tocitoarea cu galbeni în spinare, luă și pe rumân d-asupra și plecară !

Dacă ajunseră la locuința rumânului, el, după ce îi lăsă dracul tocitoarea în băătăură, ca să-și bată și joc de sufletul lui, zise o dată colo taman când se ștergea împelițatul de nădușală pe frunte :

— Ptiu, ucigă-te crucea, drace !

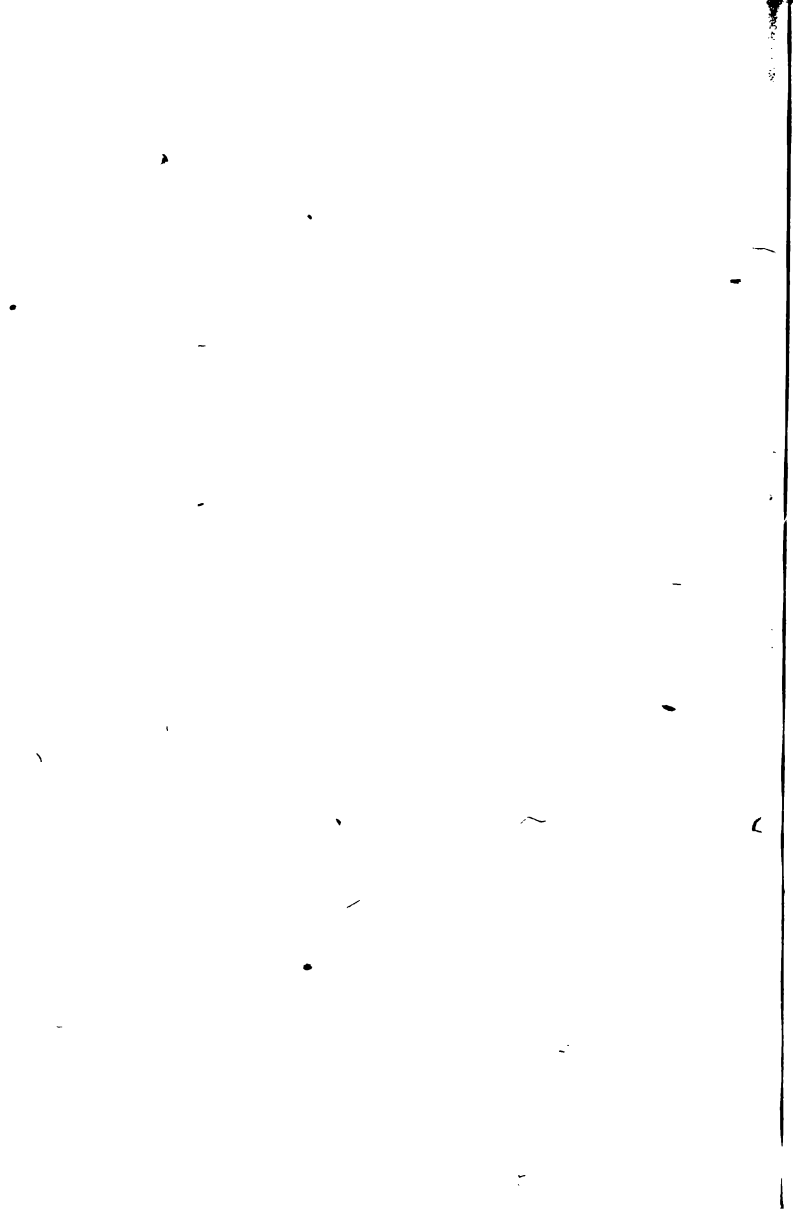
Și începu să-și facă la cruci, de-a fost fugind Dracu cu coada cîrlionț mai rău ca de tămîie.

Și așa a rămas rumânul bogat, și de-acum i-a mers bine tot mereu pînă la adinci bătrînețe.

Auzit de la o slujnică bătrînă.

SNOAVE SAU GLUME POPULARE

1892

XXVI

CÎINELE, PISICA ȘI ȘOARECELE

Cică demult, pe cînd se cobora Dumnezeu pe pămînt, că nu-l scîrbise încă într-atît fărădelegile oamenilor, încît să nu mai vrea să mai dea ochi cu ei, ar fi tras într-o zi la casa unui român care avea, ca tot omul la casa lui, pisică, cîine și șoarece.

Pisica, pe vremea aia, nu se tolănea în căldură pe vatră ca acum, ci sta pe afară ca și cîinele.

Acum venind Dumnezeu, ce s-a gîndit hoța de pisică ?

„Măre, să încerc să vedem n-oi putea face pe Dumnezeu să mă orînduiască și pe mine să stau în casa stăpînului, iar nu pe afară, că vine cite o afurisită de iarnă de să-ți iei cîmpii de ger și de frig.“

Și făcu pisica o jalbă și o înmină lui Dumnezeu, cînd il brodi singur. Dumnezeu, bun cum e, cum a văzut ce îi cere pisica, cum s-a milostivit și i-a îndeplinit cererea, a orînduit, care va să zică, de acilea încolo pisica să nu mai stea pe afară, ci în casa stăpînului.

Cîinele biet nu știa nimic de pisică, numai văzu că nu dă cu ochii de ea toată ziua.

„Ce s-o fi făcut, se gîndea el, să fie bolnavă pe undeva ?... Să fi murit ?...“

Nu putea să o brodească cu nici un chip. Tocmai pe seară, iacă se pomenește cu pisica lângă el.

— Ei, dar ce te-ai făcut azi, pisico, de nu te-am mai văzut de loc, ai fost bolnavă ? o întrebă ciinele.

— Ba nu, slavă Domnului, despre sănătate n-am să mă plîng, răspunse pisica, dar am stat în casă.

— Mă-ă ! făcu ciinele, în casă ai ?... Păi cum așa ?

— Iaca bine ; m-am rugat de Dumnezeu de m-a orînduit să stau de-acum încolo în casă, iar nu să tremur ca o vargă pe afară.

— I-oi-te, mă, noroc pe capul tău ! zise ciinele mirindu-se ; căci n-am și eu parte ca tine !

Apoi, după ce se mai gîndi puțin, o întrebă :

— Nu e vreun chip să-mi faci și mie ceva rost să stau în casă ?

— De, eu știu... răspunse pisica, oi să încerc.

— Ia încearcă, pisicuțo, zău, că și eu ți-am făcut ție cîte un bine ; numai de cîte ori te-am puricat, cînd stam amîndoi vara unul lângă altul !

Pisica hotări să facă o jalbă și să o dea lui Dumnezeu ca de la ciine, căci ciinele nu știa să facă jalbă.

Dar după ce o făcu, pînă să i-o dea lui Dumnezeu, care plecase prin sate să mai aline ale necazuri omenești, o puse pe o poliță în casă și mai ieși pe afară, că era cald în ziua aia.

Pînă să se întoarcă ea de afară, pînă să vie Dumnezeu, pînă una, pînă alta, un blestemăt de soarece nemîncat mirosi hirtia și cum-cum se urcă pe poliță și o roase. Cînd veni Dumnezeu, pisica se duse să-i dea jalba ciinelui, dar jalba era roasă prăpădită de dinții șoarecelui așa de rău încît nu mai era vrenică să puie Dumnezeu mîna pe ea.

Și fiindcă atunci pleca și altă jalbă nu mai putea face așa cît ai clipi din ochi, bietul cîine nu se mai putu folosi cu nimic și rămase tot pe afară.

Iar cînd ieși pisica să-i spuie ce se întîmplase, cîinele se înfurie gîndind că dinadins zice pisica așa, fiindcă n-a vrut să-i facă binele, și o luă și mi ți-o scutură nițel dar bine.

Pisica iarăși de necaz că șoarecele o făcuse să piarză prietenia cîinelui hotări, unde l-o prinde, să-l minince.

Și de atunci, cică, are necaz cîinele pe pisică și pisica pe șoarece.

XXVII

DE UNDE SE TRĂG OGARI

Cică-n vremea de demult, nu știu din ce pricină, s-ar fi luat la hartă cîinii cu frații lor lupii. Azi hartă, miine hartă, veni vremea de se hotărîră cîinii a face bătaie în regulă.

De !... acu' frumos era să se bată frații între ei ? Da' ce-i faci dacă ăi mari rivnesc la bunul ălor mici ? Se silesc și ei să și-l apere.

Trimiseră deci cîinii solie la lupi, să le spuie că de n-or înceta cu prăzile, ei sînt siliți să se războiască.

Cînd ajunse solul cîinilor la lupi, cic-ar fi stat căpetenia lor p-o buturugă mai mare, într-o pădure iar împrejur-i o spuză de lupi.

— Mă-nchin cu plecăciune, ar fi zis cîinele.

— Sluga dumitale, ar fi răspuns lupul... Ce veste ?

— M-au trimis frații mei cîinii, că, cică, auzi, de n-ăți înceta cu jafurile, mîhniți pînă-n fundul sufletului vor fi siliți să facă război cu voi.

— Așa, ai ? întrebă căpetenia lupilor rîzînd... Ai vin 'ncoa să ne sărutăm, să ne-mpăcăm. Bietul cîine se duse vesel colo... dar cînd puse lupul ghearele pe el, numai începu a-l lua la scărmanat și dă-i și cirpește-l și iar cirpește-l și iar plesnește-l pînă-l făcu scăpata...

Fugea cîinele, cînd a scăpat, de nu se ținea nici pulberea de el, d-abia răsuflînd ajunse la ai lui și le spuse ce pățise.

Cîinii, cînd auziră, nu mai putură de necaz. Începură a urla de gîndeai că se prăpădește lumea.

— La bătaie ! strigară cu toții, la bătaie ! ș-o și porniră a doua zi în zori de ziuă.

Merseră ei, merșeră și dădură de coprinsul lupilor. Umblară ce umblară, și ce s-auză ? un urlat mai strașnic decît al lor. Pasămite erau lupii, se pregătiseră de luptă și așteptau pe cîini în vîrfurile unui deal repede.

Cîinii stătură în loc de se chibzuiră.

— Ce facem ? Ei după ce sînt mai puternici sînt și pe deal. Nouă ne vine greu ; ce facem ?

— Stați, zise căpetenia lor, să ne lăsăm coadele la poalele dealului, ca să ne vie mai ușor la urcuș.

— Așa să facem, urlară cîinii, și le puseră toți una peste alta și porniră colo repede și cu poftă mare să-și răzbune pe lupi.

Ce folos ! Cum ajungeau pe muchia dealului, cum se repezeau lupii în ei, de-i dădeau de-a rostogolu pînă jos. Unii se mai sculau, dar alții or rămîneau schilozi, or mureau de tot.

După ce văzură lupii că le-au luat piuitul, se repeziră și ei și-i luară așa pe negîndite de-i puseră pe fugă. Numai din repezeală de mai puneau

mîna cîinii în grămadă și-și luau cozile, apoi dădeau dosu, goniți de vrăjmași.

Dar din fugă nu putea nemeri fiecare coada lui, și s-a întîmplat de s-au amestecat cozile, și acum, cîcă, cînd se întîlnesc cîinii, dacă vreunul din ei n-a putut pune mîna pe coada lui adevărată, apoi-l miroase p-ăl de-l întîlnește, să vază nu cumva o fi avînd-o p-a lui ? Și dacă o găsește apoi-l ia la bătaie să-i dea coada îndărăt, iar de nu o găsește îl lasă să se ducă în treaba lui.

Iar solul de-l trimiseeseră cîinii la lupi, cîcă de fugă și de necaz a slăbit scîndură și n-a mai putut pune carne pe el nici c-un preț, și, cîcă, din ăla se trag ogarii ăștia de-i vedem noi azi.

XXVIII

DE CE N-ARE URSUL COADĂ

În vremea de demult avea și ursul coadă ca toate jivinele, coadă lungă, stufoasă, coadă-n lege...

Într-o zi, un pescar încărcase o căruță de pește de la baltă, și venea cu ea încet-încet spre oraș, ținînd calul de căpăstru. Din pricină că era prea-n-cărcată, cînd se zguduia căruța, izbindu-se de vreun bolovan or nemerind în vreun fâgaș, pica cîte un pește, doi, or mai mulți. O vulpe văzu și se luă după căruță, și cum pica cîte un pește, ea-l lua și-l ducea de-l ascundea pe marginea drumului, ca să-l știe găsi mai tîrziu. Cînd culese îndeajuns, se întoarse, luă peștii de pe unde-i ascunsese, îi puse într-o traistă și porni spre vizuina ei din pădure.

În cale, iacă ursul.

— Hei, bună ziua, vulpe !

— Bună să ne fie, ursule !

— Dar ce-ai în traistă ?

— Iaca niște pește, ursule.

— Aoleo, taman ce-mi place mie... Ia pune jos să-mpărțim...

— Vai de mine, ursule, cum să-mpărțim, că mă căznii de-mi ieșiră ochii din cap pînă prinsei cîtiva... Să-ți dau unu-doi...

— Ce unu-doi... Să-mpărțim...

Ce să facă vulpea ? Cu ursul nu era de glumă, știa ea.

— Știi ce ? îi zise, dacă te-oi îndrepta la locul unde am prins eu și te-oi învăța cum să faci ca să prinzi ca mine, mă lași în pace ? Nu de alta, dar am pui și mi-e frică să-i tot las singuri...

— Așa te las, răspunse ursul.

— Uite, du-te la baltă, vîră coada în apă și stai nemișcat, că peștele trage la coadă. Cum ai simțit că te pișcă, zmuțește-o repede și pune laba pe el...

Ursul mulțumit bucurat, își luă ziua bună și se depărtă de vulpe, care-și urmă calea rîzînd de păcăleala ce-i trăsese.

Ajungînd ursul la baltă, vîrî coada înăuntru și așteptă... așteptă. Văzu că nu prinde nimic, dar se încapățîină și stătu pînă-l fură somnul. Dormi greu toată noaptea, și era un ger de se făcea răsuflarea sloi. Îngheță balta așa de strașnic împrejurul cozii ursului încît, cînd se deșeteaptă și vru să plece, n-a mai putut-o desprinde, și tot întinzînd de ea, numai se pomeni că trosnește și i se rupe tocmai din rădăcină.

Și d-atunci, cică n-are ursul coadă.

DE CE FUGE OGARUL DUPĂ IEPURE

Cică-n vremea de demult, cînd erau ogarii grași ca porcii și cînd umblau jivinele înțolite ca oamenii, ursul a fost pus laba pe puii iepurului și s-ar fi ospătat cu carnea lor. Bietul iepure hotărî să-și izbîndească asupra ursului, dar singur neîncumetîndu-se se duse la ogar de-i ceru mîna de ajutor.

Ogarul a prins bucuros, din pricină că avea și el o socoteală de răfuit cu ursul pentru că-i schilodise o rubedenie, și, pîndind pînă plecă într-o zi ursul după demîncare, se duse la vizuina lui să-i omoare puii.

Era un ger de țîția iepurele, și d-aia ogarul, ca să nu-i înghețe picioarele, își luă o pereche de opinci pe care i le adusese un prieten al lui din țara turcească ; dar cînd ajunse la gaura vizuinei, se desculță de opinci ca să-i fie mai ușor la fugă, de cumva s-o întîmpla să vie ursul acasă, și intră ; iar pe iepure îl lăsă afară ca să păzească și ca să-i dea știre de s-o întoarce ursul și ca să-i păzească opincile.

Pîn' să omoare el puii ursului trecu vreme la mijloc și de geruit geruia al dracului ; tremura iepurile vargă iar labele-i înghețase de tot. Ce se gîndi el ? „Măi, ia să-mi vir eu picioarele în opincile ogarului, să vedem cum o fi.”

Dacă se gîndi își și împlini gîndul, și cînd băgă picioarele înăuntru și văzu că se încălzi de-i era mai dragă lumea, se hotărî să fugă cu opincile ogarului. Și fugi.

Mai trecu ce mai trecu după ce fugi iepurile și iată și ogarul isprăvind, ieși din vizuina ursului.

Se uită el-ncoa, se uită-ncolo, iepurile nicăieri ; opincile așijderea.

— Iete hoțu de iepure, vere, îmi șterse opincile !
Și plecă supărat prin pădure să se ducă acasă. I-a o cotitură, iacă iepurele, se desculțase de opinci și se uita la ele minunându-se.

— Ei, acilea fuseși, iepure ?

Iepurile nici n-apucă să-l vază bine ș-o și tuli.

— Stai, măi zănaticule, îi strigă ogarul, ce fugi așa ? Stai să-ți spui ce-am făcut cu puți ursului...

De unde, că fugea iepurile de-i sfîrșiau picioarele.

Și, cică d-atunci ogarul aleargă, mereu după iepure unde-l vede, ca să-i ceară opincile îndărăt, că le avea de la un prieten.

XXX

DE CE SE MIROS CÎINII

În vremurile de demult, pe cînd domnea în țara românească nu știu care domn, cică s-ar fi dat împotriva cîinilor porunci strașnice ca să-i ciomăgească, să le lege tinichele de coadă, să-i otrăvească, în sfîrșit, cite rele toate numai și numai să le stîrpească neamul or barim să-i facă să se mai împuțineze la număr.

Bieții cîini, suferiră ce suferiră, răbdară ce răbdară și nu mai putură.

Ce să facă ? Se învîrtiră, se sîcîră, că hăis, că cea, pîn-auziră, nu știu de la cine, că peste țara românească ar fi mai mare turcul și că turcului-i plac cîinii ; deci hotărîră să trimită o jalbă sultanului.

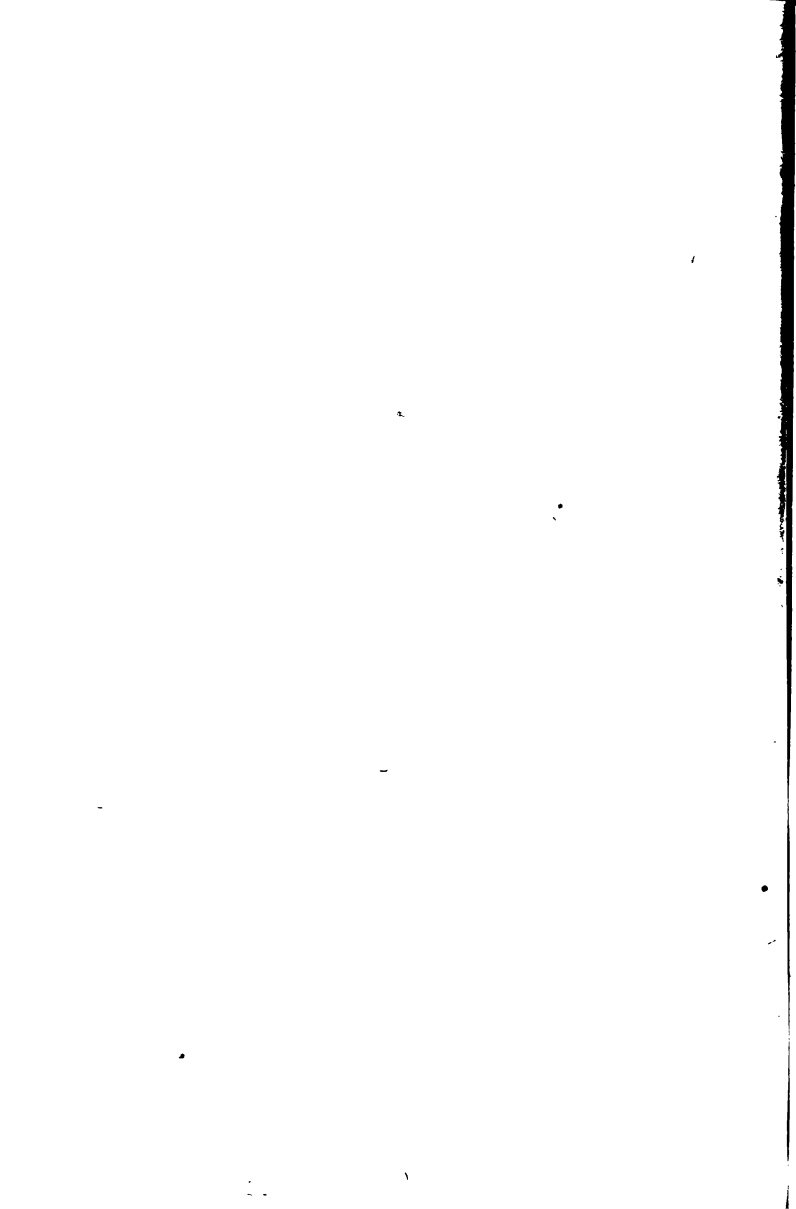
În care să se plîngă de relele ce sufereau fără
conținere.

Dacă se hotărîră, aleseră unul dintre ei cu o
coadă lungă, frumoasă, îi legară jalba de ea și-l
porniră spre Țarigrad.

Ciinele plecă mîndru, cu coada colac, și se duse
și se duse pînă ajunse la Țarigrad. Cum ajunse
acolo, ce să vadă ? Ciinii dormeau ba cu cușcă
curată și cu paie premenite, ba cu scăldat, ba
oase pline cu măduvă, ba cazane cu pilaf pe la
unele colțuri ale ulițelor. Ba peste puținică vreme-și
găsi o nevestă frumoasă, bălțată cu galben și sub-
țirică la trup, și cu niște ochi mari și focosi... Cin'
să se mai gîndească să dea jalba sultanului or-să
se mai întoarcă în țara românească ? Rămase acolo,
că cine e nebuîn să fugă de bine ?

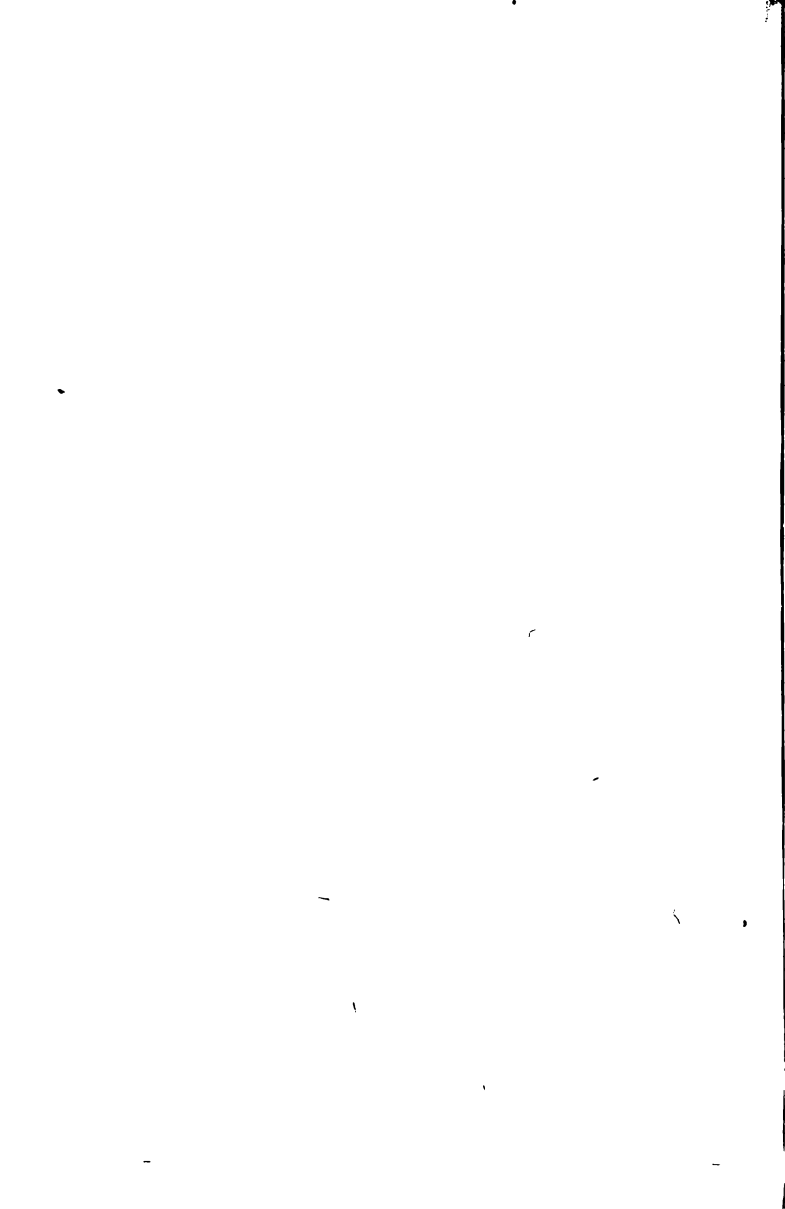
Ciinii din țara românească, biet, așteptară în-
tr-una, și așteaptă și azi nădăjduind că dor-dor
s-o mai întoarce vrodată.

Și d-aia, cică, cînd se întîlnesc ciinii pe uliță,
se miros unii pe alții la coadă să vadă nu cumva
o fi ăl cu jalba, și dacă o fi el să le spuie ce răs-
puns le-a dat sultanul.

ALTE BASME CULESE
DIN GURA POPORULUI

1893

PREFAȚĂ

E de netăgăduit că de cîțiva ani încoace se înmulțesc mereu culegerile basmelor, snoavelor, cîntecelor populare, descîntecelor, obiceiurilor, datinelor, a tot ce poporul cîntă și plînge, spune și face, în împrejurările deosebite ale vieții sale, începînd de la naștere, trecînd prin petreceri și dureri, și ajungînd pînă la moarte și pînă după moarte. O mare parte din tineret a priceput însemnătatea acestei literaturi, a acestei comori nesecate, și a-i întrevedea nemăsurata ei importanță ...a „elementului popular, cel mai important poate, cînd e vorba de constituirea definitivă a limbei naționale“¹ prin faptul că s-a scris și vorbit mult în timpii din urmă asupra-i, fie în streinătate, fie în țara noastră.

E rău însă că tot atît de netăgăduit este și că grămada publicului la noi nu a priceput de ce se culege această ramură a literaturii, pe care o numește cu nepăsare și dispreț: „fleacuri pentru copii !“

Nu e vorbă, culegătorii, din punctul de vedere personal, nu pot fi altfel decît mulțumiți și se so-

¹ I. Lazăr Săineanu, *Ion Heliade Rădulescu ca gramatic și filolog*, *Revista nouă*, nr.-ele 3—4, 1892, p. 138 (n.D.S.)

cotesc răsplătiți îndeajuns de munca și greutatea ei, prin aceea că profesori, conferențieri, publiciști și mulți oameni, dintre cei mai aleși, le recunosc această muncă și prețul ei, dar nu le e tutulor îndeșulătoare această mulțumire egoistă, ci cei mai mulți dintre ei doresc ca lucrul căruia i-au consacrat și îi consacră ceasuri numeroase din viață, să iasă la lumină învingător după cum e vrednic să fie și să se impuie prin el însuși. Pentru aceasta e trebuincioasă neapărat răspîndirea prin publicații cît mai dese și cît mai multe a valorii, a însușirilor bune, a însemnătății genului acesta de literatură, pentru ca din ce în ce mai mult să se afle că basmele, snoavele, cîntecele populare etc., sînt și altceva decît „flecure pentru copii“.

Intr-o zi, sînt vreo cinci-șase ani de atunci, ieșind de la redacția Revistei literare cu un vraf de jurnale la subțioară și cu un număr din revistă, ce ieșise în dimineața aceea, luasem tramvaiul ca să mă duc acasă. Pe banca din față se afla un domn, cu care mă întîlneam mai totdeauna, cînd luam tramvaiul la ceasul acela. Se uită la jurnalele ce pusesem pe genuchi și-mi ceru voie să vadă Revista.

— E număr nou ? întrebă el.

— Da, azi a ieșit.

— A ! d-ai-a nu l-am primit, căci sînt abonat și eu... Bună revistă, urmă dînsul, răsfoind-o ; eu sînt funcționar, și seara, cînd o primesc, petrec bine cu ea, mă mai odihnește de tipicurile cancelariei ; dar are uneori și prostii. Așa publică la niște fleacuri de basme de unu Stăncescu, cine o fi.

Eu zîmbii ; un prieten, care se afla alături de mine, îmi dădu cu cotul.

Mă silii pe urmă să-i deslușesc că deși basmele fac să petreacă pe copii, dar mai sînt bune și pentru cutare și pentru cutare...

— O fi, răspunse el, neîncrezător ; dar eu sînt om bătrîn ; ce, mai stau eu să citesc basme acum ?

Ajung în strada unde trebuia să mă cobor. Atunci, îmi iau ziua bună de la dînsul și într-adîns îi zic : „Mă recomand : Dumitru Stăncescu, de la Revista literară“.

El îmi întinse mîna, rămînînd cu ochii la mine și fără să zică nimic.

De atunci ne-am mai întîlnit, îi dădeam ziua bună, iar dînsul mă saluta mult mai jos decît mine. Vrea bietul om, se vede, să-mi arate, cum putea, că-i părea rău că mă atinsese.

Eu unul, mărturisesc, că deși atunci am zîmbit, am rămas însă întristat în mine, pentru că era vorba de biete mele basme, și de atunci, ori de cîte ori văd că cineva le ia partea, cu atît sînt mai mulțumit cu cît pana or gura celui ce o face e mai autorizată, mai crezută, căci, la urma urmelor, părerea domnului din tramvai e, din nenorocire, pînă acum părerea celor mai numeroși.

În cea din urmă lucrare a domnului Eugène Monseur, profesor de sanscrită la universitatea din Bruxelles, Le folklore wallon, aflu o introducere : Ce este folclorul ? care lămurește multe lucruri vrednice de cunoscut. Iacă traducerea acestei bucăți :

„Ce este folclorul, cuvîntul acesta ciudat ? Întîi, e un cuvînt englezesc. Întrebuințăm pe toată ziua un număr mare de cuvinte englezești și aceasta e de neînlăturat ; cînd iei cu împrumut de la un popor un lucru pe care l-a creat, l-a desăvîrșit, sau pe care îi vede mai bine decît celelalte popoare, trebuie să-i iei într-același timp și nu-

mele, cuvîntul de care se slujește el spre a-l arăta. Zicem vagon, pentru că ei au avut cei dintîi drumuri de fier.

Dar veți zice : avem oare tot atîta dreptate să primim cuvîntul folclor, cum am primit cuvîntul vagon ?

Într-un oarecare chip, nu.

Folclorul e un tot de fenomene care, după cum vom vedea îndată, se găsesc peste tot, și întrebuințăm cuvîntul englezesc pentru alte două motive.

Mai întîi, cei care au luptat mai mult pentru răspîndirea gustului culegerilor și întînderei acestor fenomene sînt savanții englezi și ei au pus cuvîntul la modă. Pe urmă, e cel mai potrivit cuvînt ce se poate găsi și aceasta e de ajuns.

Limba engleză are o mulțime de cuvinte mici, foarte scurte, telegrafice, cu o mulțime de înțelesuri ; astfel cuvîntul sport care cu cinci litere arată toate exercițiile la aer : vinătoare, pescuit, călătorie, vislitol etc. Cuvîntul folclor e vrednic și el să intre în limba noastră, pentru că și el îngăduie să zicem deodată o grămadă de lucruri.

Să-l cercetăm cu de-amănuntul și vom vedea ce conține.

Literalmente, cuvîntul folclor e alcătuit din alte două : folk însemnează «oameni de jos, clase populare» și e același cu nemțescul volk, «popor» : al doilea, lore însemnează «știință». Folclor e deci «știința claselor populare» și prin aceasta se înțelege tot ce poporul știe întrucîtva prin el însuși, fără ca vreo elită intelectuală proaspătă, nouă, preoți, institutori, poeți, scriitori să fi venit d-a dreptul să-l învețe, adică fabulele, basmele, legendele, cîntecele vechi, ghicitorile, rimele și jocurile de copii, leacurile superstițioase, obicei-

rule de la unele sărbători, proverbele, zicalele meteorologice, credințele asupra lunii, stelelor, vrăjitoarelor etc., toate lucrurile pe care poporul și le lasă din tată în fiu, prin viu grai, fără amestecul și mai totdeauna în ciuda amestecului claselor cultivate.

Ceea ce numim dar folclor nu e o știință, nu e decît o grămadă de documente. E folclor toată viața populară or sălbatică, întrucît se dezvoltă alături ori în afară de acțiunea aristocrațiilor civilizatoare. Încetează acolo unde se ivește știința pozitivă a laboratoarelor, speculația filozofului, preotul purtător al unei evanghelii ori al unei teologii, institutorul cu cartea sa de citire, legiuitorul armat cu un cod, ori artistul deosebit de mulțime.

Nefiind dar în limba noastră nici un cuvînt care să ne deștepte printr-un număr mic de silabe toate ideile ce dezvoltăm, trebuie să întrebuițăm pe cel cu care se slujesc savanții englezi, și să-l primim în limbă ca și pe cuvintele : vagon, sport, jokeu etc.

Deslușii cuvîntul.

Acum să venim la fapt.

La ce să ne ocupăm de aceste vechituri ?

Iată la ce : Toate aceste vechituri sînt ades foarte interesante în ele însele. Mulți țărani știu basme, tot așa de bine făcute ca acele ale lui Perrault ; jetețele noastre cîntă, învîrtindu-se, cîntece încîntătoare, și unele obiceiuri vechi sînt pentru noi pline de farmec.

Toate lucrurile acestea au un parfum plăcut de țară, ne amintesc asemenea vremea frumoasă a copilăriei și a bunelor bunici.

Ei bine, toate aceste lucruri vechi sînt pe cale de a se pierde, de a pieri, zdrobite de mașinile cu aburi, trăsnite de electricitatea telegrafului, lăsate afară din lege de către codurile noastre. Sistemul

nostru de acum al instrucției populare, chiar cînd nu luptă împotriva-le pe față, le suflă pe dedesubt și pentru vecie, schimbînd felul de a judeca al poporului. Țăranul bătrîn din Ardeni, cu șapcă albastră, care povestea seara în cîrciumă fabule băieților, se pierde din ce în ce mai mult.

De cîte ori treceam prin cîte un sat, dacă întrebam de mai sînt oameni care să spună seara istorii, dobîndeam acest răspuns : «Era o femeie bătrînă care știa atîtea și atîtea, încît parcă era vrăjitoare, dar a murit anul trecut».

Nu trebuie să lăsăm să se risipească averea intelectuală a celor care nu știu citi, fără a-i păstra rămășițele. Peste douăzeci de ani va fi prea tîrziu, și iacă de ce pretutindeni în Europa se înființează societăți și reviste avînd drept țintă să culeagă ce a mai rămas din folclor.

Dar pe urmă, pe urmă ? va zice cititorul sceptic. După ce veți umplea bibliotecile cu fășcioare și cu cărți, la ce vă vor sluji toate acestea ? Povestirile d-voastră sînt uneori pline de haz, ciudate, dar pe urmă ? Copiii strîng mărci de scrisori, ele îi vor ajuta să învețe nițică geografie politică, dar pe urmă ? Folclorul d-voastră e oare mai inteligent decît mărcile ? Înțeleg de ce strîpungem sărmanii fluturi cu ace, de ce punem etichete bucățelelor de piatră așezate în cutii, de ce strivim bietele floricele între foi de hîrtie. Dar basmele, cîntecele, superstițiile sînt oare într-adevăr vrednice de a fi culese, mai cu seamă cînd nu sînt frumoase ?

Pentru a răspunde cum trebuie acestei întrebări de o cutezanță foarte filozofică, ar trebui un volum.

Mă voi mulțumi a spune cele ce urmează :

În serile de mai, cînd copiii din Liège scutură copacii, spre a face să cadă gîndacii, ei caută a-i face să se lase a fi prinși zicîndu-le :

Abalow vine dle mi vo-z are de pan rosti ¹

(Gîndace, vino la mine, că-ți dau pîine prăjită).

Să încercăm a desluși aceste cuvinte.

Ați luat vreodată seama la un copil care se izbește de un scaun ?

Ce face ?

Începe să bată scaunul cu mînușița.

De ce ?

Pentru că gîndește că scaunul a făcut într-adins așa, că scaunul are o voință ca a lui. Tot așa vorbește cu toate animalele, pentru că crede că ele îl pot înțelege, că au aceleași patimi ca el, că se hotărîsc în urma acelorasi cuvinte.

Azi copilul încetează de timpuriu a simți astfel. Încet-încet, sub înrîurirea persoanelor mai vrednice, inteligența i se deșteaptă și zărește o mulțime de deosebiri, care nu-l izbiseră mai înainte între el, scaun și pisică.

Dar a fost o vreme cînd părinții nu erau mai înaintați decît copiii lor, cînd oamenii îmbătrîneau fără a ieși din copilărie, și unele părți de omenire, sălbaticii ori cei puțin civilizați din America, Africa și Oceania, sînt și astăzi tot așa. De aceea îi vedem vorbind ca și copiii cu gîndacii, și mai mult : făcînd după cum vorbesc.

În Brazilia, femeile din Tupinambas se pun în fața furnicarelor, și cheamă furnicile, făgăduindu-le alune etc.

Concluzia e că sălbaticii sînt copii mari și că într-un chip copiii din Liège sînt sălbatici mici. Oare cred ei azi : că gîndacilor le plăcea pîinea prăjită, că e deajuns să le făgăduiască pîine, spre a-i face să vină ? Nu. Dar în vremurile foarte vechi, copiii au crezut fără îndoială aceasta ; căci de n-ar

¹ Pe limba valonă (n.D.S.).

fi fost așa, nu le-ar fi venit în gînd niciodată să o zică. Va să zică, orice literatură copilărească vine, mai mult ori mai puțin schimbată, din vremurile foarte vechi.

E deci bine să culegem o rimă mică ca abalow, vine dle mi. E unul din miile de fapte ce ne pot îngădui să pricepem cum se dezvoltă inteligența în individ și în specie. Neînlăturata tendință a copiilor și a sălbaticilor să dea un suflet tuturor realităților naturii e rădăcina adîncă a vegetațiilor superstițioase. Dacă omul nu ar fi crezut că soarele avea o voință ca a să, nu i-ar fi arătat cultul ce i-a arătat...

Trec la basme.

Toți cunosc scena aceea frumoasă din drama cea mai puternică a lui Shakespeare, în care bătrînul rege al Bretoniei, Lear, atins de nebunie, vrea să-și împartă regatul între cele trei fiice ale sale ca pe o prăjitură, dînd partea cea mai bună celei care va ști să-l mîngîie mai bine.

Nu trebuie să credem că Shakespeare a născocit țesătura acestei scene. Aci, ca și în mai multe drame ale sale, el s-a mărginit să transforme în capodoperă o piesă rea a unui predecesor al său. Și a această piesă luase scena cu restul dramei de la un cronicar care o luase de la un altul etc. Astă țesătură s-a plimbat într-adevăr prin toată literatura evului de mijloc; e un basm, și un prieten al meu, d. Simon, l-a găsit mai zilele trecute sub formă valonă la Chatelineau. Iacă în traducție literară cum povestesc pe Regele Lear niște oameni care nici n-au auzit de Shakespeare :

Era odată un rege care avea trei fete. Într-o zi, le întrebă cum îl iubesc. Cea dintîi îi răspunde :

«ca piinea» ; a doua : «ca vinul» ; și a treia : «ca sarea».

Crezînd că cea de-a treia nu-l iubește, o dădu afară din palat. Un alt rege s-a supărat din pricina asta și a luat pe fată la el.

Într-o zi, ăst rege dă o masă mare și poștește pe tatăl fetei. Toate erau bune, dar sare nu era în niciun fel de bucate. Cînd îl întrebă pe cel poftit de-i place mîncarea, el răspunse : «Da, dar păcat că n-a pus sare în ele».

În sfîrșit, a înțeles ce vrea să zică aceasta și și-a luat fata înapoi cu dragoste.

Toată țesătura Regelui Lear se află în basmul acesta. În piesă găsim pe regele cel bătrîn, pe Regan, pe Goneril, pe Cordelia și pînă și pe regele Franței, care ia la el pe fata cea izgonită de tatăl său. Aceeași plantă a produs pe umila noastră floriceică din folclor și pe cea frumoasă a teatrului englezesc. Și aceasta nu micșorează gloria lui Shakespeare.

E o idee nouă de tot aceea că artistul trebuie să-și ia din el însuși materia operei sale. Sculptorul nu e silit să-și facă singur marmora cu care lucrează, dramaturgul nu e silit nici el să-și născocască intriga. Subiectele de dramă și de epopee sînt ca bășicile de sticlă în fierbere și pe care suflătorul de la sticlărie le ia în vîrful bățului. Geniul e să sufli în ea, și morala comparației ce făcui — și se pot face asemenea comparații pentru cea mai mare parte din operele sale — morala e că din toți sticlarii artei timpului trecut, Shakespeare e cel care a avut pulmonii cei mai puternici.

Exemplul ce dădui nu e unic. Dacă cercetăm toate literaturile, ajungem la un subsol de artă populară nepersonală, adică la niște fabule, la niște

formule mici ritmate, și cele pe care le găsim pe la țară pe la noi sînt variante de multe ori curate.

Ce este oare Iliada ? Un basm popular care s-a amestecat cu anunțările asediului unui orășel de pe coasta Asiei și a slujit de centru de atracție unor cîntece alcătuite spre cinstea războinicilor care au luat parte la el.

Tot așa și pentru epopeea germanică. Brunhild, scăpată din somnul ei magic de către Ligurd, este Frumoasa ce doarme în pădure, osîndită de o zîină rea să stea adormită o sută de ani și pe care o deșteaptă un prinț.

Bine-bine, va zice iar cetitorul de adineauri, sticlărul a scos din sticlă în fuziune cristale subțiri, dar pe urmă ? De unde vine sticla aceea ? Din ce e făcută ? De ce e uneori roșie, alteori albastră ori albă ? În sfîrșit, la ce oamenii și-au închipuit istorii în care e vorba de cizme cu care faci șapte poștii dintr-un pas, prințese care dorm o sută de ani, viteji care omoară balauri cu șapte capete etc.

Mi-ar fi peste putință aci să dau răspunsuri desăvîrșite acestei ploi de întrebări ; mai întîi, ar fi lung ; pe urmă, trebuie să mărturisim că nu s-au putut afla toate pînă acum.

Cu toate acestea, vreau ca drept exemplu pentru toată problema să înfățișez două lămuriri :

Vă aduceți aminte de Toma Piticelul și de căp-căunul care vrea să-l mănînce pe el și pe frații lui ? La ce și-au închipuit oamenii ființe care mănîncă copii mici ? Copiii mici nu se mănîncă. Așa e, dar pe vremuri s-au mîncat. S-au mîncat chiar oameni mari, și acest obicei vișios se găsește și azi la unii sălbatici din ce în ce mai rari. Și basmele, azi nimeni nu se mai îndoiește de aceasta, s-au făurit și răspîndit pe niște vremuri cînd se găseau mai mulți mîncători de oameni decît azi, cînd unele

populații se omorau și se mâncau, în vreme ce azi printr-un oarecare progres, foarte relativ, nu se mai omoră decât națiunile și nu se mănincă. Căp-căunul lui Toma Piticelul e un fapt divers preistoric.

Un basm, ale cărui variante se află pretutindeni, și mai cu seamă în Belgia, începe așa :

«Era odată un om sărac care semăna un fir de bob în grădină. Bobul creșcu, creșcu pînă la cer. Omul se urcă pe el și ajunsese pînă la rai. Bătu la poartă, sfîntul Petru veni de-i deschise» etc.

Acest bob care crește pînă la stele ne miră. Pentru cei care și-au închipuit începutul acestui basm, lucrul era foarte firesc. Multă vreme omul a crezut că cerul era un acoperiș puțin depărtat, proptit de copaci ori de munți și că o plantă ceva-ceva mai răsărită îl putea ajunge ușor. Această închipuire sălbatică se ivește uneori de la sine la copii. Un băiețel de cinci ani îmi zicea într-o seară arătîndu-mi o stea :

„Ia uită-te la lumina aia frumoasă de pe tavanul stradei“.

Formula noastră obișnuită de boltă cerească nu e o comparație. E rămășița fosilă a unei credințe vechi pe care am fi împărtășit-o toți, dacă cîțiva astronomi nu ar fi făcut să sară cu dinamita calculelor¹ lor, bolta d-asupra căreia locuiau zeii.

Niște simple zicale pot fi tot atît de interesante de studiat ca și basmele.

Cînd plouă cu soare, noi zicem — și încă nu numai în Belgia — că „dracu își mărită fata“.

De unde vine vorba aceasta ?

Mai multe mitologii, cel puțin printre popoarele de rasa noastră, vorbesc de căsătoria divinităților

¹ În carte : calculele (n. ed.).

ori geniiilor cerului. În India e unirea mistică a zeului Soma cu Sūryā, fata soarelui ; în Grecia e căsătoria sfântă a lui Zeus și a Herei, cunoscuți sub numele latine de Jupiter și Junona. Expresia noastră valonă e cea din urmă rămășiță a unor asemenea mituri. Dracul aci nu trebuie să se sperie. Cucerirea creștinismului la începutul evului de mijloc a fost în multe locuri și pentru multe lucruri mai cu totul, numai cu numele, mărginindu-se a dezboteza ceea ce nu putea nimici. Pentru legende, spre pildă, omul din popor, căruia un călugăr venea de-i spunea că Dumnezeuul a cărui istorie o spunea era un drac, schimba numele personajelor, dar nu înceta nici de a o spune, nici de a o crede.

Multe lucruri foarte vechi s-au păstrat cu chipul acesta sub etichete a căror înfățișare e creștină, etichete care însă sînt foarte ușor de dezlipit. Expresiunea Li dyāl marèy si fèy, e deci deajuns spre a ne duce către epocile depărtate, cînd nu se găseau nici tratate de fizică, nici manuale de astronomie, cînd, spre a desluși toate fenomenele care-l înconjurau, omul — și n-ar fi putut gîndi altfel — credea că toate ființele au voințe asemenea cu ale sale, vîzînd cu ochii o nuntă cerească în veselia unei raze de soare în mijlocul unei ploii repezi, o ceartă mai mult ori mai puțin casnică în cîteva bubuituri de tunet, o bătaie în fiecare furtună, și o punte dumnezeiască în fiecare curcubeu.

Acum putem răspunde întrebării : «Ce este folclorul ?». Grămadă de rămășițe din toate vîrstele, ca niște întipăriri de plante pe bucăți de cărbuni de pămînt ori de oase de ale namilelor dinaintea potopului, ne fac să trăim din nou toată viața omnirii celei bătrîne. Aceste rămășițe trebuie să le strîngem și să le studiem, să le culegem pentru că dacă nu ne grăbim să le catalogăm, nu va mai

rămîne nimic din ele peste cîteva zile, să le studiem pentru că într-o superstiție de sat ca și într-un basm al unui negru din Africa se poate găsi soluția vreunei probleme întunecate din istoria morală a omului.

Și acum cititorul poate lua în mîini cărțile ce cuprind aceste vechituri; și nu va rîde de ele, căci va ști de aci înainte că toate aceste nimicuri au avut cuvînt de a fi, că într-un minut ori altul al evoluțiunei credințele ce ne par mai fără înțeles, ca acelea ale strigoilor, au fost tot așa de neînlăturate, de bine judecate, precum sînt azi încredințările noastre științifice.

Nu se va mira că în veacul nostru, al XIX-lea, vede atîtea vechituri. Civilizația abia ține de ieri; pămîntul e încă plin de ruinele vechii clădiri, și cînd ne gîndim cît de puțină vreme a trebuit spre a le răsturna, încredințați de mergerea înainte neînvinsă a omului, nu putem decît să ne uităm cu un zîmbet de scepticism și de dragoste la bietele lucruri vechi ce nimicim numai cînd le deslușim.

Nimeni nu rîde de fetița care își înfașe păpușa. Nimeni nu o oprește de a face aceasta. O lasă să se mărească.“

[D. STĂNCESCU]

XXXI

FINUL LUI DUMNEZEU

A fost odată un om care avea copii mulți.

Acuma de... mulți ca mulți, dar vezi că era sărac lipit pământului. Nevestii și copiilor le chiorăiau mațele de foame, n-aveau nici zdrențe pe ei, și la el bani nici de prăsilă. Dar, vezi dumneata păcatu, cînd e el să fie și mai mare : cum făcu, cum nu făcu, se pomeni cu nevasta bortoasă iar.

Cînd îi spuse, întîi să-și ia omul cîmpii și mai multe nu, dar pe urmă se gîndi că poate or o ieși copilul mort, or una or alta... Dar cînd se pomeni cu dînsul zdravăn și sănătos, și se gîndi el c-o să mai aibă un suflet de hrănit, se chibzui să plece în lume să caute, să vază n-o da încailea peste vrun naș bogat, că altă nădejde nu mai avea.

— Fă nevastă, grăi el, fă-mi o turtă de mălai și mi-o pune-n traistă. Înfașe ș-ăl copil în niscai zdrențe și să mă duc așa la un noroc, să vedem, n-oi da peste vrun naș mai de Dumnezeu !

I-a făcut nevasta turta, i-a pus copilul în trențe, și-a luat el ziua bună de la ea, și, după ce s-a închinat să-i iasă lucru în plin, a plecat.

Merse el cu copilul olicăind de foame, și mergînd, iacă se întîlnește cu un om.

— Un' te duci, vere, cu copilu-ăla așa micșor ?
îl întrebă omul, nu vezi că s-a spărt țipînd de
foame ?

— Un' să mă duc, vere ?... Ia mă duc să-i gă-
sesc un naș, să-l boteze.

— Ad' să ți-l botez eu.

— Da' ce-mi dai ?

— Ce ți-oi da, ți-oi da eu.

— Da' cine ești dumneata ?

— Eu sint dracu-drăculețu al fetelor și-al ne-
vestelor.

Și scoase căciula și arătă românului două cor-
nițe ascuțite și aduse.

— Dacă ești dracu, zise românul, să te duci la
dracii tăi, bată-te crucea, că nu-mi dau eu copilul
în legea drăcească ; mai bine să-mi moară-n brațe.

Dracu cînd auzi de cruce și picri.

Românul plecă înainte.

Mai încolo se întîlnește c-un unchiaș.

— Unde-ai plecat, măi omule, cu copilu ți-
pînd ? îl întrebă unchiașul.

— Ia îi caut și lui un naș mai cu dare de mină,
că uite și uite...

Și-i spuse omul cum era de sărac, cîți copii avea,
în sfîrșit toată pricina pentru care plecase d-acasă
cu copilul.

— Păi să mi-l dai să ți-l botez eu, dacă e așa,
a fost zis unchiașul.

— Da' cine ești dumneata ?

— Iaca om sint ; ce-ai tu să mă-ntrebi cine
sint ?... Îți botez copilul la un mărăcine, îi zic
„Crezu“ și iaca...

— Da' de dat ce-mi dai ?

— Îi vedea tu.

— Dacă nu-mi spui, nu ți-l dau să-l botezi.

— Lasă că-i vedea pe urmă.

— Nu vreau că... cine știe.

Și plecă înainte cu copilul țipînd.

Nu umblă mult și îi iese înainte tot unchiașul
ăla. Venea pe cale din potriva românului.

— Da' pe unde dăduși, nene, de-mi ieșiși înainte, că nu văz nici o potecă lăturașe ? întrebă românul minunîndu-se.

— Lasă aia, răspunse unchiașul, ce facem cu copilul, că uite-ți moare-n brațe ?

— Ce să facem ?... Spune-mi ce-mi dai și te fac naș.

— Eu ți-am spus ție, îți dau eu ce ți-oi da. Românul cu copilul iar nu vru, dar plecînd înainte, abia se depărtă ca de vro trei-patru stînji și văzu că copilul începe să-i amortească în brațe și, sperîndu-se să nu moară nebotezat, s-a întors repede îndărăt și l-a dat unchiașului să-l boteze.

L-a luat unchiașul, l-a botezat și pe urmă a grăit omului așa :

— Cînd o putea vorbi copilul, să-l înveți să se gîndească la nășicu or de cîte ori o vrea cîte ceva, și nășicul i-o da.

Și pieri unchiașul ca năluca.

Pasămite ăst unchiaș era Dumnezeu, căruia i se făcuse milă de bietul român sărac, și-i ieșise înainte ca să-l ajute.

Copilul cum se simți botezat, cum se învioră de parcă creștea în brațele lui tată-său.

Bietul om acum nu se mai gîdea la ce i-o da nașu, el era bun bucuros că-și vedea odrasla voioasă.

Apucă îndărăt spre casă.

Tot punînd el un picior înaintea ăluilalt, iacă-l sosesc de pe urmă niște chervane mari pline cu

marfă, cu cai mulți inhămați, cu clopoței la git, cu lume, cu slugi de se stîrnise pulberea împrejurul lor de-abia îi mai zăreai.

Se dădu omul alături cu drumul ca să nu-l calce, și așteptă pînă să treacă, să se mai domolească pulberea.

Cînd se depărtară bine chervanele și se risipiră valurile de praf, ce să vadă omul în mijlocul drumului?... o traistă așa mică făcută din piele. Puse mîna pe ea... traista grea; o zgudui nițel... zornăia bănetul în ea, ca la zărăfie, se uită în ea... numai aur de-i luă vederile.

Bietul om sărac... sărac, dar era cinstit. Și-a închipuit că traista a căzut din vrîrul din ale chervane de trecuseră și a început să dea fuga, cît a putut, după ele strigînd pe oameni ca să le dea înapoi banii pe care îi pierduseră.

„Aia, de unde? că din ce alerga omul după ei, din aia parcă se depărtau mai tare.

Dacă văzu și el așa, ce s-a gîndit?

— Măre, să veđe c-o fi de la Dumnezeu sfîntu să fie banii ai mei.

Și-și urmă calea bucuros peste măsură.

Ajungînd acasă spuse nevastei cum și ce fel i se întîmplase, se bucură și ea, firește, și-și durară o pereche de case, își cumpărară de toate, ca omul cu dare de mină, care va să zică, și porniră să trăiască bine și din belșug.

Trecu, hei!... vreme la mijloc.

Copilul se făcuse flăcău.

Într-o zi, văzînd o turmă frumoasă de vite care se apropiase păsînd de casa lor, îi făcu poftă

frumusețea vitelor și, cînd se întoarse tat-său acasă seara, îi zise :

— Tată, de ce n-avem și noi o turmă d-aia de vite, să mă pui pe mine să le păzesc, că mult mi-ar fi dragi !...

— Hei, taică, acolo e bănet băgat... Unde-mi dă mie mîna să cumpăr așa turmă de vite ?

Că, vezi dumneata, banii se cam isprăviseră, că de luat luase românul din ei, dar de sporit nu-i mai sporise.

Dar își aduse aminte de vorbele unchiașului care-i botezase copilul.

„Ia să-ncerc“, se gîndi el.

Și zise băiatului :

— Ia ascultă, taică ; ia gîndește-te tu la nășicu, și roagă-te-n gînd să-ți dea și ție o turmă de vite.

Acum numai să nu te uiți minune, vere, că nici n-apucă băiatul să se gîndească bine și se umplu bătătura și tot coprinsul românului cu niște boi și cu niște vaci și cu niște bivoli și bivolițe de să le deochi de frumoase și mai multe nu. Iar copilul se pomeni îmbrăcat cu niște haine curate și mîndre.

Satul în care a fost locuind finul lui Dumnezeu era lîngă palatul împăratului ținutului ăluia.

Împăratul avea o fată frumoasă tare. Astă fată ieșind odată să se plimbe la cîmp cu o roabă a ei, care o îngrijea, dădu cu ochii de flăcău păzindu-și turma, și văzîndu-l chipeș și curățel, se uită la dînsul cam cu ochii galeși.

Băiatul, de !... cam începuse a-i mirosi și lui a cătrîntă, și văzînd că fata împăratului nu-și mai lua ochii de la el, îi zîmbi răsucindu-și mustața de-i mîjea binișor, bat-o pîrdalnicu !

Dar fetei, vezi dumneata, i s-a părut obrăznicuț băiatul, și a azvirlit în el cu o surcea. Nu l-a izbit, și el, luînd și el o așchie de lemn, a aruncat spre ea și a atins-o, și cum a atins-o, cum a rămas fata însărcinată.

Azi însărcinată, mîine mai însărcinată, se făcu pîntecele fetei mare, pînă cînd băgă de seamă împărtul. Dacă băgă de seamă, se mînie cumplit și nu vru să creadă pe fată că nu era ea vinovată întru nimic. Roaba iar spuse că ea n-a slăbit-o de fel din ochi, dar că nu știe alt decît că o dată a aruncat fata într-un cioban cu o așchie și el în ea iar așa, și el a fost atins-o cu așchia, iar altceva nu mai știa.

Atît i-a fost împăratului : să auză de cioban, că s-a și încredințat în mintea lui că el era de vină și punînd mîna pe el, că-și păștea turma tot pe aproape de palat, i-a osîndit la moarte pe amîndoi. Dar fiindu-i milă de plînsetele împărătesei care plîngea de ți se rupea inima s-o fi auzit, le-a schimbat pedeapsa : a hotărît să-i puie pe amîndoi pe o corabie de sticlă și să le dea merinde pe trei zile și să-i lase în voia valurilor fără cîrmaci, fără nimic, să se spargă corabia de vro stîncă, or să moară ei de foame.

Așa a și făcut.

Porni corabia pe valurile repezi ale riului.

Fetei îi dăduse mă-sa fel de fel de mîncări alese și dulceturi și poame, mai mere, pere, ba și smochine cîcă erau prin țara aia.

Băiatul luase și el un mălai-două, o tivgă cu lapte, niște ceapă, cîtiva căței de usturoi, ca țărănul, de...

Cînd li se făcea foame, se așeza fiecare la locul lui, și scotea ce avea, și mîncă.

Fata văzind ce minca flăcăul, îi dădu să guste și el din ce avea ea, și dintre toate ce-i cășunase lui pe smochine.

Numai il auzeai așa din cînd în cînd :

— Măria-ta, mai aruncă-ncoa o smoacă d-alea. Peste trei zile li se sfîrșiră merindele.

Ei, ce te faci ? că începu a li se face gol la burtă.

Băiatul își aduse amînté de nășicu-său și-l rugă să-i dea ceva să mănînce.

Cît ai clipi se întinse în corabie o masă cu fel de fel de bunătăți și toate din belșug, de s-a fost minunat de tot fata împăratului și l-a întrebat :

— Da' cum făcuși tu de dobîndiși așa masă, mări ?

— Iaca bine, am rugat pe nășicu... fă-te-ncoa și dumneata de mănîncă, dacă poștești.

— Da' cine e nășicu-tău ?

— Nășicu, cine ?

Mîncară ei bine, băură ; după ce se îndestulară, se strînse masa singură și pieri ; cînd li se făcu foame, se ivi iar... în sfîrșit, din aia trăiau ei bine, ba trăiau bine de tot că începuseră și să se uite cu drag unul la altul, știi, cum trebuie.

Într-o zi, fata zise :

— Ia ascultă, dacă-ți face ție nășicu-tău ce-ți cere inima, de ce nu-l rogi să ne scoată pe uscat și să ne dea o căsuță să nu ne mai bălăbănim pe aste valuri, că mi s-a făcut greață.

— Să-l rog, de ce nu ?

Și se rugă băiatul și numai cît se rugă, că se pomeniră amîndoi într-un palat minunat de nu s-a mai fost găsit așa palat nicăieri.

Și ăst palat, cum a vrut Dumnezeu, s-a fost ridicat într-un ostrov aproape de palatul tatălui fetei. Cică acoperișul i-ar fi fost numai de aur și

presărat cu pietre scumpe de-au fost sclipind la soare de nu te puteai uita la el de fel, și era mare și frumos de... în sfârșit, zi-i făcut de Dumnezeu și lasă-l. Iar înăuntru masa s-ar fi pus și ridicat singură, și talerele, cuțitele, furculițele, lingurile, oalele, toate alea cică au fost avind câte un vâtaf de li s-au fost supus lui la toate ce le porunceă. Palatul tatălui fetei, coșcogeamite împăratul, ar fi fost bunioară bordei pe lingă ăl durat de Dumnezeu lui finu-său.

Acum, firește, de ăst palat s-a dus repede pomena în tot ținutul. Pe împărat nu l-a răbdat inima să nu se ducă și el să-l vadă.

S-a dus.

Dacă s-a dus a cerut voie să intre să-l vadă și pe dinăuntru.

Fii-sa îl văzuse venind și spuse ceva vâtafului lingurilor — un linguroi mare numai aur și pietre scumpe pe aur — și după aia porunci să-l poștească, iar ea rămase într-o odaie unde nu avea voie să intre împăratul.

Pe cînd se uita el și se minuna el de toate alea, iaca i se făcu foame și, cum i se făcu, cum se pomeni cu o masă plină de toate bunătățile că i se ridică înainte din dușumea.

Se cruci omul și după aia se așeză să mănînce.

Pe cînd minca el cu poftă din mîncările alea gustoasele, vâtaful lingurilor se furișă pe nesimțite în carîmbul cizmei împăratului, și cînd plecă împăratul, cînd ajunse la poarta palatului, se pomeni cu un slujitor că-i iese înainte și-i zice :

— Dumneata ai luat o lingură ?

— Eu ?... ce lingură ?

— Lipsește o lingură scumpă de la masă.

Împăratul se supără și se întoarce în palat făcînd gură, că el e împărat al ținutului și cum îndrăznește o slugă să-l facă pe el hoț ?

Tot făcînd gură ajunsese în odaia unde mîncase.
— Nu te supăra, măria-ta, îi zise slujitorul, da' am poruncă de la stăpînu-meu să te caut.

Împăratul se îndirjise de tot, dar se învoi, căci se știa omul cinstit. Cînd să-l caute, iaca lingura în carîmbul cizmei.

Începu bietul om să se jure că n-a furat-o el, că nici n-a văzut-o cu ochii lingura aia...

Atunci se deschise ușa, și se ivi fata lui și-i zise :

— Vezi, tată, cum n-ai furat dumneata lingura acum și totuși s-a găsit la dumneata, tot așa n-am fost vinovată eu de nimic și totuși am rămas însărcinată.

Bietul împărat i-a căzut în genunchi cerîndu-i iertare și a plîns de bucurie că a găsit-o, căci mult plînsese de întristare și de muștrare de cuget de cînd se despărțise de ea.

După aia, spunîndu-i fata ce putere are băiatul, păstorul turmei, și că ea s-a îndrăgostit cu el, s-a învoit împăratul să-i lase a se cununa amîndoi, i-a luat la palatul lui, și acolo a făcut nuntă împărătească, iar copilul cu care era însărcinată a ieșit băiat și au trăit cu toții în mulțumire și belșug ca niște fini ai lui Dumnezeu ce erau.

*Iar eu încălecai p-o șea
Și vă spusei dumneavoastr-așa*

Povești de mama mamei, doamna Maria Pariano, care l-a auzit cînd era copilă la Mihăilești, în Vlașca, de la o țărancă bătrînă.

FLOAREA DE AUR

S-a fost făcut odată, de mult, o clacă de tors la un român într-un sat, și la astă clacă a fost venit, firește, lume mai multă.

Printre lume ce să vază sătenii?... Un flăcău galben la față și slab, dar frumos altminteri, care nimeni nu știa de unde era și cum, că nici unul nu-l mai văzuse, dar cum e românul primitiv, nu i-a zis nimeni nimic, ci l-au lăsat și pe el să stea acolo și s-asculte la povești și la ghicitori.

Acum clacă se făcea desigur la ăst român, și de cîte ori se făcea numai te pomeneai și cu ăl flăcău acolo ; dar pe unde venea, cum venea, de unde venea... pace, nimeni nu-și putea da cu socoteala, dar toți luaseră seama că nu mai slăbea din ochi pe fata românului cu casa.

Fata, în vremea asta, simțea în ea ceva de nu putea pricepe ce era ; mai înainte îi plăcea și ei, ca fetelor, un flăcău chipeș din sat ; acum parcă-l uitase, parcă nu simțise nimic pentru el de cînd lumea, și nici pe altul nu iubea, numai din vreme în vreme se gîndea la flăcăul ăl galben la față, de venea la clacă, dar nici pentru el nu simțea că-i bate inima.

Într-o seară, după ce plecară țăranii pe acasă, ieșind fata să-i petreacă, și rămînînd mai în urmă singură în tindă, numai se pomenește cu flăcăul lîngă ea că o ia de mijloc și o întreabă :

— Măriuțo, ți-s drag eu ție ? Vrei tu să mă iei de bărbat pe mine ?

Fata, sperîindu-se, se smuci și dădu dosul în casă, iar a doua zi se duse la o mătușe, moașa sa-

tului, care o iubea pe ea și știa multe și mărunte, și-i spuse ce i se întâmplase, cerîndu-i și sfat ce să facă.

— De, maică, cum să-l iei tu de bărbat p-ăla, că nimeni nu știe cine e ?

— Apoi ce să fac, mie mi-e frică de el lucru mare, învață-mă dumneata.

— Eu știu... prea e galben și tras la față, prea vine de nu știe nimeni de unde, și pierde ca o nălucă. Să nu fie... Doamne păzește, mai știi ?... Tu pun-te de toarce un ghem maare-mare de lînă subțire de tot și, cînd o mai veni, fă-te a glumi și a rîde cu el și prinde-i căpătiul firului de lînă de spate cu vreun ac întors cu ceva, ș-apoi, după ce-o pleca, ia-te după el pe urma firului și vezi unde se duce, și vin' de-mi spune mie.

Toarse fata două zile și două nopți și a treia zi taman fiind clacă, iacă și flăcăul se așeză într-un colț, cu ochii țintă la fată.

Cînd se sfîrși claca și ieși fata afară, el fu lîngă ea, cum rămase singură.

— Ei, mă iei de bărbat, Măriuțo ?

— Și dumneata acuma, nici nu ne știm unul pe altul, nici...

Flăcăul n-o lăsă să sfîrșească ce avea de spus fata, și se întinse s-o sărute.

Ea se apără cu mina și apărîndu-se îi prinse capătul firului de lînă de dosul mincii cojocului, și se făcu a fugi în casă, dar nu se depărtă, ci se ascunse și se uită după flăcău încotro apucă.

Cum se depărtă el nițel, fata piș-piș după dinsul pe urma firului de lînă. Dar nu umblă mult că-l văzu deschizînd porțița de la gardul bisericii din sat și îndreptîndu-se drept spre o groapă pe care o știa fata plină de oase de morți.

Se sperie fata și tremurînd ca frunza dete fuga îndărăt drept la babă să-i spuie ce văzuse.

— E strigoi, maică, bată-l mînia lui Dumnezeu, și nu scapi de el. Da' tu să faci cum te-oi învăța eu. De ți-o mai zice ca să-l iei de bărbat, tu să zici că nu ți-e a te mărita, iar de-o zice că-ți omoară rudele or pe tine tu să răspunzi : „omoară-i“ or „omoară-mă“, numai de împotrivit să nu i te împotrivești că e mai rău, că dacă te-o omorî am eu leac de te fac să înviezi și atunci dai peste noroc, c-așa e legea strigoilor, pe care fete le omoară, moarte rămîn, de nu e cineva să le învieze, dar, de e cineva să le învieze, apoi sînt cu noroc de acoloa încolo.

Inima bieteii fete era numai cît purecele.

Pînă a doua zi se schimbă la față și slăbi de gîndeai că era gata să moară.

A doua seară, i se ivi strigoiul înainte și îi zise :

— Mă iei de bărbat, Măriuțo ?

— Nu, că nu mi-e a mă mărita.

— Ia-mă, că omor pe tat-tău.

— Omoară-l.

Și drept c-a doua zi găsi pe român galben ca turta de ceară mort în pat.

Seara strigoiul iar se ivi :

— Ia-mă, Măriuțo, că te omor și pe tine.

— Omoară-mă !

Ș-o omorî și pe ea.

Dacă o omorî, cum se duse vestea în sat că a murit, cum s-a dus mătușa, moașa satului, acasă la fată, și cînd s-o îngroape, în loc s-o scoată pe ușe, cum se scoate mortul, a zis că de a scos-o pe fereastră și i-a zis niște descîntece pe trup și i-a pus niște buruieni la cap în mormînt, și tocmai după ce a făcut toate astea de zisei, lasă de aruncă țărîna peste coșciug.

Peste trei zile după ce înmormîntară pe biata fată, ce să vezi dumneata? răsări pe mormînt o minune de floare numai și numai de aur de îmbălsămă-văzduhul cu mirosul, și de s-a fost strîns lumea de prin toate satele de primprejur să o vadă și să o miroasă.

Se duse pomina într-atît de floarea de aur încît ajunse la urechile împăratului care, cum auzi, cum veni să o vadă și el, iar văzînd-o așa de minunată, o tăie cu un briceag de argint, o luă cu el la palatul lui, și o puse într-un pahar cu apă în odaia lui de culcare în care se încuia cînd se culca și pe care o încuia cînd ieșea dintr-însa.

În noaptea zilei cînd aduse împăratul floarea de aur în palat, cum dormi el, floarea ieși singură din pahar, se dădu de trei ori peste cap și se făcu fată, deretecă prin odaie frumos, așeză bine hainele împăratului, pe care el din iuțeală le aruncase care pe unde apucase, și se făcu pasăre cu totul și cu totul de aur și începu a cînta de încîntă somnul împăratului și-l făcu să viseze numai raiuri de grădini cu privighetori și cu ciocîrlii măiestre.

Cînd se sculă împăratul de dimineață și văzu odaia deretecată și toate așezate frumos, și știind că nu putuse nimeni intra, căci el încuiase ușa cu mîna lui pe dinăuntru, rămase uimit. Iar după ce se gîndi citva că ce să fie, se hotărî să nu doarmă noaptea viitoare și să vadă ce e.

Văzu floarea sărind din pahar, o văzu dîndu-se peste cap, făcîndu-se o fată de o minune de frumoasă, deretecînd, schimbîndu-se în pasăre, o auzi cîntînd de-ți mîngîia auzul, și rămase înțelenit; iar cînd se făcu despre ziuă, după ce-și sfîrși cîntecul, cînd era să ajungă fata a fi floare, împăratul

se desmorți din încremeneala uimirei și se repezi de mi ți-o apucă de mijloc și mi ți-o sărută o dată din plin ș-apoi mai mărunț de zeci de ori.

Fata văzîndu-se prinsă, se roși și lăsă ochii în jos sfioasă, iar cînd o întrebă împăratul că cum și în ce chip, ea își spuse istoria cum o auzirăți, bunioară, și dumneavoastră, și împăratul necătînd că era fată de țăran ci numai ademenit de frumusețea ei, o luă binișor de nevestă și trăiră mulți ani cu bine și ei și copilașii ce făcură, că, vezi bine, făcură și copii și or fi trăind și acu', dar eu nu știu că n-am mai auzit de ei.

Povestit de doamna Maria Pariano.
muma mării, care l-a auzit cînd
era copilă la Mihăilești, în Vlașca.
de la o țărancă bătrînă.

XXXIII

FLOAREA ȘI FLOREA

A fost odată ca niciodată, a fost un împărat mare. Țst împărat a avut război o dată cu niște zmei pe cari bătîndu-i, ei s-au jurat că de va face nevesta împăratului fată, că era borțoasă, apoi ei o fură și o batjocoresc.

Împăratul auzind așa și întimplîndu-se să fie copilul ce născu împărăteasa tocmai fată, a pus de a durat un turn mare cu zidurile groase-groase și cu grătii la ferestre cît piciorul omului și dese, și acolo a pus pe domniță de cum s-a mai mărit nițel.

Domnița acolo avea tovarășe o roabă bătrînă, femeie credincioasă a împăratului.

Într-o zi, stînd fata la fereastră și uitîndu-se la cîmpul înflorit și verde de-ți era mai mare dragu să-l vezi, a poftit la o floare frumoasă. Dacă a poftit a rugat pe roabă să se ducă să i-o culeagă. Roaba s-a dus și a cules-o și i-a adus-o, iar ea a mirosit-o și cum a mirosit-o cum a rămas însărcinată.

Acum însărcinată azi, însărcinată mîine, a ajuns femeia la vreme să nască. Cînd să se apropie ceasul iacă se pomenește fata că aude plîngînd copilul în pîntecele ei.

Ei, minune ca asta ! Ce să facă ea ? L-a mîngîiat cu vorba, i-a făgăduit una, i-a făgăduit alta, că „taci cu mama c-o să-ți fac așa, c-o să-ți dreg pe dincolo...” Copilul plîngea de tot. La urma urmei văzînd că chip să-l potolască nu e, ce se apucă fata ? îi făgăduiește că dacă o tăcea îi dă de nevastă, de o fi băiat copilul, cînd i-o veni vremea să se însoare, pe Floarea Florilor, care era minunea frumuseților.

Cum i-a făgăduit așa, cum a stătut copilul din plîns, și după ce a mai suferit ea nițel, ca la naștere, a făcut băiat și l-a botezat Florea, că din floare a fost făcut.

După ce l-a făcut, l-a crescut ea bine, l-a iubit și cînd i s-a făcut și lui de însoare, iacă într-o zi vine la mă-sa și-i zice :

— Mamă, cînd am plîns în pîntecele tale, mi-ai făgăduit să-mi dai, cînd mi-o veni vremea de-nsoare, pe Floarea Florilor de nevastă. Iacă mie mi-a venit vremea de însoare, țin-te și tu de vorbă.

— Ei, maică, i-a fost răspuns mă-sa, am zis și eu așa ca să taci, da' cum să ți-o dau eu, de un' s-o iau ?...

— Eu nu știu, mamă, de unde de ne unde, mi-ai făgăduit... acum să mi-o dai și de nu vrei ori

nu poți, apoi eu plec după ea s-o caut unde o fi și s-o iau de nevastă.

Dă-i mă-sa în sus, dă-i în jos, silește-se să-i scoață nebunia din cap, el de fel... „mă duc și mă duc !...“

A plîns mă-sa, s-a bocit, că cum să umble el singur prin lume, cum s-o lase el singură să moară pînă s-o întoarce și să nu-l mai vadă... de geaba, că băiatul nu se îndupleca de loc.

A plecat ; s-a dus el, s-a dus, și tot a întrebat pe unde a ajuns care știe unde stă Floarea Florilor. Nu știa nimeni de ea, dar el se ducea înainte. După ce s-a dus el de se sfîrșiseră și orașele și satele de nu mai era decît cîmp gol și pustiu, iacă a dat după mult umblet de un cîmp și în mijlocul cîmpului de un bordei dărăpănat. A bătut la ușă ; dacă a bătut s-a auzit dinăuntru lătrături de ciine și un glas de om bătrîn care a zis :

— Cine e ?... de e om bun să între, de nu, mai bine să fugă, că am o cățea de-l face mici fărîme.

Băiatul a răspuns că e om bun și a intrat ; iar cățeaua s-a gudurat pe lingă el. A dat el ziua bună, după aia a spus ce căuta. Bătrînul i-a zis că el bătrîn e, dar de fata aia n-a auzit, dar să stea să se odihnească și după ce s-o odihni să se ducă mai înainte, că stă frate-său care e și mai bătrîn decît el și care poate o fi știind.

Pînă una-alta băiatul văzînd pe unchiaș muncind din greu, i-a dat ajutor, iar unchiașul cînd a plecat i-a dăruit un frîu de aramă și i-a zis că de va avea vrodată trebuință de ceva, să scuture frîul și va veni un cal care-l va ajuta și va dobîndi tot ce va dori.

A mulțumit băiatul și a plecat.

A ajuns la fratele unchiașului ăl mai bătrîn. Țst unchiaș n-a știut nici el, dar l-a îndreptat la

ăl mai mare dintre toți frații, care sta mai încolo și care fiind și mai bătrîn putea ști și mai multe. Iar la plecare i-a dăruit și el băiatului un frîu de argint, că și pe el l-a ajutat băiatul, și i-a zis tot cuvintele de i le zisese frate-său mai mic.

După mult umblet a ajuns băiatul și la unchiașul ăl mai bătrîn. Așt unchiaș s-a întîmplat de a fost domnul păsărilor din lumea asta.

— Ce vînt te-a adus prin locurile astea ? a fost întrebăt unchiașul pe băiat.

— Caut pe Floarea Florilor s-o iau de nevastă, și fratele dumitale m-a îndreptat la dumneata ca unul ce ești mai bătrîn, că poate știi despre ea.

— Eu, flăcăul moșului, de bătrîn, bătrîn sînt și drept e că am auzit de ea, da'unde o fi stînd nu știu, dar să-mi întreb păsărelele deseară cînd s-or întoarce ; ele poate or ști.

Și pînă seara, pînă să se întoarcă păsările, pune băiatul mîna, ridică ici, ajută colo pe bătrîn de l-a mulțumit de tot cu hărnicia și destoinicia lui.

Vin seara păsările stoluri, stoluri ; vin, vin și iar vin de nu se mai sfîrșeau și le întreba moșul, care cum venea, de știau de locuința Floarei Florilor.

Nici una nu știa, dar seara de tot văzu unchiașul că lipsea un porumbiel.

Îl așteptă, îl așteptă... Veni tocmai hei în colo înnoptat de tot, de l-a fost luat moșul la bătaie de ce a întîrziat așa, dar el a început a se ruga să-l ierte, că nu era vinovat că a dat de grădina Floarei Florilor și, trecînd pe d-asupra, l-a îmbătat mirosul florilor și a căzut mai încolo amețit și abia pe seară de tot s-a putut dezmetici.

— Va să zică știi unde e grădina Floarei Florilor ? întrebă flăcăul voios.

— Cum să nu știu !

— Mă poți duce acolo ?

— Te pot.

Atunci bătrînul s-a dus în casă și i-a adus un frîu de aur și i-a zis să-l scuture că va veni un cal numai și numai de aur și el să încalece pe el, și să ia pe porumbel cu dînsul ca să-i arate calea.

Cum a scuturat frîul, cum a ieșit ca din pămînt un cal cu totul și cu totul de aur și a îngenunchiat înaintea lui și el s-a urcat pe el cu porumbelul pe umăr, și l-a întrebat pe urmă calul :

— Cum să mergem, stăpîne, ca vîntul or ca gîndul ?

— Ca gîndul, că unde gîndesc acolo să fiu.

Au plecat.

Au umblat ei cît a fost calea și au ajuns, și a văzut flăcăul palatul Floarei Florilor, s-a dat jos de pe cal și s-a dus acolo îmbrăcat în niște haine zdrențuite și a întrebat de nu e loc pentru o slugă harnică, că el e doritor să se bage slugă.

Cum s-a întîmplat, vezi dumneata acum, că taman trebuia o slugă la palat, și fiind băiatul chipeș și tînăr l-au băgat slugă pe el să îngrijească de flori.

Duminică fiind el în grădină, ce să vază ? Iese Floarea Florilor îmbrăcată mîndru de nu puteai ține ochii la ea și se urcă într-o trăsură cu cai albi ca laptele și pleacă la horă să joace.

Cum vede flăcăul, cum scutură și el frîul de aramă și zice să-i vie un cal și vestminte de aramă. Și cum a venit calul cum i-a zis să-i caute în ureche de a găsit vestminte și s-a îmbrăcat, s-a urcat călare pe cal și i-a poruncit să-l ducă unde s-a dus Floarea Florilor.

Acolo cînd a ajuns el, era hora în puterea ei. Ea s-a uitat la el, și l-a văzut colo frumos la înfățișare și cu hainele de aramă de strălucea pe el

de-i lua ochii, a prins a juca cu el, dar parcă-l cunoștea, parcă mai văzuse ea ochii ăia ai lui undeva, dar unde nu-și putea da cu socoteală.

Jucară ei ce jucară și cînd se sfîrși hora, Floarea Florilor ieși afară, bătu în palme, de-i veniră caii și plecă spre casă, iar flăcăul încălecă și el, se duse iute ca gîndul, și cînd ajunsese Floarea Florilor acasă, el se și dezbrăcase și sta în grădină făcîndu-se a lucra la flori.

Duminica viitoare se întîmplă tot așa, doar că Floarea se îmbracă în haine de argint.

Jucînd Floarea Florilor cu el și uitîndu-se în ochi bine, bănuî că e sluga ei, căci taman se uitase la el de dimineată și ochi ca ai lui nu mai văzuse ea, că se minunase de frumoși ce erau.

Ce să facă ea ca să afle cine e flăcăul de o juca și era așa de mîndru îmbrăcat? S-a hotărît să caute a-l afla duminica viitoare.

Cînd se duse la horă iacă și flăcăul în haine de aur și cu pietre nestemate pe el de rămăsese ră toți cu gura căscată. O luă el pe Floarea Florilor la joc, jucară, și ea, cum făcu, cum drese, îi duse mîna pe lîngă cap așa în învîrteala jocului și-i lipi în păr un cocoloș de ceară de l-adusesese de acasă.

După ce sfîrși hora plecară iar, ea cu caii ei albi, el în urma ei pe calul lui, dar ajunsese acasă înaintea ei și-l găsi tot în grădină.

Văzîndu-l ea acolo se duse la el.

— Ia ascultă, băiete, i-a zis ea, să te duci la bucătărie să zici să puie să fiarbă apă curată și să mi-o aduci sus cum o fierbe.

A făcut flăcăul așa și cînd a ajuns sus, Floarea Florilor nu că vrea să-l spele pe cap.

Floarea, că în sus, că în jos, că cum să-l spele pe el, o slugă, ea, stăpîna lui.

Ea o ținea într-una că așa vrea, că ea e stăpină.

Ce să facă flăcăul ? S-a lăsat. Dacă s-a lăsat, cum a pus capul să i-l spele, ea a căutat în părul lui și a dat peste cocoloșul de ceară. Atunci i-a sărit de git și l-a sărutat și i-a zis :

— Tu să-mi fii bărbat, că pe tine te iubesc de atîta vreme.

Dacă a văzut băiatul așa, a sărit de-a sărutat-o și el, și s-au sărutat amîndoi de... de... de... nu se mai isprăvea. Și peste vro cităva vreme au făcut nuntă mare și pe urmă s-au apucat să facă copii și or fi trăind și acum de n-or fi murit.

Povestit de Ion Olteanu din Ardeal.

XXXIV

CEI TREI FRAȚI

A fost odată ca niciodată, că dacă n-ar fi nu s-ar povesti, a fost un împărat și ăst împărat a avut o fată pe care i-a furat-o un zmeu. Ce să facă bietul om ?... Cum să-și ia fata îndărăt din mîinile spurcatului, că fugise cu ea pe tărîmul ălilalt ?... A dat sfoară în țară cum că care se prinde să-i ia fata din mîinile zmeului și să i-o aducă înapoi, îi dă fata de nevastă, de o fi flăcău și avuție mare și jumătate din împărăție.

În ținutul ăstui împărat au fost trăind trei flăcăi, frați, și ăști frați auzind așa s-au hotărit să-și încerce ei norocul unul după altul ; întii să se ducă ăl mai mare și dacă o izbuti, să ia fata de nevastă, iar de nu o izbuti, or l-o răpune fiara de zmeu, să se ducă ăl mijlociu, și de n-o izbuti nici el, să se ducă la urmă și ăl mai mic.

Aşa a plecat întii ăl mare. S-au dus fraţii cu el pînă la o răspîntie de unde porneau trei drumuri ; acolo fratele ăl mare a dat ălui mijlociu o basma şi i-a zis :

— Frate, ia basmaua asta şi o atîrnă în odaie, şi dă-i vedea-o vreodată pătată cu sînge să ştii că sînt or mort or în primejdie de moarte ; să alergi să mă ajuţi, dacă-i putea.

După aia s-au sărutat ei, a apucat fratele ăl mare pe drumul din mijloc, şi fraţii ăilalţi s-au întors acasă.

Acum aşti fraţi aveau fiecare cîte trei cîini, trei somei ogărei, şi cînd a plecat fratele la drum şi-a luat şi cîinii.

A mers el cu ei după el cale lungă pe drumul pe care apucase, şi la urmă a dat cu ochii de o pădure mare. Dacă a dat s-a apropiat de ea, a intrat şi s-a gîndit să rămîie noaptea acolo, că taman se însera.

A început el să caute un loc mai adăpostit, vreun copac mai scorburos, ceva, şi căutînd iacă dădu cu ochii de unul cu o vatră de foc la rădăcină.

Se opri acilea.

După ce îşi lăsă jos din spinare traista cu d-ale trebuincioase — că-şi luase de acasă mai de toate, îşi luase carne, mălai, căldăruşe, frigare, o bucată să-şi frigă, o mămăliguţă să-şi facă — se duse să aducă o croznie de lemne ; după aia a bătut un ţăruşi în pămînt de a legat ogărcii, şi s-a pus să-şi facă o mămăligă să mănînce.

Învîrtînd el cu un făcăleţ mălaiul, iacă se pomeneşte că aude prin copaciu d-asupra trosc !... trosc !... se da careva jos şi trosneau crăcile, şi pe urmă aude pe cineva miorlăindu-se şi ţipînd şi zicînd :

— Aoleu, frig mi-e, foame mi-e și n-am ce mânca și n-am unde mă-ncălzi !

Iar șomeii-ogăreii lătru, lătrau în sus de vuia pădurea.

Se uită flăcăul și unde vede o namilă de nu era nici om nici nimic.

Uitîndu-se el, namila de colo de sus iar :

— Aoleu, frig mi-e, foame mi-e, și n-am ce mânca și n-am unde mă-ncălzi !

— Da dă-te coalea dracului jos, face-i-ar și drege-i-ar, și mănîncă și te încălzește, cine dracu ăi fi, că e mîncare și căldură de la Dumnezeu.

— M-aș da eu, a fost răspuns namila, dar mi-e frică de ciini.

— Nu vezi că sînt legați ?

— Măcar ; na aste fire de păr și afumă-i la nas nițel, că așa mi-e frică.

Băiatul nu s-a gîndit mai încolo și a făcut ce i-a zis namila, și cum a făcut așa, cum au amuțit ciinii din lătrat și namila s-a dat jos și a întins mîinile la foc să se încălzească...

După aia a mîncat bine, ba ce bine, că flăcăului nu i-a mai rămas nimic, și cînd i-a zis că de ce nu-i lasă și lui să-și potolească nițel foamea, ea i-a zis :

— La ce să mai mănînci, că eu am să te omor pe tine, că nu sufer om pămîntean în pădurea mea.

Și a și sărit namila la gîtul lui cu ghearele ei ca de fiară, să-l omoare.

A țipat, el, bietul, a strigat, a zis : „săriți șomeii ogăreii mei, că mă omoară !“, de unde, că ogăreii erau amorțiți de tot.

L-a omorît namila spurcată, și după aia i-a scos inima din trup de a băgat-o într-o dășagă și a omorît și ciinii și s-a dus de i-a aruncat : pe flă-

cău într-o groapă unde erau mii și sute de trupuri și pe ciini într-alta.

Acasă la fratele ăl mijlociu s-a fost pătat basmaua cu sînge.

Cum s-a pătat, cum și-a luat merinde, și-a luat și șomeii ogăreii lui cu el și a plecat.

L-a petrecut fratele ăl mic pînă la răspintie, i-a dat ăl mijlociu și lui basmaua zicîndu-i tot ca fratele ăl mai mare că : „de-o vedea-o pătată de sînge să vie să-l ajute că or mort e, or în primejdie de moarte“, și a apucat tot pe drumul pe care apucase el și a ajuns tot la pădurea aia și d-acolo luîndu-se după urme a ajuns la copacul cu vatra de foc.

A pus și el de mămăligă, a legat cîinii, s-a pomenit cu namila trosc !... trosc ! prin copac, a auzit-o țipînd și văitîndu-se, și zicînd :

— Aoleu, frig mi-e, foame mi-e și n-am ce mânca și n-am unde mă-ncălzi !

În sfîrșit, i s-a întîmplat și lui taman ca lui frate-său, că și pe el l-a omorît namila și i-a aruncat și trupul lui și pe-al căteilor în gropi.

Acasă la el s-a pătat basmaua în cui.

— Iii ! săracii frații mei, a gîndit fratele ăl mai mic, or morți sînt, or trag să moară !

Și n-a mai stat la gînduri, și-a luat ce i-a trebuit, și-a strigat șomeii ogăreii și a plecat tot în fugă.

Dacă a ajuns el la copacul cu vatra de foc din pădure și a auzit trosnind crăcile și miorlăindu-se namila, a zis :

— Hei ! Dumneata mi-ai fost ?

— Eu.

— Apoi dă-te colea la foc.

— Vezi că mi-e frică de cîini.

— Nu-ți fac nimic, că sînt blînzi.

— Nu ; mai bine na aste trei fire de păr și afumă-i întii la nas.

Flăcăul le-a luat, dar s-a făcut numai că-și afumă cîinii și a aruncat firele de păr.

Iar cînd s-a dat namila jos și a vrut să-l omoare ca pe frații ăilalți, el a strigat :

— Săriți, șomerii ogăreii mei, că mă răpune spurcăciunea !

Și căteii acilea fură.

Mi ți-o apucară frumos și mi ți-o traseră unii dintr-o parte și alții dintr-alta de-i rupea carnea după ea.

— Iii ! a fost zis atunci namila, mă omoriși, fecior de lele ce mi-ai fost !

— De omorît nu te-am omorît pînă acuma, dar nici nu scapi pînă nu mi-i spune ce-ai făcut cu frații mei.

— Că nu știu... că nu i-am văzut...

— Rupe-ți-o, ogăreii mei, a zis flăcăul.

Iar namila spurcată văzînd că n-are încotro, a spus că i-a omorît și că le-a aruncat trupurile în niște gropi. Flăcăul i-a zis să-l ducă acolo să-i vază, și după ce l-a dus cotoroanța într-un tufăriș unde era groapa acoperită cu capace, i-a poruncit flăcăul să descuie capacele și a lăsat-o pe ea ținînd-o cîinii și el a intrat de a scos trupurile fraților, și i-a zis pe urmă ca să-i învieze cum o ști, că de unde nu, lasă cîinii s-o facă bucăți.

Văzînd spurcăciunea că nu e glumă, i-a zis :

— Uite, ia inimile din teșila asta și le așează la loc și toarnă apă vie din sticla de ici peste ei, ș-or învia.

A făcut flăcăul așa, au înviat frații, și după ce a turnat apă vie și peste cîinii lor de i-a înviat și

pe ei, a poruncit flăcăul ciinilor lui să o facă mici fărîme și au sfișiat-o ogarii de nu s-a ales nici praful de cotoroanță.

I-au mulțumit acum frații ai mari alui mic că i-a scăpat de n-au rămas morți, și de mulțumiți ce erau, ce s-au învoit ei?... să lase pe fratele al mai mic să cerce a scăpa pe fata împăratului de la zmei, că dacă nu era el tot morți rămîneau ei și tot nu o mai scăpau; ba nu că să-l și întovărăsească și să-l ajute și ei de o cere trebuința.

Fratele al mic le-a mulțumit bucuros și au plecat înainte și s-au dus, și s-au dus zile lungi cîte o fi fost pînă la gaura pămîntului, pe unde e locul de coborît pe tărîmul alilalt.

Ajungînd ei acolo, fratele al mic a zis fraților lui mai mari că ei să nu se coboare cu el, că la ce să-și primejduiască și ei viața degeaba pe acolo, ci mai bine îl pot sluji de vor sta la gura pămîntului, că l-ar putea trage sus, de i-o ajuta Dumnezeu să scape pe fata împăratului.

A scos el, care va să zică, din dăsași o funie lungă de o luase cu el de acasă, și după ce a zis fraților că de o scutura funia să știe că a izbutit și să-l tragă sus, s-a încins cu ea bine pe la mijloc, și-a luat ziua bună de la ei, și-a făcut cruce și s-a lăsat pe gaură în jos.

Cînd a ajuns jos pe tărîmul alilalt, ce să vadă el, o cîmpie maare-mare, de nu se mai sfîrșea în toate părțile și într-o parte strălucea ceva.

S-a îndreptat și el într-acolo.

Pasămite ăla era coperișul unor case.

A bătut el la poartă, a întrebat cineva dinăuntru că cine e, și el a răspuns :

— Om bun e !

Atunci s-a deschis poarta și a dat flăcăul cu

ochii de o fată pămînteancă, frumoasă de pica, care, cînd l-a văzut, i-a zis :

— Ce cauți p-aici, om pămîntean, pe tărîmul ăsta, că nu mai scapi cu viață cum o veni zmeul ?

— Dar dumneata cine ești ? a întrebat el.

— Ei, eu sînt fata împăratului cutare, m-a răpit zmeul și m-a adus aici, de e vai de mine ce viață chinuită duc, dar ce să fac ?

— Apoi și eu am venit că m-a trimes tata dumitale să te scap și să te duc îndărăt la împărăția lui.

Atunci a apucat-o pe fată o jale și un plîns din cale afară, că-și adusese aminte de părinți și de țara ei, și și de mila bietului flăcău că era tînăr și chipeș de ți-era mai mare dragul să-l vezi, că știa ea ce-l aștepta.

Plîngînd ea așa, iacă se aude un zgomot mare.

Atunci se dezmetici ea din plîns și zise :

— Vine zmeul !

— Vine repede după ce se aude zgomotul ? întrebă băiatul.

— Ba mai întîrzie.

— Uite ce să faci dumneata : eu am să mă lupt cu el ; de l-oi rămîne, bine, dar de m-o omori să ceri dumneata de la el barim să mă îngropi ca creștinul în pămînt, că atît doar s-o învoi ca să facă de l-ăi ruga. Și dacă o vrea, să mă duci undeva pînă a doua zi cînd ar fi să mă îngropi și noaptea să vii unde oi fi și să torni din sticluta asta nițică apă în gura mea, că asta e apă vie și învie pe morți, ș-apoi pe urmă lasă pe mine.

Și i-a dat fetei sticluta cu cită apă vie îi mai rămăsese de la namila din pădure, după ce-și înviase frații și pe ogarii lor.

După aia n-a mai trecut mult și s-a apropiat și

zmeul cu o falcă în cer și cu alta în pământ, și încruntat că ce miroase a om de pe pământ.

Fata i-a răspuns că și ei i-a mirosit, dar nici ea nu știe ce să fie, iar flăcăul care se ascunsese sub un pod, ieși și spuse că el a venit să se măsoare cu dinsul să vadă care e mai vrenic.

Atunci zmeul a început a ride de s-a cutremurat palaturile și l-a întrebat că cum vrea să se lupte : în săbii să se taie, or în luptă dreaptă ?

— În luptă dreaptă, a răspuns flăcăul.

Și s-au și repezit unul la altul...

Acum flăcăul nu era om de nimic așa să-l pui jos cu una cu două ; a dat zmeului de furcă bine, dar nici așa puternic ca să rămiie pe zmeu n-a fost, și așa l-a adus o dată zmeul bine și l-a îngenucheat. Dacă l-a îngenucheat, a scos paloșul și i l-a înfipt în piept.

A horăcăit bietul băiat o dată din greu, a început singele a-i gîlgîi negru din rană, și a murit.

Dacă a murit, s-a rugat fata împăratului să-i lase trupul să-l îngroape după legea creștinească în pământ, și cum l-a rugat, ce i-o fi spus ea, că l-a înduplecat pe zmeu.

Așa a luat fata trupul flăcăului și l-a dus într-un grajd părăsit de l-a pus pe niște paie, zicînd că-l lasă acolo pînă a doua zi, pînă l-o îngropa.

Dar noaptea, cînd a fost adormit zmeul bine de nu mai simțea și cu tunul să fi dat, s-a sculat fata împăratului binișor, și-a luat sticluta cu apă vie de unde o ascunsese și s-a dus la grajdul părăsit de a turnat toată apa pe gîtul flăcăului, care, cum a înghițit-o cum s-a deșteptat și s-a frecat la ochi zicînd :

— Greu am dormit !

Și văzînd pe domniță lîngă el și-a adus aminte cum și ce fel se întîmplase și i-a căzut în genuchi

mulțumindu-i, și pe urmă a rugat-o să-l ducă la odaia unde doarme zmeul, și acolo a scos paloșul și i-a dat una în beregată, de numai a strigat o dată zmeul și s-a întins de a rămas țeapăn.

După aia i-a zis fetei să-și ia ce are de luat și să plece să iasă pe pământ.

Domnița n-a mai putut de bucurie, a mulțumit lui Dumnezeu că a scăpat-o de zmeul spurcat și au plecat.

Au ajuns la gura pământului.

Acolo funia atârna pînă jos, cum o lăsase flăcăul cînd plecase.

Se legă el de mijloc, dar cînd vrea să ia pe domniță în brațe și să scuture funia ca să-i tragă frații sus, ce i-a trăznit lui prin cap, vru ca să-și încerce frații, să vadă sînt ei oameni de ispravă, că multe știa el de răutatea și de pizma oamenilor, și încă tocmai de a ălor de le faci cîte un bine.

S-a dezlegat și a legat un pietroi mare, care a bănuț el să fie greu cam cît doi oameni așa, și pe urmă a scuturat funia.

Dacă a scuturat-o, s-a și pomenit că o trag frații în sus și au tras-o și au tras-o pînă sus, hei !... incolo, și numai odată se pomeneste flăcăul că aude vîjiind ceva... pasămite pietroiul venea vuind de sus cu funie cu tot, că frații gîndind că e el și fiindu-le necaz că era să se însoare cu fata împăratului și să ajungă și împărat și bogat, dăduseră drumul pietroiului gîndind că era el și fata împăratului, ca să-i omoare pe amîndoi căzînd de la atîta înălțime.

L-a cuprins o supărare mare și o jale mare pe bietul flăcău, una de răutatea fraților lui pe care îi scăpase de moarte, și alta că cum era să mai scape de acolo de pe tărîmul ălilalt ?

A plecat și el cu domnița plingînd amîndoi și fără nici un pic de nădejde și au umblat pînă pe cînd se ridica soarele d-asupra și atunci iacă că aud niște țipete și niște chilomane de li s-a zbir-lit părul pe cap.

Se uitară ei în toate părțile și văzură între niște stînci, mai încolo, un cuib de scorpie plin cu pui micșori și un șarpe mare ieșise dintre stînci și se ducea spre ei să-i mănînce.

Flăcăul, o dată cît clipești, a și scos paloșul și s-a repezit la șarpe de l-a izbit o dată după ceafă de l-a lăsat lat.

Puii văzîndu-se scăpați au început a-i mulțumi de bucurie și a-i zice să aștepte pînă o veni muma lor, că o să-l răsplătească de bunătatea lui, și n-a așteptat mult și a și venit scorpia, că-și auzise puii țipînd și venea într-un suflet. Dar cînd a ajuns la cuib și a văzut pe flăcău cu paloșul în mînă, nu a mai zărit pe șarpe și a gîndit că el îi amenința puii și l-a înghițit dintr-o dată.

Atunci au început puii a se tîngui că cum se poate să-l mănînce, că el îi scăpase de la moarte pe ei.

Scorpia auzind așa și văzînd șarpele mort pe jos, a zis :

— Nu vă mihniți, puișorii mei, că-l dau eu afară, și-l dau și mai puternic de cum a fost.

Și, drept, a icnit o dată și a ieșit flăcăul viu și zdravăn cum fusese mai înainte.

După aia l-a întrebat scorpia că ce cere de la ea drept plată pentru binele ce-i făcuse.

El îi spuse ce i se întîmplase și-i ceru să-i scoată pe tărîmul pămîntesc pe el și pe domnița, fata împăratului.

Scorpia a răspuns că greu lucru îi cere, dar că face pentru el cît de greu să fie, și l-a învățat de

s-a dus de a omorît nouă boi din niște cirezi de pășteau mai încolo, și după ce i-a omorît, i-a încărcat în spinare, i-a luat și pe ei amîndoi și au pornit.

Pe cale, cînd i se făcea foame scorpiei, cerea de mîncare ; flăcăul îi da cîte o ciozvirtă de bou și i-a tot dat pînă le-a isprăvit taman cînd mai era numai nițel pînă sus, că se vedea lumina zilei pămîntului.

Scorpia cerea mereu, că zicea că nu mai poate și cade înapoi.

Ce să facă flăcăul ?

A tăiat și el o bucată de carne din pulpa piciorului și i-a aruncat în gură, și așa au ajuns cu bine sus pe pămînt.

Cînd i-a lăsat jos, a întrebat scorpia că de unde era carnea aia de-i dăduse la urmă.

El a spus că era din pulpa lui.

— Nu știam eu că e așa dulce că te mîncam pe tot, a răspuns ea, dar acuma fie-ți de bine și cale bună !

Și a pornit scorpia de vale prin gaura pămîntului, iar flăcăul cu domnița s-au îndrumat spre palatul tătănă-său.

Ce bucurie și ce veselie pe împărat cînd și-a văzut fata ! Nu au mai conținut chefurile și mesele șapte zile și șapte nopți.

După aia dîndu-i flăcăului jumătate din împărăție s-a urcat el într-o zi pe tron și a pus de i-a adus înaintea pe frații lui.

Aia, cînd l-au văzut, au căzut în genunchi și s-au rugat de iertare. El, după ce i-a dojenit bine și i-a făcut de rușine înaintea tuturor, nu le-a făcut nimic, ci i-a gonit ca pe niște ticăloși ce erau, lăsîndu-i în plata Domnului.

Iar el, după ce a făcut cununia, a trăit bine și

mulțumit vreme îndelungată, cum se cade să trăiască omul bun și cu cugetul curat.

Și încălecai pe o șea și vă spusei dumneavoastră așa.

Povestit de mama mamei, doamna
Maria Pariano, care l-a auzit, cind
era copilă, la Mihăilești, în Vlașca,
de la o țarancă bătrână.

XXXV

CELE DOUĂ SĂLCII

A fost odată ca niciodată, a fost o femeie care mult cu multul ar fi dat să aibă și ea un copil, dar mult se rugase la Dumnezeu și multe făcuse în zadar.

Într-un an, ducîndu-se la biserică în noaptea sfintelor Paște, pe o cărare lăturașe așa, iaca îi iese înainte o femeie bătrână care îi dădu „noapte bună“ oprind-o în loc și-i zise :

— Femeie, mare ți-e dorul de copii, dar nu ți-e scris să ai ; iar dacă te-o răbda inima să aibi unul care să-ți moară cînd o împlini șaisprezece ani, apoi te pot eu ajuta, dar atît mi-e puterea, mai mare nu mi-e.

— Ce-oi îndura cînd o muri, nu știu, dar măcar să știu că-nebunesc, că mor, să văz și eu ce e copilul, ăi șaisprezece ani, să-l iubesc și să-l alint, și pe urmă o fi ce-o fi, ar fi răspuns femeia.

Și a pierit bătrîna ca năluca.

Iar femeia înaintînd spre biserică a văzut o scînteie și cum a văzut-o, cum a rămas însărcinată și

peste nouă luni a născut o fată care a crescut, s-a făcut frumoasă de s-ar fi mirat o lume, cică, că i se dusesse vestea peste mări și țări; dar în ziua cînd a împlinit șaisprezece ani, a închis ochii în pace, ca și cum ar fi adormit, și cu ei închiși a rămas că nu i-a mai deschis.

Țipetele, plinsetele și vaietele bieteii mă-sii ar fi înduioșat tot satul și pe toți drumeții trecători care o auzeau, dar de !... așa e scris, așa e și s-a isprăvit.

A îngropat-o biata mă-sa într-o poiană dintr-o pădure, să fie în mijlocul florilor și floricelelor, că nu mai putea după ele cînd trăia, și după aia n-a mai trecut mult și de jale multă s-a tot uscat așa pe picioare pînă a murit și ea.

A trecut, după ce a murit, multă vreme la mijloc, că pămîntul de-l făcuseră groparii moșoroi pe mormîntul fetei în pădure scăzuse, se făcuse otova cu ălilalt, și iarba amestecată cu flori crescuse peste el de nu s-a mai fost cunoscut unde era, că și crucea de lemn de o avusese la cap se tot plecase pînă căzuse și se făcuse una cu pămîntul putrezind, iar oamenii, ca omul, uitaseră de tot de ea.

Și după ce a trecut atîta vreme, iaca i-a venit poftă feciorului împăratului ținutului ăluia să-și facă un palat într-o pădure, și fiind pădurea unde era îngropată fata a mai frumoasă dintre toate, pe ea a ales-o, iar în ea locul ăl mai frumos era taman poiana unde putrezise biata fată a ălii femei de pomnirăm.

Dacă i-a plăcut locul și-a durat palatul și — vezi dumneata, cum s-a potrivit — a căzut cuhnia pe locul unde fusese mormîntul.

Acuma fata, cică, cum fusese ea ursită, nu era moartă ca toți morții, și cînd erau bucatele împăratului pe foc, numai gata să le dea la masă, se desfăcea binișor dușumeaua din cuhnie, cum ieșea

bucătarul pe undeva, și ieșea ea, și mai frumoasă de cum fusese cînd trăia, și lua pumni de sare și arunca în bucate de le făcea potroacă și iar pierea pe unde venise.

Pe mulți bucătari îi dăduse împăratul afară din pricină că nu putea mîncă nimic de sărat, dar degeaba, că oricare venea, bucatele tot sărate le dea la masă, pînă o dată mirosind împăratul că trebuie să fie ceva la mijloc se hotări să vadă el ce e și cum.

S-a pus de-a gătit el singur bucate într-o zi, și cam pe sub seară — că pe sub seară îi spusese ră bucătarii că se sărau bucatele — cam pe sub seară se aruncă pe un pat făcîndu-se a dormi, dar cu ochii gata să vadă ce-o fi.

Așa a văzut cum se desface dușumeaua, cum ieșea frumusețea de fată și cum lua dintr-un dulap pumni de sare și arunca în bucate. După aia se uită împrejur și văzîndu-l acolo, pesemne că i-o fi plăcut ei orce, dar se duse spre patul pe care se făcea că doarme și se uită la el lung, ba ce se uită?... că se apropie bine, pînă nu știu cum îi veni la îndemînă băiatului și mi ți-o prinse repede de mijloc și o sărută o dată.

Dacă apucă de o sărută, fata se așeză lingă el pe pat, că așa-i era scris ei ca, cum o săruta-o vrun flăcău, să nu mai poată intra în groapă, și i-a spus istoria ei toată. Iar el nemaiputînd de dragul ei i-a făgăduit că o ia de nevastă.

Petrecură ei toată ziua și toată noaptea amîndoi, iar a doua zi de dimineată, ce să vezi dumneata? a fost venind un om de la tată-său împăratul, cum ca să vie la împărăție că vrea să-l însoare.

Pe biata fată a coprins-o un plîns de-ți era mai mare mila, dar feciorul împăratului nu se putea împotrivi poruncei tată-său ; trebuia să plece și a și plecat lăsînd pe fată plîngînd, măcar că-i făgăduise că se întoarce și că tot pe ea o ia de nevastă, că ea îi era dragă lui.

După ce a plecat feciorul de împărat și a mai plîns fata ce a mai plîns, ce s-a gîndit ea : să se ducă și ea acolo la împărăția tatălui lui ca să fie pe acolo să vadă ce s-o întîmpla, că n-o mai răbda inima să stea locului.

Dacă s-a gîndit așa, a și plecat...

S-a luat după urmele copitelor cailor și a ajuns la palat, că nu era departe. Dacă a ajuns acolo a prins a întreba pe unul, pe altul, și toți i-au spus că e să se însoare feciorul împăratului cu o fată frumoasă de i-o alesese tată-său.

S-a chinuit ea mult, biata, auzind așa, dar a mai așteptat că doar o da cu ochii de feciorul de împărat ca să-i aducă aminte ce-i făgăduise ; n-a putut da de el nici c-un preț, și a doua zi umblînd ea pe dinaintea palatului, iaca vro doi slujitori și o femeie mai trecută că vorbeau așa :

— Ei, doică, acu să vedem ce daruri ai căpăta de nunta feciorului împăratului, că de !... dumeata l-ai lăptat.

— Ei, darul ca darul, măiculiță, ar fi răspuns doica, dar să-l văz eu însurat și norocul lui să fie bun...

— Păi, de-nsurat o să-l vezi, că cică e gata-gata...

Auzind așa a coprins-o pe fată așa jale și așa durere încît s-a dus drept la doică și a rugat-o să vie mai departe să-i spuie ceva, și mergînd doica, ea i-a zis :

— Să spui feciorului împăratului de l-ai lăptat dumneata, că fata din cuhnia palatului lui din pădure s-a înecat de dorul lui...

Și cum a zis așa, cum s-a repezit la o gîrlă de curgea mai încolo nițel și s-a aruncat în ea. A țipat ea, doica, a dat s-o oprească, a rugat pe ai doi slujitori să se arunce după ea să o scape... degeaba... Cînd o găsiră d-o putură scoate pe mal, ea se înecase, murise d-a binele.

Dar acum, vezi dumneata, lucrurile cum se întîmplaseră nu erau cum ziseseră slujitorii, ci feciorul de împărat spusese lui tată-său cum și ce fel i se întîmplase și se ruga mereu de el să-l lase să ia de nevastă pe aleasa inimii lui, și nevrînd împăratul cu nici un preț, el sta mereu pe lîngă el ca dor-dor l-o îndupleca.

După ce se înecă fata, doica se duse de spuse feciorului de împărat cît se întîmplase, și feciorul de împărat se repezi ca un zănatec să vadă adevărat e, fata iubită lui era a de se înecase; și văzînd că ea era, l-a coprins așa durere încît curînd s-a stîns pe picioare, lăsînd cu limbă de moarte să-l îngroape într-o groapă cu fata; dar împăratul n-a vrut de loc, ci a pus de la îngropat tocmai în partea de dincolo a bisericii, dar n-a apucat să se bătătorească pămîntul pe mormînt și a răsărit o sălcie și tot în ziua aia a răsărit o salcie și pe mormîntul fetei de partea ailaltă a bisericei, și a fost crescut aste sălcii într-o zi ce cresc altele într-un an, și curînd au trecut de susul bisericei, și dacă au trecut au început a se întinde pe coperiș pînă li s-au întîlnit ramurile, și de atunci din ce trecea din aia se amestecau ramurile și crăcile mai tare și amestecate și alăturate stau într-una și-or fi stînd și în ziua de azi acolo unde or fi, că eu nu

ştiu, că nu le-am văzut, ci numai am auzit de ele, şi încălecînd pe şea vă spusei dumneavoastră aşa.

Auzită în comuna Izlaz. lîngă
Brăila, şi comunicată de d. N. D.

XXXVI

MUMA-PĂDURII

A fost odată în vremurile de demult încolo, au fost doi oameni săraci : un bărbat şi o nevastă, şi aşti doi oameni aveau o fată şi aveau şi un bordei într-o pădure.

Într-o zi, avînd ei a se duce la un bilci, lăsă pe fată singură acasă zicîndu-i :

— Fată, noi poate nu venim diseară acasă, că e bilciul departe şi avem treabă multă cu una, cu alta ; tu, ca să nu rămii singură noaptea, suie-te pe bordei şi cheamă pe surata.

— Bine, a răspuns fata.

Şi oamenii au plecat.

S-a înnoptat. Dacă s-a înnoptat şi a văzut fata că nu-i mai vin părinţii de la bilci, s-a urcat pe bordei şi a început a striga :

— Vin, surată, de dormi cu mine că au plecat tata şi mama la bilci şi am rămas singură şi mi-e urît.

De răspuns n-a răspuns nimeni.

Fata a mai strigat o dată : .

— Vin, surată, de dormi cu mine, că au plecat tata şi mama la bilci şi am rămas singură şi mi-e urît.

Surata, cine știe ce-o fi fost, n-a venit nici de data asta.

Cînd a prins fata a striga și a treia oară, numai că se pomenește că aude gemînd și urlînd.

Ea s-a speriat și a dat dosul în bordei.

Acolo dacă a stat nițel numai s-a pomenit cu ușa tindei scîrț!... și a dat cu ochii de o dihanie urită și mare de a apucat-o tremuriciu pe biata fată cînd a văzut-o.

Dihania cum a intrat a zis :

— Bună vremea, fată mare !

— Bună vremea, dar cine ești dumneata ?

— Eu sînt surata pe care ai chemat-o.

— Ba nu ești surata.

— Ba da, că și eu sînt surată, a fost răspuns dihania.

Și s-a pus pe vatră lingă foc.

Fata ce să facă, săraca?... Încremenise de tot, dar vezi dumneata, nu-și pierdu graiul de tot, că zise mirîndu-se :

— Aoleo, dar mari mîini ai !

— Mari, că multe mîini am mîncat.

— Vai ! că mari picioare ai !

— Mari, că multe picioare am mîncat.

— Dar capul ce mare ți-e !

— Mare, că multe capete am mîncat.

— Și gura ți-e mare !

— Mare, că cu ea am îmbucat atîtea și atîtea fete și flăcăi și tot cu ea am să te răpun și pe tine.

Și zicînd așa s-a și repezit la ea și a început a-i suga sîngele, și a supt și a supt pînă a rămas fata galbenă ca turta de ceară și a murit.

După ce a murit, a lăsat-o acolo moartă și a deschis ușa Muma-Pădurii și a plecat de s-a dus la treaba ei.

Cînd au venit părinții acasă au găsit pe fată moartă întinsă.

Au țipat, au jelit, au întrebat pe lume că cum și ce fel, ce au fost la ei, hoți or ce de le-au omorît fata. Nu știa nimeni nimic să le spuie. Numai niște oameni de lucrau niște pămînt au zis că poate o fi fost Muma-Pădurii.

Dar acum, cine era, cine nu era, fata murise și așa începură și ei a se pregăti să o îngroape ca pe tot creștinu, cînd iacă un flăcău, care o ceruse pe ea de nevastă, auzind de Muma-Pădurii, se duse la o vrăjitoare și aia îi spuse că de o fi omorîtă de Muma-Pădurii, aia o poate și învia la loc de o vrea, or de o putea-o cineva sili.

Flăcăul iubea mult pe fată.

Dăduse fuga la părinții ei și le spusese să nu grăbească cu îngropăciunea că el se prinde să se ducă să puie mîna pe Muma-Pădurii și să o silească să-i învieze logodnica.

Aflase el flăcăul de la vrăjitoare și pe unde o poate găsi prin pădure.

Își luă deci merinde, arme, străbătu pădurea d-a lungul și d-a curmezișul și după multă oboseală a văzut o stăriște mare ca o arie bătătorită și colea și colea stropi de sînge pe paie pe alea.

Cum văzu așa, se ascunse după un copac gros și se puse să aștepte să vie Muma-Pădurii, c-așa îi spusese lui vrăjitoarea, că unde o găsi picături de sînge, acolo vine ea.

Nu trecu mult și numai aude pădurea trosnind și vede pe dihania de Muma-Pădurii despletită și neagră și cu miinile ca rășchitoarele și boboșată, venea cu un trup de fată în brațe și sugea sînge din el.

Flăcăul, cum o văzu, se pregăti, o lasă să treacă în așa chip ca s-o poată apuca pe la spate, și cînd îi veni bine, se repezi și îi dădu una în cap cu o moacă, de scăpă dihania fata din mîină și căzu ametiță pe brînci.

El atunci a trîntit-o jos și i-a pus genuchiul în spinare și o mîină pe după gît, iar cu ailaltă a scos paloșul.

Muma-Pădurii s-a silit să se întoarcă cu fața în sus, dar flăcăul o ținea de nădejde cu fața în jos că apoi nu mai scăpa de-l putea ea apuca în gheare ; și văzînd că era băiatul puternic și nu putea face nimic a început a se ruga să o lase că-i face și-i drege și-i dă bogății, și cîte făgăduieli toate i-a fost făcut numai s-o lase.

Flăcăul i-a spus că-i dă drumul dacă îi spune cum să învie pe fata de-i supsese sîngele noaptea trecută.

Ea întii n-a vrut să spuie, dar văzînd că flăcăul îi pune paloșul la gît și începe a apăsa, a zis :

— Stăi, nu mă omorî, că ți-oi spune.

Și i-a spus :

— Crestează în pulpa piciorului meu, și ce sînge 'o curge pune-l în ceva și varsă-i-l pe gît, că înviază.

Flăcăul, dacă a auzit așa, a omorît-o de-a binele și după ce a omorît-o de tot a crestat-o la pulpă, a luat sîngele într-o sticlă de o luase cu apă, a luat și pe fata de îi supsese dihania sîngele atunci, și a dus-o în sat, și acolo, după ce a înviat pe logodnica lui, i-a mai rămas sînge de a înviat-o și pe ea și a dat-o zdravănă și bine părinților de nu mai știau de bucurie, săracii ; iar el s-a însurat curînd după aia cu logodnica lui,

care-l iubi și mai mult, c-o scăpase și de la moarte,
și trăiră bine și făcură o spuză de copii.

Iar eu încălecai p-o șea

Și vă spusei dumneavoastră așa.

Povestit de doamna Maria Pariano,
care l-a auzit, cînd era copilă, la
Mihăilești, în Vlașca, de la o țarancă
bătrînă.

XXXVII

CHELBEA NĂZDRĂVANUL

A fost odată,

Cînd scria musca pe perete,

mai mincinos cine n-o crede,

a fost un român care a avut nouă feciori, ș-a
plecat cu opt din ei ca să-i însoare, că pe ăl d-al
noulea n-au vrut frații ăilalți să-l ia, că ziceau
că e mic.

Umblară ce umblară, și iacă dădură d-un zmeu
care ara niște pămînt.

— Bună ziua, zmeule.

— Mulțumim dumitale... da-ncotro ?

— Iaca am plecat să-mi însor ăști feciori, că
le-a sosit vremea... dar dumneata ?

— Ia și eu muncesc din greu la pămîntu ăsta
și semăn bucate, că am și eu nouă fete și nu prea
am zestre să le dau.

— Ai nouă fete ?... apoi dar ai să ne încus-
crim, vere, zise omul cu copii.

— Ce stai de vorbești, măre !... după niște ne-
voiași de oameni să-mi dau eu fetele ? nu sînt
zmei destui de mi le cere ?

— Nevoiaș !... Care, mă ?... Feciorii mei, ai ?
Aoliu, mamă-mamă !... Ia puneți mîna, măi flăcăi,
de-i dați locu-ăsta gata pînă-n seară.

— Locul ăsta mi-l dă ei gata pînă-n seară ?
întrebă zmeul.

— Aoleu... păi !

— Ei, dac-or face cum zici, apoi să știi că ne-am
încuscrit.

— Ai, să vă văz, flăcăi... da' să nu mă dați de
rușine !

Se puseră, vere, feciorii ălui om și sapă-ncoa
și sapă-ncolo... săpară vo trei conace, dar nu le
avea munca spor deloc, pare că nu munciseră cît
munciseră.

— Ce ne facem, măi fraților, că nu e rost,
nu-l isprăvim noi ăsta nici mîine ? zise unul din
flăcăi.

— Dracu știe, răspunse altu ; și mult ar fi bine
să-l putem sfîrși, că una, nu rămînem de ocară, și
alta, punem mîna pe fetele zmeului și cică sînt
niște fete pline de lipici.

— N-aveți grije, măi fraților, vă fac eu să scă-
pați de rușine și să luați fetele zmeului, zise un
glas.

— E-te, mă, Chelbea !... Da' ce cați tu acilea,
măi ?

— Am venit să vă dau mîna de ajutor ; voi
n-ați vrut să mă luați d-acasă, da' eu m-am ți-
nut după voi și iacă-mă-s. Da' să nu mai zăbovim,
că iacă asfințește soarele ; dați ale sape-ncoa
să-mi aleg eu una să mi se potrivească.

Și încercă Chelbea una — că Chelbea-l chema
pe fratele ăl mai mic al flăcăilor — și încercă

alta, pînă dădu peste una cum știa el și se puse pe lucru... îi mergea mîna, mare, ca sfîrleaza, nici n-ăsfințise. soarele de tot și locul era isprăvit de săpat.

Cînd veni zmeul și văzu locul săpat, o sfecli de tot, că el nu vrea să-și dea fetele după oameni pămînteni; el se învoise să-i facă gineri, dar se învoise numai că gîndea că nu s-or putea ține de vorbă. Acum degeaba, nu mai avea ce face... le-a dat fetele, dar i-a oprit să doarmă acolo noaptea aia, că zicea că să nu rătăcească calea pe întuneric, iar pe de altă parte le puse gînd rău băieților.

Se culcară fiecare pe la locurile lor și adormiră bumben.

Acum zmeul ce aștepta? Atît, ș-apoi să le facă de petrecanie, dar și Chelbea ce treabă avea? de ce-l făcuse pe el Dumneazeu năzdrăvan? că năzdrăvan era. Se sculă frumușel de unde sta ascuns, că se ascunsese să nu dea zmeul cu ochii de el, și se duse binișor unde-i dormeau frații, le luă căciulele din cap, dezbrobodi pe fetele zmeului și le puse în capete căciulele, iar pe frații lui îi legă la cap cu broboadele zmeoaicelor, ș-apoi se duse iar binișor în ascunzătoarea lui și așteptă acolo.

Peste noapte ce să vezi? vine zmeul cu un paloș în mînă și taie toate capetele cu căciuli pînă la unu, apoi pleacă bucuros gîndind c-a omorît pe flăcăi. După ce plecă, veni Chelbea, își deșteptă frații și pe tată-său, le arată lacul de sînge ce cursese din giturile zmeoaicelor, și-i sfătui s-o pornească pînă nu se scoală zmeul, că atunci o fi rău de ei.

Frații, când văzură se cruciră, da' și-și luară picioarele la spinare și se tot duseră.

Nu trecu mult după ce-și scăpă Chelbea frații de moarte, și porniră ei, dar tot fără el, și se băgară argați la un moșier.

Chelbea tot vrînd să-i păzească, dacă cumva s-or pomeni în vro primejdie, se duse să se bage și el la moșieru ăla, unde-i erau frații. Moșierului nu-i mai trebuia argați, c-avea destui, dar văzîndu-l bun de gură, de istorii, de una, de alta, îl băgă, și încă cu simbrie mai bună decît pe frații lui, și-l ținea tot pe lîngă el, că era și vrenic și-l mai și făcea să rîză povestindu-i cîte alea toate.

Frații, când văzură că el a nemerit mai bine decît ei, prinseră pică pe el; dar ce pică, că se hotărîră d-or putea, să-l și răpuie.

Așa într-o zi, cînd venise moșierul să vadă cum muncesc, că-i trimisese să secere niște grîu, iacă îi ieși unu înainte și-i spuse :

— Cocoane, nu știi ce s-a lăudat Chelbea ?

— Nu... Ce-a zis ?

— S-a lăudat că cică... auzi dumneata, el poate aduce cloșca zmeului cu pui de aur.

Se întoarse moșierul acasă și cum ajunsese strigă pe Chelbea.

— Măi Chelbeo...

— Porunciți, cocoane.

— Da' ce te-ai lăudat tu către frații tăi că poți s-aduci cloșca cu pui de aur ai zmeului ?

— Ba eu nu... să mă ferească Dumnezeu !

— Ba da, nu-mi spuseră ei ?... Să faci bine s-o pornești să mi-o aduci-ncoa.

— Iii, cocoane, nu ți-au spus ei așa ca să mă crească, ci ca să mă prăpădească, da' de ! cu ajutorul lui Dumnezeu sfintu eu oi să încerc, doar de le-oi da-n cap.

Și plecă bietul Chelbea a doua zi și se făcu o pasăre ca s-ajungă mai iute, iar dacă ajunsese acolo se făcu o muscă și se furișe în odaia unde sta cloșca.

Peste noapte întinse mîna ca s-o ia. Aia „cîrrr ! săi, stăpîne, că mă fură Chelbea !“

Zmeul cum auzi, cum sări din pat și dădu dosu în odaia cloșcii, dar și Chelbea se schimbă în muscă la loc și se ascunse într-o crăpătură de zid de nu-i fu cu putință zmeului să-l găsească, și plecă ocărînd cloșca că-l sculase din somn degeaba.

Cum plecă zmeul, Chelbea se și dădu jos și puse mîna pe cloșcă.

— Ia-mă, Chelbeo, că tot mai priceput ești tu decît zmeul zise cloșca.

Și în ăst chip aduse moșierului Chelbea cloșca cu puii de aur a zmeului, teafără nevătămată.

Cînd au auzit frații că s-a întors cu izbîndă, ba că stăpînul îi mai dăduse și o grămadă de bani, s-au prăpădit cu firea de tot.

— Măi, tot să nu-l lăsăm, zise unul din ei : să spunem că s-a lăudat că poate s-aducă cămașa zmeului de pe el.

— Așa să facem, să nu-l lăsăm, ziseră cu toții.

Și se duse unu din ei la moșier și-i spuse c-așa ș-așa.

— Chelbeo, strigă moșierul.

— Porunciți, cocoane.

— Ia vin, ia.

— Porunciți.

— Ce te-ai mai lăudat către frații tăi că poți s-aduci cămașa zmeului după el ?

— Ba eu nu, cocoane, ferească Dumnezeu, nu m-am lăudat.

— Eu nu știu, așa mi-au spus frații tăi, așa trebuie să fie, mîine s-o pornești să-mi aduci cămașa, zise moșierul.

— Să plec, cocoane.

Și a și plecat a doua zi cum s-a luminat de ziuă.

Se duse el, se duse, și cînd ajunse la casele zmeului se prefăcu în purice și așteptă pînă se înseră, ca să se culce zmeul, iar cînd să se dezbrace să se culce, țop! pe cămașa zmeului și pișcă-l și pișcă-l...

— Măi fir-ai al dracului de purice, zise zmeul sculindu-se și căutîndu-l să-l prinză, că se pitula Chelbea al nostru cum știa el mai bine; iar zmeul văzînd că nu poate dormi, scoase cămașa după el și o aruncă alături de pat.

Atît i-a trebuit lui Chelbea că a și înhățat-o, cum a adormit zmeul, și p-aci îi fu drumu... drept la moșier.

Cum i-o duse, cum îi dădu stăpînu-său parale și-l puse cu el la masă. Frații, cînd auziră că iar s-a întors, s-au îndirjit de tot.

— Mă, să zicem că s-a lăudat să aducă zmeul viu nevătămat.

— Așa să zicem, se învoiră cu toții.

Și fuga la moșier să-i spuie.

Ăla cum auzi îl chemă pe Chelbea.

— Chelbeo, te-ai lăudat iar că poți s-aduci zmeu viu nevătămat; mîine pînă-n zori s-o pornești, că vroi să văz și eu chip de zmeu.

— Să plec, cocoane, să plec.

A doua zi, luă o secure de 99 de oca de fier la spinare și plecă. În hotaru moșiei zmeului a fost fiind pe vremea aia un copaci peste măsură de mare. El se prefăcu într-un moș bătrîn și începu

a da cu securea în el, pînă auzi zmeul tăcînd și veni să vadă ce e.

Cînd veni și văzu pe moș îl întrebă :

— Da' ce faci acolo, mîi ?

— Uite m-a trimis boieru cutare să fac un tron, c-a murit Chelbea și în alt loc nu e pome-neală d-așa copaci gros ; d-aia eu îndrăznii de venii să-l dobor p-ăsta.

— Dacă e pentru Chelbea, doboară-l, zise zmeul. Și se puse pe iarbă să se mai odihnească.

Nu trecu mult și Chelbea tăie copaciul și fiind scorburos, lesne îi fu să-l potrivească pe dină-untru.

După ce îl potrivea îi puse fund într-o parte și cînd să-l puie și pe ălilalt se rugă de zmeu :

— Ești bun dumneata să te vîri coala înăuntru să-i pui eu fundu și pe unde s-o vedea afară să-mi spui să-mpăpurez, că d-o răsufla pe undeva și n-o fi Chelbea mort de tot, apoi îl sparge și iese afară de se apucă iar de năzdrăvăni, că e un șmecher și jumătate ; da' de n-o avea pe unde să răsufle, îngropat rămîne.

Zmeul, prost, cînd auzi că e vorba de Chelbea, nu se gîndi mai departe și se vîri în tron.

Chelbea atît aștepta. Puse repede fundul, îl bătu bine, îl luă în spinare d-a fedeleșu și cît te-ai șterge la ochi se întoarce la moșier cu isprava făcută.

— L-ai adus, Chelbeo ?

— L-am, cocoane.

— Ia să-l văz.

— Stai, cocoane, să-l mai dau d-a rostogolu să se-ncingă, c-apoi o pățim.

— Păi dacă s-o încinge, ce face ?

— Are să sară în sus cînd oi desfunda tronul, și dacă o sări, cînd o cădea, cade mort.

Și drept, dacă desfundă tronul, după ce îl mai rostogoli nițel, sări zmeul o dată ca la trei stînjeni în sus și cînd căzu, căzu mort.

Acum ăl boier s-a fost mulțumit așa de mult de isprava lui Chelbea, că s-a hotărît să nu-l mai trimeată nicăieri.

Dar a doua zi veniră frații și-i spuseră că iar s-a lăudat Chelbea că poate aduce iepile sirepile din smîrcurile mărilor.

Moșierul, cînd a auzit, nu s-a putut ține și i-a poruncit lui Chelbea să le aducă, că s-a gîndit : „D-oi avea iepile sirepile din smîrcurile mărilor, apoi cine se mai pune cu mine împotriva ?... mi-e milă mie și de Chelbea, nu e vorbă, dar cum le-a adus p-alelalte, le aduce el și p-astea“.

— Iii ! cocoane, d-aci nu știu de m-oi mai întoarce, zise Chelbea oftînd, cînd auzi, da' ca să-ți fac voia dumitale, oi încerca.

Acum Chelbea avea noroc, bietu, că era năzdrăvan, și așa știa toate cum să le ia, că de data asta nu mai scăpa ; dar el se făcu o coțofană neagră și se duse în niște bozi de se culcă cu fața în sus, ca cum ar fi fost mort. Stătu el așa cît stătu și numai veni o cioară de se puse pe pieptul lui. El haț ! și puse mîna pe cioară și dacă puse mîna pe ea se făcu om la loc.

— Să-mi spui, cioară, cum să intru eu în grajdul iepilor sirepilor din smîrcurile mărilor ?

— Iii ! tu fuseși, Chelbeo ?... Apoi văz eu c-o să te învăț... Uite cum să faci : să prinzi o cioară și s-o arzi s-o faci scrum, și cu scrumul ăla să ungi lacătele de la ușa grajdului, că cum le-i unge cum se deschid ; dar cum ăi intra să te repezi

la un bici de flăcări, care e atârnat în zid și să-ncepi a le bate nemiluit.

— Mulțumescu-ți, cioară, zise Chelbea ; și se gătea să-i dea drumul, drept mulțumită că-l învățase ; dar cioara îi zise :

— Măi Chelbeo, arde-mă pe mine că tot sînt bătrînă și îți sînt în mînă, ce să te mai căznești să prinzi alta ?

Lui Chelbea, drept, îi era milă de ea, dar dac-a zis ea ce era el de vină ? O arse, o făcu scrum și cu scrumul unse lacătele și intră în grajdul iepelor.

Iepele cum l-au văzut cic-au fost vorbind :

— Iii ! ăsta parcă e Chelbea năzdrăvanu, d-a prins zmeu viu nevătămat.

— El, cu voia dumneavoastră ! zise Chelbea și puse mîna pe biciul de flăcără și pînă să se dezmeticească ele, începu a le da în cap și dă-i și dă-i pînă a adus pe iepe la cuget d-au zis :

— Nu ne mai bate, Chelbeo, că bun stăpîn n-ei fi, ci încalecă pe una din noi și du-ne unde-i știi.

„Vă dădui de cap“, se gîndi Chelbea bucuros, una că scăpase cu viață și alta că era să facă să-i crape frații de necaz.

Cînd se apropie Chelbea de casă, iacă văzu moșieru flacăra biciului.

— Ce flăcără să fie aia, măi ? întrebă el pe frații lui Chelbea.

— Nu știm, cocoane, doar dacă n-o fi Chelbea cu biciu de flăcără, care mină iepele sirepele.

Și drept, el a fost. Cînd a intrat în curte cu iepile, s-au fost speriat toți, că nici nu se mai pomeniseră și nici că s-or mai pomeni așa minuni de iepe.

— Ei, Chelbeo, să știi că mă prinz cu tine frate de cruce, zise moșierul văzînd iepele în curte, și toate bogățiile mele or fi ș-ale tale... pe din două.

— Ai, noroc să dea Dumnezeu dar !

• Și-și dădură mîna și se îmbrățișară amîndoi.

Către seară iacă se pomenește moșierul /cu Chelbea că vine la el :

— Măi frate, știi una ?

— Știu, dacă mi-ei spune.

— Frații ăia ai mei, auzi, că s-au lăudat că ei pot stinge șira aia de paie cu basmalele, dacă i-o da foc cineva.

• — Ce spui ?... Apoi dar să-i vedem, că mie mi-s dragi minunile... Măi argați...

— Auzim, cocoane.

— Ce mă, v-ați fost lăudat către Chelbea că de i-o da foc cineva, puteți stinge șira de paie cu basmalele ?

— Ba noi nu.

— Ba da ; nu-mi spuse Chelbea ?... Ai, porniți de-i dați foc și să vă văz vrednicia.

— Că, cocoane... că, boierule... că în sus, că în jos.

— Aide, nu mai stați, c-apoi de ! Chelbea cum a făcut ce s-a lăudat către voi ? faceți și voi ce v-ați lăudat către el.

„O pătirăm cît de bună !“ se gîndiră frații lui Chelbea ; dar neavînd ce-și face capului, se urcară pe șiră, după ce-i dădură foc, ca s-o stingă cu basmalele.

Ce să stingă, vere ! că mai rău ardea ; și a ars pînă la pămînt și șira, dar au ars și ei ; și așa a scăpat Chelbea de frații lui cari n-au ținut seamă că-i scăpase de la moarte și au vrut să-l răpuie

de atâtea ori ; dar, vezi dumneata, Dumnezeu știe el ce face.

*Iar eu încălecai p-o șea
Și vă spusei dumneavoastră așa.
Și încălecai p-o viespe
Ș-o lăsați la dumneavoastră în iesle.
Să te duci, dumneata cucoane, că ești stăpîn,
Să pui să-i dea și ei nițel fîn.*

Povestit de Ioniță al lui Radu Cojocar
din satul Chirculești, plasa
Cîlniștea, județul Vlașca.

XXXVIII

TREI FRAȚI VÎNĂTORI.

A fost odată ca niciodată, a fost ce-a fost și n-a mai fost ; a fost un om care alt meșteșug n-avea, decît era vînător dibaci.

Ăst om a fost avînd trei feciori cari nici ei n-aveau alt meșteșug, că îi învățase tatăl lor ce știuse el, îi făcuse tot vînători dibaci, că îi luase cu el de mic și se dusesse de-i învățase să ochească și să omoare fiarele de prin păduri și păsările.

Într-o zi, iacă-l ajunsse pe om moartea.

Atunci și-a chemat băieții lîngă el și le-a zis așa :

— Măi băieți, eu o să mor, că simt că mi-a venit ceasul ; alta n-am ce să vă spui decît ca să faceți toate cum știți și cum vă taie capul, că sinteți oameni în toată firea, dar numai în trei păduri să nu intrați cu nici un preț cînd îi um-

bla după vînat : în ale de pe muntele Scorpiei, al Porcului Mistreț și al Mîezei-Noptii.

După ce le-a vorbit omul așa, a mai trăit puțin și și-a dat sufletul.

După ce și-a dat sufletul și l-au îngropat băieții după datină, și-au văzut de vînatul lor tot ca și pînă acum, dar după o vreme așa s-a împuținat vînatul de tot și nemaiajungîndu-le la trai, că ei din asta trăiau, ce s-a gîndit și a zis băiatul ăl mai mare ?

— Mult vînat trebuie să fie în pădurile de pe munții Scorpiei, al Porcului Mistreț și al Mîezei-Noptii.

— Mult o fi, a răspuns ăl mijlociu ălui de a vorbit așa, dar nu ne-a lăsat tata cu limbă de moarte să nu intrăm în pădurile lor ?

— Ei, tata a zis, biet, și el așa de teamă ca să nu ne primejduim cu ceva, da' sîntem noi trei flăcăi ca brazii, slavă Domnului, cum să ne fie nouă frică așa de toate alea ?

Zicînd el așa i-a hotărît și pe frați să zică ca el.

S-au învoit ei, care va să zică, să facă așa : să pornească cite trei, și fratele ăl mai mare să păzească în noaptea dintîi în pădurea Scorpiei. Să aprinză un foc mare, ăilalți să doarmă, cum doarme omul noaptea, iar el să păzească să nu se stingă focul și să pindească să vadă ce-o fi ; de i s-o întîmpla numai să vadă ceva și să nu fie în primejdie, să tacă și să nu spuie ălorlalți ce a văzut, și numai de i-o fi viața în primejdie să strige să-i deștepte pe ăilalți ca să-i dea mîna de ajutor.

După ce se învoiră ei în ăst chip, într-o zi, pe sub seară așa, pleacă cite trei cu merinde cu una cu alta și se și îndrumează spre pădurea de pe muntele Scorpiei.

Ajungînd acolo, aprind focul, că se înnoptase bine, și ai doi frați mai mici se întind de se culcă, iar al mai mare rămîne deștept să vegheze și să îngrijească de foc.

Tirziu încolo peste noapte iacă un glas gros zicea :

— Cine a îndrăznit să-mi calce moșiile, să-mi turbure apele și să-mi încurce ierburile ?

Și se și ivește o namilă de scorpie mare-mare și urîtă de te lua groaza.

Vînătorul, cum o vede de departe, cum întinde arcul și cînd sloboade săgeata, fiind el trăgaci bun, numai o izbește drept în inimă și, cum o izbește, cum cade Scorpia jos, de n-a mai zis nici pis.

După ce a omorît-o vînătorul, a tîrît-o departe în bunget de a ascuns-o sub niște frunze ; după aia, a aruncat țărînă peste locul de-l umpluse sîngele, a mai azvîrlit cîteva așchii pe foc și s-a pus și el de s-a culcat lîngă frați.

La ziuă, cînd s-au sculat, focul tot ardea.

L-au întrebat frații ce a văzut noaptea, ce s-a întîmplat...

El a răspuns :

— Nu s-a întîmplat nimic, n-am văzut nimic, fraților.

— Păi dar dacă e așa, a zis unul dintre frați, tata și-o fi făcut numai spaimă, ai să vînam în pace și asta e, că nu e nici o primejdie, cum văz eu.

Și au pornit să vîneze.

Au vînat ei în pădurea Scorpiei multă vreme pînă au nimicit tot vînatul, că nimeni nu era să-i stînjenească dacă murise Scorpia ; și mai la urmă văzînd ei că nu mai e vînat de fel s-au hotărît să treacă în pădurea de pe muntele Porcului Mistreț.

Acum era vorba să fie de rînd fratele ăl mijlociu, să pîndească și să păzească să nu se stingă focul.

După ce îl aprinseră ei, ăl mare și ăl mic se culcară și ăl mijlociu se puse la pîndă.

Peste noapte iaca aude și el un zgomot înapoia lui și un glas zicînd :

— Cine a îndrăznit să-mi calce moșiile, să-mi turbure apele și să-mi încurce ierburile ?

Și cînd a întors capul băiatul să vadă ce este, a dat cu ochii de un porc mistreț mare peste măsură, care venea spre el îndirjit.

Băiatul, cum l-a văzut, nu și-a pierdut cumpătul, ci s-a repezit la arc de era lîngă el și, cînd l-a ochit pe porc, l-a izbit drept în inimă, de l-a omorît dintr-o dată de nici n-a mai mișcat.

Omorîndu-l el așa, a făcut toate ca frate-său ăl mare : l-a luat de l-a dus să-l ascundă sub frunze, s-a întors de a astupat petele de sînge și s-a pus de s-a culcat după ce a mai ațîțat focul să nu se stingă ca să-l găsească frații aprins cînd s-or deștepta dimineța.

Se deșteptară ei, văzură focul aprins, întrebă de se întîmplase ceva.

Fratele ăl mijlociu le-a răspuns :

— Nu s-a întîmplat nimic, n-am văzut nimic, fraților.

Și așa au rămas ei de au vînat și în pădurea Porcului Mistreț, pînă n-a mai rămas vînat.

Atunci au hotărît să treacă și în pădurea Miezii-Noptii.

Aci era rîndul fratelui ălui mic să pîndească.

Noaptea de tot, după ce adormiră frații ăilalți, iaca aude și fratele ăl mai mic tot ca și ei un zgomot și un glas zicînd :

— Cine a îndrăznit să-mi calce moșiile, să-mi turbure apele și să-mi încurce ierburile ?

Atunci s-a uitat, a pus mîna pe arc, a slobozit săgeata, dar măcar că a izbit la inimă, Miază-Noaptea era puternică tare și n-a putut-o doborî dintr-o dată și a început lupta între ea și băiat pînă a isprăvit el toate săgețile, de a ținut așa pînă lingă ziuă și abia a omorît-o, și a curs atîta sînge din rănile ei de a stins focul.

După ce a omorît-o băiatul, a făcut și el ca frații lui : a ascuns pe Miază Noaptea, a astupat petele, dar ce să facă cu focul, că nu l-a mai putut aprinde ? că amnar n-avea fiind la frate-său al mare și de i-l cerea îl deștepta și vedea că s-a stins focul.

S-a hotărît și el să caute să vadă n-o da peste vreun foc undeva să ceară și el.

S-a urcat într-un copac, s-a uitat în toate părțile și a dat cu ochii de o scinteie încolo departe.

S-a dat jos și a apucat într-acolo.

În cale, umblînd prin pădure, iacă o fată frumoasă rău și îmbrăcată numai în alb pășea încet încet și lăsa diră de lumină după ea ; iar pe lingă dînsa sărînd din copac în copac o ciocîrlie cînta de-o minune.

Pasămite femeia asta era una din trei surori : Zorile, care gonesc întunericul nopții și aduc pămîntului lumina zilei ; își făcea calea după datina ei, că venise vremea să gonească bezna.

Flăcăul, vezi dumneata, știa cine era, că auzise de la o mătușe bătrînă cum erau ele trei surori, cum umblau care în cîte o parte a pămîntului, cu cîte o ciocîrlie lingă ele.

Și ce se gîndi flăcăul ?

„Măre, dacă se duce ea înspre unde-mi sînt frații, se luminează de ziuă, și se deșteaptă și dau de foc stins și văd că nu sînt acolo. Ia să-ncerc eu să fac altfel...”

Și nu știu cum se repezi pe la spate, după ce-și desfăcu briul, și mi ți-o prinse și mi ți-o legă bine de un copac, ca să nu se mai ducă înainte și să nu se facă ziuă pînă n-o veni el cu nițel foc să-l aprinză pe al lor.

A țipat fata, s-a rugat de el s-o lase să-și împlinească datina... aș !... el parcă nici nu auzea. După ce a legat-o bine, a plecat înainte spre locul unde văzuse scînteia.

Merge el ce merge și ajunge.

Dacă ajunge ce să vadă ?... Niște zmei adormiți împrejurul unui foc mare, și pe foc un cazan în care fierbea pînă la briu Iutele Pămîntului.

El cum l-a văzut așa, a prins a-l întreba pe Iutele Pămîntului că cum și ce fel.

Iutele Pămîntului i-a spus :

— Uite zmeii ăștia păzesc acilea să fure o fată de împărat și pe mine m-au prins de m-au pus să fierb. Dar tu ce cauți, că te omoară zmeii ?

— Eu caut nițel foc, că s-a stins al nostru.

— Ia de colo repede și scapă-mă și pe mine, a zis Iutele Pămîntului, că poate ți-oi prinde și eu bine la ceva.

Flăcăul s-a învoit.

S-a apropiat de foc, a luat cîțiva tăciuni, s-a dat și lîngă cazan de a luat pe Iutele Pămîntului în cîrcă, că nu putea umbla, și a pornit repede înapoi.

În cale, l-a învățat Iutele Pămîntului să-l frece pe picioare cu niște buruieni, de s-a făcut bine din arsură, și după aia i-a zis să se suie flăcăul călare pe el și cît clipești a ajuns la locul unde dormeau frații.

În drum, dezlegă el și Zorile.

Cînd ajunsese, taman începuse a se lămina de ziuă.

Aprinse focul și se așeză alături, parcă nu i se întîmplase nimic.

Se deșteptară frații, întrebare cum și ce fel...

— Nu s-a întîmplat nimic, n-am văzut nimic, fraților, le-a răspuns flăcăul; decît uite, trecu Iutele Pămîntului și-l opri să mai stau de vorbă, să nu te pomenești că adorm, și-mi spuse el că sînt niște zmei de pîndesc să fure o fată de-mpărat și eu m-am gîndit să mă duc să cerc s-o scap. Mergeți și voi ?

— Noi ?... da' ce-am înnebunit, să ne omoare spurcăciunile ?

— Eu mă duc cu ajutorul lui Dumnezeu, și or mă pricopsesc, or mă răpun zmeii.

Și și-a luat ziua bună de la frați și a plecat cu Iutele Pămîntului. Mai încolo, Iutele Pămîntului i-a spus că el nu se mai întoarce într-acolo, că are treburi într-altă parte, dar el să se ducă, și i-a spus cum și ce fel să facă tot, ca să scape pe fată de zmei, și l-a mai sfătuit să fie milostiv în orice împrejurare și să facă bine, și după aia i-a mai mulțumit de binele ce îi făcuse cînd îl scosese din cazan, și a pierit.

S-a dus flăcăul înainte și a mers el pînă a ajuns la locul de unde luase foc, și de unde scăpase pe Iutele Pămîntului din cazanul cu apă fiartă.

Zmeii taman se deșteptaseră.

Să se întoarcă nu mai putea, că-l văzuseră.

Ce să facă ?

S-a dus și el drept la ei, colo bărbat, și i-a întreat semeț :

— Ce păziți voi aici, măi, ce faceți ?

— Da' nu e treaba ta, păcătosule, a fost răspuns un zmeu.

- Nu, ai ?
- Nu, vezi bine !
- Apoi vezi că eu știu.
- Ce știi ?

— Pîndiți să furați pe fata împăratului și nu puteți de loc. Să fiu eu în locul vostru...

— Ce ai face, măi, un păcătos ca tine ? noi coșcogeamitea zmei, pîndim noi de zece ani și tot degeaba.

- Ei, eu v-o aduc cu prinsoare.
- Tu ?
- Eu.
- Ei cum ?

— Aia e treaba mea. Voi numai să-mi spuneți cum e casa făcută, ce obiceiuri au ei prin casă și eu mă prinz să v-o aduc în scurtă vreme.

Zmeii văzîndu-l așa istet, vezi dumneata, l-au crezut și i-au făgăduit avere mare de li-o aduce-o, și i-au spus cum și ce fel era pe la palatul împăratului.

Cică palatul ar fi avut nouă porți și la poarta a mai dinspre casă s-ar fi aflat o cățelușe care, cum vedea că deschide cineva poarta, sărea și lătra. Să nu fi fost cățeaua aia mai calea-valea, dar cum lătra ea, cum veneau slujitori, soldați, și nu mai era chip să mai faci ceva.

Acum, cum s-a întîmplat, zmeii erau tocmai nouă.

— Aideți cu mine, zise flăcăul, să vă pui pe fiecare la cite o poartă și cînd oi ieși eu cu fata, voi să stați toți cu capetele plecate.

Învoindu-se ei așa, au plecat.

A deschis poarta a dintii, a așezat un zmeu acolo, a plecat cu ceilalți opt înainte, a mai așezat unul la poarta a doua, a plecat înainte cu șapte, și tot așa pînă la poarta din urmă.

Cînd s-ajungă aici, în loc s-o deschiză și p-asta și să deștepte căteaua, flăcăul nostru a zis zmeului să-l ție bine să se urce pe el, să se uite peste zid în curtea palatului, că nu era zidul așa-malt.

Dacă s-a uitat a văzut căteaua dormind lîngă poartă.

Atunci flăcăul de peste zid a scos din tolbă o săgeată, a întins arcul, a ochit bine și cînd a izbit-o, a izbit-o de nici nu a crîncit căteaua, că a murit dintr-o dată și de-a binele.

După ce a omorît-o a deschis și poarta a noua, a pus pe zmeu să stea acolo pînă s-o întoarce el, și a intrat în palat.

A intrat el într-o odaie, în două, în nouă, pînă la urmă a dat de fata împăratului adormită pe un pat cu două lumînări la cap și cu două la picioare, și era frumoasă, știi, de pica, că a rămas flăcăul înmărmurit de așa minune mare de fată.

Și, biata, nu putea și ea să iasă din casă să se plimbe, nu putea să se mărite, nimic, din pricina zmeilor, că de cum mai răsărise și ea nițel de se făcuse de măritat, se pomenise cu spurcăciunile la poarta palatului, și ciți se prinseseră și se încumetaseră să scape pe bietul împărat de ei, se prăpădiseră, dar nici zmeii putere să între în palat să o răpească pe fată n-aveau.

Acum băiatul văzînd-o adormită ce a făcut?

A luat perna pe care avea ea capul pus, a luat un cearșaf și un inel din degetul fetei și după aia a plecat luînd și trupul cătelei în traistă.

Plecînd, cînd a auzit zmeul pașii, a gîndit că e el cu fata, cum fusese vorba, și a plecat capul, iar flăcăul trecînd pe lîngă el, i-a dat una bună la ceafă cu paloșul de a căzut zmeul mort jos și i-a tăiat virful limbei de a luat-o cu el și a plecat înainte.

Și tot așa a făcut cu toți zmeii pînă la al noulea.

După ce i-a omorît și le-a luat vîrfurile limbilor, s-a tot dus și a poposit într-un sat din împărăție, care l-a găsit mai aproape.

Aci a tras în gazdă la o femeie bătrînă.

A stat el la bătrînă cîtva, cînd ce să auză?... că un țigan, bucătar al împăratului, cum a făcut, cum a dres, a izbutit să omoare pe toți zmeii care amenințau să fure pe domnița, și făgăduind împăratul încă de mult că ălui care o omorî pe zmei îi dă fata de nevastă, se pregătea nuntă mare la palat cu fata și cu bucătarul.

Cînd a auzit așa flăcăul, ce-a făcut ?

A trimis pe baba, gazda lui, la palat la bucătărie să ceară numai doi pumni de făină și să-i aducă.

I-a dat.

Dacă i-a dat și s-a întors cu făina acasă, a pus-o flăcăul de a făcut o azimă și a pus inelul într-însa și a trimis iar pe babă să pîndească pe domnița cum o putea și să-i dea azima în mînă.

A avut baba noroc că n-a pîndit mult și iacă iese domnița la plimbare cu o femeie alături.

Baba văzînd-o s-a dus la ea și a ingenucheat și a rugat-o să ia azima.

Domnița văzînd azima frumoasă a luat-o, ba a și rupt-o în două îndată să guste din ea, că-i făcuse poftă.

Cînd a rupt-o, ce să vază în azimă ? Inelul ei care-i pierise din deget de nu știa ce se făcuse deloc.

O dată întrebă colo repede pe babă :

— De unde e azima asta, mătușe ?

— Un flăcăiaș mi-a dat-o, măiculiță.

— Ce flăcău ?

— Un flăcăiaș strein, stă în gazdă la mine.

— Fă de-l cheamă acuşic, acilea.

S-a dus baba, cît a putut-o duce pe ea bătrînețele de fuga, acasă, să spuie flăcăului că-l cheamă domnița la palat.

S-a dus flăcăul.

Domnița, cum l-a văzut, l-a luat la cercetare, că cum a avut el în stăpînire inelul ei ?

El a răspuns :

— L-am avut, măria-ta, că l-am luat din degetul mării-tale, cînd am omorît pe zmei de te-am scăpat de ei.

— Ce fel i-ai omorît, că i-a omorît bucătarul palatului !

— Ba eu i-am omorît, măria-ta ; țiganul numai s-a lăudat cu izbînda altuia.

Fata, cînd a auzit, n-a mai putut de bucurie.

Vezi bine, era gata să-și lege viața cu spurcăciunea de țigan negru și urît de-i plîngea inima în ea. Cum să nu fie bucuroasă văzînd pe flăcău chipeș și frumos de-ți era mai mare dragul să-l vezi ?

S-a vorbit cu el să stea ascuns și cînd or fi ei la masă să trimeată să-l cheme și el să vie și să spuie cum și ce fel era adevărul.

La vremea mîncării au venit toți la masă, s-au așezat care pe la locurile lor, iar țiganul se cocoță alături de împărat pe un scaun mai ales și pe trei perne, c-așa sta el tot sus, de cînd era să fie ginerele împăratului.

În vreme ce mîncă țiganul colo lacom, iacă face domnița, fata împăratului, un semn unei slugi și-l aduce în fața mesenilor pe flăcăul vinător care omorise pe zmei.

— Iacă, zise atunci fata către tată-său împăratul, uite, flăcăul ăsta zice că el a omorît pe zmei de m-a scăpat de ei și lui i se cuvine să-i fiu nevastă, iar nu țiganului de bucătar.

— Nu e adevărat, eu i-am omorît ! strigă țiganul de colo supărat. Puneți de-l biciuiți pe ticălosul ăsta...

— Încetinel-încetinel, zise împăratul către bucătar, stai, să vedem ; poate c-o fi așa, poate să ne dea omul dovezi...

Împăratul era și el mulțumit că, de !... alta e să ai ginere țigan bucătar și alta e să ai român așa falnic și frumos cum era flăcăul nostru de vînător.

Flăcăul a dat întîi o dovadă că a spus cum era domnița culcată și cum era prin odaia unde o găsisese culcată, și arătînd perna și cearșaful pe care le-a scos dintr-o dășagă.

Atunci împăratul s-a întors și-a dat țiganului o palmă de a sărit o pernă de sub el.

După aia a mai dat flăcăul o dovadă arătînd pielea cățelei pe care o omorîse.

Și atunci i-a dat împăratul încă o palmă țiganului, de a mai sărit jos o pernă.

La urmă a scos flăcăul și limbile zmeilor și a zis ca să le încerce să vază nu se potrivesc, că leșurile zmeilor nu le îngropase încă.

Iar împăratul cînd îi mai dădu o palmă țiganului căzu și de pe scaun și porunci și unui slujitor să-l vîre într-o temniță, că cum a îndrăznit el să-și rîză de împărat.

N-a trecut mult după aia și s-a făcut la palat nuntă mare împărătească de a ținut cu chef și cu veselie cît țin nunțile domnilor și ale împăraților, care va să zică.

Trecu un an la mijloc.

Flăcăului ce i-a venit lui ? i s-a făcut dor de frați.

Ce a făcut ?

S-a dus la nevastă frumos și i-a zis :

— Nevastă, mie mi s-a făcut dor de ai frați ai mei și de locurile pe unde am copilărit...

— Bine, bărbate.

— Mergi și tu cu mine să-mi văz și frații și locurile să le văz ?

— Merg, vezi bine, cum să nu merg ? a răspuns nevasta.

Și au plecat.

Au plecat ei cu soldați după ei, cu slugi, cu una cu alta, și i-au lăsat pe toți la hotarele locurilor de le stăpîneau frații lui de cînd omoriseră ale trei dihanii : Scorpia, Porcul Mistreț și Miază-Noaptea.

Frații le ieșiră întru întîmpinare.

După ce au lăsat ei toată lumea la hotar, au intrat într-una din păduri, de care dădură întii, și acolo umblînd numai ei patru, și dînd peste o colibă în mijlocul bungetului, a luat un frate — vezi cum se învoiseră ei de necaz pe fratele ăl mai mic, că ajunsese ginere de împărat — a luat un frate pe nevasta lui de i-a legat mîinile, ca să nu poată face nimic, iar ălălalt l-a ținut pe la spate pe ginerele împăratului, și după ce a legat pe nevastă a venit și ăl de o legase și amîndoi au zdrobit picioarele fratelui ălui mai mic și l-au lăsat în coliba din pădure cu nevasta cu mîinile legate lîngă el.

Pe urmă s-au dus de au spus slujitorilor ca să se ducă acasă, că ginerele împăratului a rămas acolo.

Biata femeie se tîngui ea mult pînă iaca de mila ei se coborî Dumnezeu din cer de-i vindecă bărbatul, ca și cum n-ar fi avut niciodată nimic.

Vindecîndu-se el, au plecat amîndoi prin pădure cu gînd să iasă undeva la liman.

În drum iacă niște palate ale unui zmeu care cum a mirosit oameni pămînteni, cum a ieșit și, dînd de ei, a răpit pe nevastă și l-a lăsat pe om singur.

A plîns el, bietul, de atîtea pacosti pe capul lui, s-a tînguit, dar ce era să facă ? Ce putere avea el un biet om pămîntean împotriva zmeului ?

A plecat și el înainte, că dor de l-o lumina Dumnezeu să facă ceva.

N-a mers mult și iacă o babă se silea cu o sarcină de lemne să o ia la spinare și nu putea că era grea și o doboră.

Vînătorul îi dădu mîna de ajutor cum o văzu.

Atunci ea îi zise :

— Mulțumescu-ți, om bun, dar dumneata ce ai de ești plîns așa la ochi, parcă ai avea ceva ?

— Cum să n-am, mătușe, că uite și uite ce mi s-a întîmplat, a răspuns vînătorul spuînd mătușei toate cîte le pățise.

— Dacă e așa, zise mătușa, stai că te pot ajuta eu.

— Mă poți ajuta dumneata ?

— Te pot.

— Aoleo, că bine-ai face, mătușe, zău.

Și mai prinse omul nițică inimă.

— Ce să fac ? a mai întrebat-o el.

— Să te duci, i-a fost zis mătușa, la marginea pămîntului, că nu e departe de aici și ai să dai de o babă bătrînă care are o iapă cu minji, cu trei, cu șase și cu douăsprezece aripi, și să cerci a lua un minz dintre ei, că numai cu el ai putea da zmeului de cap.

Și l-a învățat mătușa toate ce să facă cînd o găsi pe baba a bătrînă, și după aia cum să facă cu minzul ca să-și ia nevasta îndărăt, și după

ce i-a spus și pe unde e drumul spre marginea pământului, și-a luat ziua bună de la el și s-a tot dus pînă nu s-a mai văzut deloc, deloc.

A plecat vînătorul.

Pe drum iacă întîlnește un lup cu piciorul rupt.

El, cum era milos și fără frică, și aducîndu-și și aminte de vorbele de-i zisese Iutele Pământului, s-a pus și a cules niște buruieni, de știa el și a oblojit piciorul lupului, după aia i l-a legat cu o bucată pe care o rupse din cămașa lui, și lupul văzînd cum l-a îngrijit, i-a vorbit cu glas omenesc și i-a zis :

— Omule, mulțumescu-ți că mult bine mi-ai făcut. Să știi că eu sînt împăratul lupilor și cînd ăi fi vreodată în vreo primejdie nici eu nu te-oi lăsa, numai să te gîndești la mine.

Vînătorul i-a mulțumit de făgăduială și și-a văzut de cale.

Mai încolo iacă alta : o cioară cu aripa ruptă se tot sălta să zboare pe un copac, dar nu putea.

Vînătorul a făcut și cu ea ca și cu lupul : a oblojit-o la aripă cu buruieni, și cioara i-a zis tot ca lupul :

— Mulțumescu-ți, omule, că mult bine mi-ai făcut. Să știi că eu sînt împărăteasa ciorilor, și cînd ăi fi vrodată în vreo primejdie, nici eu nu te-oi lăsa, de te-i gîndi la mine.

Mai încolo dădu și de-o mreană cu solzii de aur lingă o apă ; cine știe cum o azvîrlise valul apei pe uscat, de se zbătea săraca, știi, vorba aia, ca peștele pe uscat, și să poată ajunge la apă deloc, că o azvîrlise departe.

A ajutat-o vînătorul și pe ea, a luat-o frumos de i-a dat drumul pe apă, și ea, după ce s-a văzut în apă, s-a ținut la fața apei și i-a zis :

— Mulțumescu-ți, omule, că mult bine mi-ai făcut. Să știi că eu sînt împărăteasa peștilor, și cînd ăi fi vreodată în vreo primejdie, nici eu nu te-oi lăsa, numai să te gîndești la mine.

După aia, n-a mai mers mult și a dat de bordeiul babri cu iapa.

A bătut la ușe, l-a poftit înăuntru și l-a întrebat cînd l-a văzut :

— Ce vînt te aduce pe acilea, flăcăiașul mării ?

— Flăcău nu sînt, babo, eu sînt însurat, a răspuns vînătorul, da' am auzit că ai o iapă de păzit și am venit să mă bag eu la dumneata să o păzesc, că sînt fără stăpîn acum.

— Da, da' eu nu plătesc cu bani sluga.

— Da' cu ce ?

— Eu îi dau la sfîrșitul slujbii un mînz pe ales.

— Bine, că-l vînz eu pe urmă și tot bani iau.

— Da' vezi că dacă n-ăi păzi-o, unde-ți stau picioarele ți-o sta și capul.

— Mi-o sta de n-oi fi vrenic.

— Va să zică te prinzi ?

— Mă prinz.

— Bine.

Și i-a dat baba de mîncare, i-a așternut sa se culce să se odihnească că taman se înserase, și a doua zi i-a dat iapa în pază.

Treaba lui era să păzească iapa trei zile și trei nopți d-a rîndul și s-o aducă acasă după fiecare o zi și o noapte.

A doua zi, de dimineață, sări călare pe ea și plecă.

Avea iapa un buiestru d-ăla bășicat și mergea colo frumos, și unde-o cîrmea într-acolo se ducea și supusă colo...

„P-asta să n-o pot eu păzi, gîndea flăcăul, eu gîndeam că o fi vreuna d-alea de, de... mănîncă foc, da' așa?...“

— Ce e drept, a dus-o el pînă seara bine; dar seara l-a furat somnul odată fără veste, și cînd s-a deșteptat, mai despre ziuă așa, s-a pomenit călare pe un buștean și cu friul în mînă ca prostul.

— Ei drăcie ca asta! zise vinătorul cînd se pomeni așa, o pății cît de bună, de acum la ce mai sînt bun?... mai bine să vie lupul să mă mănînce.

Cum pomeni de lup, împăratul lupilor și fu acolea.

— M-ai chemat? l-a întrebat.

— Aoleo, tu ești, vere?

— Eu.

— Bine că veniși, că poate m-ai scăpa din încurcătură, c-aminteri nu e bine de mine.

Și-i spuse lupului cum și ce fel.

— Ușor lucru-mi ceri, a răspuns lupul, ți-o aduc eu acum.

— Da' unde e?

— E dusă între oi, dumneata du-te lîngă pîrleazul lor și stai cu friul, că o gonesc eu într-acolo. Ea are doi mînji cu cîte trei aripi; cînd o fi să vie, ea vine schimbată în oaie cu doi miei; cum ai vedea-o, să-i pui friul înainte și să zici:

„Stai iapa babi!“.

Pe urmă să-i pui căpăstru-n cap și s-o duci acasă.

Tocmai așa s-a întîmplat.

Lupul a dat raita prin oi, a gonit-o, și vinătorul a făcut cum l-a învățat el și s-a aruncat călare pe ea și a dus-o acasă la babă.

Ce bătaï n-a mîncat sāraca de la babă, că cum s-a lăsat s-o prinză.

— Da' ce eram să fac, stăpină, a fost răspunzînd iapa, că m-am făcut oaie și m-a gonit un afurisit de lup spre pîrleaz, și ăla sta de se aținea acoloa. Ce era să fac, să mă las să mă mănînce lupul ? Lasă că mai sînt două nopți, doar n-o fi blestemat să mă mai găsească el de două ori !

A doua seară, pleacă iar vînătorul cu ea, se ținu el să n-adoarmă... de unde ? că a adormit și s-a pomenit iar despre ziuă călare pe buștean și cu friul în mînă.

De data asta s-a gîndit la cioară.

Și cioara, cum s-a gîndit la ea, cum a fost lingă el.

— Ce ai pățit, stăpine ?

— Uite așa și așa.

— N-ai nici o grijă, că acum ți-o dau în mînă.

— Da' unde s-a vîrît, fir-ar și drege-i-ar ?

— S-a vîrît într-un cîrd de ciori schimbată în cioară și ea și mînji de i-a fătăt, as-noapte și se joacă prin pomul ăla de colo cu puii. Dumneata du-te încet-încet și așază-te sub crăci. Dacă te-i așeza, scutură mereu friul că vine ea domol-domol de vale, că eî o s-o ciocănesc în cap într-una.

A făcut el așa, cioara a făcut cum i-a zis că o să facă, și s-a întors iar vînătorul acasă la babă călare pe iapă și după ea cu doi mînji cu cîte șase aripi fiecare.

Baba s-a cătrănit de tot cînd l-a văzut

Biata iapă, ce a pățit ea atunci o fi fost să spuie și morților. N-a lăsat-o baba din bătaie pînă nu a făgăduit că se ascunde în noaptea viitoare de nici dracu nu mai dă de ea.

Cînd fu a treia oară, s-a ascuns iapa tocmai în fundul mărilor de a fătat mînji ai cu douăsprezece aripi, dar și aci a dat de ea mreana cu solzii de aur, împărăteasa peștilor, de-i făcuse bine vinătorul și pe care o chemase într-ajutor cînd se pomenise iar călare pe buștean și cu friul în mîină.

Ce era să mai facă baba cînd văzu că vine omul și de a treia oară iar călare pe ea ?

I-a zis :

— Ei, băiete, m-ai slujit cîstit, ai să-ți dau un mînz.

— Să-mi dai, vezi bine.

Și l-a dus în grajd să-și aleagă.

Acuma lui îi spusese mătușa cu sarcina de lemne cum și ce fel să facă, de aia cînd a intrat în grajd s-a uitat la mînji și și-a ales tocmai unul jigărit și urit.

— Ce să faci cu ăla, omule, i-a fost zis baba, nu vezi că e răpciugos ? Ia de colea unul d-ăștia frumoșii, de... ia te uită la ei, parcă mănîncă foc.

— O fi, a răspuns vinătorul, dar mie mi-e gustul să-mi dai pe ăla. A fost învoiala pe care mi l-oi alege ?... A fost. Eu p-ăla îl aleg.

— Ai dreptate, a zis și baba ; ia-l p-ăla, dar să știi că hoț a fost care te-a-nvățat să-l alegi pe el.

Și i-a dat baba mînzul, și vinătorul a încălecat pe el, că crescuse într-o noapte cit altul în trei ani, și a plecat.

S-a dus drept la zmeul care îi luase nevasta. Zmeul nu era acasă.

Nefiind acasă zmeul, el și-a luat nevasta pe cal și a fugit cu ea. Slugi avea el tot zmei, dar niște aia neputincioși și prăpădiți. Ce să se măsoare

ei cu calul vînătorului ? că ăla numai prin văzduh umbla.

Dar cum veni zmeul acasă, slugile au început să strige :

— Stăpîne, să nu bei, să nu mănînci și să pleci, că ți-a fugit nevasta.

— Ba oi mînca și-oi bea și-oi și dormi, și nevasta tot mi-oî lua-o înapoi, a fost răspunzînd zmeul cu semeție.

— Ba să nu faci așa, stăpîne, a zis o slugă mai bătrînă, că ai cal cu șase aripi, și ăl de ți-a luat-o avea unul cu douăsprezece.

Auzind așa zmeul, n-a mai stat să mănînce și să bea și să doarmă, ci și-a înșelat în grabă calul și a pornit după ăl de-i răpise nevasta.

Cînd să-l ajungă calul zmeului pe al vînătorului, a nechezat o dată și i-a zis în limba lor :

— Stai, frate — că frați erau tot de la baba cu iapa —, stai să te ajung și să-și ia stăpînu-meu nevasta.

Vînătorul a întrebat pe calul lui :

— Ce-a zis, măi, calul zmeului ?

— Uite și uite ce a zis, i-a răspuns el.

— Ba spune-i să stea el și să-i dau un grajd cum o vrea el și demîncare numai fîn ghizdău.

Calul vînătorului a nechezat de i-a spus ce a zis stăpînul său.

Calul zmeului, dacă a auzit așa, a stat.

Atunci zmeul văzînd că stă, a crăpat de necaz.

După ce a crăpat, a lăsat vînătorul de i s-a odihnit calul și l-a ajuns calul zmeului, a pus pe nevasta călare pe el și au plecat spre împărăția lor.

Acolo dacă au ajuns, a pus vînătorul de a adus în fața lui pe nemernicii lui de frați și după ce

i-a făcut de rușine ca pe niște ticăloși ce fuseseră, i-a dat afară, fără să le mai facă altceva, că el avea inimă bună, și după aia a stăpînit și împărătit sănătos și bine, și eu sfîrșii că s-a sfîrșit.

Auzit de la Marița Georgescu, bucătăreasă, de fel din Ardeal.

XXXIX

FATA DIN SFEȘNIC

A fost odată ca niciodată, a fost ce-a fost și n-a mai fost, a fost un moșier bogat care era însurat și avea și soacră și o fată de era frumoasă de s-ar fi uimit de ea cine o vedea.

Nevasta lui, ce a făcut ce a dres, s-a îmbolnăvit rău odată și a ajuns de a fost să moară.

Fiind ea aproape să moară și-a chemat bărbatul lingă pat unde zăcea, și i-a dat un inel al ei din deget și i-a zis :

— Bărbate, tu ești tînăr, neînsurat n-o să stai ; cînd te-i însura să nu iei altă nevestă decît p-a de-i-o veni în deget inelul meu.

Ei, acuma, vezi bine, bărbatul a mai parigorisit-o el cum a putut : că n-o să moară, că o să-i treacă, că una, că alta, dar ei, săraca, îi venise ceasul, că n-a mai zăbovit mult și și-a dat suflul.

Dacă a murit ea, a plîns-o bărbatu-său mult, că era frumoasă, — cu ea semăna fata — și era și bună tare la inimă, dar de !... ca omul, a plîns ce a plîns și a tăcut. Ba peste nici un an așa

i-a abătut văduvului să se și însoare și a plecat din sat în sat, din oraș în oraș, să caute cărei fete or neveste văduve i-o veni în deget inelul de i-l dăduse nevastă-sa pe patul de moarte.

A umblat omul mult, mult de tot, ani cică ar fi umblat, auzi, și să găsească fată ori văduvă să-i vie inelul, de loc.

S-a întors și el acasă supărat.

Ajungind acasă, când a intrat pe ușe, fii-sa lucra la gherghef; el a aruncat din ușe inelul colo cu putere de necaz, zicînd :

— Fir-ai afurisit, că rău te-a făcut cine te-a făcut !

Fata văzînd inelul căzînd jos s-a sculat de l-a luat și l-a pus în deget, și, să vezi minunea dracului, că a lui Dumnezeu n-o fi fost, că i s-a potrivit ei, parcă ar fi fost de acolo.

— Aoleo, tată, zise ea atunci, dă-mi mie inelul ăsta frumosul, că ia te uită cum mi se potrivește în deget de bine !

Moșierul cînd a văzut așa, a rămas înmărmurit. Ce să facă-el acum ?

Ce să facă ? Să-și ia fata de nevastă, alt ce ? Nu-i lăsase nevasta cu limbă de moarte că p-aia s-o ia căreia i s-o potrive inelul în deget ?... Mai potriveală... că parcă era d-acolo !

Și zise omul :

— Ptiu !... fir-ai al focului de inel, mă mai făcuși să dau raită prin a lume atîta vreme !

După aia zise fetei :

— Fata mea, să te gătești de nuntă că am să te iau de nevastă, că uite și uite ce a zis mă-ta pe patul ei de moarte.

Și-i spuse fetei cum îi zisese mă-sa.

Fata s-a speriat.

Cum o să ia el tat-său pe ea de nevestă, ca neoamenii ? Se poate ?...

Și s-a dus la bunică-sa să-i spuie și să o întrebe ce să facă ea ca să scape de așa urgie.

— De, măicuță, eu știu, a zis bătrîna după ce și-a făcut cruce și ea de așa lucru ; eu știu ce să faci ?... Zi-i și tu pînă una alta că nu-liei pînă nu ți-o aduce o rochie care să n-o taie foarfeca nici s-o prinză acul.

Moșierul a pus de-a turnat o rochie și i-a adus-o.

— Ce facem, bunico, a întrebat fata iar, văzînd că-i aduce tată-său rochia.

— Ce să facem ? Mai zi-i să-ți aducă altă rochie cu luna în spate, cu soarele în față și cu stele împrejur, tocmai ca luna și ca soarele și ca stelele de pe cer, și tot așa, să n-o taie foarfeca nici s-o prinză acul.

Moșierul bani a fost avut din prisos.

A pus de i-a făcut o rochie, a plătit unui aurar de-a făcut soare, lună și stele, numai și numai de aur de s-a fost asemănat de tot cu ale de pe cer, și i-a adus rochia cum a cerut-o.

Fata a dat iar fuga la bunică-sa.

— Ce facem, bunico ? că iaca și iaca...

— Acum, măicuță, uite ce m-am gîndit să mai facem, că alt chip nu e să scapi, dar e greu.

— Să fie cum o fi, decît așa fărădelege !

— Să mergem să poruncim la un tîmplar bun, un cunoscut al meu, un sfeșnic de lemn imboldit frumos în care să poți tu intra și sta în lungul tău, și care să se închiză pe dinăuntru.

— Și ce să fac cu el ?

— Să te-nchizi tu acolo, să-i dau eu drumul pe gîrlă cu tine înăuntru, și ce-o vrea Dumnezeu

cu tine, că mai bine să mori decît să faci ce cere spurcatu de tat-tău.

Biata fată a oftat, săraca, că de !... era tînă ră și ea, îi plăcea viața, n-ar fi vrut să moară, dar ce era să facă ?

S-a hotărît cum a învățat-o bunică-sa.

Timplarul i-a adus sfeșnicul taman în ziua cînd hotărîse tat-său să facă nunta.

Nițel mai înainte de cununie fata se îmbracă cu rochia cu scarele și cu luna pe ea și intră în sfeșnic și se încuie în el.

Bunică-sa, cum se încuie ea, începu să țipe și să strige că ce s-a făcut fata, că a pierit fata din casă.

Aude moșierul, pune să caute, aleargă pretutindeni, că o fi ici, că o fi dincolo... fata sta în sfeșnic tremurîndu-i inima să nu dea peste ea.

N-a dat, că nici n-a bănuît ca să fie ea acolo, dar umblînd repede prin odaie s-a lovit de el de era să cază.

Atunci el, supărat, a strigat :

— Dar asta ce mai e aici ?

Bunica fetei, fiind acolo, a spus :

— Ia, un sfeșnic, îl cumpărase fata, nu-ș' ce să fac cu el.

— Să-l puneți pe foc, fir-ar afurisit să fie, a strigat el.

Bătrîna atît a așteptat.

A chemat un argat și i-a zis :

— Ia să iei sfeșnicul ăsta și să vii după mine, mîi.

L-a luat argatul și a plecat după ea.

Ea s-a dus spre gîrlă.

Ajungînd la gîrlă, i-a poruncit argatului să-l arunce în ea.

Argatul l-a aruncat.

Sfeșnicul a pornit repede pe gîrlă în jos.

Bătrîna s-a întors acasă plîngînd.

Se duse sfeșnicul plutind pe gîrlă, pînă iacă
iște pescari cari pescuiau.

Ei cum îl văzură îl prinseră.

Se uitară ei la el, îl suciră, îl învîrtiră...

— Oare ce să fie asta ? zise unul.

— Sfeșnic e, tu nu vezi ? zise altul.

— Da' minunat sfeșnic ! mai zise unul. Nu te
uiți ce flori are pe el lemnul ? Asta e sfeșnic
de-mpărat.

— Că bine zici, măi, știi ce ? — zise ăl de vor-
bise întii —, ai să-l ducem plocon împăratului, și
ce bacșiș ne-o da să-l împărțim.

— Bine-ai vorbit, vere, să-l ducem.

Și au scos plasele, au ieșit la mal, s-au dus
pe acasă de s-au întolit și ei cu ce aveau mai
curat și s-au dus la curtea împăratului cu sfeș-
nicul.

Împăratul era tînăr.

El, cum a văzut sfeșnicul i-a plăcut, le-a dat
pescarilor ce le-a dat și a poruncit de l-a pus
într-o odaie unde dormea el și mîncă.

La el era obicei de-i puneau masa seara, îi
pregăteau patul și el se ducea de mîncă și se
culca cînd îi venea lui.

Dar în seara zilei cînd pusese el sfeșnicul în
odaie, ducîndu-se să mănînce nu găsește bucate
neam pe masă, și patul era făcut ghem, de stricat
ce era.

Ei drăcia dracului !

A început împăratul să strige la slugi și să le
certe cum e mai rău, că ce fel de pat i-au făcut
și ce fel de bucate i-au adus ?

Strigînd el, a auzit mă-sa care, iubindu-l pe el mult și nevroînd să-l .ază supărat, i-a zis să lase că a doua zi chiar ea va vedea cînd îi va aduce demîncarea și cînd îi va face patul.

S-a liniștit împăratul.

A doua zi, la ceasul obișnuit, se duce chiar mama împăratului cu slugile, se uită cum îi fac patul și cum îi așează demîncarea.

Dar la vremea mesii mîncare iar de loc și patul și mai ghemuit ca în ajun.

„E o drăcie la mijloc, a cugetat împăratul, nu se poate“.

Că chiar mama lui îi spusese că fusese față cînd au dus slugile mîncarea și i-au făcut patul.

S-a hotărît el să pîndească a treia zi să vadă cine să fie de-i mănîncă lui mîncarea și-i face patul ghem.

Așa a și făcut.

A doua zi, s-a ascuns binișor sub pat și a stat acolo pînă la vremea mesei. A văzut pe slugi cum au adus ce a trebuit pe masă, cum au dere-tecat prin odaie și au făcut patul.

După aia ce să mai vadă el nițel mai tîrziu ?

A văzut desfăcîndu-se sfeșnicul în două și ieșînd din el minunca de fată, că era așa de frumoasă că s-a fost ștergînd împăratul la ochi, că gîndea că ce e aia, vedenie orce, și părul ca firul de aur îi atîngea de pămînt, peste rochia ei cu luna în spate și cu soarele în față și cu stele primprejur.

Dar n-a rămas amețit multă vreme și s-a dez-meticit. Dacă s-a dezmeticit, s-a uitat după ea.

Ea întîi a mîncat bine și a băut tot ce a găsit pe masă, și după aia a venit la pat și s-a întins pe el de a adormi nițel.

Împăratul a ieșit atunci binișor de sub pat și s-a dus de a sărutat-o.

Ea a simțit.

Cum a simțit s-a deșteptat.

Deșteptându-se și văzînd pe împărat fîngă ea a vrut să se răpeadă în sfeșnic, dar împăratul a bănuț că o să vrea ea să fugă și a apucat-o de rochie. Ea a zmutit, dar n-a putut scăpa că o apucase bine și să se rupă nu se putea, că n-avea de unde, că rochia ei foarfeca n-o tăiașe, acul n-o prinsese.

Dacă a văzut și ea așa a rămas, că ce era să mai facă ?

Acum împăratul a întreat-o că cum se întimplase de ajunsese ea în sfeșnicul ăla pe gîrlă.

Ea i-a istorisit toate cîte i se întimplase.

Iar el îndrăgostindu-se mult de ea, curînd i-a spus că are să o ia de nevastă.

Ea s-a învoit, vezi bine, și au făcut ei nuntă mare și frumoasă, nuntă împărătească zi-i de !... și după aia au rămas cununați, și la anul a făcut împărăteasa și un copil, un băiat de semăna cu ea de frumos.

A trecut vreme la mijloc.

Se făcuse băiețelul de trei anișori.

Tatăl împărătesei, moșierul, ajunsese rău, căzuse în sărăcie de tot și se gîndise să se bage slugă ca să aibă și el o pîine.

Cum s-a nemerit, a lipsit o slugă la palatul împăratului și el a auzit.

Auzind el, repede a alergat să se bage.

Și s-a băgat după găini.

La găini a stat multă vreme, a stat vro nouă ani.

După ăștia nouă ani s-a întâmplat de s-a bolnăvit o altă slugă care slujea pe împărat și pe împărăteasă, și de aia ședea cu odaia lângă a lor.

Pe cine să pună în locul lui? Ai să puie pe găinar, că se purtase bine și-și văzuse de treabă cum trebuie.

L-au pus.

El acum s-a bucurat tare de tot, că de cum intrase la palatul împăratului și dăduse cu ochii de împărăteasă o cunoscuse că era fii-sa, și-și pusese în gând să-i facă ce i-o face de necaz pe ea că plecase în ziua nunții.

Și răbdase, vezi dumneata, nouă ani, că nu se putea apropia de ea, dar de gândul dracului nu se lăsase.

Intrînd în locul slugii ălii bolnave, n-a stat la gînduri, și peste două-trei zile a izbutit de a rămas singur ziua, a uns ușile bine să nu scîrîie, și noaptea a deschis-o pe a de la odaia unde dormea împărăteasa cu copilul, a tăiat gîtul copilului cu o custură, a șters custura de sînge pe cămașa de noapte a împărătesei, a vîrit custura sub căpătiul ei, și după aia s-a dus de s-a culcat.

Ce să vezi dimineța? chilomane și țepete prin tot palatul, că nu se știe cine omorise pe copilul împăratului.

Au început a face cercetări.

Pe cine să cază păcatul întii?... pe sluga a nouă.

L-au dus în fața împăratului.

Aci dacă l-au adus și a văzut el că-l osîndește la moarte, el a zis :

— Mă osîndiți, dar nu faceți bine, că eu sînt nevinovat, căutați mai bine dovezi, de vedeți cine

a făcut așa nelegiuiri, or lăsați-mă pe mine să caut ca să-mi apăr viața.

Împăratul s-a învoit.

El s-a dus drept la patul împărătesei și a scos custura plină de sînge de sub pernă, și s-a văzut și pete de sînge pe cămașa ei de noapte, și așa a scăpat el și a căzut vina toată pe biata împărăteasă.

Ea, săraca, a început a plînge și a se văita că nu era vinovată, și că nu-i ajungea ei că rămăsese fără copil, cum o să o mai și învinovățească că l-a omorît ?... Degeaba au fost toate.

Au osîndit-o împăratul și sfetnicii lui cum că să-i taie țîțele și mîinile din coate și să i le pună pe toate într-o dășagă, să i-o atîrne de git și să o lase într-o pădure mare în prada fiarelor să o mănînce.

Cum au osîndit-o, așa au făcut.

După ce i-au tăiat mîinile și țîțele i le-au pus într-o dășagă, iau atîrnat-o de git și au dat-o pe mîna unei slugi de a dus-o și a lăsat-o într-un codru des de pădure.

Biata femeie plîngea acolo de era lucru mare, și-și aștepta mereu sfîrșitul de durere or de foame, or vro fiară să vie să o sfîșie.

Dar Dumnezeu nu dormea.

El a știut, vezi bine, ce și cum s-a întîmplat cu ea.

A pornit din cer pe pămînt.

Dacă a ajuns pe pămînt, s-a făcut a trece din întîmplare schîmbat în moș bătrîn prin codru unde era împărăteasa, și a întrebato-o că ce a pățit de era așa.

Ea i-a spus tot, dar spunîndu-i nu a blestemat ca alții pe Dumnezeu, dimpotrivă, ba : „că dacă

a vrut Dumnezeu așa, cu ce să fac“, ba „că știe-
Dumnezeu ce face cu fiecare“... de i-a plăcut lui
Dumnezeu și a luat din dășagă mîinile și a scuipat
la locul de unde erau tăiate și i le-a lipit la loc
de au fost ca și cînd de cînd lumea tot acolo
au fost, a făcut tot așa și cu țîțele, ba și pe copil
l-a scuipat la gît, și i-a luat capul, că tot în dășagă
era și capul copilului, și l-a lipit și a suflat peste
el de a înviat, și a poruncit și de a ieși ca din
pămînt un palat minunat de tot într-o răriște
frumoasă, în locul codrului ălui des de pădure.

Trecu ce trecu și iacă iese împăratul la vînat
și se duce taman în pădurea unde era palatul
făcut de Dumnezeu ălii nevinovate femei.

Vînează el în dreapta, vînează în stînga, pînă
i se făcu foame.

Făcîndu-i-se foame, iacă dă cu ochii de minunea
de palat în răriște în mijlocul pădurii.

— Dar ce e aia, mă ? întrebă pe o slugă cu
care era.

— Nu știu, măria-ta, ce să fie, că eu nu știam
să fie palat în pădurea asta.

— Mare minune ! Știi ce ?... Tot mi-e mie
foame, ia două-trei vînături și te du acolo și spune
că împăratului ținutului ăstuia i s-a făcut foame
și roagă pe stăpîn să lase să frigă două-trei păsări
la bucătăria lui.

Sluga s-a dus.

Dacă s-a dus a bătut la poartă.

Poarta a întrebat :

— Cine ești ?

— Om bun, a răspuns sluga.

— Ce vrei ?

— Uite și uite.

A spus omul care va să zică ce-l învățase împăratul stăpînu-său.

Poartă atunci a chemat pe împărăteasă.

Iar împărăteasa a zis că ce să se mai ostenească să frigă vînatul, ci să-i spuie că stăpîna palatului îl pofteste acolo, că mîncare de la Dumnezeu era destulă.

A venit împăratul cum a auzit că l-a poftit.

Dacă a venit el, pe stăpîna n-a cunoscut-o că era nevasta lui, că, vezi bine, cum era să se mai gîndească el că femeia aia cu mîna, cu toate întregi, era a de pusese el s-o ciopîrtească înaintea ochilor lui ?

Acum masa în palat se pune singură, bucatele veneau singure, tacîmurile ale murdare plecau, altele curate veneau iar singure, că aveau putere dată de Dumnezeu, de rămăsese împăratul cu gura căscată de mirare.

În sfîrșit, s-a apucat să mănînce, și după ce a mîncat bine, a rămas să mai stea de vorbă cu stăpîna palatului.

Vorbind i-a zis ea ca să mai poftască în săptămîna aia la masă acolo cu toți ai lui de acasă, cu nevasta, dacă are, cu părinții, dacă-i trăiesc, dar să aducă cu ei și vro slugă așa mai bătrînă, mai credincioasă, ca să facă ce va mai trebui, că ea slugă nu ținea.

Împăratul a făgăduit că vine cu mă-sa, că alte rude n-are, fiind văduv.

Și drept, peste vro trei zile așa, veni împăratul cu mă-sa, și slugă luase pe ăl de păzea la odaia lui, pe tatăl femeii de-i tăiasse el mîinile, de !...

S-au pus la masă să mănînce, și cît mîncară ei, stăpîna palatului ieși puțin afară o dată.

Cît ieşise afară vorbise că o lingură dintr-ale minunate de umblau singure, să se ducă să se ascundă în cizma împăratului.

După aia intrase iară în odaia unde mîncau oaspeţii şi începuse vorbă cu ei.

Cînd să se scoale împăratul şi ăilalţi să plece, se ridică un tărăboi de-ţi ia auzul.

Pasămite, ce era ?

Lingurile toate se ciocăneau şi strigau că străinul ăl tînăr de venise le furase un tovarăş.

— Eu ? să mă ferească Dumnezeu, că n-am furat de cînd sînt nimic, cum să mă apuc eu acum să fur linguri ?

— Să-l caute să vază n-a furat ! au fost strigat lingurile într-un glas.

— Să mă caute, a zis împăratul.

Atunci a intrat pe uşe băietelul stăpînii palatului, şi mă-sa l-a pus pe el să-l caute pe împărat.

Împăratul nu l-a cunoscut nici pe copil, că una, îl mai crescuse Dumnezeu, şi pe urmă, de unde să se mai gîndească el că o să fie copilul de-l văzuse el mort ca toţi morţii, cu gitul şi cu capul dezlipit de trupşor ?

A căutat băiatul şi i-a găsit lingura în cizmă.

S-a jurat împăratul că nu ştia nimic, că, nu furase el lingura, că el nu ştia cum şi ce fel se întîmplase...

Atunci copilul i-a zis :

— Aşa nu m-a omorît pe mine mama şi dumneata ai crezut pe un ticălos şi ai pus de a schingiuit-o, tată !

Aşa a cunoscut împăratul cine era femeia şi copilul ăla şi a căzut în genunchi de a dat slavă lui Dumnezeu că i-a ajutat cu puterea lui de i-a găsit teferi şi sănătoşi, şi i-a sărutat mîinile

nevesti-si rugindu-se de iertare și și-a sărutat copilul de sute și mii de ori.

După aia a pus de a omorî pe sluga a bătrînă despre care i-a spus nevasta cum și ce fel.

*Și eu mîncai o alună
Și vă spusei o mînciună.*

Povestit de Marița Georgescu, bucătăreasă, de Tel din Ardeal.

Acest basm e o variantă a basmului din primul meu volum : *Fata popii a cu stem*, cu atît mai interesantă cu cît povestitorii sînt unul din Vlașca, altul din Ardeal și amîndoi oameni fără carte.

XL

VACA NEAGRĂ

A fost odată ca niciodată, că dacă n-ar fi nu s-ar povesti, a fost o femeie și un bărbat și ei aveau o fată. Fata s-a strîns la un an cu altele și s-au prins pe un caier de lînă, care nu l-o isprăvi să găsească pe mă-sa acasă vacă neagră.

Fata femeii și a omului n-a putut sfîrși lucrul, și cînd s-a dus acasă, mă-sa se făcuse vacă neagră în bordei.

A strigat fata :

— Mamă, deschide.

Din bordei a auzit :

— Bee !

Și s-a pomenit că-i deschide ușa cu cornul o vacă neagră.

A plins fata că din pricina ei se făcuse biata mă-sa vacă, că nu fusese ea harnică îndeajuns, dar nu avu ce să facă. Se făcuse vacă, biata femeie și vacă rămase.

Trecînd cîtăva vreme la mijloc, omului i-a venit gust a se însura iar, că nu putea sta așa, și a luat de nevastă o femeie care avea o fată tot cam de seama fetei lui, dar puturoasă de nu o puteai scula de jos. O trimitea numai cu vaca la cîmp și tot nu putea face nici atît, că nu vrea să se miște ca să fie de vreun folos, de a trebuit tot fata omului să se ducă și cu vaca să o pască, după ce făcea toate prin casă și prin curte și pretutindenii.

Dar omul văzînd așa, tot o înjura pe fata a vitregă toată ziua că era așa nevoiașă, și nevastă-sa văzînd că-i înjură fata ei și o batjocorea cum era mai rău, a prins pică pe fata lui a bună.

Cînd se ducea la cîmp la lucru nu-i mai dădea decît turtă de făină și ciorbă de cărbune să mănînce, dar fata se îngrășa și se făcea tot mai frumoasă, de se mira ea cum se îngrășa și se făcea frumoasă cu așa mîncare.

Pasămite venea la mă-sa, la vacă, și-i spunea toate păsurile ei, și dacă muncea și nu-i dădea muma vitregă de mîncare or de băutură, mă-sa îi zicea să ia cornul ei ăl drept, să sufle în el și așa găsea într-însul cîte bunătăți toate.

A trecut multă vreme așa la mijloc fără să bage de seamă cum și ce fel ; într-o zi, iacă nu știu cum veni fata a leneșe în staul unde era vaca și a prins-o pe fată cînd mîncea și bea din corn.

L-a pus ea repede la loc, nu e vorbă, dar ea o văzuse.

1. Dacă a văzut-o s-a dus fuga la mă-sa să-i spuie ce văzuse.

Mă-sa auzind așa, s-a dus repede la staul și a încercat să scoată și ea cornul de la vacă, ca să mănince și să bea lucruri bune.

N-a putut.

Atunci a rugat-o pe vacă să o lase să-l ia și ea, dar vaca s-a făcut că nu pricepe și n-a lăsat-o.

De atunci nevasta a d-a doua a omului a început să se ție de capul lui bărbatu-său ca să taie vaca și s-o taie că n-aduce nici un câștig și cheltuește o grămadă cu ea, și s-o taie și s-o taie că ea pîine și sare dintr-un blid cu el nu mai mănîncă, dacă n-o tăia-o.

Omul a răspuns că :

— Cum s-o tai eu, că e vaca mea din tinerețe ?

Vezi bine, omul știa că era nevasta lui dar n-a putut-o îndupleca deloc, și la urma urmei a hotărît s-o taie și a și tăiat-o.

După ce a tăiat-o și i-a mîncat carnea femeia cu fata ei, că el și fata lui n-au mîncat deloc, i-a îngropat oasele în grădină.

Acuma la împăratul țării ăștia în care sta omul ăsta se făceau hori în toate duminicile și venea tot omul din împărăție, cum era la ei acolo.

Într-o duminică, iacă femeia nu că să se ducă și ea cu fii-sa, că i se făcuse de măritat și doar de o găsi și ea pe cineva prin grămada aia de lume.

A luat-o, a sulemenit-o și a plecat cu ea, iar fata omului a lăsat-o plină de baligă și i-a lăsat două băniși de porumb în cenușă să-l aleagă pînă s-or întoarce ele de la horă.

Fata de !... doritoare să petreacă și ea că era tînără, s-a mîhnit că n-a luat-o și pe dînsa și s-a

dus la locul unde erau oasele mă-sii îngropate și a început să plîngă și să-i spuie mă-sii mîhnirea ei.

N-a isprăvit fata să spuie tot și a auzit glasul mă-sii din pămînt că-i zicea :

— Ia, măicuță, hainele de aramă de sînt lîngă tine, îmbracă-te, du-te la horă, învîrtește hora de trei ori cu fecioru-mpăratului și dă fuga îndărăt, cînd o veni mă-ta a vitregă să te găsească alegînd porumbul din cenușă.

— Păi dacă n-o găsi porumbul ales nu mă bate, că cum o să-l aleg eu dacă mă duc acolo ?

— Lasă că-ți port eu de grije. Trimit eu un stol de găini să-l aleagă și să lase nealese numai cîteva boabe ca să ai tu ce alege, să te vază ele cînd s-or întoarce.

A luat fata hainele de aramă, s-a dus de s-a îmbrăcat cu ele și cînd s-a îmbrăcat s-a pomenit și cu aripi ca îngerii de a putut zbura și se duse ca pasărea de iute la locul unde era hora împăratească.

Acolo s-a prins lîngă împărat, a învîrtit hora de trei ori cu el și a zburat.

S-a întors acasă, s-a dezbrăcat de haine, le-a dus de le-au pus pe locul unde erau îngropate oasele mă-sii, s-a întors în bordei, a mai ales cîteva boabe de porumb de le lăsase nealese stolul de găini de-l trimisese mă-sa, și cînd s-au întors de la horă mă-sa și soră-sa vitregă, ea taman isprăvea de ales.

— Iiii ! soră-mea, zise soră-sa a vitregă, mai mult ca să o facă să-i pară rău că n-a fost și ea, căci n-ai fost și tu la horă unde-am fost noi, să fi văzut cum a venit un înger îmbrăcat numai în

aramă, și s-a prins lângă împărat, a învîrtit hora de trei ori cu el și a zburat.

— Am văzut, a răspuns fata.

— Ai văzut tu ?

— Da.

— De unde ?

— Iacă de pe strașină, m-am urcat și am văzut.

Și i-a spus cum fusese pe acolo.

Fata i-a spus mă-sii.

Iar mă-sa a pus de a tăiat strașina ca să nu mai aibă de unde vedea.

Dumineca viitoare, muma și soră-sa a vitregă iar s-au întolît să se ducă la horă.

De data asta i-a lăsat două baniți de orz ca să-i fie și mai greu, și să nu mai aibă vreme să se mai uite de undeva ca să vadă și ea hora și ce se mai întîmplă pe acolo.

Ea, cum au plecat ele, iar s-a dus la locul unde erau îngropate oasele mă-sii și a început a plînge și a se văita la ea.

Glasul mă-sii iar s-a auzit.

Acum i-a dat haine de argint.

Cum s-a îmbrăcat de s-a făcut inger, cum a plecat de s-a dus și s-a prins lângă împărat, a învîrtit hora de trei ori cu el și a zburat.

Cînd s-a întors acasă, orzul era ales tot de niște stoluri de porumbei de nu mai erau decît cîteva boabe cînd s-au întors mă-sa și soră-sa de la horă.

Alea cum veniră, fata fuga la ea :

— Iiii, soră-mea, căci n-ai fost și tu la horă unde am fost noi, să fi văzut cum a venit ingerul ăla îmbrăcat în argint și s-a prins lângă împărat, a învîrtit hora de trei ori și a zburat.

— Am văzut, a răspuns iar fata.

— De unde ai văzut ?

— Iaca de pe coșar.

Și i-a spus cum fusese pe acolo tot.

Fata iar s-a dus de a spus mă-sii.

Mă-sa a pus de a dărimat coșarul ca să nu mai vază altă dată, iar cînd veni dumineca se duseră iar la horă.

Fata acum a fost îmbrăcat-o mă-sa numai și numai în aur, de au rămas toți uimiți cîți au văzut-o.

Dar împăratul cînd a dat ea să zboare, a prins să o apuce de un picioar ; a zmucit ea și a scăpat, dar i-a căzut pantoful și împăratul l-a luat, un pantofior mic numai cit o șchioapă.

Cînd s-a întors muma a vitregă și soră-sa acasă, ea se făcea că mai alege niște mei, că acum îi lăsase două băniți de mei ca să-i fie și mai greu, dar mă-sa trimisese niște stoluri de vrăbii de n-avusese ce alege de el pînă să se întoarcă fata.

I-a spus soră-sa ce s-a întîmplat la hora împăratului, și ea a răspuns că a văzut.

— De unde ai văzut ?

— De pe coș.

A dărimat muma vitregă și coșul de necaz.

Dar dumineca viitoare nu mai fuse hora la împărat.

Ce se întîmplase ?

Împăratul se amoretzase într-atît de fata care se tot prinsese lingă el de învîrtise hora cîte de trei ori trei dumineci, încît dăduse poruncă în toată împărăția ca să fie gata toate fetele cînd or trece oamenii împărătești pe care i-a trimes el să vază cine e aia de i s-o potrive pantoful care

i-a căzut ei din picior cînd a zburat ca s-o ia el de nevastă.

El gîndea să dea peste a care fusese la horă de-i rămăsese lui la inimă. Ba ca să nu se întîmple să fie nepricepuți oamenii lui și să vadă el cu ochii, mergea și el cu ei prin împărăție cînd încercau fetele pantoful.

Ajunse împăratul cu oamenii lui și în partea unde stăteau al om cu nevasta d-a doua și cu fetele surori vitrige.

Femeia, cum auzise că se apropie împăratul, pusese pe fii-sa de se înțolise cu ce avea mai bun, de se sulemenise, iar pe fata lui bărbatu-său, care avea taman piciorul mititel de tot, a umplut-o cu baligă și cu cenușe și a băgat-o sub pat poruncindu-i acolo să stea și să nu crîcnească cît o fi împăratul acolo, c-apoi vai de ea.

A ajuns împăratul acolo, a ieșit fata femeii cu cîte alea pe ea, de era ca o pupăză, a încercat pantoful... de unde, că avea un picior de nici gînd nu era să-i fi intrat în pantof. Se pregătea împăratul să plece, cînd colo iaca în prag cocoșul :

— Cucurigu gagu !... fata noastră a frumoasă e băgată sub pat, mărite împărat.

Împăratul, cum a auzit așa, cum a pus de a sco-s-o de sub pat și a cunoscut-o că era ea, că și pantoful parcă fusese de acolo, și a pus să o spele curînd că vrea să o ia cu el îndată.

Femeia de colo :

— Lasă, măria-ta, că e murdară, nu e îmbrăcată, lasă că o aduc eu mîine la palat ; plec cum s-o lumina de ziuă.

A amenințat împăratul ca să nu care cumva să n-o aducă și a plecat bucuros că o găsisese.

— Cum a plecat împăratul, ce a făcut femeia?... A luat pește d-ăla săratul de tot și pînă a doua zi nu i-a dat fetei lui bărbatu-său să mănînce altceva decît pește sărat.

A doua zi, a îmbrăcat-o și urcat-o într-o căruță și au plecat cîte trele și cu fata femeii.

Femeia luase cu ea un urcior cu apă și o furculiță.

Pe drum a apucat-o setea pe fată de atîta sărătură de mîncase și cînd a răzbit-o tare a cerut mă-sii vitrigi să-i dea nițică apă.

Ea a zis :

— Îți dau, maică, dacă-ți scoți un ochi.

— Vai de mine, cum să-mi scot eu ochiul ?

— Dacă vrei, dacă nu, rabdă.

Și era drumul lung, și era o arșiță de soare d-alea cumplitale și apă nicăieri.

N-a mai putut răbda biata fată.

— Dă să-mi scot un ochi că n-am ce să fac, că mor de sete, a zis ea.

Și i-a dat mă-sa vitregă furculița de luase de acasă și și-a scos biata fată un ochi cu ea, și mă-sa vitregă tot nu i-a dat apă să se sature de tot.

Mai încolo nițel a apucat-o pe fată iar setea.

— Mamă, mai dă-mi nițică apă, că nu mai poci de sete.

— Dacă îți scoți și ochiul ălilalt, maică, îți dau pînă te-i sătura.

Fata întii n-a vrut.

Pe urmă nemaiputînd răbda, s-a învoit.

Și-a scos și ochiul ălilalt.

Și au ajuns așa la palatul împărătesc cu fata oarbă. Ba a spus împăratului, muma a vitregă, că ea și i-a scos dinadins, că nu vrea să-l ia pe el de bărbat, că ea iubea pe un flăcău din sat, de s-a

scirbit împăratul de tot de ea, iar muma a vitregă văzînd așa a început să laude pe fii-sa că e așa și e pe dincolo, și dacă nu e așa frumoasă ca alaltă, dar sînt surori... și cite alea, de l-a zăpăcit pe împărat și a luat-o de nevastă pe sora a vitregă a fetii, iar pe ea a dat-o pe poartă afară.

Biata oarbă, ce să facă?... a dibuit și ea cum a putut și s-a așezat mai încolo la o margine de drum să se odihnească și s-a pus pe plîns.

Cînd plîngea ea, iacă un moș bătrîn.

— De ce plîngi, fetițe? a întrebat-o.

— Cum să nu plîng? a răspuns ea, că uite și uite ce mi s-a întîmplat.

Atunci moșul i-a zis:

— Las' să te ajut eu. Știi să coși frumos?

— Știu.

— Na astă igliță și ăst ac și astă ață și pune de coase o cămașă cu flori, așa pe nevăzute cum ai putea și dă mai iute, că trec eu mîine pe aici să văz ce ai făcut.

Și i-a pus moșul în mînă o igliță și un ac de lemn și un fir de salcîm d-alea pe care se înșiră foile și i-a lăsat și demîncare și apă și a plecat.

Ea a cusut cum a putut cămașa pînă a doua zi, că ața nu se mai sfîrșea și parcă îi erau degetele vrăjite așa umblau de repede, și cînd a venit moșul era cămașa gata și amînteri de frumoasă.

A luat-o moșul și a plecat cu ea spre curtea împărătească.

Ajungînd acolo a început a striga:

— Cămașă frumoasă pentru împărătesă, cămașă frumoasă pentru împărătesă!

Împărăteasa, sora vitregă a oarbe, a auzit.

A ieșit la geam.

— Ce cămașă ai, omule?

— O cămașă minunată, măria-ta.

— Ia fă-te-ncoa cu ea.

Cînd a văzut-o, i-a rămas inima la ea că, drept, era o cămașe cum nu s-a mai pomenit pe lume de frumoasă.

— Ce cei pe ea, moșule ?

— Un ochi să-mi dai, măria-ta.

— Ce fel de ochi ?

— Un ochi de care o fi, de cal, de ciine...

Atunci ea și-aduse aminte că mă-sa băgase în buzunar ochii soră-si.

Dădu fuga la ea și-i ceru unul.

Mă-sa îi dădu și ea luă cămașa.

Moșul se duse fuga cu ochiul la fată unde era, i-l unse cu scuipat și i-l puse la loc.

După ce i-l puse la loc, de văzu fata iar, i-a zis să mai coasă o cămașe.

P-asta încailea a făcut-o de parcă o lucrase zî-nele nu altceva, că acum și vedea să lucreze și moșul îi dăduse el dar să coasă.

După ce a sfîrșit-o, a luat-o și p-asta și s-a dus cu ea la palat de a vîndut-o tot împărătesei pe ochiul ălilalt pe care l-a dus de l-a așezat la locul lui unde fusese la fată. După aia a luat-o moșul de mîină și s-a dus cu ea la împărat d-a dreptul și a pus-o să spuie ea tot cum și ce fel i se întîm-plase, cum o pusese mă-sa a vitregă să-și scoată ochii și tot.

Atunci împăratul a pus de a delegat pe nevastă-sa și pe mă-sa de coadele a doi cai neînvățați și cu cîte un sac cu nuci. Cînd s-au rupt sacii, unde pica nuca, pica și bucățica din trupurile lor.

Iar el a luat de nevastă îndată pe fata a bună, și unchiașul, care era chiar Dumnezeu, că i se făcuse milă și lui de cîte îndurase biata fată, a

înviat și pe mă-sa scoțîndu-i oasele de unde îi erau îngropate, și suflînd peste ele, și au trăit cu toții cu bine multă vreme de acolo încolo.

Auzit de la o fetiță numai de opt ani, anume Ana, care îl știa împreună cu o mulțime aîtele de la tatăl său Niță Ionescu, fierar la Gara de Nord și de fel bucureștean de la marginea orașului.

XLI

ȚAPUL BABII

A fost odată, cînd o fi fost, de mult, doi bătrîni, un unchiaș și o babă.

Ăști bătrîni erau sărmani. N-aveau ei după sufletul lor decît o vițelușe.

Într-o zi, nemaiavînd de loc parale, n-au avu' ce face și a zis moșul :

— Du-te, babo, cu a vițea la bîlci și-o vinde.

— Bine, moșule, să mă duc, a răspuns baba.

Și a plecat cu vițeaua legată cu funia de coarne.

S-a dus ea la bîlci.

Aci cum a intrat, iacă trei inși, trei frați, care cum au văzut-o bătrînă, cum s-au vorbit să vază n-or putea-o înșela, că ăștia erau trei frați înșelători.

Se învoiră cum să facă și așa făcură.

Se despărțiră.

Veni la babă numai unul.

— Bună ziua, babo.

— Bună să fie, măiculiță.

- De vinzare ți-e țăpu ăsta ?
- De vinzare, dar nu e țăp, e vițea.
- Asta vițea ?
- Păi !
- Aș !
- Vițea, zău !... Ce, dumneata nu vezi ?
- Ba e țăp, babo, mai întreabă și pe al-

tul, dacă nu crezi.

Baba a început să se închine și s-a depărtat.

Nu merse mult și iaca fratele al doilea.

— De vinzare ți-e țăpu, babo ?

— De vinzare, dar nu e țăp, e vițea.

— Da ce vițea !... Ce dracu, nici nu știi ce ții de funie ?

Baba iar s-a închinat și a plecat înainte pînă i-a ieșit în cale și fratele al treilea, cu care i s-a întîmplat tot așa.

Biata babă, văzînd că toți îi zic tot așa, că e țăp vițeaua ei, ce era să facă ?... a crezut și ea că e așa și a zis ăluia d-al treilea :

— Dacă zici dumneata că e țăp, țăp să fie.

— Păi țăp e... Ce cei pe el ?

O fi, o drege, i-a dat ce i-a dat, ce s-au învoit, și-a cumpărat și ea lucruri cît i-au ajuns paralele și s-a dus acasă.

Cum a văzut-o, moșul a întrebat-o :

— Vînduși vițeaua ?

— Ce vițea, moșule, că era țăp !

— Care, fă ?

— Ia ăla de plecai să-l vînz.

Moșul se uită la ea lung așa, nedumerit.

Baba i-a spus cum a mers lucrul și atunci a pîrceput el cum mergea șiretenia.

„Așa ! gîndi moșul, apoi dar las' că eu vi-s popa, fraților înșelători !“

Că moșul știa pe ai trei frați, că se țineau numai de d-astea.

S-a dus în sat, a luat cu împrumut de la un țăran o gloabă de cal numai pielea și osul de slab, și de la altul un galben de aur și, cînd s-a mai făcut bîlci, a vîrit, să iertați, galbenul sub coada calului și a plecat călare la bîlci.

Cum a ajuns la bîlci, cum s-a pus într-un colț lîngă ai trei frați înșelători și sta la spatele calului, și cum se băliga calul, cum se repezea colo cu un bețișor și răscolea și răscolea.

— Ai trei frați înșelători băgară de seamă ce făcea moșul și se apropiară de el să-l întrebe :

— Dar ce faci, moșule, de răscolești așa balega calului ?

— Răscolesc, oameni buni, că venisem să tirguiesc la bîlci și eu cite ceva și alte parale n-am decît ce-mi dă ăst cal, și azi nu-mi dete nimic pînă acum.

— Cum îți dă calul bani ?

— Uite așa, că are dar calul meu ; în toată ziua găsesc în baliga lui un galben, doi, uneori și mai mult.

— Ce glumești ?

— Ba nu glumesc deloc.

— Ai trei frați înșelători nu crezură, dar stătură lîngă calul moșului, că tot n-aveau ce face.

Nu stătură mult și se mai băliga calul o dată, de două ori ; la a treia oară iacă găsește moșul galbenul de față cu ei.

Ei au rămas cu gurile căscate.

— I-oi-te, mă ! au șoptit ei, fu adevărat. Ai să cătăm să-l cumpărăm de la unchiaș.

Și se dădură pe lîngă el.

— Ia ascultă, moșule, cum vine de face calul dumitale galbeni ?

— Are dar el așa ; da' încă nu-l hrănesc eu bine, că sînt om sărman, da' să-l hrănesc cum hrănesc caii boierii cu orz, cu ovăz, apoi face mulți, ce numai cîte unul ? Acum nu vedeți dumneavoastră că el, săracul, abia se ține pe picioare de nemîncat ?

— Nu-l vinzi, moșule ?

— Nu, cum să-l vînz ?

— Îți dăm bani buni pe el.

Că ce s-au gîndit ăi frați ?

„Dacă i-om da noi hrană bună, lesne ne scoatem banii și ne și îmbogățim după aia.“

Că în sus, că în jos, făcură tîrgul în sfîrșit.

Luă moșul o căciulă de galbeni și se duse.

Cum ajunse acasă se duse de plăti calul, plăti galbenul și rămase cu ce-i mai rămase.

Frații înșelători s-au dus acasă, au curățit bine un grajd, au pus de au umplut o baniță cu ovăz, cu gînd să facă calul galbeni mulți de la început, că erau lacomi, și a pus-o dinaintea calului.

Calul, săracu, flămînd și lacom, că nu mîncase ovăz niciodată, s-a pus și a mîncat și a băut pînă a crăpat și a căzut dinaintea ușei.

A doua zi de dimineată, unul dintre frați se duce la grajd să vadă pricopseala. Dă să deschidă, ușa nu se deschidea deloc.

A început să strige la frați :

— Măi, ia aduceți o pătură d-alea-ncoa, că mi se pare că ne-a pus Dumnezeu mîna-n cap.

El gîndea că a umplut calul grajdul de galbeni.

Ăilalți doi frați ieșiră din casă cu o pătură, dar și începură a-l ocări, ba era să-l și bată, că ce a căutat el la grajd fără ei, că se juraseră, unul fără ăilalți să nu se ducă, ca să nu se înșele unul pe altul.

În sfîrșit, s-a isprăvit asta și s-au pus să deschidă grajdul.

Dacă l-au deschis, au dat de stîrvul calului umflat.

Au rămas cu gurile căscate pînă la urechi.

Ce era de făcut acum ?

Să caute pe unchiaș să-i ia banii îndărăt că-i înșelase.

S-au pus ei să-l caute.

Pînă să-l caute, pînă să-l găsească, că l-au găsit la urma urmei — că-l cunoscuse un geambaș din bilci, cum și de unde era — moșul s-a vorbit cu baba așa :

— Fă babo, pregătește o burtă de vacă și umple-o cu sînge, și de-i vedea că vin ai trei frați înșelători, să dai fuga să te-ncingi peste pîntece cu ea și pe urmă să vii în casă și să nu te temi de ce-oi face eu, că eu am să dau cu un cuțit în pîntecele tău de am să sparg burta de vacă și să curgă sîngele din ea. Iar după aia eu am să fac un vioroi de coceni și am să te mîngii așa cu el ș-am să zic :

Țîțo, țîțo, babo, scoală-te.

Țîțo, țîțo, babo, scoală-te.

Tu atunci să te scoli și să te freci la ochi și să zici : „bre, dar greu dormii !” Auziși ?

— Auzii, unchiaș, a răspuns baba.

Și-i mai spuse el și altele mai multe cum să facă.

Așa peste cîteva zile iaca vede baba de departe trei inși pe linia satului.

Se uită bine la ei...

Ei erau : ai trei frați înșelători.

Fuga baba să facă cum îi zisese moșul. după ce-i spuse moșului că vin.

Dar moșul în vremea aia făcuse și vioroiul de coceni și-l pusese pe vatră.

Intră frații înșelători în casă și cum intră nici „bună ziua“, nici nimic, încep să strige la unchiuș că i-a înșelat și să meargă la judecată cu ei îndată.

Moșul le-a spus :

— I-ăți fi dat să mănince ovăz mult dintr-o dată și a băut apă și s-a umflat de a crăpat, — că el bănuia ce făcuseră ei știindu-i lacomi — d-aia nu e vina mea, că nu trebuia să-i dați mult dintr-o dată, că nu era-nvățat...

Dar frații o țineau una că să meargă cu ei la judecată, că ei acum rămăseseră fără cal, și vreau barim să încerce, nu și-or mai putea scoate ceva din parale ?

Baba sări cu gura, că ce e vinovat moșul, că așa, că pe dincolo.

Moșul îi zise să tacă.

— Ba nu tac deloc.

— Fă, taci.

— Ba nu tac...

Pînă se făcu moșul a se îndîrji tare, și o dată scoase cuțitul și se repezi la ea de o înjunghie drept în pîntece.

Cum o înjunghie, cum începu a curge sîngele din burta de vacă, și baba căzu jos și se făcu că moare.

După aia moșul zise ălor trei frați de rămăseseră încremeniți.

— Aide, neică, aide acum la judecată.

Și-se prefăcu că nu mai știa ce face de nelegiuirea pe care o săvîrșise.

Frații se luară după el.

Pe drum, nu se depărtară mult, și le zise moșul :

— Știți ce, oameni buni, ai îndărăt nițel să-mi înviez baba, că mi-e milă de ea săraca, și după aia plecăm la judecată.

— Cum s-o înviezi după ce-ai omorât-o ?

— Aoleo, păi ce nu știu eu ?

Se luară oamenii după el să vadă și ei cum o s-o învieze.

Unchiașul, cum ajunsese acasă, se duse de luă viroii de coceni de pe vatră și începu a mîngia pe babă cu el și a-i zice :

— *Țîto, țîto, babo, scoală-te !*

Țîto, țîto, babo, scoală-te !

Și baba începu a se mișca, se frecă la ochi, și se deșteptă de tot și zise :

— Bre, dar greu dormii !

Ăia se uitară unii la alții.

Pe urmă întrebară :

— Bine, pe toți morții îi înviezi cu viroii ăla ?

— Pe toți, numai mort să fie.

Atunci ei începură să-și șoptească între ei, că ar fi bine să-l cumpere ei viroii ăla.

— Asta, încailea, o văzurăm cu ochii, zicea unul care dorea mai mult să-l cumpere, că se gîndea ce cîștig erau să aibă ei dacă pot învia morți.

Tura-vura, se învoiră să-i cumpere și viroii unchiașului cu două căciuli cu galbeni și plecară cu el.

Ăi frați acum întii și întii se duseră acasă să învieze calul.

Nu putură.

Încercară cu un român de la ei din sat.. ăla mort ca morții, ce să mai învieze ?

Porniră îndărăt la moș cu o falcă în cer și cu alta în pământ, cu gând să-l ducă legat la judecătorie.

Unchiașul, pînă să se ducă ei acasă, pînă să încerce vioroiul, pînă să se întoarcă, a plecat de acasă și a luat în rînd toate cîrciumile de la el din sat pînă la judecătorie, și a vorbit cu toți cîrciumarii, și le-a plătit dinainte tot pentru ce o să vedem noi acum că pusese de gând să facă.

Dacă au ajuns frații la el înfuriați de tot, el le-a zis :

— Să merg și la judecată, de ce să nu merg, că eu v-am dat marfă bună, dar ați stricat-o voi. Dar stați întii să-mi iau a chivără de cînd am fost oștean.

L-a lăsat, firește, să-și ia chivăra și după aia au plecat.

În cale iaca o cîrciumă.

Unchiașul zice :

— Ia ai să poposim aici nițel și să mîncăm, că sînt obosit și mi-e foame.

Și i-a poftit și pe ei de au mîncat.

Cînd la plată ce să vezi?... unchiașul de colo se scoală și cheamă pe cîrciumar.

— Ia ascultă, bre !

— Auz.

Desfundă un butoi cu vin și dă la toți oamenii să bea-n norocul meu, că mă duc cu oamenii ăștia la judecată.

— Dumneata plătești ? a întrebat cîrciumarul, care era învoit cu unchiașul.

— Chivăra plătește ! răspunse unchiașul, și dădu cîrciumarului chivăra, iar cîrciumarul se duse cu ea într-altă odaie nițel și după aia se întoarse iar cu ea de i-o dădu îndărăt moșului și îi mulțumi de alișveris ca cum ar fi fost vrun

boier, și după aia plecă moșul cu ai trei frați înșelători după el.

Aia șopăcăiau între ei că ce să fie chivăra aia de plătește singură ?

Moșul mai intră într-o cârciumă, intră într-alta și făcu tot așa, pînă aia nu mai putură răbda și-l întrebă :

— Da' ce e chivăra aia, moșule, de plătește pretutindeni pentru dumneata ?

— Ei, feții mei, chivăra asta are istorie lungă, da' eu să v-o spui așa mai pe scurt.

— Spune-ne-o, zău, moșule.

— Chivăra asta e fermecată, ea plătește pentru cine o are orișunde ; mi-a dat-o mie împăratul cînd am fost la o bătaie cu el în tinerețele mele și l-am scăpat de la moarte din mîna vrăjmașului.

Atunci și-au pus ei în gînd, ai trei frați înșelători, să-i cumpere și chivăra.

Îi spuseră, după ce se învoiseră între ei.

— Ba aia-i vorbă, le răspunse unchiașul, să mă lăsați și fără ea. Calul-l omorîrați, că nu l-ați știut hrăni de lacomi ce sînteți, cu vioroii cine știe cum ați umblat de l-ați stricat, și pe urmă veniți la mine să mă purtați pe la judecată om bătrîn, care n-am fost la judecată de cînd mama m-a făcut. Nu vă mai vînz nimic. Duceți-mă la judecată, cum plecarăm, să mă orînduiască la ce-oi fi vinovat, dac-oi fi vinovat cu ceva, și cînd oi scăpa din pușcărie, barim să mai am și eu chivăra, că alelalte s-au dus.

— Că nu, moșule, că am greșit, că așa, că pe dincolo... se olicăiau ai trei frați, că acum nu mai facem așa ; numai să ne înveți bine cum și ce fel să facem...

— Bine v-am învățat și dățile alelalte, dar dacă nu știți prinde minte ce vă zic, eu ce sînt vinovat.

— Lasă că acuma prindem, ai că-ți dăm trei căciuli cu galbeni pe chivără, dacă ne-o vinzi.

Moșul se scărpină în cap, și rămase nițel pe gînduri.

— Știți ce ? a zis el pe urmă.

— Ce ? întrebară frații.

— V-o vînz, da' uite cum.

— Spune, moșule.

— Să-mi dați ale trei căciuli și să facem ș-un zapis, cum că ce s-o întîmpla, pe la ușa mea să nu vă mai văz. Vă-nvoiți ?

— Ne-nvoim.

— Aduceți mîinile-ncoa' dar.

Și făcură zapisul, îl întăriră, luă moșul banii, ai trei frați chivăra, și plecară care încotro le-a fost drumul și nici nu s-au mai văzut, că măcar că-i înșelase moșul pe frații înșelători și cu chivăra, dar ei n-au mai zis nimic, că era zapis la mijloc și le trimisese și moșul răspuns pe urmă, că de ce-și bătuse joc de ei.

Iar eu sfîrșii astă poveste care adevărată este, tocmai ca rîmătura de oaie și ca cornul de porc pe care le-a văzut un orb, după care a alergat un olog, le-a luat un ciung, și un despuiaț în sîn le-a băgat.

Povestit de Leana Gheorghe Sandu,
locuitoare pe la marginea Bucu-
reștilor.

GLUME ȘI POVEȘTI

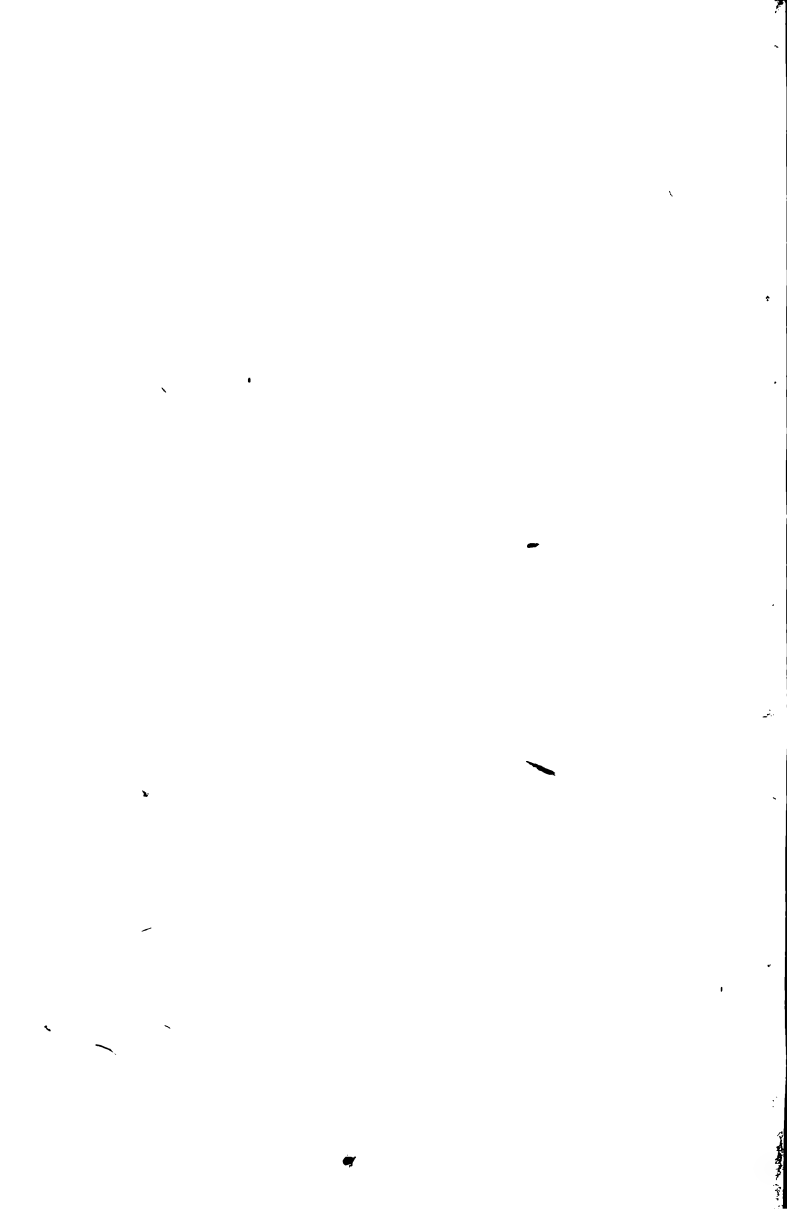
Cu o scrisoare de la A. Vlahuță

1895

De prin lume adunate
Și iarăși la lume date.

Anton Pann

*Domnului Lazăr Șăineanu,
Culegătorul închină în semn
de stimă și simpatie.*

Iubite d-le Stăncescu,

Îmi pare bine că frumoasele snoave ale poporului nostru au încăput pe o mînă bună. D-ta n-ai stricat nimic din podoaba și arta lor, pentru că n-ai căutat să le dregi, și știi cit de mulți sînt „meșterii de oraș” care au pus dresuri cu bidineaua pe figura curată, inteligentă și sănătoasă a literaturii noastre populare ! D-ta ai înțeles că cel mai mare artist e poporul și ai căutat să-i prinzi snoavele și să le scrii sobru, natural, așa cum le-a gîndit el, așa cum le spune el. Nici nu poate fi un merit literar mai mare, în direcția în care cu atîta hărnicie și pricepere s-a îndreptat talentul d-tale.

Primește-ți caietul și dă-l la tipar. A-ți spune că citirea lui mi-a făcut o deosebită plăcere, e a-ți spune puțin. Sincere felicitări și o prietenească strîngere de mînă.

A. Vlahuță

16 octombrie 1894

XLII

BABA NESĂȚIOASĂ

A fost odată ca niciodată, că de n-ar fi fost nici nu s-ar povesti, și ascultați că povestea de aci încolo s-o găti.

A fost odată doi bătrîni : un unchiaș și o babă, și ăști doi bătrîni erau săraci... știi, lipiți pămîntului, doar un biet bordei aveau și ei rămas de la părinți, unde să-și odihnească trupul noaptea, de umblet după mîncare or după niscai zdrențe de pomană, că umblau toată ziua amîndoi, unul într-o parte și unul într-alta.

Și ce se mai rugau, săracii, la Dumnezeu să se mai îndure și de ei să le dea ceva și lor, un ajutor să nu moară de foame, că iacă de cîtăva vreme abia își mai mișcau picioarele să umble după cerșit.

Într-o zi de duminică, dînd baba să mai măture praful de prin bordei, că se făcuse de un lat de palmă, iacă sub o laviță de aveau în bordei, o iarbă micșoară și cu frunza bătoasă.

I-a părut babei bine că era verdeață veselă și a luat frumos tot praful dimprejur și a udat-o frumos.

I-a spus și moșului cînd a venit de unde s-o fi dus : el a zis că ce se bucură așa de o iarbă, parcă cine știe ce ar fi.

A trecut ziua și a venit seara.

Seara, dacă s-au culcat moșul și baba, iacă, a visat baba cum că iarba aia e norocul lor și că ea o să crească repede, că o să crească într-o zi cît crește alta într-o lună și că curînd o să se facă pom mare-mare de are să se înalțe pînă la cer, de vor putea să se urce pe el și să ajungă la Dumnezeu să-i poată spune și ei ce aveau pe suflet.

S-a deșteptat baba cu inima plină de bucurie, și cum s-a deșteptat s-a dus iute la iarbă să o vază ce face.

Se mărise iarba, vere, bine de tot, se ridicase de două palme de la pămînt și era gata să ajungă cu vîrful de lavița sub care creștea.

După aia, s-a dus baba la unchiaș și i-a spus ce visase.

Moșul iar a rîs de ea că se ia după vise.

— Dar de ce nu crezi, uncheșel, că să facă Dumnezeu o minune cu noi, că noi, slavă Domnului, n-am omorît pe nimeni, n-am furat de la nimeni, nici un rău n-am făcut nimului, ba am făcut bine cît am putut și noi, cînd am avut... I s-o fi făcut milă lui Dumnezeu de noi că am trăit cu cinste atîția mari de ani și știe Dumnezeu ce face... cînd și cînd, nu lasă pe omul cu frica de el.

Moșul n-a mai zis nimic. Știa el că așa era, că fuseseră buni și cu frica lui Dumnezeu amîndoi, și baba și el, dar nu prea credea în minuni, că nu prea văzuse cu ochii, dar văzînd credința a mare a babii a tăcut, a lăsat-o să se bucure cu amăgirea.

A doua zi, iarba crescuse încă o dată pe atîta.

A treia zi, ajunse cu vîrful la laviță.

— Unchiaș, să mutăm lavița de aici să crească iarba, că nu mai are loc.

— Mut-o despre mine.

A mutat baba lavița în partea ailaltă.

A doua zi, iarba crescuseră iar, a treia zi crescuseră și mai mult, de peste vreo patru zile iacă ajunse cu vârful la o poliță de era pironită sus mai sub tavan, de puneau pe ea fel de fel de lucruri.

Baba se duse la unchiaș.

— Unchiaș, uncheșel, ia să scoți dumneata polița aia de sus și s-o bați în partea ailaltă, că a ajuns iarba la ea.

S-a îndărătnicit moșul, că unde mai poate el să se urce să o scoată și să o bată aiurea, că el e bătrîn de-abia se poate mișca și dacă o cădea... Degeaba, că se ținu baba de el pînă mută polița.

Peste cîteva zile iacă iarba ajunse tocmai sus în tavan.

Baba iar la moș :

— Unchiaș, uncheșel, ai să găurim casa sus, să poată iarba noastră ieși și crește, că nu mai are loc în bordei.

Acum s-a supărat moșul rău.

— Dar bine, mătușă, ai înnebunit acum la bătrînețe de tot... Cum să găuresc eu casa, să ne plouă or să ne ningă?... Atîta avem și noi și vrei să rămînem și fără ea cu nebuniile tale, să ajungem să murim ca cîinii afară în drum ?...

Că : „unchiaș, te rog“, că : „uncheșel, te mai rog“, că : „uite că se întîmplă taman ca în vis și te pomenești că e adevărat să ne putem urca pînă la Dumnezeu, să ne rugăm de el să ne mai ușureze pustia de viață“... s-a înduplecat moșul și a spart sus de a ieșit iarba afară.

Dacă a ieșit afară, ce să vezi dumneata ?... se înălța iute, iute, de se minuna și moșul, și se în-

groșă de se făcuse ca un copac d-ăia groșii și îi creșteau crăci dese și puternice, de era ca și o scară de se putea urca pe el în sus și un copil mic.

N-a trecut mult și i s-a pierdut vârful pomului în nori tot înălțându-se mereu către cer.

Într-o noapte iacă mai visează baba un vis : se făcea că venise un înger la ea și îi spunea că a ajuns copacul pînă la cer și o sfătuia să trimită pe unchiaș la Dumnezeu să ceară și dinșii ceva, că i se făcuse lui Dumnezeu milă de ei, că fuseseră oameni de ispravă și suferiseră atîta sărăcie, iar de cîrtit nu cîrtiseră nici unul împotriva lui.

S-a deșteptat baba și, cum s-a deșteptat, a sărit jos din pat și a dat de a deșteptat pe unchiaș și i-a spus visul.

Moșul tot nu credea, măcar că văzuse minunea cu copacul cu ochii.

A pornit a se sui pe crăcile copacului, mai mult așa ca să-i facă gustul babii. Dar văzu că se urca ușor, ca și cum ar fi fost tînăr de douăzeci-treizeci de ani, și atunci a crezut și el și a hotărît să se urce cît o fi.

Și-a luat ziua bună de la babă, s-au învoit ce să ceară de la Dumnezeu, și-a făcut cruce, ca românul, a ieșit din casă pe gaura din tavan, și s-a tot dus încet-încet pînă la cer, că pînă la cer mergea copacul.

Ajungînd la cer a dat de Dumnezeu, căruia i s-a închinat și i-a căzut în genunchi mulțumindu-i că l-a învrednicit să-i poată vedea fața.

Dumnezeu i-a zis să se ridice de jos și l-a lăudat și pe el și pe mătuse că au fost oameni buni și îngăduitori și lumea bine de la ei a văzut, dar rău ferit-a sfîntul, și l-a întrebat cu ce să-l dăruiască, ca să-i fie răsplată pentru faptele lor.

Moșul, după cum se învoise cu baba, a cerut la Dumnezeu să le dea nițică putere, că prea îmbătrîniseră de nu mai aveau de loc ; să le dea câteva vitișoare să aibă cu ce se hrăni, bordeiul să li-l mai dreagă, că sufla vîntul prin el ca la el acasă, și să le mai dea și lucruri de ale casei și ce mai trebuie ca să ducă viață tihnită și bună.

Dumnezeu a fost mulțumit cu cererea moșului, că nu cerea lucruri mari, și i-a făgăduit că toate le va avea după pofța inimei.

I-a sărutat unchiașul mîna și a plecat să se coboare pe pămînt, iar la putere se simțea ca și un tinăr, măcar că părul și barba îi erau albe ca zăpada a curată a cerului.

S-a coborît.

Dacă s-a coborît și a ajuns acasă, ce să vezi dumneata ?... baba îmbrăcată frumos cu fustă bună, cu încălțăminte bună, cu legătură de cap bună, bordeiul spoit frumos, cu geamurile șterse, intra pe ele soarele de înveselea tot și toate, de-ți era dragă lumea. Colecia un tron cu fel de fel de lucruri ; pe vatră oale, crăcane, tingiri și cîte alea toate ; în pat saltele, plăpămi și perne de puf, d-alea moile... în sfîrșit, bogăție, că nu crez să fi fost altul să aibă mai multe lucruri prin casă în tot satul.

I-au venit moșului lacrimi în ochi și a căzut în genuchi și a zis babii de a îngenucheat și au mai mulțumit o dată lui Dumnezeu amîndoi de atîtea bunătăți.

După aia a ieșit prin curte.

Aci alta : pătule pline de bucate, un grajd cu cai în el, șopron cu car, cu plug, cu tîrlie pentru iarnă, staule pline de boi și de oi ; iar de o parte în curte o bivoliță și o vacă, amîndouă fătate de

curînd, le sugău mălăcul și vițelul, iar porcii hondrăneau de colo pînă colo.

Și copacul copac ; nu pierise, tot acolo sta.

S-au bucurat ei, ăi unchiaș și a babă, multă vreme de bunătatea lui Dumnezeu, pînă într-o zi ce-i veni babii :

— Ia ascultă, unchiaș, ia mai dă pe la Dumnezeu nițel și îi mai cere să ne facă boieri și pe noi, că prea ne sucește și ne învîrtește ciocoiu-ăla de e stăpîn al moșiei ; ce e la Dumnezeu să mai ne facă una?... Cere-i niscai case mari, mai mari ca ale ciocoiului și avuție mai mare ca a lui, să nu mai avem de-a face cu el...

Moșul de colo :

— Lasă, fă babo, ce să-l mai supărăm, că o fi avînd el și altele pe cap, las' că avem noi destul cît avem, că n-a avut atît neam de neamul nostru.

Baba că nu, că ea așa vrea, și el să se ducă.

Moșul trăise bine cu ea totdeauna. S-a gîndit : „Ce să mă cert cu ea tocmai acum?... Hai să mă duc“.

Și s-a dus, a căzut iar în genuchi înaintea lui Dumnezeu, i-a mulțumit de cite le dăruise și i-a spus că s-a rugat baba așa și așa din pricina cutare și cutare.

Dumnezeu nu s-a împotrivit de fel.

I-a făgăduit.

Moșul a plecat pe copac în jos și cînd a ajuns acasă a găsit în locul bordeiului un palat, nu altceva, armăsari la grajduri, argați în curte, cio-bani cu turme mari, căieri cu herghelii de cai, de toate cînd e vorba, cum au boierii ăi mari, de rămaseră stăpînul moșiei ca un çalic pe lingă ei.

Au trăit ei unchiașul și baba așa bine iar multă vreme. Se îndădulciseră cu traiul bun amîndoi de

nu se mai putea. Cite o dată stăteau de vorbă și se minunau singuri de ce noroc dăduse pe capul lor și adeseori se gîndeau că păcat că o să moară cînd și cînd și n-or să se mai poată bucura de bogăție și de trai bun.

Într-o zi, baba :

— Știi ce, unchiaș ?

— Ce, babo ?

— Mie mi-a trăsнит una prin cap.

— Ce ți-a trăsnit ?

— Multe făcu Dumnezeu pentru noi... N-o mai face una ?

— Ce să mai facă, că doar n-ai fi vrînd să te facă împărăteasă ?

— Ba aia-i vorbă !... Să am necazuri cu toată lumea, nu-mi e bine așa cicoană cum sînt ?

— Apoi dar ce ?

— Să-i cerem să se îndure să ne lase să trăim într-una, să nu mai murim.

Moșul a început a rîde.

— Apoi tu vrei să ajungem eu, Dumnezeu și tu Dumnezeoaică, cum văz eu ?

— Dă ce ?

— Dă ce, de ? Apoi cum să nu mai murim, că numai Dumnezeu nu moare, omul moare ; trăiește el unul mai puțin și unul mai mult, dar de murit tît mor toți la urma urmelor.

Baba să priceapă deloc.

Ea o ținea una, azi așa, mîine așa, că să se ducă moșul și pace, pînă s-a supărat moșul într-o zi și i-a spus că să-l lase în pace că el nu e nebun, și să tacă din gură, c-apoi vede pe dracu.

— Așa ? a zis baba, nu vrei ? Apoi dar lasă că mă duc eu dacă e așa, că nu i-am cerut nimic, să vedem nu-mi dă ?

Și nu s-a lăsat, vere, nebuna de babă, și s-a îmbrăcat cu ce rochie avea și ca mai bună și după aia a pornit pe copac în sus.

A trecut ce a trecut, după ce a plecat, și după ce o rugase moșul mult să se lase de așa plan, și numai a simțit moșul că i se taie inima odată așa, știi, ca atunci când e să ți se întâmple ceva rău și îți simți inima așa odată plină de jale, și n-a mai așteptat mult și numai se pomeneste cu oameni mulți din sat că intră în curte și îi aduc mătușa moartă înecată,

Pasămite ce se întâmplase?... Se vede că Dumnezeu s-o fi supărat de ce cerea baba, că urcându-se ea pe copac în sus spre cer, când a ajuns la vîntul turbat de urla și vîjiia de nu mai știa pe ce lume e, a luat-o vîntul pe dedesubt, i-a umflat fusta de pe ea și a trîntit-o din copac taman într-o apă mare de trecea pe la marginea satului.

Acolo o găsiseră oamenii din sat și cunoscînd-o, firește, o aduseră acasă.

Moșul a văzut că asta era de la Dumnezeu, care nu îngăduie să năzuiească omul a-i schimba ce a făcut și a orînduit el, și-a adus aminte că nemulțumitului i se ia darul și nu a cîrțit deloc. S-a închinat, s-a rugat de iertare pentru sufletul babii, și-a îngropat-o cu cinste jelind-o mult ca pe una cu care trăise atîta viață de lungă tot bine și cu înțelegere, iar el a mai trăit cît i-o fi fost scris să trăiască și a murit ca tot omul, cum a lăsat Dumnezeu.

Iar eu încălecai pe o lingură scurtă să lovesc peste nas pe ăl de n-ascultă.

v.

Comunicat de d-ra A. O. care l-a auzit
de la o femeie de la mahala din

București.

GĂINA NEAGRĂ

A fost odată ca niciodată, că de n-ar fi nu s-ar povesti ; a fost un om muncitor. Ăst om era însurat. Cîtva o duse el mai binișor, nu e vorbă, dar de la o vreme se apucă nevasta să-i facă la copii și îi făcu vro trei, și de !... unde sînt cinci guri nu sînt două ; de unde sta, care va să zică, omul de capul lui, a trebuit să se gîndească să se bage slugă, ca altfel n-o scotea la căpătii.

S-a băgat la un boier.

Dacă s-a băgat la ăl boier, iacă a venit nevasta pe la el să-l vază, ca nevasta ; boierului i s-a aprins inima după ea cum a văzut-o, că era femeie frumoasă tare, și dacă i s-a aprins inima după ea, s-a ținut de capul omului să o bage și pe ea slujnică.

Omul întii n-a vrut, că lui îi era de copii : cine să-i îngrijească, să-i spele, să-i curețe și cîte mai au copiii de făcut. Dar boierul i-a spus că-i plătește leafă bună nevastii, ca să aibă să plătească și el la vro femeie, să le îngrijească de copii, și să le mai rămîie un ban și în pungă, că banul e bun la casa românului ; dacă e de prios mai pui deoparte pentru o boală, pentru vro pacoste...

S-a mai gîndit omul și s-a învoit. Dacă s-a învoit, au muncit amîndoi un an și n-au cheltuit deloc, deloc din simbrie, de s-au strîns banii la boier, și au vrut să iasă la capul anului. Dar boierul, cînd i-a cerut omul banii, a zis că el n-are de dat acum, că a băgat banii toți în niște cumpărături, și să mai stea încă un an, că la capătul anului le dă cît o fi pe doi ani.

Ce să facă omul ? A stat și a mai slujit un an. Când să ceară simbria iar, boierul în loc să-i dea ce i se cuvenea, l-a scos și dator, că zicea că din pricina lui ar fi ars niște paie, niște alea, și că trebuie să mai stea un an să se plătească de datorie.

Omul nefiind circotaș și fiindu-i frică de judecăți, a oftat și a tăcut și a mai slujit un an în credință, ca și anii ăilalți.

După ce s-a împlinit și anul ăsta, boierul a mai vrut el să mai facă vreun șiretlic, dar n-a avut ce, că omul i-a spus curat :

— Nu mai stau, boierule, să mă tai, să mă omori, că mă duc să iau securea și să plec după noroc să-l tai, fir-ar al dracului, că mult mi-a fost păcătos.

S-a dus omul acasă, a luat o jumătate de mămăligă, a băgat-o în traistă, a luat securea pe umăr și a plecat.

A mers el mult și a dat de o pustietate de pădure și a umblat prin ea pînă a dat de o vale, iar după ce s-a scoborît în ea de a trecut-o și a prins de a urcat dealul de dincolo, pe la jumătatea coastei așa, iacă un bordei.

Intră el în bordei și acolo găsi un moș bătrîn cu o barbă albă lungă-lungă pînă dincolo de briu. I-a dat bună ziua, moșul i-a răspuns și l-a întrebat ce caută pe acolo. Omul i-a istorisit tot cum era. Seara, făcu moșul o mămăligă, veniră caprele sălbatice, le mulse, și mîncară. După ce mîncară, moșul zise omului :

— Fătul meu, bine ai făcut de ai plecat după noroc, că el nu mai avea grije de tine. Mîine de dimineată să pleci și s-o iei la stînga prin pădure și să scobori trei văi, și pe urmă să sui trei dea-

luri la dreapta, și după ce te-i sui acolo sus o să vezi o cîmpie și în mijlocul cîmpiei sint niște palaturi de sticlă. Să intri înăuntru, că o să dai de trei inși : unul cu căciula pleoștită pe urechi, ăla e norocul ălor bogați de tot ; altul cu zdrențe pe el, ăla e norocul oamenilor ălor de au ce le trebuie ; iar ăl de al treilea cu haine bune, cu căciulă nouă nouliță și cu un mărgăritar mare prins pe ea, ăla e norocul săracilor. Tu să te așezi lîngă el și să nu zici nimic. Ce o face el trei zile cu ăilalți, să faci și tu. Peste trei zile o să te întrebe ce poștești. Tu să-i spui că vrei găina lui a neagră, că ăla e norocul tău. Dacă n-o vrea să ți-o dea, na un bici să-l bați cu el pînă ți-o da-o, și după aia să vii cu ea la mine. De ți-o da altceva : vite, bănet avuție, să nu iei, că el ți le dă, el ți le ia, auzit-ai ?...

Se duce omul și găsește taman cum i-a spus moșul. Și face tot ce vedea pe ăilalți făcînd, vreme de trei zile. A treia zi, iaca norocul lui vine la el supărat și-l întreabă :

— Ce ai mai venit, măi, p-acilea, că-ți purtam eu de grije, veneam eu după tine o dată ș-odată.

— Ce să vii, mă noroace, că tu m-ai uitat de tot. Muncesc trei ani și-mi mănîncă stăpînul toți banii de nu m-aleg cu nici o lăascaie, și cîte și mai cîte !... Așa viață s-o dau dracului.

— Ei hai, să-ți dau vreo trei pungi de galbeni, zise atunci Norocul.

— Ba mie să-mi dai găina ta a neagră, eu alta nu-ți cer.

I-a spus Norocul că a murit găina, că-i dă în locul ei case, vite, avuții mari ; el, deloc, o ținea una cu găina a neagră.

Norocul iar :

— Auzi minune, sarac topit și să nu vrea averi și cere o găină : va să zică tu tot sărac vrei să rămii ! Ce pricopseală o să-ți aducă ție găina ?

Omul văzînd că se codea Norocul să-i dea ce ceruse, începu a-l arde cu biciul de i-l dăduse moșul, că-l ținea în mîină, și arde-l și plesnește-l pînă s-a hotărit Norocul de i-a zis să-l lașe din bătaie, că i-o dă. Și a scos-o de sub un butoi și i-a dat-o.

Omul a luat-o și s-a dus cu ea la moșu al bătrîn, cum l-a fost învățat. Moșul l-a sfătuit să se ducă acasă, să ascunză găina să nu i-o fure cineva, să-i dea mîncare bună, iar ouăle de le-o face, să le ducă la oraș, să le vînză, și să nu le vînză pînă nu s-o găsi careva să-i dea cinci sute de lei pe unul.

Omul plecă, se duse acasă cu găina, aci găsi pe nevastă-sa, căreia îi spuse ce fel i se întîmplase de cînd se despărțiseră, și a doua zi de dimineață găsi în cuibul găinei un ou și îl luă și se duse cu el la tîrg să-l vînză. Aci iacă îi ieși înainte taman boierul la care slujise el degeaba trei ani, și prinse a-l întreba cum dă oul.

Omul îi răspunse :

— Cit face.

— Iacă să-ți dau o sută de lei.

— Ba să-mi dai cit se cuvine.

— Două sute îți dau.

Și din vorbă în vorbă ajunse boierul de-i puse în mîină cinci sute de lei.

A doua zi iar veni omul cu oul de vînzare. Boierul îi dădu cinci sute de lei, pînă într-o zi, nevasta omului, care tot îndrăgostită era de boier, îi spuse șiretenia cu găina neagră a bărbatu-său. Boierul, cum a auzit, a și vrut să vază găina, și cînd nu era omul acasă s-a dus de a văzut-o.

Pasămite pe creasta găinei era scris că cine îi va mânca pipota găsește în toate diminețile o pungă cu cinci sute de lei la cap; cine i-o mîncea ficatîi ajunge împărat, iar cine i-o mîncea inima ajunge năzdrăvan.

Neștiind carte nici femeia, ca și bărbatu-său, lesne i-a fost boierului să o înduplece cu vorbe frumoase să o ție, dîndu-i un dar și altă găină neagră la fel cu ea, ca să o pună în locul ei. Dacă a tăiat-o, a pus-o să fiarbă, că așa îi zisesese boierul, să fiarbă ca să o mănînce amîndoi, și după ce a fiert-o și a tras oala de pe foc și a tăiat găina de a pus-o într-un castron, iacă i-au venit copiii de la jocuri or de unde or fi fost, și ce s-a gîndit, fiindu-le foame?... să mănînce din măruntaiele găinei, că nu se bagă de seamă; și a mîncat ăl mare pipota, ăl mijlociu ficatul și ăl mic inima.

Cum au mîncat, ăl mic s-a făcut năzdrăvan și a spus fraților lui că mă-sa are să se înțeleagă cu boierul să-i omoare pe cîte trei, că lui îi e năcaz pe ei că au mîncat măruntaiele găinei, iar pe muma lor are s-o ademenească cu vorba că o să o ia de nevastă de va face așa.

Și așa copiii au fugit toți trei încotro au văzut cu ochii. Se duseră ei pînă înopță; cînd înopță traseră la un han de mîncară și se culcară, iar dimineața băiatul ăl mijlociu, găsind punga de bani la cap, a plătit. Și au plecat înainte pînă au dat de o împărăție unde a fost strigînd un pristav că e fata împăratului bolnavă și e una la părinți, și ăl de va putea-o însănătoși, mare avuție va dobîndi, și pe fata împăratului de nevastă va lua-o, de va fi flăcău.

Năzdrăvanul a învățat pe fratele lui ăl mai mare de s-a dus în pădure și a adunat cîteva frunze

de smochin și le-a frecat cu două pietre roșii pînă s-a făcut nițel praf; după aia a luat praful și s-a dus de a afumat pe fata împăratului. Dacă a afumat-o a scăpat fata și i-a dat-o împăratul de nevastă băiatului, și au făcut nuntă împărătească de a ținut nouă zile și nouă nopți, de s-au bucurat oamenii toți.

După ce s-a făcut nunta au rămas și frații împăratului la el acolo la palat, că, după făgăduiala lui soțru-său, l-a și făcut împărat cum s-a însurat, și cu ei la un loc au făcut multe vitejii și multe izbînzi au avut asupra vrăjmașilor.

Și a trecut vreme multă la mijloc.

Într-o zi, iacă vine năzdrăvanul și spune împăratului că de cînd au fugit ei de acasă bietul tatăl lor se judecă într-una cu boierul și cu nevastă-sa, că ăștia doi l-au învinovățit că el a omorît pe copii de au pierit așa de nu le-a mai putut da nimeni de urmă. Și au fost sfîrșit toate judecățile, că boierul era șiret și avea și bani, și acum ajunseseră de era să-i judece împăratul. Iar împărat era tocmai băiatul lui ăl mare, că vezi dumneata, una dintre țările de le coprinsese de la vrăjmaș era chiar țara unde se născuseră ei.

Năzdrăvanul l-a învățat pe frate-său, împăratul, cum să facă, și cînd au venit în fața lui de i s-a plîns fiecare de ce îi era păsul, împăratul a poruncit să aducă un slujitor o săgeată, și a zis întîi lui tat-său, că ăilalți doi făcuseră plîngere întîi, să sărute crucea și să se jure pe ea că e nevinovat, iar după aia să arunce săgeata drept în sus.

Omul a făcut așa și săgeata a căzut drept pe lîngă obrazul lui, dar nu l-a atins.

După aia a făcut tot așa și cu ăilalți doi, dar Dumnezeu nu i-a lăsat, că au jurat pe nedrept

și au și canonit pe bietul om cum a fost mai rău, și cînd a venit săgeata de sus a venit d-a curmezișul, de i-a izbit pe amîndoi în cap și au murit.

După aia a zis năzdrăvanul lui frate-său ăl mai mare ca să se dezbrace de hainele împărătești și să-l cinstească pe tatăl lor cu ele, iar ei au rămas fiecare cu cîte o împărăție din ale cîștigate de la vrăjmași. Au mai mulțumit lui Dumnezeu, de ce le-a fost dat — că Dumnezeu fusese moșul care-i dăduse omului găina a neagră — și au trăit pe urmă bine și multă vreme, și or fi trăind și azi de o fi vrînd Dumnezeu.

Comunicat de Ion Georgescu, de fel
din comuna Boțești, județul Dîmbo-
vița.

XLIV

MINEA VITEAZUL

A fost odată ca niciodată, a fost odată de mult
de tot,

*cînd dădea salcia roadă
și se băteau urșii în coadă,*

a fost un moș și o babă. Țst moș și a babă copil
n-au fost avînd deloc-deloc, și mare dor aveau,
săracii, să nu fie singuri, să știe și ei un om cu
milă pe lîngă ei la bătrînețe; dar degeaba se ru-
gaseră și făcuseră cîte alea toate, că copil nu
dobîndiseră.

Într-o zi, văzîndu-se ei bătrîni de tot, mai cu un picior în groapă, ce s-au gîndit ?... hai să meargă în pădure, și ce lighioană or găsi să o ia și să o facă copil al lor, ca să aibă și ei, cîte zile mai erau să trăiască, pe cine mîngîia și îngriji.

S-au dus și după ce s-au dus, au umblat cît au umblat și mai pe sub seară așa, iacă dau de un pui de șearpe la rădăcina unui copac.

L-au luat cu ei, l-au dus acasă, și l-au pus în apă într-o doniță, după ce i-au dat lapte să bea.

Peste trei zile a fost crescut puiul de șearpe de a plesnit donița. L-au pus într-un butoi ; peste trei zile a plesnit butoiul de l-au pus bătrînii într-o butie ; și după ce au mai trecut încă trei zile a plesnit și butia și a început șearpele a vorbi de a zis :

— Mamă, mie mi s-a făcut de însurat.

— De, maică, ți s-o fi făcut, dar cine să te ia pe tine, că ești șearpe ? a fost zis baba.

— Ei, găsesc eu, i-a răspuns șearpele : să faci bine să te duci la împăratul ținutului ăstuia și să-i ceri pe fata lui pentru mine.

Baba, cum să se ducă ea la împărat, că n-o îngăduie nimeni să stea de vorbă cu el și să-i spuie ce zice fii-său.

El a ținut-o una că trebuie să se ducă și trebuie.

S-a dus baba și a stat trei zile și trei nopți la poarta palatului, pînă a întrebat-o o slugă ce vrea.

Ea i-a spus.

Împăratul auzind așa a chemat-o de a vorbit cu ea și s-a învoit să-i dea fata, dacă i-o face șearpele un pod de aramă și cu pomi și cu flori pe el : una să înflorească, alta să îmbobocească și în capul podului să fie doi berbeci tot de aur, să se bată

în capete, iar podul să lege palatul împărătesc cu casele moșului ce luase șearpele de suflet.

S-a întors baba acasă, și i-a spus șarpelui ce zisese împăratul.

Noaptea, s-a sculat șearpele devreme, a trosnit de trei ori din coadă — că vezi dumneata, el avea putere mare — și a făcut un pod și mai frumos de cum ceruse împăratul.

A doua zi, s-a dus iar baba la împărat să-i ceară fata, că fii-său făcuse ce-i ceruse împăratul.

Împăratul i-a zis că nu i-a cercat destul puterea și i-a poruncit, de vrea să-i dea fata, să-i facă noaptea de venea un pod de argint și cu pomi și cu flori pe el : una să înflorească, alta să îmboțosească, și în capul podului să fie doi țapi tot de argint să se bată în capete, iar podul să lege palatul împărătesc cu casele moșului de luase șearpele de suflet.

S-a întors baba acasă și i-a spus șarpelui ce a mai poruncit împăratul.

Noaptea, șearpele s-a sculat devreme, a trosnit de trei ori din coadă și a făcut și podul de argint și mai frumos de cum ceruse împăratul.

După aia, baba iar s-a dus să ceară pe fată.

Împăratul tot nu s-a mulțumit și i-a poruncit să facă pe d-asupra ălorlalte două poduri unul tot ca ele, dar să fie de aur, și în loc de berbeci și de țapi să fie tauri.

Și l-a făcut șearpele și podul de aur, de s-a mulțumit împăratul că i-a văzut puterea și i-a dat fata de nevastă și au făcut nuntă mare și minunată, că pe drum capul șarpelui era în trăsură, iar coada venea pe jos de mare ce era, iar în biserică se făcuse colac locului, de n-a mai avut loc lumea să mai intre la slujbă.

Pasămite ăst șearpe fusese fermecat ; el fusese fecior de oameni și îl fermecase o îndrăcită de babă. El noaptea se făcea om la loc și era frumos și mîndru și nu mai putea de bucurie fata împăratului, că ea gîndise că tot cu șearpele o să trăiască cît o trăi. Și văzîndu-l ea om ca toți oamenii și ziua iar îmbrăcîndu-se cu pustia lui de piele de șearpe, s-a sfătuit cu mă-sa să ia în poală pielea lui de șearpe, și pe cînd o dormi să i-o arunce în foc, să rămîie om mereu.

Și așa a făcut, dar bărbatu-său îi zisese să nu se atingă vreodată de pielea lui, că o fi rău de ea ; și cînd s-a aprins pielea, a prins de a pocnit tare de s-a deșteptat omul din somn.

S-a repezit el să o scoată din jărat, dar degeaba, că luase foc peste tot ; n-a mai putut scăpa din ea decît trei solzi de căzuseră pe jos cînd luase nevasta pielea în poală să o arunce în cuptor.

Solzii se făcuseră, într-un colț al odăii, unul o furcă de aur de torcea singură, altul o rotilă de aur, și altul o cloșcă tot de aur, și cu pui iar de aur pe lîngă ea.

Atunci omul i-a zis nevestei :

— Rău ai făcut, nevestă, că nu m-ai ascultat, că acum m-ai pierdut de tot, că eu trebuie să mă duc în lume și să te las.

Și fiind ea însărcinată a blestemat-o să nu nască pînă n-o întinde el mîna peste ea.

Apoi a pierit ca năluca.

Femeia s-a olicăit, după aia, a plîns, a gemut, dar de făcut să facă ceva n-a făcut, că ăla pierise și pierit a fost ; iar cînd s-a îngreunat sarcina în ea de tot, de nu mai putea, și-a luat și ea furca de aur, rotila și cloșca și a plecat să-l

caute, ca să întindă mîna peste ea și să nască, că nu mai putea, săraca.

Și s-a dus pînă a dat de casele sfintei Dumineci, unde era bărbatul său băgat argat, dar pînă să-l găsească au trecut cică ani la mijloc.

Dacă l-a găsit, i-a spus sfintei cum și ce fel stăteau lucrurile și a rugat-o să-i dea voie să se culce în patul lui, după ce o adormi el, că doar de o întinde mîna peste ea noaptea cînd s-o mai învîrte în somn, ca să scape de sarcină. Iar drept mulțumire i-a făgăduit sfintei furca de aur.

Dar n-a avut noroc, că noaptea întîia n-a întins bărbatu-său mîna peste ea, de a trebuit să-i dea sfintei plocon și rotila, ca să o mai lase încă o noapte, și neavînd noroc nici acum, i-a dat și cloșca, ca să o lase și a treia noapte, și tocmai a treia noapte a întins mîna peste ea de a născut un băiat de nouă ani, că nouă ani umblase după el pînă îl dibuise unde era.

Și ăst băiat a venit pe lume vorbind, ca copilul de nouă ani, vezi bine, și a fost avînd un paloș cu care se ducea la vinat, de-i zicea numai : „paloș, păloșelul meu, învîrtește-te într-un picior și îmi aducutare lucru“, și paloșul îi aducea ce ar fi fost, fiară, pasăre, orce lucru.

Într-o zi, ducîndu-se la gîrlă, iacă pe gîrlă două rațe ; el dă cu paloșul după ele, dar i se nomolește paloșul în potmolul de pe fundul gîrlei, și să-l scoată de fel, că parcă prinsese rădăcină acolo. S-a pus și el pe plîns și pe rugăciuni, și cum s-o fi rugat el, nu știu, dar numai s-a pomenit cu doi bivoli, că ies din apă, și erau legați unul de altul cu funie de mătase, și cu paloșul legat de funie, și au venit drept la el, de a pus mîna pe ei și i-a dus acasă.

Pe drum, i-au zis bivolii că norocul lui nu e acolo, ci e peste mări și țări, de a hotărît băiatul să plece, și a și plecat, lăsînd vorbă acasă că de el să nu se îngrijească nimeni, pînă nu s-ar întoarce bivolii acasă cu o batistă între coarne, plină de trei picături de sînge, că numai atunci va fi în primejdie de moarte, or mort de-a binelea.

S-a dus el ce s-a dus, și a dat de un sat. La ăst sat a tras la niște bătrîni, prinzîndu-se ei să-i dea demîncare și un locșor de dormit, iar el să facă treaba de argat.

În ăl sat, s-a fost întîmplat de era numai un puț de unde putea lua lumea apă, și la puțul ăla se ivise un balaur care nu lăsa pe nimeni să ia apă, pînă nu i-o da în fiecare zi satul cîte o fată să mănînce.

Flăcăul nostru a auzit așa, și s-a dus să ia apă și el, și cînd s-a dus, a dat de una din fetele împăratului ținutului ăluia, că avea două fete, pe una o mărita iar pe ailaltă o adusese plocon balaurului ca să-i lase să ia apă pentru nuntă.

Și sta biata fată și aștepta să o mănînce balaurul.

El, văzînd-o acolo, cătrănită de frică, i-a zis :

— Fată mare, lasă-mă să mă çulc cu capul în poala ta, și tu caută-mi în cap, că poate te-oi sluji și eu cu ceva.

Fata a vrut, săraca, decît să stea singură acolo, și tot căutîndu-i în cap, flăcăul a adormit. Pe cînd dormea el, iacă a ieșit balaurul din puț, să o mănînce pe fată, și fata așa a rămas așa de încremenită, cînd l-a văzut, încît n-a mai putut zice nimic, numai i-a scăpat din ochi o lacrimă fierbinte, care a căzut pe obrazul flăcăului, cum sta el de dormea în poala ei, și simțînd el căldura

lacrimei, s-a deșteptat de s-a pus repede înaintea fetei s-o apere.

Balaurul s-a repezit să o apuce, dar flăcăul luase paloșul cu el, și unul după altul, cu puterea paloșului, i-a tăiat opt capete balaurului, iar la al noulea cînd a fost, a cerut fetei un ac de cap de și-a ascuțit paloșul cu el, și a tăiat și capul al noulea și le-a făcut morman, iar sîngele cursese de putea înota un gonitor în el.

Fata, cînd s-a văzut scăpată de pacoste, a căzut în genuchi plîngînd înaintea flăcăului, și i-a mulțumit cum a putut mai bine, și după aia l-a luat de mînă și l-a dus la palatul lui tată-său, ca să-i răsplătească după faptă.

Împăratul așa a fost de tare cuprins de bucurie, cînd și-a văzut fata, încît chiar atunci a logodit-o cu flăcăul și s-a și dat jos de pe scaunul împărăției, de l-a urcat pe el împărat.

După ce s-a însurat Minea viteazul, că așa îi ziceau toți acum, cu fata împăratului, au trăit ei bine o vreme pînă s-au văzut nevastă-sa cu Roșu-împărat, de le era vecin, iar de atunci încolo s-a isprăvit, că s-au pus de s-au îndrăgostit, pustii, amîndoi, și și-au pus în gînd să-i fure întîi paloșul lui Minea și pe urmă să se scape de el, că cu paloșul lîngă el, cine era să se poată apropia ?

Și, ce e drept, i-a și furat paloșul nevasta într-o noapte, pe cînd dormea, și l-a dat lui Roșu-împărat, care aștepta la fereastră afară ; iar după ce i l-a dat, ăla a intrat înăuntru și l-a omorît pe Minea de tot.

Bivolii, cum au simțit că a murit Minea, au plecat cu batista plină de sînge la tatăl său, care a pornit plîngînd cu ei înapoi — că așa l-au în-

vătat bivoli să facă — și a ajuns la locul unde îi era băiatul ciopîrțit, i-a pus bucățică lîngă bucățică tot după învățul bivolilor, și după aia au suflat bivolii asupra lui, unul dintr-o parte și altul dintr-alta, de a înviat Minea cum fusese mai înainte.

Cînd s-a văzut el iar viu, a zis lui tată-său să o ia înainte spre casă, că îl sosește și el de pe urmă, și s-a dus cu gînd să se răfuiască cu nevastă-sa și cu Roșu-împărat.

Pînă una alta s-a băgat slugă la un popă care săpa la o vie.

După ce a slujit la popă trei zile, s-a dus la un mal și s-a dat de trei ori peste cap, și s-a făcut un armăsar alb cum nu s-a mai pomenit de frumos, și cum s-a făcut armăsar, popa l-a luat de căpăstru și s-a dus cu el la obor să-l vînză, că așa îl învățase Minea, și îl învățase și ce să facă pe urmă tot; că zisese ca să nu-l vînză decît cui o putea pune banii grămadă cît el, că el, vezi, știa că numai Roșu-împărat putea da așa bani. Și, drept că toți se depărtau de cal cînd auzeau ce cerea popa pe el, pînă veni Roșu-împărat, care puse bani grămadă și îl cumpără, și îl duse acasă de-l arătă nevastii, fălindu-se de cumpărătoare.

— Frumos, frumos, a zis nevasta, cînd l-a văzut, dar are ochii lui Minea; să-l tai, să-l omori, dar de ținut să nu-l ții, că n-o fi bine nici de tine nici de mine.

El că „fugi d-acolo, nevastă, cu închipuirile, ce ochii lui Minea?... Nu l-am omorît pe Minea de tot?...

Dar ea s-a ținut de capul lui pînă a hotărît să-l arză.

Minea, care ştia ce o să i se întâmple, a zis unei fete care se tot ducea prin grajd, să ia trei fire din coada lui şi să le îngroape în băligar ; şi în locul unde le-a îngropat fata, au răsărit trei pomi cu totul şi cu totul de aur.

Roşu-împărat n-a mai putut de dragul lor şi i-a arătat nevastei să se minuneze şi ea de aşa frumuseţe de pomi ; iar ea a zis :

— Pomi frumoşi, dar licuresc ochii lui Minea printre crăci ; să-i tai, că n-o fi bine nici de tine nici de mine.

Împăratul Roşu iar s-a împotrivit o vreme, dar la urma urmei văzînd că n-o scoate la căpătîi cu ea, că îi era frică de tremura vargă cum da cu ochii de ai trei pomi, a pus de i-a tăiat.

Dar Minea îngrijise de rugase tot pe fata aia să ia două surcele din pomi, cînd i-o tăia împăratul, şi să le arunce pe un eleşteu de era în apropierea palatului.

Şi din ale două surcele au ieşit o raţă şi un răţoi de nu i-au putut nimeni prinde or vîna, şi venea lumea de pe lume să încerce să puie mîna pe ei de minunaţi ce erau ; pînă a venit într-o zi împăratul Roşu, care văzînd că nimeni nu e în stare să-i vîneze, hai să se ducă să încerce şi el ; şi s-a dus.

Cînd a ajuns la marginea eleşteului, şi-a lăsat paloşul pe mal, că era singur, nu era cu nevasta să-l sfătuiască — şi a dat să intre după ele, că era eleşteul numai pînă la fluierul piciorului de adînc.

Răţele s-a făcut a se apăra pînă mai încolo, pînă le-a venit bine şi s-au repezit pe mal, s-au dat repede de trei ori peste cap, s-au făcut Minea la loc, teafăr şi sănătos ; a pus pe urmă mîna pe

paloș, iar după ce a pus mîna Minea iar pe paloș, să te ții, vere, că bucățele-firimele l-a făcut pe Roșu împărat și a făcut movilă din bucățele, movilă fără vîrf, iar vîrf a pus capul nevestei, după ce a tăiat-o și pe ea în casă unde a găsit-o.

Și încălecai pe o șea și vă spusei dumneavoastră așa.

Auzit de la Dumitru Grigore, soldat,
de fel din comuna Preazna-nouă,
plasa Negoiești, județul Ilfov.

XLV

STÂNCUȚA ȘI MIERLUȚA

A fost odată ca niciodată, că de n-ar fi nu s-ar povesti și nici eu n-aș avea de unde ști; a fost un mocan de avea oi, și ăst mocan s-a dus într-o zi cu ele într-o pădure, că era la un luminiș niște iarbă de-ți era dragă lumea să te uiți la ea, și cînd pășteau oile parcă se îngrășau de le vedeai cu ochii, așa era de bună la gust.

Între oi, mocanul a fost avut o oaie căreia i-a venit să fete taman în a pădure și a și fătat într-un bordei părăsit de se afla acolo la marginea luminișului. Și a fătat două mielușele, și uneia i-a zis Stăncuța și alteia Mierluța, că era oaia năzdrăvană, vezi dumneata.

Oaia, de dragul lor și de frica lupului or a altor lighioane, cum le-a născut a încuiat ușa bordeiului și a plecat să pască ca să aibă lapte să le dea, și le-a zis :

— Mielușelele mele, eu plec după mâncare ; voi să nu deschideți pînă n-ăți auzi glasul mamei că zic :

„Stăncuță, Mierluță, deschide ușa, că vine maica întucălată, îmbucălată, cu doi foi de lapți dați pe spați “.

Mielușelele au ascultat, și oaia s-a dus la treaba ei.

Le-a mers lor bine așa multe zile, pînă a mirosit lupul că e lucru bun pentru el în bordei și a vrut să intre să mănînce mielușelele, dar a dat de ușe încuiată și dacă a văzut așa s-a pus la pîndă și a văzut și a auzit cum face oaia de intră la ele, și a doua zi a venit și el și și-a schimbat glasul și a zis vorbele de le zicea oaia :

— Stăncuță, Mieluță, deschideți ușa că vine mama întucălată, îmbucălată, cu doi foi de lapți dați pe spați.

Dar mielușelele au simțit că nu e glasul oaiei și au zis :

— Bagă coada pe fereastră să o vedem.

Și așa au scăpat de data asta.

Dar și lupul nu s-a lăsat, și a doua zi s-a dus la niște femei, care melițau, și a furat un fuior de in de l-a înfășurat pe coadă. Iar după aia s-a dus, și cînd au zis mielușelele să le arate coada, că glasul nu prea semăna cu al oaiei, s-au înșelat și l-au lăsat să intre și el le-a înhățat pe amîndouă de le-a inghițit pe nemestecate.

Cînd a venit oaia acasă și a văzut ce pacoste îi căzuse pe cap, să înnebunească și mai multe nu, săraca.

Ce să facă la urma urmei? A hotărît să facă cumetrie. A strîns nouă care cu surcele și a umplut o groapă și a făcut o gaură sub pămînt

pină în fundul groapei, de putea intra un cățelandru, iar dasupra a pus lemne cruciș și curmeziș, iar pe lemne a pus un scaun de ceară făcut frumos.

A doua zi, s-a dus oaia prin pădure și a găsit pe urs și l-a poftit la cumetrie, zicându-i :

— Să vii, ursule, mâine la noi, că facem turte moi.

Iar în taină i-a spus că avea de gînd să amăgească pe lup, să vie și el, că oaia știa că ursul o să-i fie de ajutor, că-i mîncase un pușor lupul, de nu era multă vreme.

A poftit și pe vulpe și a poftit multe lighioane și păsări, că era cumetria mare.

A doua zi, au fost venit toți, și după ce s-au ospătat bine, a început ursul a lăuda pe lup că e deștept și puternic și că el ar fi să fie împăratul dihăniilor, și cînd l-a văzut amăgit de tot, l-a dus la locul unde era scaunul de ceară și i-a zis să se urce pe el să vadă cum i-o fi cînd o fi împărat.

Și s-a dus lupul, că era trufaș, iar un cățelandru, prieten cu oaia, a intrat pe gaura de sub pămînt și a dat foc la surcele, și în vreme ce-i spunea ursul lupului fel de fel de laude, numai a început a se scufunda lupul cu scaun cu tot în groapă, unde ardea focul incetinel.

Atunci simți lupul cum și ce fel, și s-a rugat de urs să-l scape, iar oaia a zis că nu, că el i-a mîncat mielușelele ei, dar lupul a spus că i le varsă pe amîndouă vii nevătămate.

Și ursul cu o frînghie a prins pe lup și l-a tras pînă la marginea groapei, unde a vărsat mielușelele vii nevătămate, iar după aia oaia ar fi vrut să-l scoată de tot, dar ursul, de necaz că-i

mîncase puiul, i-a dat drumul cu frînghie cu tot în groapă și a ars, că se încinsese un jeratec mare.

Și așa a pățit ăl lup, iar eu încălecai p-un gătej uscat, să mai povestii povestea și prin alt sat.

Povestit de Dumitru Grigore, din
comuna Precasna nouă, plasa Ne-
goiești, județul Ilfov.

XLVI

TARTACOT

A fost odată ca niciodată, că de n-ar fi nici nu s-ar povesti; a fost un împărat pe care îl chema împăratul Galben. Âstui împărat îi mergea toate bine de n-avea de ce se plinge, dar într-o zi iacă se ceartă nu știu din ce cu un împărat vecin. Împăratul Roșu — c-așa îi zicea împăratului — trimite la împăratul Galben un sol ca să-i spuie că dacă nu face ce cere el, apoi pornește cu război împotriva lui.

Ce să facă împăratul Galben, că împăratul Roșu avea putere mare de armată... a cerut ajutoare de pe la alți vecini, de pe la prieteni, degeaba, toți aveau cîte ceva de nu-l putea ajuta, care război crîncen, într-o parte, care îi era frică de împăratul Roșu, în sfîrșit, nu găsi bietul împărat Galben ajutor de nicăieri.

A plecat și el cu oastea lui multă, puțină cîtă era, că n-avea ce face, după ce se rugase mult la Dumnezeu să nu-l lase.

Pe drum, la un colț de pădure, numai se pomenește împăratul cu o jivină de român ciudată

rău, că era scurt și gros și cu barbă lungă de un cot și era călare pe o jumătate de iepure șchiop. Pasămite, ăsta era Tartacot.

Îl oprește Tartacot în drum și îi zice :

— Împărate, stăi, unde te duci ; te duci să te măsoari cu împăratul Roșu, dar nu ești în putere să te lupți cu el și are să-ți facă toată oastea ciopîrți și tu mare noroc ai avea de-i scăpa.

— Știu, a răspuns împăratul, dar ce să fac ?

— Îmi dai mie „bucuria ta de acasă pe care n-o ai“ să te ajut eu ?

— Bucuria mea de acasă pe care n-o am ?

— Da.

— Ce e aia ?

— Ce-o fi, mi-o dai or nu ?

— Mă scapi de împăratul Roșu ?

— Te scap.

— Și-l birui eu pe el ?

— Il birui.

— Ți-o dau, dacă e așa.

Cum a auzit așa, Tartacot i-a zis să se ducă cu bine că va birui, și a pierit din ochii împăratului Galben.

Împăratul Galben s-a dus la bătaie, și ce a făcut Tartacot, ce a dres, nu știu, dar știu că l-a biruit pe împăratul Roșu, al Galben, de i-au mers fulgii, că nu mai mincase așa bătaie de cînd era el.

Plecă împăratul Galben acasă.

Cînd ajunse la palat, ce să vază ? Născuse împărăteasa, nevastă-sa, un băiat, că era bortoasă cînd plecase.

Tocmai atunci văzu el ce era bucuria lui de acasă pe care n-o avea, pe cînd vorbise cu Tartacot, că copilul atunci văzuse lumina cu ochii, în ziua aia.

S-a mîhnit împăratul că-și dăduse copilul, dar ce era să mai facă acum, că la urma urmelor tot nu-și putea lăsa țara să fie cotropită de vrăjmași.

Noaptea, se și pomenește că-l deșteaptă cineva din somn. Deșchide ochii și dă cu ei de Tartacot, sta pe patul lui.

— Am venit să-mi dai copilul, îi zise spurcăciunea.

— Mai lasă-mi-l nițel să mă mai bucur și eu de el, s-a rugat împăratul, că altul n-am, lasă-l pînă s-o face de cincisprezece ani.

— Bine, a zis Tartacot, și iar a pierit.

În ziua cînd născuse împărăteasa se întîmplase de născuse și două femei la curte: una nevasta lemnarului și alta nevasta fierarului împăratului.

Ce s-a gîndit împăratul? să îmbrace totdeauna pe cîte trei copii: pe al lui și pe al lemnarului și pe al fierarului, la fel, iar cînd o veni Tartacot să-i ceară copilul, să-i dea pe unul dintre ăilalți și să-l scutească pe al lui.

S-au împlinit ăi cinsprezece ani și iacă vine Tartacot să-și ia făgăduiala.

L-a primit împăratul bine și i-a dat, cînd a fost să plece, pe băiatul lemnarului.

Tartacot l-a luat, că nu-l cunoștea, și a plecat cu el, s-au urcat într-o căruță de aștepta la poarta palatului și s-au tot dus.

Pe drum iacă se rupe spițele de la o roată.

Dă Tartacot să cioplească altele din lemne dintr-o pădure... dar nu se pricepea deloc, de a trecut vreme multă și nu sporise cu nimic.

— Ei, să fie tata acilea, zise băiatul lemnarului, cît te ștergi la un ochi ți-ar sfîrși lucrul.

— Care tat-tău? a întrebat Tartacot.

- Tata, lemnarul împăratului, care ?
- Dar ce, tu nu ești băiatul împăratului ?
- Dar de unde ! N-a fost tata împărat de cînd lumea și nici n-o fi.

Atunci a priceput Tartacot șiretenia și s-a întors la palat de a muștră pe împărat că a rîs de el și i-a cerut pe băiatul lui.

Împăratul i-a dat pe al fierarului.

Tartacot l-a luat gîndind că e al lui, a luat și un lemnar cu el de i-a dres căruța și după ce i-a dres-o a plecat iar spre casă.

N-a mers mult și iacă sare șina de la altă roată.

Iar se silește el să o dreagă în mijlocul drumului și neputînd, că nu era dibaci în d-alde astea, băiatul a zis :

— Să fi fost tata aici repede te scotea din încurcătură.

— Dar cine e tat-tău ?

— Fierarul împăratului, cine să fie ?

— Ce, tu nu ești băiatul împăratului ?

— Dracu a mai văzut fierar împărat, zise băiatul.

Și începu a rîde.

A tras el Tartacot căruța cum a putut pînă la un săt aproape de locul unde sărise șina și a dres-o și s-a întors la împăratul Galben.

Dacă s-a întors, i-a zis :

— Iar m-ai păcălit, vezi acum să nu mă mai păcălești, că ți-o părea rău.

N-a mai avut împăratul ce face : i-a dat pe băiatul lui ăl adevărat și a plecat Tartacot de nu s-a mai întors.

A stat cîtăva vreme băiatul la Tartacot și trăia bine, nu putea zice, avea tot ce-i trebuia din belșug și făcea tot ce vrea, numai într-o odaie îi

zisese Tartacot să nu intre nici cu un preț, că de o afla că a intrat va fi rău de el.

A trecut mult și n-a intrat. În vremea asta se pomenește băiatul că aduce într-o zi Tartacot acasă și o fată cam de seama lui așa, și o lasă și pe ea în casă să îngrijească și să-i fie lui de ajutor. Era fata frumoasă tare, frumoasă de pica, și n-a trecut multă vreme și s-au îndrăgostit fata cu băiatul de-ți era mai mare dragul să-i vezi, așa le sta de bine, amândoi frumoși și tineri și potriviți din toate. Pasămite fata asta era fata împăratului Roșu, pe care o luase de la el, iar așa, după ce îi făcuse Tartacot cine știe ce bine.

Ștind ei mereu de vorbă și-au spus fiecare ce știa. Într-o zi, îi spuse băiatul că n-are voie de la Tartacot să intre într-o odaie de acolo din casă. Fata, nu, că de ce nu se duce să vază ce e acolo, că de unde o să știe Tartacot că a fost, că el pleca dimineața și se întorcea seara. Băiatul n-a vrut întâi, dar pe urmă, tot rugându-se fata de el, s-a dus și a dat în odaia aia de un cal slab și jigărit de nu se mai putea.

Cum a deschis ușa, cum și-a întors calul capul spre el și a zis :

— Bine că veniși, Făt-Frumos, că de mai zăboveai, muream. Dă-mi, flăcău, o baniță de jăratie să mă mai întemeiez și n-o să-ți pară rău, că mult bine ți-oi prinde odată și eu ție.

Flăcăul s-a dus de i-a adus. Și din ziua aia totdeauna când li se ura băiatului și fetei se duceau în odaia cu calul de stăteau cu el de vorbă, că știa o grămadă de lucruri de le spunea.

Într-o zi, ce s-au hotărât ei, să caute să scape din mîna lui Tartacot și să se ducă de vor putea la părinții lor, că li se făcuse dor de ei.

Dacă au hotărît așa, hai la cal să-i ceară sfat, ce zice el.

— Ei, frații mei, apoi eram să vă spui eu singur să plecați de aci și să vă duceți la părinții voștri, că eu știu cine sînt și unde stau, dar așteptam să-mi mai dați trei zile jăratîc ca să am putere destulă să vă duc, că altminteri pune mîna Tartacot pe noi și apoi s-a isprăvit și cu voi și cu miné.

Și peste trei zile, după ce i-au mai dat calului de trei ori jăratîc, l-a învățat calul pe flăcău să ia țesala, peria și pieptenele de erau pe geam în odaia unde era el, să se urce amîndoi călări pe el și să plece.

Așa au făcut.

După ce au mers cît au mers, a zis calul :

— Ia te uită, Făt-Frîmos, înapoi de vezi nu dai cu ochii de ceva ?

S-a uitat flăcăul și a răspuns :

— Ba văz o aia neagră mică.

— Ala e Tartacot, zise calul, ne-a dat de urmă ; aruncă pieptenile.

L-a aruncat băiatul și s-a făcut o apă mare de nu era cu putîntă nimănui să treacă peste ea. Și i-a venit greu lui Tartacot să o sară, dar tot a sărit-o călare pe jumătatea lui de iepure șchiop și era cît p-aci să ajungă pe fugari.

Calul a întrebat iar pe flăcău :

— Ia te uită, mai vezi ceva ?

— Văz tot o aia neagră, dar mai mare.

— Ne ajunge spurcăciuneă, aruncă iute peria.

Și din perie s-a făcut o pădure deasă cu lemnele cum sînt firele de dese în perie, dar tot a răzbit Tartacot și prin ea și s-a luat după ei.

De data asta băiatul a aruncat și țesala de s-a făcut un munte înalt-înalt de n-a mai fost avînd vîrf.

Aci s-a silit mai mult Tartacot pînă să treacă, și a izbutit, dar n-a putut folosi nimic, că pînă să treacă el, calul cu fata și cu flăcăul au trecut de hotarul moșiei lui și acolo nu mai avea el nici o putere.

Iar Tartacot s-a întors înapoi ploațat, că-i scăpaseră toți din mînă.

Acum calul, după ce a scăpat de Tartacot, a dus pe flăcău și pe fată acasă la flăcău la împărăție.

Ce bucurie gîndești că a fost pe bieții părinți ai lui cînd l-au văzut, că nu le mai dăduse Dumnezeu alți copii și îmbătrîniseră singuri. Nu se mai putea bucurie mai mare.

Au făcut veselie mare peste fire, de s-au bucurat și supușii toți.

După aia au trimis vorbă lui Roșu împărat cum că fata lui e teafără și sănătoasă la ei, că o cere de nevastă împăratul Galben pentru fiu-său. Roșu împărat s-a bucurat tare și el și s-a împăcat cu împăratul Galben, că tot certați erau de cînd cu bătaia de-l învinse împăratul Galben ; și au pornit nuntă împărătească mare și frumoasă. Iar calul, care era și el un împărat mare vrăjit, a scăpat de vraje și le-a fost naș lăsîndu-le lor și împărăția lui cînd a murit, că copii n-avea.

Și iacă așa s-a isprăvit povestea, și altă dată oi mai spune alta.

*Și încălecai p-un iepure șchiop,
Să vă fie cu noroc.*

Auzit de la Ion Coman, soldat în
linie, de fel din Ialomița.

FETELE DE ÎMPĂRAT CU PANTOFII RUPTI

*A fost odată, demult,
Cînd era lupul căţel,
Şi se ţinea oile după el ;
Cînd scria musca pe perete,
Mai mîncinos cine n-o crede.*

A fost un împărat mare care avea trei fete. Acum aste fete, vezi dumneata, ce făceau ele, ce dregeau, în taină, că nimeni nu le putea afla, rupeau fiecare cîte o pereche de ghetete pe zi ; li le cumpăra împăratul cum e azi şi mîine veneau cu ele rupte, dar ştii, rupte de tot, şi le arăta împăratului ca să le cumpere altele.

Împăratul se supăra, dar nu era el să le lase el fetele lui, fete de împărat, cu ghetetele rupte ; le cumpăra altele.

Poruncise el de le făcuse cizmarii împărăteşti pantofi buni cu piele groasă... degeaba, că mai că de azi pînă mîine nu ţineau şi pace.

S-a gîndit împăratul, s-a răzgîndit că ce să fie, dar să dea de şartul lucrului n-a putut. Acum lui nu-i era de ghetete, că le făcea cîte trei perechi pe zi, că bani avea, slavă Domnului, că doar era împărat, dar lui îi era necaz că nu ştia unde rupeau fetele lui încălţăminte, că lucru curat să fi fost, nu era.

A hotărit împăratul să caute a afla cu orice preţ.

A pus şi el noaptea un oştean să păzească la uşa odăilor fetelor şi să-i spuie ce e.

Ala s-a pus de-a curmezișul la ușă, dar a adormit. Dacă a adormit, au deschis fetele binișor ușa, au sărit ușurel peste el, s-au uitat la el, el dormea buștean ; i-au dat la nas nu știu cu ce să nu se deștepte pînă nu s-or întoarce și să le vază viind, și au plecat.

Și s-au dus pînă în fundul grădinei. Acolo au zis la un loc :

— Deschide-te, pămînte, că ți-a poruncit stăpînul.

Pămîntul s-a deschis, ele s-au coborît pe gură în jos și au căzut într-altă grădină mare de tot și frumoasă peste poate.

Aci iar s-au dus iar la un loc de au zis :

— Deschide-te, pămînte, că ți-a poruncit stăpînul.

Și au căzut într-altă grădină.

În grădina asta se afla la margine un palat mare și în ăst palat erau lumini multe și bogății mari sclikeau la lumină, și meselor întinse nu'le mai dădeai de căpătii de multe ce erau, iar într-unele odăi mari, de parcă n-aveau margini, jucau fete și flăcăi de-ți era dragă lumea să-i vezi, că numai tinerețe și frumusețe era pretutindeni și veselie de nu se mai putea.

Și cum s-au ivit ale trei fete de împărat, s-au desprins din grămada de flăcăi trei tineri frumoși și au venit la ele, au luat fiecare cîte una și s-au pus pe joc, și joacă pînă a cîntat cocoșul.

Atunci s-au despărțit toți, s-a întunecat palatul, că s-au stins luminile toate, și fetele au plecat repede acasă.

Dar mai întîi și mai întîi, după ce au ieșit din odăile unde jucau, fata a mai mică din ale trei

ale împăratului a ieșit în tindă și a dat fuga la un leagăn în care era un copil micșor de îl făcuse ea cu flăcăul cu care jucase și care era fecior de împărat și el. Dacă a dat fuga la leagăn, a luat copilul în brațe și l-a lăptat, că așa făcea în toate nopțile, asta era hrana copilului ei. Și după aia au plecat spre palat. Iar pantofii li se rupsesse de tot de tot.

Au ajuns acasă, au intrat fiecare în odaia ei, s-au culcat, pe urmă s-au sculat, ca și cum n-ar fi fost undeva, și s-au dus la împărat să-i spuie să le cumpere încălțăminte iar, că li s-a rupt.

A întrebat împăratul pe oșteanul de-l pusese să păzească dacă a văzut ceva. Țăla a zis că n-a văzut.

A doua seară a pus împăratul pe altul.

Nici ăla n-a dat de rostul căpătiului.

A treia seară altul...

Tot nimic !

În sfârșit, a hotărît să dea sfoară în țară, pe sub ascuns, ca să nu care cumva să auză fetele, cum că cine s-o găsi să afle, cum o ști, unde se duc domnițele de-și rup pantofii, îi dă împăratul avuție mare.

S-a pomenit împăratul peste câteva zile cu un flăcău.

— Măria-ta, să trăiești, i-a zis flăcăul când l-a adus în fața lui, eu mă prinz să aflu unde se duc domnițele de-și rup pantofii.

— Te prinzi tu ?

— Mă prinz.

— Ei, să știi că-ți dau avuție mare, dacă le-i afla.

Și a cerut flăcăul numai voie să stea noaptea la ușa pe unde aveau ele obicei să iasă din odăi.

Noaptea s-a pus flăcăul la pîndă d-a curmezișul pragului ușei de la odăile fetelor și s-a ținut să nu adoarmă, dar altminteri el se făcea că doarme.

Pe la miezul nopții numai iacă se deschide ușa binișor și se arată fetele.

A mai mare a văzut paznic străin și s-a apropiat cu o lumină să vadă, doarme, or nu.

Ăla se făcea că doarme dus.

— E buștean ! a spus fata a mare ălorlalte.

Și așa au ieșit toate trei și-au plecat.

Flăcăul, Țop și el după ele, repede. Și cînd au zis ele : „Deșchide-te, pămînte, că ți-a poruncit stăpînul“ de au trecut fetele, a zis și el vorbele astea și i s-a deșchis și lui pămîntul și a trecut pe tărîmul ălilalt după ele.

Acolo, dacă s-a văzut în grădina aia, cică ar fi fost acolo niște poame frumoase tare, dar mai ales era un măr cu niște mere de nu s-au mai pomenit de frumoase și de mari. Flăcăul a rupt unul și l-a băgat în buzunar. Cînd l-a rupt a troznit tare pomul. Fetele s-au întrebat ele una pe alta că ce să fie, dar nu și-au dat socoteala și au trecut înainte.

Din grădina de a doua flăcăul a rupt o pară, și iar așa a troznit pomul de s-au mirat fetele că ce să fie.

În grădina de a treia se afla un om de lemn care se învîrtea în mijlocul grădinei. Flăcăul i-a rupt și lui un picior de a troznit omul așa de tare încît le-a speriat de tot pe fete, de au uitat și vorbele pe care trebuiau să le zică ca să li se deșchiză pămîntul spre a ajunge la palatul cu jocurile.

Atunci fata a mare a zis :

— Doamne, care ne-ai ajutat totdeauna, ajută-ne și acum.

Și așa li s-a deschis pământul.

Flăcăul, după ce luase și piciorul de-l rupse de la omul de lemn, s-a apropiat de a auzit vorbele astea și le-a zis și el, și așa a trecut și el în grădina unde era palatul minunat.

Acum flăcăul luase mărul și para și piciorul de lemn ca să dovedească, cînd o trebui, că le urmărise pe fetele împăratului. De aci de la palat ce să ia el, după ce a văzut toate cum se petreceau?... hai să ia copilul din leagăn după ce l-a lăptat mă-sa, fata împăratului a mică.

După aia, pînă să-și ia ziua bună fetele de la flăcăii cu care jucaseră, pînă una pînă alta, el a luat-o înainte, s-a dus de a ascuns copilul și toate semnele într-o claie cu fîn, s-a lungit de-a curmezișul pragului de la odaia lor, și cînd au ajuns și ele l-au găsit dormind.

S-a uitat iar la el fata a mare.

— Buștean, a zis iar, și au trecut înainte de s-au culcat.

Dimineața, se duse flăcăul la împărat și îi spuse toate cîte le văzuse.

S-a minunat împăratul de tot și s-a întristat aflînd el că fetele lui aleargă după petreceri cu flăcăii și că a mai mică avea și copil.

Le-a chemat după ce s-a sculat, și fiind și flăcăul de față cu semnele, le-a întrebat :

— Unde ați fost voi as-noapte ?

— Unde să fim?... a răspuns a mare, am dormit.

— Ba n-ați dormit, că n-ați fost în odăile voastre ; am fost eu de v-am căutat și nu erăți.

Că hîr, că mir... ele să mărturisească deloc.

— Ia spune, flăcău, cum și ce fel, a zis atunci împăratul, că vezi că nu vor să spuie.

Spuse flăcăul că au trecut pe lângă el și s-au uitat la el să vadă dacă doarme, și una dintre ele uitându-se a zis că doarme buștean și au trecut, și au zis la un loc în grădină : „deschide-te, pămînte, că ți-a poruncit stăpînul“ și s-a deschis pămîntul de au trecut într-o grădină cu mere. Și le-a spus cum a rupt el un măr de au auzit ele troznind și s-au mirat că ce să fie. Și le-a arătat și mărul ca să nu aibă ce zice ; le-a mai spus și de grădina cu perele și de a cu omul de lemn de se învîrtea, și le-a spus și de palatul cu jocurile.

Fetele au început a tăgădui toate, făcîndu-l mincinos și cum le-a venit la gură.

— Așa ? a întrebă flăcăul. Apoi dar așteptați puțin.

Și a adus copilul și i-a arătat pe mă-sa, iar copilul cum a văzut-o a început a o striga : „mamă, mamă !“ de nu au mai avut ce zice.

Atunci au căzut fetele în genunchi înaintea împăratului și au mărturisit tot cum fusese și au spus și cine erau flăcăii cu care jucau, care erau toți feciori de împărați.

Împăratul, tatăl fetelor, fiind împărat mare și puternic, a trimis vorbă taților flăcăilor că ce s-a întimplat și spunîndu-le că el dorește ca să se spele rușinea, să vie feciorii să-i ceară fetele de neveste.

Și s-au făcut nunțile cîtor trei într-o zi cu alai și cu veselie mare, iar flăcăului care descoperise șiretenia i-a dat împăratul avere mare.

Acum, copilul fetei ălei mai mici a împăratului a crescut de se făcuse băiat mare și era puținel la minte și năuc, că, vezi dumneata, el fusese vrăjit de o babă căreia îi plătise o fată de om sărac de fusese ibovnica feciorului de împărat, înainte

de a se îndrăgosti cu fata mică a împăratului cu care făcuse copilul.

De cînd se născuse ăst copil, sta baba și mestecca într-o căldare într-o pădure mare.

Pe copil adusese împăratul ăl bătrîn și tat-său fel de fel de vraci și de oameni ca să încerce a-l vindeca de năuceală, dar nimeni nu l-a putut ajuta cu nimic.

Într-o zi, iacă un băiat mare așa, la împărat.

— Măria-ta, zise băiatul către împărat, dumneavoastră aveți acilea în neamul dumneavoastră un flăcăiaș de e năuc. Dacă vreți să-l vedeți bine, eu am o soră, fată săracă e, dar e cinstită și cu frica lui Dumnezeu, și ea se prinde, cică, auzi, să-l facă bine de i-l dați ei de bărbat după ce l-o face bine.

— Poate ea să-l facă bine ?

— Poate.

— Ei, cum ?

— A pus ea mîna pe taina cum merge șiretenia, că i-a spus o babă vrăjitoare din sat de la noi de a îngrijit-o ea cînd a fost să moară, că ea știa, fiind soră certată cu vrăjitoarea de a vrăjit pe copil, că vrajă e la mijloc de e copilul năuc.

Împăratul a fost bun bucuros să-și vadă nepotul sănătos, că dacă era fata cinstită și cu frica lui Dumnezeu, încolo ce-i păsa, că bani avea el să le dea din belșug.

S-a prins împăratul că i-l dă fetei de bărbat de l-o vindeca.

A plecat băiatul și s-a dus de a spus soră-si că împăratul vrea.

Atunci fata s-a dus într-o pădure care o știa ea și acolo a dat de o babă d-alea urîtele și zbîr-

citele, cum sînt toate vrăjitoarele, care mesteca într-una într-o căldare.

Fata o întrebă ce face acolo.

Baba minți.

Zise :

— Iacă mestec aci că e un băiat pe care, de nu l-oi vrăji așa într-una, cade jos și moare.

Fata știa că era taman dimpotrivă.

Îi zise :

— Lasă-l să moară.

— Nu, vai de mine, cum să-l las eu să moară ?

Fata, dacă a văzut că-i răspunde așa, a tăcut și s-a pus de o parte și scoate de mîncare și de băutură și începe a mîncă și a bea.

Baba, nemîncată și nebăută, ceru și ea să-i dea niștele merinde și nițică apă.

Fata-i aduse, și cînd întinse baba mîna să le ia, de ținea făcălețul cu care învîrtea numai cu o mîna, i-a dat un picior bun căldării de s-a răsturnat, și cum s-a răsturnat căldarea, cum s-a făcut, la palat, copilul ă! năuc, sănătos.

A vrut baba să puie mîna pe fată și cine știe ce să-i facă, dar fata a fugit iute și baba n-a putut-o ajunge.

După aia s-a dus fata cu frate-său la palatul împărătesc și s-a înfățișat împăratului. Împăratului îi plăcu fata, că era curățică de tot, și nu s-a împotrivit deloc din ce zisese. A hotărît nunta curînd și s-a făcut nuntă frumoasă, cum fac împărații, și de acoloa încolo au trăit bine cu toții.

*Iar eu încălecai pe o șea,
Și vă spusei dumneavoastră așa.*

Comunicat de dr-a A. O. care îl știe
de la o mahalagioaică din București.

FĂT-FRUMOS
CU PUII DE FIARA

A fost odată, în vremurile ale vechi, un român care fiind însurat i-a făcut nevasta doi copii : un băiat și o fată.

După ce i-a făcut nevasta ăști copii, a mai trecut ce a mai trecut și s-a bolnăvit nevasta și după ce a bolit cît o fi bolit, a murit, lăsînd copiii micșori.

Românul era om muncitor, își cîștiga hrana muncind cu miinile și cu ziua la unul și la altul, n-avea niscai avere ; n-a putut omul să stea acasă să-și vază de copii și n-avea nici bani ca să bage o femeie să vază de ei.

S-a gîndit omul că după ce s-o sfîrși vremea cernitului după nevastă-sa dintîi, să se însoare iar ca să-și aibă rost în casă și să nu stea copiii așa nelăuți și murdari.

Și cum s-a împlinit anul s-a și însurat.

După ce s-a însurat de și-a luat altă muiere, a gîndit că a scăpat de griji și de chinuri, dar, cînd colo, n-a trecut multă vreme la mijloc și a început muierea cu ură pe copiii făcuți de nevastă-sa dintîi, dar ce ură gîndești?... că din ce trecea din aia îi ura mai tare, pînă nu și nu că să depărteze copiii, să-i ducă, să-i facă, dar ea să nu-i mai vază și să nu-i mai vază.

Omul azi roag-o să-i ierte, mîine roag-o să-i ierte, dă-i în sus, dă-i în jos, s-o înduplece să lase copiii că-i zicea că el d-aia s-a însurat, cînd e vorba, d-al doilea, ca să aibă cine îi îngriji de ei, iar nu ca să-i gonească și să se despartă de ei,

că îi sînt dragi fiind copiii lui... nimic, nu ieșea cu ea la căpătii deloc.

— Nu mai mănînc și nu mai mănînc pîine și sare cu tine de nu duci copiii d-acilea ! îi zicea muierea.

Și dintr-asta n-o scotea.

Unde să-i ducă omul copiii ?

Ai să-i ducă unde o vedea cu ochii.

Și i-a luat și i-a dus într-o pustietate de pădure mare și acolo a căutat și a dat de o poiană frumoasă.

Acilea erau mere pădurețe multe.

Omul a zis copiilor :

— Taică, voi să stați acilea ca să vă mai odihniți, că eu mă duc mai colea să culeg mere pentru acasă.

Copiii s-au pus jos pe iarba a frumoasă și acolo au început a se juca.

Iar omul s-a dus de s-a infundat în bunget ; acolo a legat o tivgă de o legăna vîntul de colo pînă colo. Copiii au gîndit că tivga de se bătea de vînt era tatăl lor, muncea acolo, și au dat înainte cu jocurile.

Dar trecînd mai multă vreme și nemaivenind tatăl lor, a început a le fi frică și au pornit spre locul unde se bătea tivga, gîndind că vor da peste tatăl lor.

Acolo, ce să vadă ?... tivga, și tatăl lor nicăieri.

S-au întors iar la poiană gîndind că s-o fi întors și l-or găsi acolo... el, de unde ? că plecase acasă de atunci.

Ce să facă ei acum ?

S-a întîmplat de a fost presărat fata cenușe, cînd au plecat de acasă, așa pe drum, pînă la pădure.

S-au luat după urma de cenușe și s-au întors acasă.

Acolo s-au oprit la ușa bordeiului și au ascultat.

— Unde or fi, bărbate, copiii ăia ai tăi să mănince și ei din aste bucate de rămaseră ?

Copiii de afară auzind-o zicînd, așa au zis :

— Aici sîntem, mamă.

Și au dat năvală în bordei, că le era și foame, bieții, de nu mai puteau.

Le-a dat femeia ce mai rămăsese, dar noaptea numai omul a știut ce a pățit de la ea.

În sfîrșit, a făgăduit el că a doua zi îi duce de nu se mai întorc, și așa s-a potolit femeia.

A plecat a doua zi cu ei.

S-a dus iar într-o pădure mare, dar departe tare, și le-a zis după ce i-a dus la un luminîș frumos :

— Stați aci, taică, că eu mă duc să culeg un braț de nuiiele să fac bordei să rămii și eu cu voi.

Copiii au fost veseli că gîndeau că așa o fi.

S-a dus omul după nuiiele în pădure, cum le zisesese, și ei au rămas iar să se joace.

Tot jucîndu-se n-au băgat de seamă că se înnoptase. Cînd au băgat de seamă, a zis fata :

— Ei, neică, tata nu mai vine !

— Așa zău, zise și băiatul.

— Ce ne facem noi aici în pădure noaptea ?

— Hai să căutăm drumul să ne întoarcem acasă.

Ei gîndeau c-or mai nimeri iar acasă.

De unde ?...

Cenușe nu mai luase fata, și drumul era lung de data asta și era încurcat, că-i ocolise omul rău ca să nu mai poată veni îndărăt.

N-au mai dat de cale.

Dacă au văzut așa au prins copiii a plînge tare, dar ce erau să facă?... au adormit și ei ca copiii.

A doua zi s-au sculat dis-de-dimineață.

Băiatul a fost avînd un arculeț.

S-a luat și el după păsări de a vînat, s-a întors cu ele la locul unde lăsase pe soru-sa, a scos amnarul, a dat în cremene, a aprins un foc cu uscături și cu ășchii din pădure, a pus pasărea într-o frigare de a făcut-o cu o custură de cuțit, și au mîncat.

Au dus-o ei așa vro cîtăva vreme.

Într-o zi, iacă întilnește băiatul o lupoaică plină de pui.

El a întins arcul la ea s-o omoare.

Dar ea a zis :

— Nu mă omorî, Făt-Frumos, nu mă omorî, că sînt plină cu pui și n-ai folos nimic cu mine, iar de mă cruți, apoi îți dau un pui și mult bine ți-o prinde, că mi-s puii năzdrăvani.

Băiatul a lăsat arcul în jos și a zis :

— Du-te cu Dumnezeu.

Mai încolo iacă o ursoaică borțoasă.

El iar a întins arcul.

Ursoaica :

— Nu mă omorî, Făt-Frumos, nu mă omorî, că sînt borțoasă și n-ai folosi nimic cu mine, iar de mă cruți îți dau ție puiul de-l am sarcină și mult bine ți-o prinde, că mi-s puii năzdrăvani.

Băiatul n-a omorît nici ursoaica.

A lăsat arcul în jos și i-a zis :

— Du-te cu Dumnezeu.

Nu merge mult și iacă și o vulpe.

El iar a întins arcul.

— Nu mă omorî, Făt-Frumos, nu mă omorî, că sînt borțoasă și n-ai folosi nimic cu mine, iar de

mă cruți îți dau ție puil de-l am sarcină și mult bine ți-o prinde, că mi-s puți năzdrăvani.

A cruțat-o băiatul și pe vulpe.

După aia a luat-o spre casă, că se înserase.

Soră-sa, cînd l-a văzut fără vînat deloc, s-a mirat și s-a supărat că nu aveau ce mînca.

— Iacă om mînca și noi niscai rădăcini, ceva, a zis băiatul, și nu ne-o fi nimic, c-om mînca mîine mai bine ; n-am vrut să-mi fac păcate cu bietele fiare bortoase, că nu-mi era de nici un folos. Dacă am putut să fac un bine am făcut.

Și au postit cumsecade în seara aia.

A doua zi, plecă băiatul iar la vînat.

Nu merge mult și iacă o cioară.

— Stai, fi-mi-r-ai a dracului, să te omor barim pe tine, să duc ceva acasă, s-a gîndit băiatul.

Și a întins arcul.

Dar cioara de colo :

— Aoleo, Făt-Frumos, nu mă omorî, că n-ai folosi nimic cu mine, că nici de mîncare nu sînt bună, nici de nimic. Mai bine oblojește-mi și leagă-mi astă aripă de mi s-a rupt, că-ți voi fi bună și eu la ceva odată și odată.

Băiatul, cum era el bun la inimă, a lăsat arcul în jos și i-a zis să vie să o lege și să o oblojească.

Și a luat el buruieni ce o fi luat, și a rupt din cămașe o bucată de cîrpă, că n-avea cu ce o lega, și i-a legat aripa de i-a mulțumit cioara zicîndu-i :

— Să știi, Făt-Frumos, că pentru tine și în foc m-aș arunca, și cînd ai avea trebuință mai mare, la mine să te gîndești, că lingă tine oi fi.

Și s-a dus și de data asta băiatul acasă la soră-sa tot cu nimic, că de altceva n-a mai dat să vîneze toată ziua.

S-a mai supărat soră-sa, a mai făcut gură că ce e așa milos, că nu vede că o să ajungă cu mila

lui de n-o să aibă ce mîncea, dar a tăcut, că doar nu era să sporească din gură cît lumea.

N-a trecut vreme multă la mijloc și numai iacă într-o zi lupoaica la ușa bordeiului băiatului cu un pui după ea.

— Am venit, Făt-Frumos, să-ți aduc puiul, cum ți-am făgăduit — i-a zis cum a dat cu ochii de băiat —, să-l îngrijești bine, că și el o îngriji de tine, cînd ți-o fi de trebuință.

I-a mulțumit băiatul, l-a mîngîiat și l-a băgat în bordei.

Iar lupoaica s-a dus la treaba ei.

Peste cîteva zile iacă și ursoaica cu un pui.

— Am venit, Făt-Frumos, să-ți aduc puiul, cum ți-am făgăduit, i-a zis băiatului, să-l îngrijești bine, că și el o îngriji de tine, cînd ți-o fi de trebuință.

I-a mulțumit băiatul și ursoaicii, a mîngîiat puiul și l-a băgat în bordei și pe el.

A doua zi s-a pomenit cu vulpea.

Și ea venea tot cu un pui.

I-a zis și ea cum a văzut pe băiat tot ca alelalte lighioane :

— Am venit, Făt-Frumos, să-ți aduc puiul, cum ți-am făgăduit ; să-l îngrijești bine, că și el o îngriji de tine, cînd ți-o fi de trebuință.

Și l-a luat băiatul și pe puiul de vulpe și l-a mîngîiat tot ca pe ceilalți pui și l-a băgat în bordei.

A trecut, hei, vreme multă la mijloc după aia.

Se făcuse băiatul flăcău, fetița se făcuse fată mare, puii de fiară se măriseră și îl slujeau pe flăcău bine la vînat, că nu venea o dată cu mîna goală, or de sta acasă lupoaica îi aducea cînd și cînd cîte un miel or cîte o oaie de unde le-o fi

adus ; ursul îi aducea miere, vulpea găini fura de îi aducea... le mergea care va să zică foarte bine.

De la o vreme ce-i veni flăcăului ? I se făcuse dor de lume. Își aducea el aminte că pe cînd era copil mic vedea lume, vedea case în sat unde se născuse.

Dacă i s-a năzărit așa, și-a pus în gînd să plece. Soră-sa, că : „stai, frate, nu te duce, că ne e bine cum sîntem“, că în sus, că în jos... el nu s-a învoit deloc.

Într-o zi, a venit la ea și i-a zis :

— Soră, eu plec. Mă duc unde oi vedea cu ochii. De-oi da de bine, viu să te iau și pe tine acolo. Puii mei de lighioane ți-i las ție să te păzească, că ți-o fi frică să stai singură în pădure. Rămas bun !

Și și-a sărutat sora plîngînd amîndoi, și-a mîngîiat puii de fiară zicîndu-le să-i păzească sora bine să nu i se întîmple ceva, și a plecat.

S-a dus el, s-a dus pînă a înserat.

Dacă a înserat s-a urcat într-un copac să vadă nu o zări pe undeva vreo lumină, că de cînd umbla nu dăduse nici de om, nici de locuință de om.

A văzut din copac, de unde s-a suit, o licurice mică departe.

A apucat într-acolo.

Cînd a ajuns la licurice, iacă acolo o herghelie de bivoli.

Cum a dat de ei de l-au văzut bivoli, l-au înconjurat cu toții și unul i-a zis :

— Iiii ! Făt-Frumos, cine te-a îndreptat înapoi, că mult rău ți-a făcut.

— Da' de ce ?

— Apoi cînd te-or prinde zmeii, mici fărîme te fac.

Care zmei ?

— Iacă noi sîntem robiți acilea la nouă zmei afurisiți din cale afară, că ce ne face, vai mama noastră, și cînd te-or vedea pe tine om de pe tă-primul ălilalt, te prăpădește.

— Măre, nu e chip să-i omorîm noi pe ei?

— Nu, noi nu știm; poate la herghelia de cai, că e mai încolo și o herghelie de cai tot robiți de zmei.

— Apoi dar să mă duc la cai să-i întreb.

— Du-te, că poate îți ajută Dumnezeu de-i omori și scăpăm și noi.

A pornit flăcăul înainte.

A ajuns la herghelia de cai.

Caii, cum l-au văzut, l-au înconjurat și ei toți și i-au zis și ei :

— Cine te-a îndreptat încoace, mult rău ți-a făcut, că de te-or vedea zmeii de ne-au robît pe noi, te fac mici fărîme.

Băiatul i-a întrebat și pe cai :

— Mărc, nu e chip să-i omorîm ?

— Noi nu știm, a răspuns un cal, dar poate la cireada de boi. Du-te și acolo că nu e departe, poate ăi afla ceva de-i scăpa și tu și om scăpa și noi, că rău ne e în robie la afurisitele de fiare spurcate.

— Mă duc.

Și s-a dus flăcăul la cireada de boi.

Boii au făcut și ei tot ca bivolii și caii; tot așa l-au înconjurat și tot vorbele alea i-au zis :

— Nu e chip să-i omorîm cumva ? i-a întrebat flăcăul și pe ei.

Dar ei au răspuns că nu știu; să se ducă pînă la turma de porci, că ei poate să știe.

S-a dus flăcăul și de aci.

S-a îndreptat spre turma de porci.

Dacă a ajuns acolo l-au înconjurat și porcii și i-au zis ca și ceilalți, iar când a întrebat flăcăul de nu se poate să-i omoare pe zmei, a ieșit un porc și i-a zis :

— Ba se poate, dacă ești dibaci și viteaz.

— Sînt, a răspuns flăcăul.

— Bine, dacă e așa, a zis porcul.

Și l-a învățat ce să facă.

A stat flăcăul toată ziua cu porcii acolo și porcul îl de zisese să-l învețe ce să facă, i-a zis că el e mai marele porcilor și a luat de a omorî unul dintre ei, și l-a pus pe flăcău de s-a trîntit peste tot în singele lui, iar pe cap și-a pus spinarea porcului, și când au venit zmeii seara acasă de la treaba lor, le-a ieșit înainte flăcăul roșu de singele porcului, cu pielea de pe spinarea lui pe cap și a mers înaintea lor dîndu-le cu spatele spre ei și pe patru labe, de s-au spăimîntat zmeii de tot de așa dihanie cum nu mai văzuseră ei, și au dat fuga în vale de s-au ascuns într-o șiră de paie, care se afla acolo.

Atunci flăcăul repede s-a sculat în sus de cum era, a scos amnarul și cremenea, a aprins nițică iască și a aruncat în șira de paie.

Cît te ștergi la ochi au luat paiele foc și au ars zmeii toți ca și cum n-ar mai fi fost.

Numai un zmeu, al mai mic dintre frați, scăpase din pîrjoleală și a vrut să dea fuga să se ascundă ca să scape, dar porcii au văzut și l-au încolțit într-un grad, de l-a prins flăcăul și l-a pus într-un butoi de l-a închis în el și l-a așezat într-o odaie din palatul lor.

Iar hergheliile de bivoli și de cai, cireada de boi și turma de porci s-au răspîndit care pe unde le era vrerea, mulțumind flăcăului de binele pe care li-l făcuse.

Butoiul în care virise flăcăul pe zmeu era un butoi mare cu cercuri de fier.

După ce l-a închis în odaia din palat a luat cheile de peste tot și a pornit spre pădurea unde lăsase pe soră-sa, ca să o găsească și să o aducă și pe ea la palatul zmeilor să stea acolo, că acum flăcăul rămăsese stăpîn pe tot avutul lor și era avuție mare de pămînturi și de case și de cîte alea toate.

A adus-o.

Dacă a adus-o i-a spus flăcăul să nu intre în odaia unde era butoiul cu zmeul nici cu un preț.

Ea a zis că bine, dar știi, ca muierea, poale lungi și minte scurtă, cum i-a zis așa, cum și-a și pus în gînd să se ducă cînd o putea.

Și într-o zi avînd nu știu ce treabă frate-său mai în depărtare, încolo, iacă se duce fata și caută prin chei pînă dă de cheia de la ușa odăii în care sta zmeul închis, o deschide și intră în ea.

Cum intră, aude gemînd pe zmeu, de s-a speriat din cale afară de tare, dar pe urmă i s-a potolit frica, că a auzit glas ca de om zicîndu-i :

— Cine ai fi, fă-mi un bine, om bun or femeie, dă-mi pe vrana asta de butoi un pahar cu apă și o cirie de pîine.

Fata, nici una nici două, s-a dus de i-a adus ce a cerut. Și i-a adus pînă în trei ori ; iar a treia oară o dată s-a umflat zmeul de a crăpat cercurile de fier de la butoi și a ieșit din el.

Cînd a ieșit, fata iar s-a speriat că a plesnit tare butoiul, dar pe urmă ce să vezi ? s-a îndrăgostit fata de zmeu, că era și frumous, ce e drept, și l-a rugat să nu se arate lui frate-său ca să vadă că nu l-a ascultat, iar ea va veni la el în odaie cum o pleca frate-său în toate zilele.

Zmeul s-a învoit, că una, era fata frumoasă, și alta, îi era și cam frică de flăcău, că văzuse că-i omorise pe opt frați.

S-au dat ei, sora băiatului cu zmeul, în dragoste bine.

Într-o zi, zmeul, care avea necaz mare pe fratele fetei, de când îi omorise frații și le luase tot avutul, și fiindu-i și frică mereu de el, a luat cu binele pe fată și a amestecat-o bine cu vorba pînă i-a zis să omoare pe frate-său, că să trăiască bine amîndoi fără grije și să-și ia și avutul îndărăt, ca să petreacă în belșug.

Fata s-a învoit cum o orbise ticălosul de zmeu.

Dar era greu cu puii de fiară, că cu ei nu te jucai.

Ce să facă ei ?

Zmeul de colo :

— Ia ascultă, cere-i să ți-i lase și ție nițel, nu tot el să-i ia cu el cînd se duce, și de s-o învoi, apoi lasă pe mine că știu eu ce fac.

Seara, cînd a venit flăcăul acasă de la vînat de unde o fi fost, fata de colo :

— Da' bine, frate, tu te plimbi și eu mor de urît acasă toată ziua. Lasă-mi barim ai pui de fiară să mai mă joc cu ei, că eu îi crescui și dumneata îiiei mereu.

Flăcăul i-a lăsat a doua zi cînd a plecat.

Zmeul, cum i-a văzut lăsați acasă, că se dusesese fata să-i spuie că i-a făcut pe plac, i-a luat pe toți, i-a băgat într-un beci și a pus o stană de piatră la ușă să nu poată ieși.

După aia a pornit să caute pe flăcău și să-l omoare cînd l-o găsi.

L-a căutat toată ziua, dar de el n-a dat.

Seara, s-a întors acasă înaintea lui ca să dea drumul puilor de fiară, să nu bănuiască ceva flăcăul de i-o vedea închiși.

A doua zi, zise fetei :

— Știi ce, eu poate nu-l găsesc iar, ca ieri ; mai bine fac altfel.

— Cum ?

— Mă bag în prag la ușa tindei și cînd o trece pragul săr și-l omor. Dar vezi să ții puii tot acasă ca să nu vie cu el odată, că cu ei nu-i pot face nimic.

— Bine.

A doua zi a făcut așa.

Dar seara puiul de **lup** a scăpat de unde-l ținea fata și a ieșit înaintea **lui** stăpînă-său de i-a spus cum și ce fel, și așa s-a **ferit** flăcăul și a scăpat.

A treia zi, s-a pus sub prag în casă, dar i-a dat de veste flăcăului puiul de vulpe.

A patra zi, s-a băgat sub masă ca să-l omoare cînd s-o pune să mănînce.

Dar puiul de urs ce treabă a avut ?... S-a dus și a luat masa în cap și a dat-o deoparte, taman cînd venea flăcăul flămînd să mănînce, de a trebuit zmeul să fugă să se ascundă iar.

Acum nu mai avea ce să facă.

S-a vorbit cu fata ca să se facă bolnavă, ca să-i mai lase puii odată să-i ție de urît, că zisese flăcăul că de acum nu-i mai lasă, că nu poate vîna nimic fără ei.

S-a făcut fata bolnavă și i-a mai lăsat flăcăul o zi.

În ziua aia s-a luat zmeul repede după el, cum a plecat, ca să nu-i piardă urma, și l-a ajuns într-o pădure.

Flăcăul l-a văzut pe zmeu.

Ce să facă ?

S-a urcat într-un copac mare.

N-a apucat să se urce bine și iacă și zmeul.

— Ei, acilea fuseși, vere ? îl întrebă zmeul așa în râs.

— **Acilea, a răspuns flăcăul.**

— Ia dă-te jos să te mănînc, că de mult îți port cu sîmbetele, fecior de lele afurisită, că mi-ai **omorit frații toți ciți îi aveam.**

— **Mă dau, dar lasă-mă să mai cînt un cîntec de cînd eram mititel.**

Zmeul nu s-a gîndit mai departe.

— Cîntă și aidea mai repede, i-a zis.

Și s-a ridicat flăcăul în sus și s-a uitat încotro îi erau puii de fiară și a început a striga :

Mă, n-aude n-avede,

Na, greul pămîntului,

Ușurelul vîntului.

Săriți, pușori, că vă omoară stăpînul.

Puiul de lup a auzit.

— Hai, mă, iute să ne ajutăm stăpînul, că-l **omoară zmeul.**

Dar ailalți n-au auzit.

— Ia taci, cobe, ce să-l omoare, au zis puii de fiară.

În pădure, zmeul :

— Hai, dă-te jos că ai cîntat.

— **Mai lasă-mă să mai cînt o dată.**

— Aide, cîntă.

Că nu mai gîndea zmeul să auză puii lui de fiară tocmai de unde erau.

Flăcăul iar din copac :

Mă, n-aude n-avede,

Na, greul pămîntului,

Ușurelul vîntului

Săriți, pușori, că vă omoară stăpînul.

Acum a auzit și puiul de urs.

— Aveai dreptate, mă lupule, zise el, auzii și eu că ne strigă stăpînul.

— Ei, auziși ! zise ursul, eu cum nu mai auzii, ce, eu n-am urechi ?... Vi s-a părut.

În vremea asta zmeul îi mai zisese o dată flăcău-lui să se dea jos și el se mai rugase să-l mai lase să mai cînte și a treia oară.

— Fie și de a treia oară, dar de acum nu te mai îngădui.

Cînd a strigat flăcăul a treia oară :

*Mă, n-aude n-avede,
Na, greul pămîntului,
Ușurelul vîntului,
Săriți, puișori, că vă omoară stăpînul*

a auzit și vulpea.

Atunci au pornit repede cîte trei și au ajuns tamen cînd începuse bietul flăcău să se coboare din copac, că nu-l mai slăbea zmeul.

Cînd i-a văzut flăcăul, i-a venit inima la loc.

Zmeul a dat să fugă.

Ce să fugă, vere ? Că l-au înconjurat puii flăcău-lui și l-au ținut bine pînă a scos flăcăul paloșul de l-a făcut ciopîrți-ciopîrți.

După aia și-a luat puii de fiară după el și a pornit spre casă.

Cînd a ajuns acasă s-a dus drept la soră-sa și a omorît-o și pe ea de rea și fără de lege ce fusese, iar după aia s-a gîndit la cioara de îi legase aripa.

Cioara cît ai clipi a și fost lîngă el.

— Ce poruncești, stăpîne ? a zis.

— Cioară, cioruliță, știi tu unde e satul în care m-am născut eu ?

— Știu.

— Du-te cît poți tu de repede și-mi află ce s-a făcut cu tata.

S-a și repezit cioara cît a putut zbura de repede și a cercetat.

Cînd a aflat ce vrea să afle, s-a întors iar repede.

— Ce veste-mi aduci, cioară cioruliță ? a întrebat-o flăcăul, cum a văzut-o venind.

— Veste bună, stăpîne.

— Mai trăiește tata ?

— Trăiește și a văduvit de muierea de o luase de al doilea.

— Ei, zise flăcăul, mi-a făcut Dumnezeu după gînd, dacă e așa.

Și a mulțumit cioarei de slujba ce-i făcuse și a mai rugat-o să-l ducă și pe el pînă în satul lui tată-său, că el nu știa ; și-a luat cu el puiul de lup, că pe ăilalți i-a lăsat să-i păzească palatul, s-a dus la tată-său, i-a spus că e copilul lui de l-a lăsat în pădure și că a venit să-l ia cu el să stea în palatul lui, că a biruit pe niște zmei și are avuție mare.

Unchiașul s-a rugat de iertare că-l părăsise în pădure, spunîndu-i că de atunci el zi bună n-a mai avut, că l-a mustrat rău cugetul de ce făcuse ; flăcăul i-a spus că de mult îl iertase, l-a luat cu el, s-au dus la palat și acolo au trăit amîndoi și cu puii de fiară pînă au murit.

Iar eu încălecai pe o șea

Și vă spusei dumneavoastră așa.

Povestită de Dinu Tudor, soldat în
jandarmii călări, de fel din comuna
Bucșani, plasa Dealului, județul Dîm-
bovița.

FLĂCĂUL ȘI PAJURA

A fost odată ca niciodată, că de n-ar fi nu s-ar povesti și fiindcă este, de aia se povestește ; a fost un împărat.

Ăst împărat era bătrîn tare și viindu-i vremea să moară a chemat pe fecioru-său lîngă el și i-a zis cu limbă de moarte :

— Fătul meu, tu să te însori ca să faci copii și să fie mereu pe tronul împărăției copii din neamul meu, dar să nu te însori pînă n-ai da de o fată care să fie atît de frumoasă pre cît e soră-ta — că avea împăratul ăsta și o fată.

— Bine, tată, a răspuns feciorul.

După aia a murit tată-său, l-a îngropat cu cînste mare ca pe un împărat ce era, și cum s-a urcat băiatul pe tron, hai să se însoare.

A pus el să caute pretutindeni, primprejur or pe departe, or pe unde, fată frumoasă ca soră-sa, ca să facă cum i-ă poruncit tată său, a trimis soli peste tot că doar de i-o găsi.

Degeaba, că fată frumoasă ca sora lui nu se mai pomenea.

Cînd s-a împlinit un an, s-au întors soli toți și au spus că nu au găsit.

I-a trimis iar.

Peste un an iar s-au întors fără ispravă.

Hai să se mai ducă și anul al treilea.

Dar și la capul anului de-al treilea s-au întors ăia cu miinile goale.

Bre aman, bre zaman, ce să facă ?...

Se hotărăște nebunul să-și ia sora de nevastă și se și duce la ea să-i spuie.

Fata i-a spus că e păcat, că cum, că ce fel să se ia ei doi frați, că nu se cade, că aia e nelegiuire... el n-a vrut să înțeleagă, ci a zis că așa i-a poruncit tată-său când era să moară, și el a căutat, nu că nu a căutat, trei ani degeaba și de aia el o ia pe ea, și asta e.

Dacă a văzut așa, fata i-a zis :

— Frate, să mai încerci ceva.

— Ce să încerc ?

— Ia o pereche de opinci de oțel și toiag tot de oțel și pleacă în lume și de n-ai găsi nevastă cum ți-e voia, pînă îi toci toiagul și ai rupe opincile, apoi să te întorci acasă și eu te voi lua de bărbat, dar altfel nu.

S-a învoit împăratul și a plecat curînd după aia.

Dar tot de surda a umblat și el iar pînă i s-a tocit toiagul și i s-au rupt opincile, și tot cu nimic s-au întors, ca și oamenii de-i trimesese mai înainte.

S-a întors.

Dacă s-a întors a luat pe soră-sa deoparte și i-a zis :

— Soră, eu nu mai pot răbda neînsurat. Ți-am făcut pe voie, acum s-a isprăvit, pregătește-te de nuntă.

Fata a răspuns :

— Să mă pregătesc, frate.

Dar în gîndul ei altfel a gîndit.

Noaptea, cînd se întunecase bine de tot, își ia și fata o pereche de opinci de oțel și un toiag iar de oțel și pleacă pe furiș din palat cu gînd să caute ca să vadă n-o găsi ea nevastă pentru frate-său, dacă nimeni n-o găsisese, și numai dacă n-o găsi pînă i s-or rupe opincile și i s-o roade toiagul, să se întoarcă și de data asta să facă nunta.

S-a dus fata și s-a dus și s-a dus, vreme lungă să ne ajungă, s-a dus pînă a dat de un crîng de pădure, iar în pădure, într-un luminiș, i-au luat vederile un pom cu frunzele de aur și cu trunchiul de aramă, în care sta cocoțată o fată mare, și la chip și la îmbrăcăminte și la tot era leită-poleită ea.

Bucurie mare a coprins-o pe fata de împărat cînd a văzut așa și a mulțumit lui Dumnezeu că îi îndreptase pașii într-acolo.

I-a dat fetei ziua bună, fata i-a mulțumit și au intrat în vorbă amîndouă.

Dacă au intrat în vorbă i-a spus fata din pom că ea e fata unui împărat mare care s-a însurat de-al doilea după ce a murit mama ei, nevasta lui dintîi.

Muma ei asta vitregă era rea de tot, de a amărît zilele bietului împărat, că nu mai avea ăla zi bună de la Dumnezeu. La moarte a blestemat-o să fie pajură și a ajuns-o blestemul, cum și-a dat el sufletul, dar a dat pacoste și pe capul ei, că cum s-a făcut pajură a luat-o și pe ea cu dînsa și a adus-o acolo în pădurea aia de n-a văzut ființă de om, de erau ani de zile, și numai fiare vedea și păsări și copaci vedea.

I-a mai spus fata din pom fetei de împărat, că de va vedea-o pajura, o înghite ; dar ea cînd va veni de unde era dusă și o întreba „care mi-e fata ?“ ele să răspundă o dată amîndouă într-un glas : „eu !“, că, semănînd tare una cu alta, ea n-o să înghită pe nici una temîndu-se a nu greși să ia pe fata lui bărbatu-său de o blestemase, că nu vrea să o omoare, ci vrea să o ție acolo să o chinuiască de necaz, că o blestemase tată-său așa rău.

A ascultat fata.

Cînd a venit pajura a întrebă îndată cum a văzut două la fel :

— Care mi-e fata ?

Fetele au răspuns într-un glas :

— Eu.

Și pajura s-a ferit a înghiți pe vreuna de frică să nu se înșele.

Au rămas ele amîndouă în pădure acolo.

Într-o zi, fata de împărat a zis fetei pajurei :

— Ia ascultă, hai să fugim să scăpăm de aici, vrei ?

— Cum să nu vreau.

— Dacă e așa, hai să fugim chiar la noapte.

Și cum au plănuit au și făcut.

Noaptea, cînd dormea pajura mai bine, ele au plecat binișor și au luat-o drept înaintea lor, la un noroc.

Au pornit într-acolo și au dat de o casă micșoară, dar curată de să lingi pretutindeni.

Păsămite asta e_ă locuința Sfintei Luni.

Au bătut la ușe și bătrîna a întrebă cine e.

— Oameni buni, sîntem două fete rătăcite, primește-ne că om sluji și noi să ne plătim de binele pe care ni l-ăi face.

Sfînta a deschis și le-a primit.

După ce au intrat în casă le-a întrebă sfînta cum și ce fel, și fetele au spus tot din fir pînă în ață, rugînd-o să le ajute și ca să scape de pajură și să ajungă cu bine în împărăția fratelui fetei.

Sfînta le-a spus că sînt în primejdie mare, că pajura e rea și puternică, dar mai e mult pînă la ziuă, ele să-i spele niște lighoni de jeg, că ea nu putea, după aia le dă un pieptene și să plece, iar de vor simți o dogoreală la ceafă să arunce pieptenele înapoi și se va face o pădure mare, și pînă să

răzbată pajura prin a pădure, ele or avea vreme să ajungă la soră-sa, Sfînta Miercuri, care le va ajuta și ea să meargă mai înainte.

Și așa s-a întîmplat.

Au scăldat jivinile, au plecat repede înainte cu pieptenile date de Sfînta Luni, cum au simțit dogoreala — că se luase pajura după ele și numai foc răspîndea împrejurul ei — au aruncat pieptenile, care s-a făcut pădure deasă de le-a despărțit de zgriptoroaică.

Pînă să roază ea lemnele, pînă să-și facă drum să se ia iar după ele, fetele au avut vreme de au ajuns la Sfînta Miercuri, au bătut la poartă, le-a spus și ea să-i scalde niște jivine și le-a dat o gresie pe care să o arunce înapoi cînd or simți dogoreala pajurei, că are să se facă din ea o stană mare de piatră pe care, pînă să o găurească pajura și să treacă de ea să le ajungă, ele or sosi la Sfînta Vineri care le va ajuta și ea.

Au scăpat fetele și de data asta și au ajuns la Sfînta Vineri.

Sfînta Vineri, după ce a ascultat cum li se întîmplase pînă atunci, le-a pus și ea de au slujit-o, că i-au scăldat jivinile, și după aia le-a dat o oglindă pe care să o arunce înapoi, cînd s-o apropia pajura de ele.

Din oglinda aia era să se facă un lac mare, iar ele erau să se facă două trestii în mijlocul lacului, și le-a mai spus sfînta cum era să se întîmple de vreau să scape de pajură.

Și drept, taman așa s-a și întîmplat, adică le-a ajuns pajura de pe urmă, ele au aruncat oglinda, s-a făcut lac unde a căzut ea, și fetele s-au pomenit trestii de se legănau la vînt în mijlocul lacului. Iar pajurea acilea și ea pe marginea lui.

Cum a văzut pajurea așa, s-a pus colo să inghită apa din lac ea să ajungă la trestii să le facă mici fărîme, că ea știa că trestiile erau fetele.

Dar nu i-a ajutat Dumnezeu, că a băut ce a băut și n-a mai putut bea, a crăpat odată de au scăpat fetele.

Ele au rămas tot trestii în apă, că așa le spusese Sfinta Vineri că trestii or să rămînă pînă a doua zi ca să moară pajura bine, că poate nu murea de tot și, de le ajungea, vai de ele era să fie. Iar în vremea asta apa scădea mereu din lac.

Dar mai pe seară iacă un cioban cu oile pe marginea lacului.

Se uită la lac, se mai uită, pe urmă își scoate opincile, își sumete izmenele și intră în apă de taie cu o custură trestiile, și pe urmă se așează pe marginea lacului de-și face fluiere din ele.

După ce-și face fluiere, începe să cînte... ce să auzi, minunea minunilor, fluierul în loc să fluiera, zicea :

— Du-ne flăcăiaș, la împăratul, du-ne, flăcăiaș, la împăratul.

Pune ciobanul mîna pe ălilalt :

— Du-ne, flăcăiaș, la împăratul, du-ne, flăcăiaș, la împăratul.

S-a minunat ciobanul de tot și ce să facă ? s-a dus la împărat cu fluierul și i-a spus cum i se întîmplase.

Împăratul ținutului — un împărat tînăr și frumos de să-l sorbi — s-a mirat și el și l-a pus pe cioban de a cîntat să auză și el.

Fluierul amîndouă :

— Cu împăratul avem treabă, cu împăratul avem treabă.

Le-a pus împăratul pe o masă în odaia lui de culcare.

Noaptea, s-a culcat și, cînd s-a sculat, a găsit deretecat frumos prin casă și curat.

Noaptea a doua, iar așa.

A treia noapte, s-a hotărit să nu adoarmă și să pîndească făcîndu-se a dormi, să vadă ce o fi, cine i-o [fi] deretecînd noaptea cînd doarme el, prin odaie.

Așa a făcut.

Și noaptea ce să vadă? fluierile se dădură de trei ori peste cap, se făcură două fete la fel de tot una cu alta, de nu le putea deosebi, și se puseră pe deretecat. După aia se apropiară de patul în care dormea el și una îl sărută pe frunte, iar alta îl sărută pe gură. Și îl sărută, a de îl sărutase pe gură, așa de drăgostos, încît repezi mîna și o prinse de mijloc.

Dacă le-a prins au rămas fete cum fuseseră.

I-au spus ele atunci istoria lor toată și împăratul auzind că erau fete mari a vrut să o ia de nevastă pe a de o prinsese sărutîndu-l pe gură.

Fata a răspuns :

— Bună, bucuroasă sînt, măria-ta, să te iau și eu dacă îți plac, că și mie mi s-a făcut de măritat și lui frate-meu i-am găsit nevastă.

Pasămite a de îl sărutase pe gură era sora împăratului, iar a de îl sărutase pe frunte era fata pajurei ; sora împăratului îl sărutase în gură ca o nevastă, iar fata pajurei îl sărutase pe frunte ca o rudă ce era să-i fie, că erau să se facă cumnați.

Au făcut nuntă mare și frumoasă de se dusesse pomina peste tot cale de trei luni împrejur, și după aia cunoscînd bine ăl împărat pe împăratul fratele fetei, au pornit cu toții la împărăția lui, unde l-au găsit plin de jale, că rămăsese și fără soră și fără nevastă.

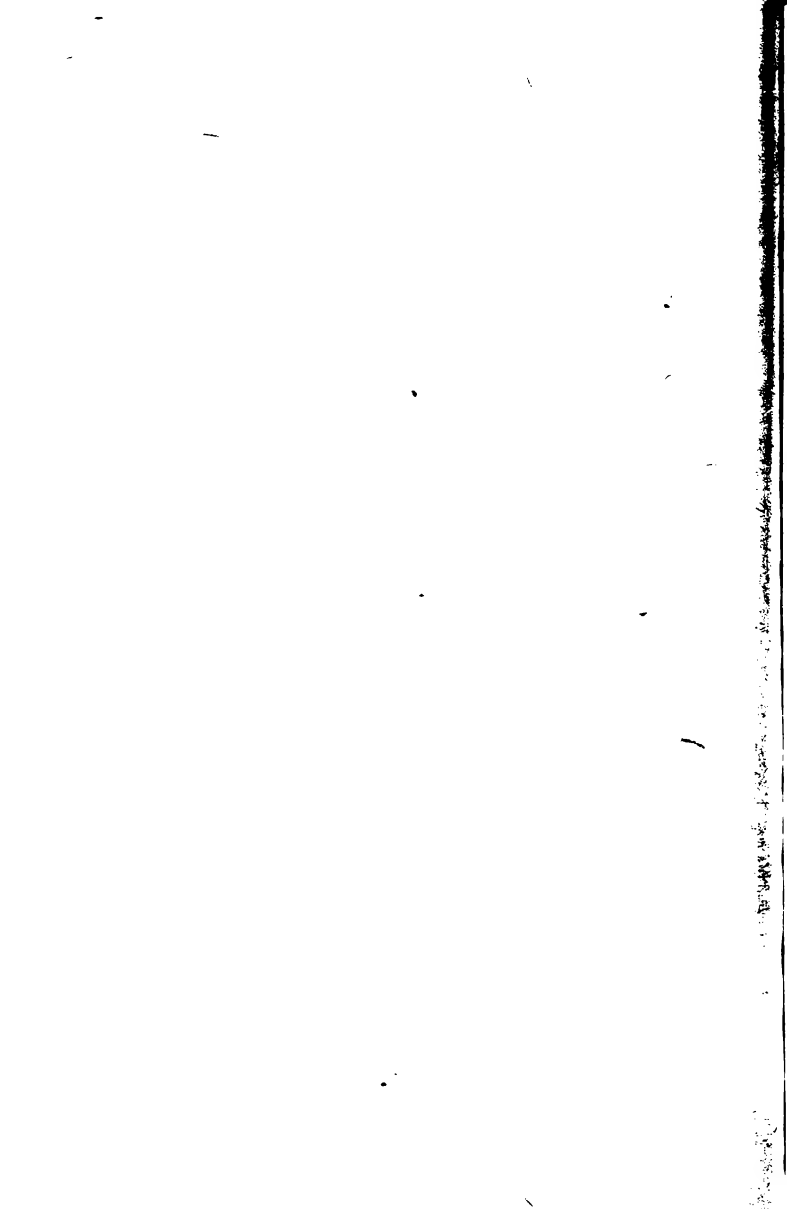
Cînd i-a văzut, n-a mai putut de bucurie mare și i-a îmbrățișat ca un soț și ca un frate și a pornit și el nuntă mare împărătească cu fata pajurei.

Iar după aia au trăit fiecare în împărăția lui iubindu-se ca niște frați buni, și au avut copii și nepoți, și așa s-a întîmplat cu aști împărați.

Povestit de Ion Olteanu din Ardeal.

POVEȘTI ȘI SNOAVE
NOI PENTRU POPOR

1895

E

SLUGA ȘI POPA

A fost odată ca niciodată, a fost odată un flăcău tinăr. Flăcăul ăsta a intrat în oaste, cînd i s-a făcut lui vremea, și a stat în oaste, și a stat și a mai stat — că nu avea pe nimeni, nici părinți, nici rude, nici nimic — a stat pînă a ajuns de a îmbătrînit și tocmai cînd n-a mai putut să mai facă slujba cumsecade, atunci s-a hotărît să iasă din oaste, să-și dureze și el un bordei cu ce-și agonisise, că fusese om strîngător, și să trăiască pînă s-ar fi milostivit Dumnezeu să-l ia cum ia pe tot omul.

Așa a și făcut creștinul, și după ce a trăit multă vreme după aia, iacă i-a ars într-o noapte ce bruma avea și el, cu bordei cu tot, de abia a putut scăpa el să nu-l atingă focul, și s-a pomenit bietul om gol și pe drumuri.

Ce să facă?... Și-a pus în gînd să se ducă la împăratul, căruia îi slujise ca soldat atîția mari de ani, și să-i spuie ce i s-a întîmplat, și ca unul care l-a slujit cu credință, să-i ceară vreun pic de ajutor.

S-a dus.

Dacă s-a dus, a ajuns el pînă sus, pînă mai era o odaie pînă în a de sta împăratul, și acolo iacă un popă.

Pasămite, pe vremea aia, cum o fi fost obiceiul, or numai la împăratul ăsta o fi fost așa, popii păzeau la ușe să nu intre cineva la împărat în odaie.

S-a dus omul la popă și i-a spus: la ce vine, și l-a rugat să-i spuie împăratului ca să-l primească și să-i asculte păsul.

Popa i-a zis că se duce dacă o împărți cu el ce i-o da împăratul, altfel nu.

— Bine, părinte, ce-o să-mi dea mie împăratul așa mult, ca să mai împart și cu sfinția ta? a întrebat omul.

— Ce ți-o da, pe din două...

— Apoi sînt om sărac, părinte, ia uite, m-a ars focul, nu sînt vreun bogătaş, abia de-oi avea cu ce-mi dura alt bordei și-mi lua lucrurile ce-i trebuie omului în casă, că sînt singur, n-am pe nimeni să mă ajute...

— Dacă vrei, dacă nu, nu-i spui împăratului.

S-a mai rugat omul, i-a mai spus ba una, ba alta... popa de loc nu s-a înduplecat, pînă s-a necăjit omul de tot, de tot.

Atunci s-a gîndit la ceva și a zis :

— Fie, dacă nu vrei dumneata altfel, fie pe din două.

Popa s-a bucurat, că el gîndea că împăratul nu va lăsa așa să plece cu mîna goală pe un oștean, care l-a slujit atîta vreme cu credință.

A intrat la împărat frecîndu-și mîinile de bucuria cîștigului și i-a spus cum și ce fel.

Împăratul i-a poruncit să poftească îndată pe oștean înăuntru.

Cum a intrat omul înăuntru, a căzut în genuchi înaintea lui, și i-a sărutat tălpile, rămînînd smerit înaintea lui.

Împăratul i-a zis să-i povestească cine e și la ce a venit.

Omul i-a spus tot, cum slujise, cîți ani slujise, toate, în sfîrșit.

Pe urmă i-a zis :

— Și venisem, măria-ta, să-ți cer și eu un lucru, dar acum sînt silit să-ți cer altul.

— Cum așa ?

— Să mă ierți, că nu pot să spui, dar te rog plecat, măria-ta, să-mi dai două palme și altceva nimic.

— Ce fel, să-ți dau eu palme dumitale, om cumsecade și slugă credincioasă de atîta vreme ?

— Te rog plecat, măria-ta.

— Să-ți dau niscai bani, niscai scule, daruri bune...

— Nu-mi da, măria-ta, altceva. Dă-mi două palme. S-a sculat împăratul și a venit la el și i-a dat două palme încet, așa numai ca să-i facă pe voie.

După aia i-a sărutat omul mîna, i s-a închinat ca unui împărat și a plecat.

Cum a ieșit afară din odaie, popa, repede la el, rîzînd de bucurie că o să se pricopsească, dă fuga la el zicînd :

— Hai să împărțim acum.

— Hai.

Și cînd îi trage omul o palmă, vere, a gîndit popa că a văzut stele verzi de a început a urla ca altă aia, iar palma și țipetele lui s-au fost auzit în tot palatul.

A ieșit împăratul repede să vadă ce e și cum, și cînd a ieșit, i-a căzut omul în genuchi și i-a spus :

— Înălțate împărate, să mă ierți, că eu sînt vinovatul, dar uite de ce i-am dat o palmă popii, căci așa ne-am prins. Cînd am venit aci, venisem să te rog pe măria-ta să mă ajuți la nevoie ca pe o slugă credincioasă, căci m-a ars focul de nu mi-a rămas nici pe ce întinde o mămăligă să mănînc.

Dacă i-am spus dumnealui, părintelui, la ce am venit, el a zis că nu-ți spune măriei-tale, că am venit și la ce, pînă nu-i voi da jumătate din ce mi-i da măria-ta, de milă.

M-am gîndit și eu ce era să-i mai dau din ce mi-i da dumneata, că eu sînt bătrîn și n-are cine mă ajuta de n-oi avea două-trei parale, că sînt singur pe lume, și n-am vrut să-i făgăduiesc, dar el nu m-a lăsat de m-a făcut de m-am îndîrjit de tot și m-am gîndit să-ți cer măriei-tale să-mi dai două palme, ca să-i dau și lui una, pe jumătate, să-mi îdestulez necazul.

Acum, măria-ta, fă dumneata cu mine ce crezi de cuvîntă că am greșit aici, în palatul dumitale și să mă ierți că te-am supărat.

Dar împăratul nu i-a făcut nimic, ci l-a pedepsit tot pe popă, că era lacom așa din cale afară, iar oșteanului i-a dat un loc și ce i-a trebuit să-și facă casă și i-a dat și cît a trebuit să aibă îdestulare din toate pînă o muri, că era împăratul bun și răsplătea fiecăruia după faptă.

Iar eu încălecai pe o șea și vă spusei dumnea-voastră așa.

Povestit de Ion Georgescu, din comuna Boțești, județul Dîmbovița.

SORA SOARELUI

Poveste

În vremuri de demult, în niște vremuri înapoia noastră foarte depărtate, cică soarele nu lumina lumea ca acum, ci era un împărat puternic, om și el ca toți oamenii la trup, iar capul îi era de aur. Unde se ducea, toate străluceau împrejurii cu o lumină orbitoare, dar de era vro piedică alături, fie munte, fie deal or movilă, dincolo de ele, firește, era, tot ca pretutindenii, o lumină slabă, jalnică, neagră ca amurgul.

Soarele avea o soră : pe Ileana Consinzeana.

Astă soră era tot ca el, trup omenesc, trup de femeie, iar capul îi era de argint. Și era așa de frumoasă cu fața-i blândă, cu ochii-i mari, cu dulcea-i în tot drăgălășie de fecioară, încît Soarele nu s-a putut împotrivi îmboldirilor inimei, nu și-a putut înfrîna patima și a început a o iubi și a dorit s-o ia de nevestă.

Fiind împărat, cine-i putea spune că face rău, că fapta lui era nelegiuire, că fratele nu trebuie să-și iubească sora cu dragoste păgînă ?

Care ar fi îndrăznit ?

Porunci să se facă toate pregătirile de nuntă, și toate se făcură repede, mărește ca de nunta unui împărat ; și ziua cununiei sosi.

Dar Dumnezeu care nu doarme, care veghează spre a putea da pe drept, cînd și cînd, fie cui după inima lui mai blajină or mai rea, nu a putut îngădui nelegiuirea împăratului Soare. I s-a arătat întîi în vis, într-un vis amenințător, cumplit... În zadar ! Și văzînd că zadarnică îi fusese încercarea,

cînd preotul, silit de înspăimîntare, se pregătea în fața altarului să slujească cununia, a ridicat groaznică furtună, grămezi de pulbere orbitoare a făcut să intre pe geamurile sparte, și în vreme ce toți își fereau ochii, puterea lui nevăzută a răpit pe mireasă din fața altarului ; iar spre a nu o mai găsi nelegiuitul frate, a aruncat-o în mările adînci, în mrenă de aur schimbată.

Vaiete mari pornit-au, cînd s-a risipit furtuna și pulberea, din pieptul rănit al strălucitului mire, plîngeri de durere și blesteme de minie, și văzînd că toate în zadar sînt, s-a hotărît să plece în lumile mari, în lumile largi, în lumile nesfirșite să caute, să mai caute, să mai caute și iar să caute pe logodnica-i furată.

Și atît de mare îi era dorul și graba încît plecă îndată.

Și o căută peste tot pămîntul. Îl răscoli și-l străbătu în lung și în larg fără să o găsească.

Atunci s-a gîndit să o caute prin ceruri căci poate pe acolo îi era ascuns îngerul pe care atît de cu drag îl dorea.

S-a ridicat.

Și de cum se ridica mai sus pe bolta cerului albastru, din aceea capul lui de aur arunca mai puternic, mai tare și mai minunat, neîntîlnind nici o piedică, lumina asupra lumii de jos, care, uimită, înmărmurită, cădea în genunchi de spaimă că vedea ce nu mai văzuse, da slavă către cel care le da lumină deschisă, largă, în locul celei slabe, jalnice și negre ca amurgul.

Viața toată luă alt avînt, scuturată de negurile de odinioară, înviorată, fără șovăire de acum călcînd, cu ochii către lumină îndreptați !

Totuși zadarnic umbla Soarele, zadarnic se uita cu priviri cercetătoare pretutindenii. Nu vedea nimic.

Și cu toate astea, cu atât foc se uita, că încălzea în juru-i, că încălzea văzduhul, că încălzea tot.

Pe calea cerului întâlnește nu departe o locuință mică dar curată, plină de flori vesele și plină de verdeață, cu rouă pe toate, prin curte cu păsări care cântau pe întrecute, cu câini ce se gudurau, cu cai cari se încurau, toți și toate vioi, zburdalnici și bucuroși.

Aci era locuința Dimineței.

Intră Soarele și întreabă dacă nu cumva pe acolo găsește-se dorita-i iubită.

Dimineța întreabă florile, întreabă verdeața, roua, și păsările și dobitoacele...

Nici una nu știa.

Toți abia se deșteptau din somnul odihnitor.

— Du-te mai înainte, fi sfătui Dimineța, și vei da de locuința frate-meu Miezul-zilei. Poate el să știe ceva.

Plinse Soarele cu nenumărate lacrimi și, mulțumind de sfat, plecă înainte.

După mult umblet ajunsese la locuința Miezului-zilei.

Nici aici nu avea nimeni știre de Ileana Cosinziana.

Toți, și oameni și dobitoace, munciseră pînă atunci, brăzdaseră pămîntul, semănaseră, secaseră bucatele, le încărcaseră, le bătuseră sub jocul copitelor în ariile rotunde, le vînturaseră și le făcuseră hrană și nutreț.

Acum le era să mai răsufle.

Nici unul nu-i dădu vo știre.

Plinse iar Soarele cu nenumărate lacrimi și plecă să găsească mai departe, după sfatul Miezu-zilei, locuința fratele său mai mare : Amurgul.

Obosit și fără curaj ajunsese la locuința lui.

În curte-i se perîndau oamenii cari soseau de la muncă cu asudeala curgîndu-le în broboane pe frunți, cu mijloacele, cu brațele, cu picioarele prăpădite de osteneală, înaintea cărora ieșeau copii și neveste cu zîmbete, cu îmbrățișări, cu lucrul ce sfîrșiseră în cursul zilei, cu gungănelele celor dintii cuvinte...

Vitele soseau și ele, și zburdau vițeii către ugerelile încărcate ce se ușurau sub îmboldiri repezi și lacome, în vreme ce mumale cu ochi blinji îi privea rumegînd domol.

Și nici aci nu află Soarele nimic despre Ileana !

Atunci, deoarece umblase prea mult, deoarece obosise peste măsură, se rugă de Amurg să-l dea sălaș pînă a doua zi, cînd avea de gînd să cerceteze adîncimea fără fund a mărilor.

Și Soarele se duse să se culce.

Dar în vremea cînd gîndul ăsta trecuse prin mintea Soarelui, Dumnezeu care-l și știu, și care cu orice preț voia ca pentru vecie să puie piedică nelegiuirii sale, întinse mîna de o vîrî în valuri, apucă mreana de aur de unde se afla, și o repezi pe nețîrmurirea albastrului ceresc.

Atunci, în noaptea care ca o perdea neagră se lăsase cu puterea-i întunecoasă peste domnia lumii, de cum se dusesese să se odihnească Soarele, se ivi capul ei de argint, rotund, răspîndind și el lumină, lumină mai slabă, dar dulce, blindă, plină de farmec și tainică.

Și cei cari iubeau, și cei cari știau cînta și așeza vorbe frumoase unele lingă altele, unele după

altele, ce ca și un cîntec sînt, se furișară atunci prin stufiguri, porniră pe cărări să cînte, să se îndrăgostească sub plina de farmec și tainica ei lumină.

În jurul său, Ileana Consinzeana, care fu de acum înainte Luna, găsi mii și milioane, și iarăși milioane și mii de gămălii mici strălucitoare care fuseseră lacrimile pentru ea vărsate de ochii de aur ai Soarelui, și care sub lumina lui orbitoare nu se putuseră vădi, și care fură stelele ce o înconjurară de toate părțile, de ea nedespărțite, după cum pentru ea fuseseră vărsate.

Iar Dumnezeu, mîhnit și mînios, le zvîrli aste cuvinte :

*Cu ochii să vă zăriți,
Dar să fiți toți despărțiți,
Zi și noapte plini de dor,
Arși de un foc nestîngător,
Veșnic să vă alungați,
Cerul să cutreierați,
Lumile să luminați !*

A mai apărut și în *Calendarul ilustrat bucureșcian*, anul V, 1893, pp. 58—62, împreună cu nota : „Subiectul, deși popular, cu unul l-am găsit în cîteva linii în «Istoria Românilor» de d. A. D. Xenopol“. E consemnată și data : 1 mai 1892.

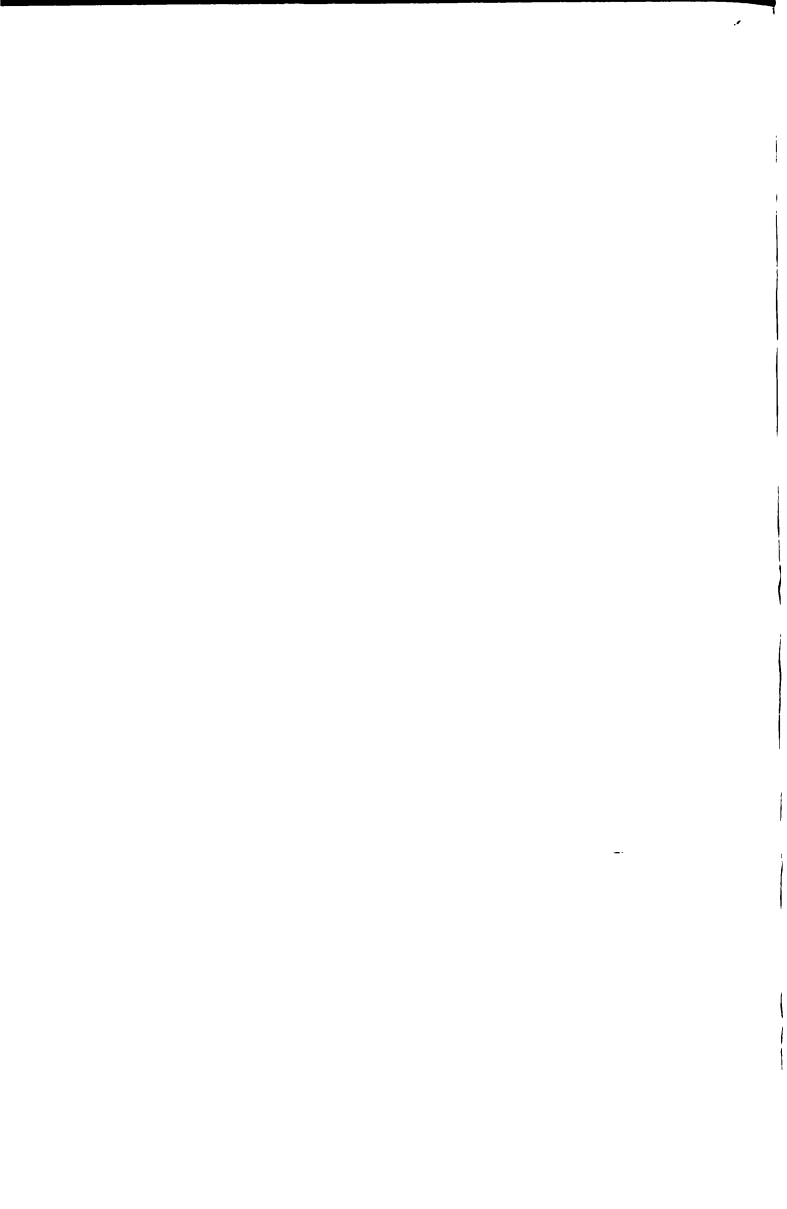
LA GURA SOBEI

Snoave si basme

•

Domnului Carol Müller, editorul curajos al „Bibliotecii pentru toți“, Autorul închină în semn de simpatie și stimă.

•

FATA UNCHIAȘULUI

A fost odată ca niciodată, că de n-ar fi fost nu s-ar fi povestit. A fost un unchiaș, care avea o fată micșoară, rămasă de la nevasta sa care murise. De la o vreme, ce l-a apucat pe unchiaș, nu, că să se însoare. „Să găsească o creștină să vadă de noi“, zicea unchiașul.

A găsit o văduvă și s-a însurat.

Nevasta a doua a unchiașului a fost avînd și ea o fată de la bărbatu-său dintîi. Cît a fost fata unchiașului mai micșoară, au mers lucrurile cum au mers, dar cînd s-a mărit a început baba și cu fata ei a o pizmui, că era vrednică tare și frumoasă de pica. Care flăcău trecea pe linia satului, își strimba gîtul uitîndu-se înapoi după ea, iar de vedea pe-a babei se tot ducea, că era sluiță săraca și zbanghie. Și crescua pizma babei și a fetei ei de nu mai știa fata unchiașului ce să facă să le între în voie, că o tot ocărau și o băteau pentru tot ce făcea, că zicea că e prost făcut.

O mîngiere avea și ea biata fată : o vacă de i-o lăsase mă-sa, care cînd era să moară o chemase și îi zisese : „Maică, eu mă prăpădesc, tu să ai grije de vacă. Cînd ai avea ceva, spune-i ei, că ea te pricepe și te-o ajuta cu ce s-o putea.“

Pe vacă o chema Bălaia și numai fata o ducea la păscut, iar cînd era ea mai cu jale în inimă, plîngea și îi spunea vacii păsurile toate, iar vaca o lingea și se întrista și ea, biata vacă, de gîndeai că o să-i pice lacrimi din ochi, ca la oameni.

Baba vedea că de cîte ori o bătea or o ocăra, ea se ducea la vacă în staul și cînd și cînd tot la vacă răzbea, și pe urmă la muls nu se lăsa să o mulgă altul decît fata, iar pe ele le împungea ori da cu picioarele într-însele... S-a gîndit că trebuie să fie ceva la mijloc și i-a pus gînd rău vacii.

Într-o zi, fiind să se ducă baba cu fiică-sa la o soră a ei într-alt sat, a lăsat pe fata unchiașului să facă tot prin casă, iar pe dasupra i-a mai dat o baniță de caiere să le toarcă pe toate pînă seara, cînd s-or întoarce ele, că de unde nu, o sluțește.

Ce să facă biata fată?... Cum să toarcă ea o baniță de caiere într-o zi?... S-a duș plîngînd la vacă și i-a spus că uite și uite ce-i cere baba.

— Și a zis că mă sluțește, auzi, de nu le-oi face toate cum mi-a poruncit, urmă fata tînguindu-se. Dar vaca de colo îi zise cu glas omenesc.

— Nu mai te tîngui, fata mea ; toarce, toarce, că le isprăvești și-ți mai rămîne și vreme să deretici prin casă, și să faci mîncare.

S-a apucat fata de tors, și pînă s-a coborît soarele după dealuri, le-a dat gata, că îi sfîrșia mîna, nu altceva, de s-a fost mirat și ea ce minune să fie aia.

Și după ce a isprăvit, s-a apucat de-a așezat prin casă și a pus să fiarbă demîncarea, și cînd a venit seara baba cu fiică-sa, ce să vază?... Toate curate, casa deretecată, vitele adăpate, bucatele gata, și caierele toarse toate.

A întreat-o baba pe fată că cine i le-a tors, cum și ce fel... Fata a răspuns că ea le-a tors, cine ?

A tăcut baba, că n-a avut ce zice, dar a cugetat în ea că trebuie să se fi amestecat cineva aci, că lucru curat nu era ; și s-a gândit la vacă.

Duminica viitoare hai să se ducă baba cu fiică-sa la horă. Când să plece, cheamă pe fata unchiașului și îi zice :

— Fă, îți las banița asta cu grîu, să mi-l alegi bob cu bob, să-l speli, să-l usuci și să-mi dai banița plină aleasă.

Iar s-a dus fata la vacă plîngînd.

Vaca zice :

— Pune-te pe lucru, fata mea, că o faci tu și p-asta.

Și drept, s-a pus fata să aleagă, și cum i-au mers degetele, cum nu, a isprăvit ce-i dăduse baba să facă, tot pînă a asfințit soarele, de a putut vedea și de ale casei.

Dumineca viitoare, cînd să plece baba iar la horă, că apucase de se ducea mereu doar de și-o putea mărita odorul, chemă pe fata unchiașului și îi zice :

— Na banița asta de mei, să mi-l numeri, să-l faci grămăjui de cîte o sută și de cîte o mie, da să fie numărat bine, că le număr și eu, și de n-o fi tocmai, îți tai coadele și îți scot ochii.

De data asta fata n-a mai plîns, că prinsese curaj văzînd că vaca o ajuta de izbîndea toate. S-a dus numai la ea și i-a spus cum merge pricina.

Și, drept, vaca i-a răspuns :

— Numără, fata mea, numără, că isprăvești pînă vin ele de la horă.

Cînd se întoarce baba și vede că și asta o găsește făcută, s-a cîinat de tot ș-a zis în gîndul ei :

„Astea, vaca trebuie să le facă, că alt n-are cine“.

Și a prins pică mare pe ea.

A doua zi, se duce la unchiaș și îi zice :
— Ia ascultă, unchiaș, ce mai ținem noi vaca aia a noastră de n-o tăiem, că nici de prăsilă nu e bună, nici vreun lapte grozav nu dă, numai mănincă degeaba și mai e și rea, că nu se poate nimeni apropia de ea.

Unchiașul că :

— Vai de mine, cum să tai eu biata vacă, rămasă de la nevasta mea dintii, că atita am și eu de la ea.

— Așa?... zise baba miniată, de la nevastă-ta, ai ? Apoi dar să te duci să trăiești cu nevastă-ta dintii, dacă e așa, nu cu mine...

Și a plecat baba după ce mai zise multe de-ale ei, băbești, între care că de nu o taie, cu ea pîine și sare nu mai mănincă.

Cînd a înțeles fata ce plănuia baba, ce bocete și ce plîns crezi că au apucat-o ? Dar ce era să facă, că era unchiașul slab de îngeri și, după ce i-a zis baba de cîteva ori să o taie, a și hotărît să o taie.

Atunci s-a dus la vacă să-i spuie cum înduplecase baba pe tat-său s-o taie.

Vaca i-a zis :

— Să nu plîngi, să nu te îngrijești, că eu sînt năzdrăvană și nu mă prăpădesc, ci mai bine ascultă ce să faci după ce m-or tăia :

Să-mi alegi oasele, unghiile și coarnele și să le învelești în băligar noaptea, cînd nu te-o vedea nimeni, și cînd ăi avea trebuință de ceva, vino la locul unde le-i înveli și spune locului tot, că eu am putere mare în cornul drept.

Tăie unchiașul vaca, făcu fata cum o învățase ea, și duminica viitoare ce-i veni babii — căci văzuse că se tot învîrteau flăcăii pe lîngă casă, cînd era fata unchiașului afară, și îi era să nu se

mărite înaintea fetii ei — ce-i veni?... O luă, înainte de a pleca ea la horă cu fie-sa, și îi turnă în cap apă și pe urmă cenușă și tărițe, o spoi pe ochi cu funingine și o lăsă amenințînd-o ca să nu se spele, ci așa să o găsească că o snopește în bătai.

S-a dus fata plîngînd la băligar, după ce a plecat baba, și a spus locului unde erau îngropate oasele vacii, ce i s-a întîmplat, și a întrebat :

— Pînă cînd o să trăiesc eu așa ?

Atunci auzi un glas zicînd :

— Nu te prăpădi cu firea așa, fata mea, ci trage cornul drept și zi-i să-ți dea haine frumoase și podoabe, să te îmbraci cu ele și pe urmă du-te și tu la horă.

Face fata cum o învață glasul și se pomeneste, vere, cu niște haine cu ziua și cu noaptea și se îmbracă cu ele, de era ca o fată de împărat de frumoasă, și pleacă la horă, și se prinde în joc și joacă ușor de parcă era un fluture, de s-au minunat toți și au fost întrebînd care mai de care :

— Cine să fie fata asta?... O cunoașteți careva ?
Dar nimeni nu știa.

Pe vremea aia cîcă era obicei de veneau feciorii și fetele de împărat la horă, și s-a întîmplat de a venit feciorul împăratului ținutului ăluia la hora aia, în ziua cînd s-a dus și fata unchiașului, îndemnată de rămășițele vacii.

El, cum a văzut-o, s-a prins lîngă ea, a întrebat-o, a sucit-o ; ea nu răspundea nimic. A mai învîrtit de trei ori hora după ce s-a prins feciorul împăratului și pe urmă s-a desprins din horă și s-a făcut nevăzută, parcă n-ar fi fost.

S-a dus acasă, s-a dezbrăcat, și-a băgat hainele și podoabele în corn, l-a vîrît la loc în bălegar, s-a pomenit murdară pe față și în cap ca mai

înainte și s-a dus de s-a așezat pe vatră, unde a găsit-o baba cînd s-a întors.

Fata babei i-a spus și ei ce a văzut, cum a venit o fată de împărat frumoasă de o minune, îmbrăcată cu ziua și cu noaptea, cum s-a prins în horă, cum s-a prins feciorul împăratului lîngă ea, cum pe urmă a pierit.

— Dacă n-ai văzut-o și tu să știi că n-ai văzut nimic, zise fata babei sfîrșind, mai mult să-i faci necaz că ea văzuse și fata unchiașului nu.

Fata unchiașului a răspuns :

— Dacă n-am și eu haine să fi mers și eu s-o văz.

— Ce să mai vază și o proastă ca tine așa minunății ! sări baba de colo cu gura. Tu să stai acasă în cenușe, nu la horă ; auzi, horă !

Peste cîteva zile, după ce fusese fata unchiașului la horă, se pomenește lumea cu pristavi că strigă prin toate răspîntiile ținutului, și prin orașe și prin sate și prin cătune, că feciorul împăratului face în duminica viitoare sărbătoare mare la palatul tătină-său, cu jocuri și cu veselii, și cine e frumos la față să poftască. Pasămite feciorul împăratului făcuse așa că doar de o veni și fata minunată lîngă care se prinsese la horă și care pierise ca năluca de nu mai știa de urmă.

Fata unchiașului a aflat de la soră-sa că ce o să fie la palat, că sluta, vezi dumneata, cum a lăsat Dumnezeu pe om, se credea frumoasă și se pregătea să se ducă și ea. Și duminică, cînd a plecat mă-sa a vitregă cu fata ei, ea a dat fuga la corn și a cerut să-i dea haine cu cerul și cu stelele, un cal ca zmeul și om să îl ție pînă o ieși din palat, că vrea să se ducă și ea să joace.

I-a adus cornul ce a cerut și ea a plecat. Cum a ajuns de a intrat la palat, iacă și feciorul împă-

ratului îi ieși înainte și a prins a o întreba despre toate, dorind să afle cine e și cum. Ea a răspuns că puterea ei e să fie nevăzută, să stea o clipă și să plece. Atunci feciorul de împărat i-a spus că o iubește, iar ea i-a răspuns că nu iubește pe nimeni. Totuși numai cu el juca, cu altul nu. Cînd să plece, el îi ceru inelul din deget și ea i-l dete.

În duminica viitoare, feciorul de împărat nemaiputînd fără ea a mai poftit lumea la o serbare. Ea iar a venit cu niște haine pe ea cu luceferi pe umere și iar așa a pierit lăsînd în nedumerire pe feciorul de împărat.

Atunci el ce s-a gîndit?... Să mai poștească odată lumea la o serbare duminica ce venea și să-i ia pantoful din piciorul fetei, cum va putea, și pe urmă știa el ce să uneltească.

Așa a făcut. Cînd să plece ea, după ce a jucat cît a jucat, s-a luat feciorul după dînsa și cînd să sară pe cal i-a scos pantoful din picior, iar fata a plecat așa, cu piciorul gol.

A doua zi, cum s-a sculat feciorul de împărat, spuse tatălui său toată șiretenia cu fata și îi mai spuse că el pleacă cu pantoful și cu inelul fetei ce-i plăcuse, să o caute și că nu se întoarce acasă pînă nu va găsi-o.

Plecă și umblă el, umblă, căutînd țara întreagă prin orașe și prin sate, pînă sosi și în satul în care sta fata unchiașului. Colindă din casă în casă, căută peste tot și ajungînd la unchiaș și intrînd pretutindeni dă și de fata lui murdară de cenușă și cu țărițe în cap, că așa o ținea baba mereu acum. Iar cînd îi încercă pantoful, el parcă fu de-acolo.

Atunci o întrebă feciorul de împărat : ea e fata de a jucat el lîngă ea la horă și la palatul tăti-

nă-său de trei ori? Ea a răspuns că ea e. Dar baba de colo a început a o ocări și a spune feciorului de împărat că nu e adevărat, că e o mincinoasă și altele de astea. Dar fata zise :

— Măria-ta, eu sint, și dacă nu mă crezi, așteaptă nițel și ai să vezi cu ochii.

Atunci s-a dus la locul unde erau îngropate oasele vacii, a scos cornul și i-a zis să o îmbrace cu hainele cu care fusese îmbrăcată întâi, când o văzuse feciorul de împărat, și veni îmbrăcată la dînsul. Pe urmă se duse de se îmbracă pe rînd și cu celelalte haine, de rămase feciorul de împărat deplin încredințat că ea era și așa a poftit-o să se urce în trăsura lui împărătească și a luat-o cu el la palat, unde a făcut nuntă împărătească de a ținut șapte zile și șapte nopți. Iar baba de necaz a crăpat și fii-sa nemăritată a rămas, că cine să se uite la slujenia dracului?... Pe unchiaș a pus fie-sa de l-a adus la palat la ea, unde a trăit pînă a murit.

*Iar eu încălecai pe o șea
Și sfîrșii povestea așa ;
Că de nu s-ar fi sfîrșit,
Tot aș mai fi povestit.*

Auzit de 1 Ion Dumbravă, locuitor
în Cîmpina.

LIII

PRICHIDUȚĂ

A fost odată ca niciodată, că de n-ar fi fost nu s-ar povesti și nici eu n-aș avea de unde ști ; au fost doi oameni, un bărbat și o nevestă, și aști oameni

n-aveau copii. Bărbatul nici nu se prea bătea pe ei așa tare ; el, mai ca bărbatul se gîndea c-abia o duceau ei singuri, dar să mai aibă și belele pe cap ; dar nevasta nu mai putea de dragul lor ; toată vremea se uita la ai ălorlalte femei cu jînd și se ruga la Dumnezeu și da acatiste la biserică, și se ducea la toate babele și la toate vrăjitoarele de peste șapte-opt sate departe, numai și numai să o dăruiască și pe ea ăl de sus cu ce-i era dorul să aibă.

Într-o zi, ducîndu-se ea iar la o mătușe de care auzise că se încumetă să dea niște buruieni pentru facere, bărbatu-său începu să strige la ea:

— Ia ascultă, nevastă, mai lasă ale nebunii la pustia-ncolo ; vezi bine că d-abia avem cu ce ne agonisi d-ale mîncărei și niște trențe pe noi, și tu cheltuiești banii cu blestемatele de vrăjitoare... D-a-ți-ar da Dumnezeu o spuză să ai, să vedem ce-i face ?

— Ce faci ? Dacă o fi de la Dumnezeu, îi cresc ca o mamă, a răspuns nevasta.

Dar, vezi dumneata, cum o fi zis românul vorba, în ce fel de ceas, că a și rămas femeia însărcinată.

Și într-o seară, cînd i s-a făcut vremea, au apucat-o pe femeie durerile nașterii și a născut, vere, niște ăia ca oamenii făcuți, dar mititei, mititei... numai cît gîndacul, și mulți... de nu se mai putea ; și începură să țipe, și să plîngă și să se olicăiască, ca copilul, vezi bine, de-și dădea bietul român cu pumnii în cap, neștiind ce să zică și încotro s-o apuce.

Ce să facă el cu așa sumedenie de lighioane ?... și mai ajungea și de rîsul satului, că ăia erau blestemul lui Dumnezeu, nu erau copii ca ai oamenilor ălorlalti.

Se gîndi el cîtva și se hotărî. Ațipind nițel lăuza, se duse de aduse un ciur, îi luă cu mîinile pe toți cîți erau, îi azvîrli în ciur, și se duse de-i lepădă la o răs_pîntie de partea cealaltă a satului. Iar după ce-i lepădă se întoarse acasă, aruncă ciurul pe niște saci în tindă și intră în casă.

Ce vaiete și chilomane gîndești c-a fost pe nevastă-sa, cînd s-a deșteptat și s-a văzut fără copii?... Că de !... micșori, sluți cum erau copiii ei și ea prinsese a-i iubi de cum i-i dăruise Dumnezeu. S-a rugat de bărbatu-său, a plîns ca să-i spuie ce a făcut cu ei, ca să se ducă să-i ia înapoi... Aș !... românul să se învoiască ! ce, mîncase laur?... El abia scăpase de pacoste.

Veni vremea mîncării. Aduse omul de puse să mănince în pat alături cu nevasta. După ce sfîrșiră, mai rămase un codru de mămăligă și o bucățică de brînză.

Femeia zise oftînd :

— Uite, vezi, bărbate, că săraci... săraci, dar tot rămîne de la masa noastră să mai guste un om... Căci n-avem și noi un copilaș barem !...

— Ba aveți, mamă, uite-mă aici. *pă colo un glas pițigăiat în tindă, de rămaseră camenii amîndoi cu gurile căscate.

— Ia vezi, bărbate, ce e, zise nevasta trezindu-se întii din uimire : glas fu, or părere ?

Se duse bărbatul și găsi pe ciurul de-l aruncase dasupra sacilor, un copilaș din ăi de-i născuse nevasta.

Omul, ce e drept, nu mai putea de bucurie, cînd îl văzu că se căia de ce făcuse, și la urma urmei acum era numai unul. Îl luă în palmă, îl mîngiie și-l duse nevastei.

Bucurie ce a fost coprins-o pe femeie cînd l-a văzut, cică ar fi fost lucru de speriat : rîdea și

plingea și-l săruta și-l dezmierda și iar îl dezmierda și iar îl săruta, zicîndu-i fel de fel de vorbe de mîngîială.

Pasămite, cum făcuse el ?... Cînd răsturnase românul ciurul la răspîntie, el se agățase cu mînușitele de marginea ciurului și așa-l dusese acasă, nevăzîndu-l cum era de mic.

După ce mai trecu nițel, ce să te pomenești dumneata că se întoarce colo către tată-său și-i zice :

— Ia ascultă, tată, să-mi dai să mă duc cu plugul să ar, că de azi încolo eu ar.

— I-oi-te, mă, Prichiduță ! răspunse omul rîzînd să se prăpădească, și Prichiduță îi rămase numele, cum o să mîi tu boii, mă taică, așa micșor cum ești ?

— Eu !... Aoleo !... intru-n urechea lor și-i duc unde vreau și cum vreau.

— Ce spui, mă ?

— Zău așa, taică !

— Apoi dar hai să ți-i dau în seamă.

Și înjugă omul boii la plug, și cînd isprăvi, Prichiduță se repezi de se urcă de-a lungul piciorului dindărăt al unuia dintre boi, pînă ajunse la firele din coadă : acolo puse mîna în fire și se urcă pe coadă și porni pe spinarea lui pînă la ureche și intră într-însa.

Și unde umbla repede și cu spor colo...Rămăsese omul cu ochii zgîiți la dinsul.

El, din urechea boului :

— Cea Ghiorean, hăis Ghiolan !

Și zicînd și lui tată-său : „să ne vedem sănătoși, taică“, se depărtă boii încet tîrînd plugul după ei.

La cîmp, după ce ară bine toată ziua, seara dădu plugul după cobile și plecă să dea boii la

pășunat. Acolo, se coborî din urechea bouului, unde stătuse, și se așeză supt o frunză de tei să se întinză nițel. Niște oameni, de ăi de dau cinstea pe rușine, trecînd și văzînd boii singuri, pe sub seară, dădură să se facă stăpîni pe ei, dar cînd să-i mîie încolo, Prichiduță de sub foaia de tei strigă la ei cît îl lua gura :

— Te văz, te văz !

Hoții s-au uitat repede în toate părțile, speriați că-i prinsese stăpînul boilor, dar nu văzură pe nimeni ; se mai uitară, se mai suciră... nimeni. Dar tot învîrtindu-se înapoi și încolo, trecu unul pe lîngă frunza de tei, sub care era Prichiduță, și ha-ha să-l calce, de i-a strigat băiatul :

— Ho mă, că mă calci !

Atunci s-au uitat hoții în jos și au dat de el sub o frunză și s-au minunat de așa nație de român, iar după ce s-au minunat, au vrut să-l omoare ca să-i ia boii, dar Prichiduță le-a zis :

— La ce să mă omorîți, mă, și să-mi luați boii, că e tata sărac ; mai bine să ne facem tovarăși și să vedeți ce bine ne-o merge.

— Ce tovarășie cu tine, mă ?...

— Ia să vedeți voi. Aide astă-seară să mîncăm bine.

— De unde să mîncăm ?

— Haideți cu mine să vedeți.

Și i-a dus Prichiduță la stîna satului, și le-a zis să aștepte ascunși în dosul stînei, iar el a intrat înăuntru și s-a urcat în urechea unei oi și a strigat de acolo :

— Sări, mă ciobane, că-ți fur oaia !

Ciobanul a dat fuga afară, a cătat și n-a găsit pe nimeni...

A intrat iar în colibă.

Ciobanul iar a căutat și n-a găsit pe nimeni.

Și a treia oară supărându-se, a zis și el :
— Da' fur-o și du-te dracului !

Prichiduță, dacă a auzit așa, a minat din ureche oala și a dat-o pe mîna hoților.

După aceea a făcut tot așa cu unu de făcea piine în sat, s-a ascuns sub coaja unei piini și a strigat :

— Sări, mă, că-ți fur piinea !

Ala a căutat, n-a dat cu ochii de nimeni și și-a văzut de treabă, că a gîndit că i s-a părut.

A doua oară iar așa.

— Da' fur-o și du-te dracului !

Și Prichiduță a pus umărul de a dat piinea de-a rostogolu pînă ce au luat-o hoții.

Și tot așa a făcut și c-un butoiăș de vin la cîrciumarul din sat, l-a făcut pe om să iasă să caute de două ori pe ăl de striga : „Săi, mă, că-ți fur butoiul !“ Iar cînd a fost a treia oară a zis și el supărat : „Da' fură-l și du-te dracului !“

Hoții nu mai puteau de bucurie că găsiseră așa tovarăș minunat și harnic.

Încet-încet le căpătă Prichiduță încrederea toată, că-l aduseră și la scorbura din pădure unde aveau bănetul și bogățiile toate ce le furaseră de cînd furau.

Dar Prichiduță, după ce a aflat toate ale hoților, ce-a făcut ? S-a vorbit cu tată-său și într-o noapte s-a dus tată-său binișor în pădurea unde era scorbura hoților și a legat un ciur de un copac aproape de comoara lor.

Seara, cînd s-au strîns hoții să mănînce, tatăl lui Prichiduță, după învățul lui, a fost venit în pădure cu o căruță cu împrumut de la un alt țaran, și a lăsat caii mai la o parte, iar cînd au prins hoții a mîncă, s-a dus și a început a izbi ciurul de trunchiul copacului.

— Ce să fie asta, mă ? s-au întrebat hoții unii pe alții.

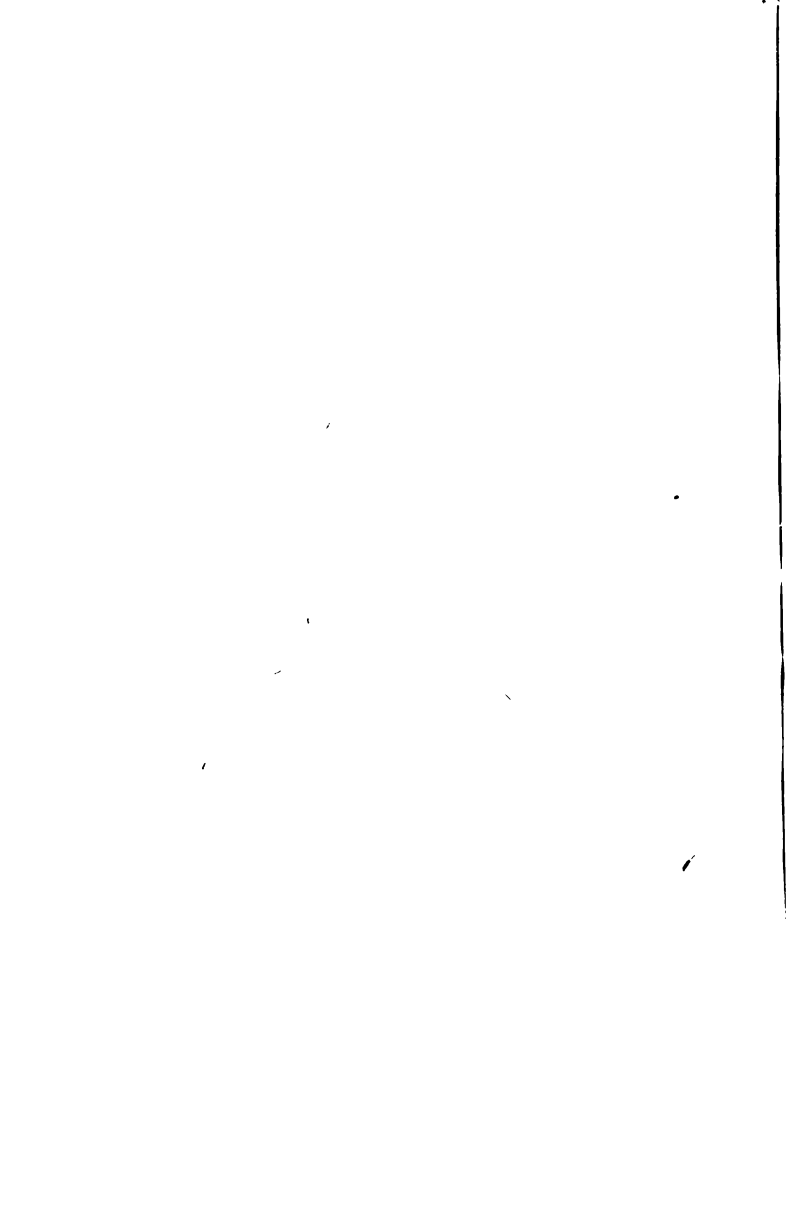
Și fiindu-le frică, ca omului cu musca pe căciulă, au trimis pe Prichiduță, că era mai isteț și mai dibaci, să vadă ce e. Prichiduță s-a dus, și cînd a ajuns acolo a început să țipe :

— Lăsați-mă, vere, că nu sînt eu hoțul, hoții sînt colea la scorbura unui copac, mănîncă.

Și s-au speriat așa de cumplit hoții, încît au fugit prin bunget, care pe unde a nimerit. Iar Prichiduță, cum i-a văzut răspîndiți — că el a venit iute de s-a ascuns să vadă ce se întîmplă — cum a zis lui tată-său să vie repede cu căruța să o încarce cu bănet, cu scule, cu ce o țîsi care va să zică. După ce a încărcat-o, s-au uicat amîndoi în căruță și mîna, băiete ! Au dat fuga acasă cu avuție mare și de-atunci a rămas tată-său bogat și a trăit din belșug cu nevasta și cu Prichiduță, iar care nu crede să spună el alta mai încornorată.

Comunicat de d. N. D. care l-a auzit
în comuna Islaz, lîngă Brăila.

DIN PUBLICAȚII

BASMUL CU MĂCIUCHIȚA

A fost odată,
Ca niciodată,
Pe cînd umblau sfinții pe pămînt
Și babele-și făceau de urît.
P-atunci puricile se potcovea cu nouăzeci și nouă
de oca de fer la un picior,
Și călcăiul rămînea tot gol.
Povestea-i poveste bună,
Să nu credeți că-i minciună.

A fost, și acum poate să fie, dar nu se știe,
a fost odată un tăietor de lemne, om sărac și
cinstit, care trăia la marginea unui orașel și avea
biet o droaie de copii. Muncea el din zi pînă în
noapte, dar truda-i era deșartă, căci leauta de
copii stingeau tot.

Amărit, sărmanul creștin zise într-o zi nevestii :

— Nevastă, mălai n-avem, fă-mi o turtă de tă-
rite și pune-mi-o în traistă, căci mă duc în a lume,
doar oi scăpa de pîrdalnica asta de sărăcie.

Nevastă-sa îi făcu turta ; el o luă și punîndu-
și-o în traistă, porni spre soare răsare.

Merse el ce merse, pînă ce ajunse la marginea
unei păduri și se opri la un izvor cu apă lim-

pede ; se întinse pe iarbă, să mai răsuflă, că doar lungă-i fusese calea, și i se făcuse biet o foame de nu mai vedea cu ochii.

Scoase din traistă turta și se puse să mănînce.

Pe cînd mîncă și se gîndea cam ce ar putea face să iasă la liman cu sărăcia, iată că zărește doi oameni, unul bătrîn și altul mai de mijloc, venind spre dînsul.

Era Dumnezeu și cu Sfîntu Petre, căci pe atunci Dumnezeu umbla pe pămînt ca să poată vedea cu ochii lui nedreptățile oamenilor.

Cum ajunsese lîngă dînsul, îi deteră bună ziua, și el, sculîndu-se, le mulțumi.

Dumnezeu atunci zise :

— Măi creștine, nu cumva ai de ale mîncării, căci noi avurăm, dar le-am isprăvit ; și cum vezi, ziua-i abia la jumătate și pînă în sat la noi mai e încă o bună cale.

Omul nostru nici se mai gîndi, și întinzîndu-le turta le zise :

— Țineți, oameni buni, eu unul m-am săturat ; sărac sînt, da' din ce am dau și eu.

Sfîntu Petre se uită la Dumnezeu pe furiș, căci văzură ei dărnicia săracului, care da tot, și da cu dragă inimă.

Luînd ei turta o împărțiră în două, și, pe cînd mîncau, Sfîntu Petre zise creștinului :

— Da încotro te duci, măi omule ?

— Ia mă duc și eu pe unde-oi vedea cu ochii, că doar mi-a fost îndeajuns cu sărăcia ; și apoi știi, cînd copii-ți plîng în vatră și tu n-ai să le dai nici o îmbucătură, parcă ți se pune junghiu la inimă. Am plecat, că poate oi da și eu de vreun noroc.

Sfîntu Petre se uită la Dumnezeu, și cînd fu să plece îl trase deoparte și-i zise :

— Doamne, dă ceva săracului, că-î cinstit și milos.

— Bine, Petre, dar îi vedea că ăst om n-o să prea aibă parte de binele ce i-oi da.

Și-apoi scoțînd din sîn o față de masă, o dete creștinului, zicîndu-i :

— Ține asta de la noi, bag-o-n traistă, și numai cînd vei ajunge acasă s-o scoți și să-i zici : întinde-te, masă.

Creștinul o vîrî în traistă, dar urmîndu-și calea înainte, gîndul îl tot muncea că ce-o fi cu fața de masă, și cum mergea el, se opri sub un pom, scoase din sîn și-i grăi : întinde-te, masă. Cît ai clipi din ochi, masa se întinse și se umplu cu fel de fel de bucate și vinuri, care mai de care mai bune.

De bucurie, tăietorul nu mai luă nimic din ele și iute îi zise : strînge-te, masă, căci întii să vă spun că la plecare Sfîntu Petre îi spusese că de s-o întinde masa și o vrea s-o strîngă, numai să-i zică : strînge-te, masă, și masa se strînge singură.

Apoi de văzu tăietorul ce noroc dete peste dînsul, numai ce se îndrumă spre casă, că doar de nevoie a scăpat.

Pe drum însă parcă-l pișcă necuratu să s-abată pe la cîrciuma cumătrului. La drept vorbind, nu-l prea avea cumătrul la inimă, căci de, cîrciumar era, și el ca negustor nu-i prea plăcea să-i calce fitecine în tindă. Dar de-l văzu vesel și cu fața luminată, mirosi că nu-i de-a bună cu tăietorul și-i veni-n minte să-l întrebe, cum e obiceiul românului, ba de cumătra, ba de copii, ba cum o mai duce cu sărăcia, și cîte și mai cîte.

— Slavă Domnului, oi duce-o cum oi duce-o, dar de sărăcie, mulțumesc lui Dumnezeu, c-am scăpat.

Cumătrul se uită la nevastă, și unde începu să mi-l cinstească ba cu rachiu, ba cu vin, pin' ce românul prinse la limbă, și cum i se făcu foamă, numai scoase masa din traistă și numai că-i zise : întinde-te, masă, și masa se întinse de rămasă cumetrii cu gura căscată.

După ce se ospătară și mai băură din vinurile ale mai bune, și cum se cam ametise dînsu, cumătru-i puse gînd rău, ca să-i fure masa.

— Știi una, cumetre, îi zise cîrciumarul, cum vezi, s-a înnoptat și tocmai bine nu prea te ții pe picioare, ar fi bine să rămii să dormi la noi.

Tăietorul, dacă văzu atîta bunătate de inimă, rămase.

Strinse masa bine, o puse în traistă și se culcă.

Cum văzură că a adormit, cumetrii se chibzuiră ce se chibzuiră, ca să-i fure masa fermecată. Căutară o masă la fel, și cînd îi era somnul mai greu, trașe traista de sub căpătii, luă masa fermecată și o puse pe cealaltă în locul ei.

A doua zi, nici nu se îngîna bine ziua cu noaptea, și tăietorul se sculă, luă traista și, luîndu-și rămas bun, se îndrumă spre casă.

De bucurie omul nostru nici că mai vedea pămîntul sub picioarele lui, așa mergea de iute, cînd se gîndea cită bucurie or să aibă nevasta și copiii cînd s-or vedea scăpați de sărăcie.

Ajungînd el acasă nu spuse nimic nevestii și numai puse de se așezară cu toții roată, și el scoase din traistă masa și-i zise : întinde-te, masă ; dar masa să se întindă, ba. Mai zise o dată, mai zise și altă dată, dar degeaba, masa sta neclintită. Biata femeie crezu că bărbatu-su nu prea-i e de-a bună, că și-a sărit din minte.

Desnădăjduit tăietorul și neștiind ce să creadă, se hotărî din nou să-și ia lumea în cap, că doar de astă dată o fi mai norocos.

Plecă el, zi de vară pînă în seară, amărît în suflet, pînă ce ajunse într-o vîlcea, unde rămase să se odihnească.

Și cum stete el pe gînduri, numai ce văzu venind spre dînsul iar ai doi creștini, ce mînau de la spate o mieluşa.

Cum ajunseră în dreptul lui îi deteră ziua bună și întrebîndu-l cum ce caută pînă la partea locului, el le povesti din fir pînă în ată toată întîmplarea.

Dumnezeu, milos cum e el, îi zise :

— Ia ascultă, măi creștine, ține mieluşeaua asta, du-te cu ea acasă, dar pînă acolo vezi, fe-rește-te să-i zici : scutură-te, mieluşea, și de-i vrea să nu se mai scuture să-i zici : oprește-te, mieluşea.

— Bine, oameni buni, așa voi face.

Și mulțumindu-le se îndrumă spre casă.

Abia nu se mai zăriră Dumnezeu și Sfîntu Petre, și tăietorul îi și zise : scutură-te, mieluşea. Mieluşeaua se scutură și unde începu să curgă bani de rămase tăietorul înlemnit.

Văzînd el și mîna asta zise să se oprească, și apoi, punînd banii în chimir, își urmă calea înainte și se gîndea ce ciudă o să-i fie cumnătrului¹ și cum o să-l pismuiască, căci de, bună era masa, dar parcă mai buni sînt banii.

Văzîndu-l cumetrii că trece prin fața circiumii așa voios cu mieluşeaua, li se părură lor că iar nu-i lucru curat la mijloc, căci doar știa ei bine că tocma de-a binelea nu i-o fi fost lui cînd s-a văzut fără masă. Îl ospătară iar, îi deteră băutu-

¹ În revistă : cumnatului (n.ed.).

rică și văzînd că nu se deslipește de mieluşea, gîndiră că trebuie să fie ceva cu dînsul, și într-atît stărui de capul lui să lase mieluşeaua să pască cu oile lor, încît tăietorul le intră în voie.

Cînd fu să plece, el luă mieluşeaua și le spuse toată minunea ei.

Cum ajunse la nevastă, scoase parale din chimir și-i zise :

— Na, du-te și cumpără ceva copiilor de-i îmbracă, adu și ceva de-ale mîncărei, că de acum încolo, slava Domnului, am scăpat de sărăcie.

Pe biata nevastă n-o mai încăpea pămîntul de bucurie, alergă în tîrg, cumpără ceva îmbrăcăminte pentru copii, cumpără și pentru ea, tîrgui de-ale mîncărei și, venind acasă, ospătară cu toții, mulțumind lui Dumnezeu.

Tăietorul nostru, care-și cam golise chimirul, și-aduse aminte de mieluşea ce păștea prin grădină. O aduse în casă, scoase copiii afară și rămînînd singur cu nevasta zise : scutură-te, mieluşea. Oîța se vede că cum o adusese în brațe se cam zdruncinase sau că cine știe cum i s-o fi părut ei în casă, c-ar fi în staul, că scuturînd din coadă, dete bietului tăietor altceva în loc de bănuți. Tăietorul cam blojdi ochii văzînd așa dăruială, dar nu-și pierdu cumpătul și după ce mai așteaptă puțin, zise încă o dată : scutură-te, mieluşea. De astă dată mieluşeaua nu mai dete nimic ; mai zise o dată, mai zise altă dată, dar degeaba, mieluşeaua începu a behăi.

Cum văzu sărmanul tăietor această nouă nenorocire, se puse pe gînduri.

Se gîndi el ce se gîndi, da' nu-și putea da seamă cum de se făcea că, de ajunsese acasă, și masa și mieluşeaua își pierduse minunățiile.

Îl bătă gîndul să crează că nu cumva cumetria i-o fi făcut vreo poznă ? Dar răzgîndindu-se își

zise că de bună seamă cei doi oameni și-ău rîs de dînsul.

Necăjit, bietul tăietor puse de-i făcu iar o turtă și plecă pe același drum.

Merse el ce merse, pînă ce ajunse iarăși la marginea pădurii unde căpătase masa, cu gîndul că de i-o mai ieși în cale ăi doi creștini, le-o arăta el, să-și facă rîs de un om sărac ca dînsul. Dar nici nu trece vreme ca de cînd se opri el la pădure și iacă piș, piș pe de departe trecea iar Dumnezeu și Sfîntu Petre. Cum îi văzu dînsul, numai că mi se repezi la ei cu gînd să-și scoată focul de batjocura ce-i făcuse ; dar nu știu cum că de-i ajunse, pe loc îi pieri toată inima.

Dumnezeu pricepînd gîndul omului, să puse a-l întreba că de ce a venit iar prin partea locului. El le povesti toată întîmplarea și apoi dacă Sfîntu Petre îl întrebă de a făcut tot ce i-a zis, bietul tăietor nu se gîndea că minte și spuse curat c-a făcut așa după cum îl sfătuisese.

Dumnezeu văzîndu-l că minte, scoase din traistă o măciuchiță și-i zise :

— Ia-o și du-te acasă, dar pîn' ce-i ajunge să nu îi grăiești : săi, măciuchiță ; și apoi, de-i voi să se oprească, zi-i numai : oprește-te, tărtăcuță.

Cum grăiră dinșii se și făcură nevăzuți.

Tăietorul mulțumit o luă spre casă, gîndind că și ăst dar o avea minunea celorlalte.

„Lasă, își zicea el, că doar prost nu mai sînt să-i zic să se oprească. De o avea darul mielușelii, apoi o să tot saie, că de oprit n-oi mai opri-o.“

Dar cum mergea dînsul, îi veni în gînd că de ce ar mai aștepta să ajungă acasă și n-ar pune-o să saie, pîn' și-o umple toată dăsașa cu galbeni. Scoase măciuchița, și nici una, nici alta : săi, măciuchiță. Și unde-mi începu măciuchița să saie, și

unde mi ți-l croia, nene, pă spinare de-i pîrîia oasele. O rupse el d-a fuga de credea că fuge pămîntul subt el, dar măciuchița tot după el.

— Stai, măciuchiță !

Măciuchița, jar.

— Oprește-te, măciuchiță !

Măciuchița, jar, nu-l slăbea de loc ; pînă ce și-aduse aminte de tărtăcuță, și cum îi zise : oprește-te tărtăcuță, măciuchița se opri și căzu pe iarbă.

De-abia acum își aduse aminte că trebuia să nu se oprească decît acasă.

Acum înțelese de ce și masa și mieluşeaua-și pierduse darul.

Tot gîndindu-se el, cum mergea spre casă, ajunse iar în dreptul cîrciumii cumătrului. Cum îl văzură cumetreei săriră înaintea lui, îl chemă în casă, îl ospătară, îi deteră de băut, și fiindcă vedea că nu se dezlipește cu nici un chip de traistă, socotiră ei că vreo nouă minunăție o fi dat peste el.

— Da' mai lasă, cumetre, traista aia la o parte, îi zise cumătra, că doar nu ți-o lua-o nimenea de la noi.

— Așa e, cumătre, răspunse tăietorul, dar vezi că am ceva într-însa, care de-oi zice : săi, măciuchiță, minune cerească se face.

Cumetreei se și înțeleseseră din ochi și, cum isprăviră de mîncat, zise tăietorului :

— Ia ascultă, cumetre, rămii și în astă noapte la noi, că, cum vezi, e tîrziu, și apoi, ori de-i pleca azi ori de-i pleca mîine, nu-i tot aia ?

Tăietorul rămase, se culcă, și pe cînd îi era somnul mai dulce, numai că se pomeni ca o furtună pe uşă [cu] cumetreei, care zbierau cît îi lua gura, și unde începu a mi se ruga de cumătru să-i scape de măciuchiță, că i-o da îndărăt și masa și mieluşeaua.

Atunci pricepu tăietorul toată şiretenia cumetriilor şi zise : opreşte-te, tătăcuţă. Cumetrii de frica măciuchiţii i-aduse îndărăt şi masa şi mieluşeaua, rugîndu-l să-i ierte.

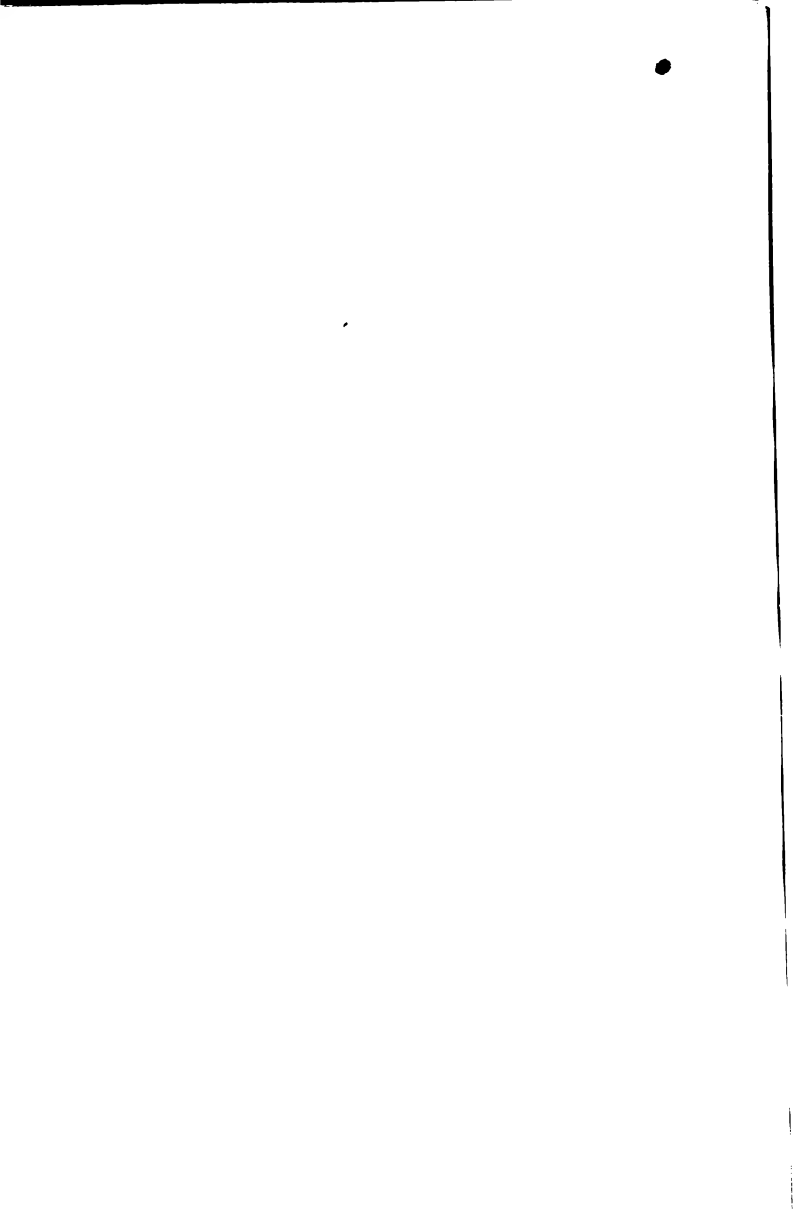
Tăietorul nici nu mai aşteptă să se crape de ziuă şi o porni spre casă cu masa şi măciuchiţa în traistă, şi cu mieluşeaua în braţe.

A doua zi, unde-mi întinse o masă împărătească şi mi-ţi făcură un chef de ţinu trei zile şi trei nopţi, de părea că nu se mai sfîrşeşte.

De atunci tăietorul nu mai duse grijă de sărăcie şi trăi multă vreme, şi o mai fi trăind şi astăzi, de n-o fi murit.

*Iar eu încălecai pe-o şea
şi vă spusei dumneavoastră așa.*

Auzit de la mama

ANEXĂ

INTRODUCERE¹

A fost odată ca niciodată, așa încep basmele române și cu aceleași cuvinte încep această mică introducere la noua colecțiune de basme, ce se prezintă publicului român. Da ! a fost odată vremea cînd basme, cîntece, ghicitori, cu un cuvînt tot ce exprimă bucuria și jalea poporului, nici nu se băga în seamă și era neconsiderat întocmai ca însuși poporul. Dar acum a trecut acea epocă, și tezaurul poetic al poporului iese cu încetul la lumina zilei spre răsfațul tuturor acelor cari știu să îndeplinească un mănunchi din trandafiri iscusiți și din vioarele tainice ce cresc în umbra pădurilor seculare și pe marginile drumurilor, căutate și iubite numai de popor.

Ba încă și mai mult, caracterul național nu e nicăieri mai pronunțat decît tocmai în aceste roade crescute din inima poporului.

O cercetare mai de aproape a tuturor basmelor ce le întîlnim pe la diferite popoare, a avut re-

¹ Apărută la volumul *Basme culese din popor*, 1885, volum care poartă și următoarea dedicație: „Închin această culegere Părinților mei, ca semn de iubire și respectul ce le port. Dumitru Alex. Stăncescu“ (n. ed.).

zultatul neașteptat de a dovedi între dînsele o înruditare pe atît de strînsă, cît de neînțeleasă.

S-a născut deci o știință nouă, poreclită cu un nume englezesc : folklore, adică studiul poporului din punctul de vedere etno-psihic, studiul sufletului al fiecărei națiuni. Obiectul de competență al acestor cercetări este pe de o parte sporirea materialului, pe de alta urmărirea înrudirii și încercarea explicării.

Ar fi să fac aci istoricul mitografiei moderne dacă aș voi să arăt dezvoltarea acestei științe noi de la întemeierea ei prin frații Grimm pînă în ziua de astăzi.

Aci însă trebuie să mă mulțumesc cu aceea de a arăta valoarea noiei colecțiuni, pîrga unui tînăr culegător, adusă ca prinos iubitorilor literaturii populare.

Ceea ce se cere de știința modernă este : oglindă adevărată, nu meșteșugită, basme culese cu toată sfînțenia din gura poporului, iar nu iscodiri ale fanteziei propriie.

Această cerință este pe deplin satisfăcută în colecțiunea de față. Avem înaintea noastră basme curat românești și adevărat românești. Ce e drept, nu toate basmele sînt noi, unele sînt variante, cari, ca atari au valcarea lor căci într-însele se resfiră cite un basm sau altul prin activitatea poporului, ca o rază luminoasă ce trece printr-o prizmă poetică.

Pe lîngă aceste, mai au basmele române și o importanță deosebită pentru stabilirea adevăratului stil românesc. Am avea pilde prețioase, modele neprețuite de limbă și structură gramaticală, dacă am putea să reproducem basmele așa cum se spun, cu aceeași exactitate, cum reproducem obiecte luminoase prin mijlocul fotografiei. Un culegător bun

de basme va fi numai acela care nu va amesteca limba și lipsa de stil a literaturii numite artistice în graiul naiv al poporului, acela care nu va sădi flori exotice în câmpia înflorită a geniului popular.

Și din acest punct de vedere recunoaștem că autorul a apucat calea adevărată.

Din parte-mi doresc ca această colecțiune să-și facă calea, ca publicul inteligent și îngăduitor să o considere ca un început fără pretențiuni dar care ne face să nădăjduim a mai întâlni des pe autor adunînd și culegînd cu dragoste și inteligență comoara poetică a poporului român.

DR. M. GASTER

București, 1 ianuarie 1885

DUMITRU STĂNCESCU—PRIMUL
DIRECTOR LITERAR
AL „BIBLIOTECII PENTRU TOȚI“

Materiale întocmite de Tiberiu Avramescu
în cadrul redacției „Biblioteca pentru toți“
cu ocazia împlinirii a 75 de ani de la
aparitia colecției (1895—1970).

DUMITRU STANCESCU — SAU NAȘTEREA ȘI TRIUMFUL UNEI COLECȚII

„Dorim să placem tuturilor, și tuturilor
să le fim folositori — mai cu seamă
celor cărora nu le dă mîna să-și
plătească mult petrecerile.“

(Dumitru Stăncescu — din pre-
fața la nr. 100 al „Bibliotecii pen-
tru toți“.)

Cu rădăcini temeinic înfipte în celălalt veac, „Biblioteca pentru toți“ își are o istorie a sa, nu lipsită de frământări, de momente de criză, dar mai ales de netăgăduite succese dobîndite în opera de răspîndire a literaturii în rîndul marilor mase. În cultura română, de trei sferturi de veac încoace, „Biblioteca pentru toți“ a ocupat și ocupă un loc de frunte, fiind, în mod incontestabil, un important factor de difuzare a literaturii beletristice în mijlocul poporului român, contribuind la educarea lui și la creșterea nivelului cultural general. Referindu-se, în 1935, cînd se împlineau patru decenii de la apariția „Bibliotecii pentru toți“, la cea mai prețuită colecție românească de atunci, Tudor Arghezi — de obicei avar cu elogiile — își mărturisea deschis admirația pentru vechea și mereu noua „Bibliotecă“: „În editura românească — afirma el — «Biblioteca pentru toți», apărută acum 40 de ani și imitată fără nici un succes de

încercările nenumărate ale decepționaților experienței, reprezintă singurul efort continuu și constant, ceea ce este enorm¹.

O perfectă continuitate de-a lungul a 75 de ani, o concepție exprimată clar de la început și niciodată uitată, o strădanie neobosită de a fi în pas cu vremea și de a nu-și dezamăgi numeroșii cititori, au caracterizat „Biblioteca pentru toți” de-a lungul îndelungatei sale existențe, din 1895 și pînă azi.

La împlinirea a trei sferturi de secol de apariție neîntreruptă, se cuvine-să ne întoarcem, pentru o scurtă rememorare, la anii de început ai colecției, atît de hotărîtori pentru evoluția ei ulterioară, ani în care Dumitru Stăncescu, unul dintre întemeietorii „Bibliotecii”, pioner îndrăzneț al editurii românești, a ostenit, risipindu-și sănătatea, asupra celor dintîi volume proaspăt ieșite de sub teascurile unei modeste tipografii, pe care le trimetea la emoționanta întîlnire cu un public cititor încă puțin numeros și capabil de reacții neașteptate. În acel îndepărtat an 1895, cartea ieftină pornea — la noi în țară — în marea ei bătălie pentru cîștigarea cititorilor.

*

Ideia unei „Biblioteci universale” a fost lansată, în 1843, de Ion Heliade-Rădulescu, acesta gîndindu-se ca, treptat, publicului cititor român să i se ofere traduceri din literatura universală (începînd cu Homer), precum și — mai ales — serii filozofice, economice, politice (Aristotel și Platon, Fr. Bacon, Kant, Hegel, Montesquieu, Vico, Lessing, J.-J. Rousseau, Voltaire ș.a.) — după un plan riguros întocmit. Trei ani mai tîrziu, în 1846, pic-

¹ „Biblioteca pentru toți” — 40 de ani de cultură. Considerațiile cîrturarilor noștri asupra ei. Editura Universală Alcalay, (f.a.), p. 5 (anchetă realizată de V. Demetrius, director literar al „B.P.T.” între cele două războaie).

torul revoluționar I. D. Negulici stăruia și el asupra aceleiași probleme, propunând crearea unei „mici biblioteci universale” pentru „educația omului de toate clasele mirene și ecleziastice și pentru ambele sexe, începînd de la vîrsta copilăriei și pînă la vîrsta coaptă”. Condițiile neprielnice unei activități culturale intense, din preajma anului 1848, nu au permis împlinirea acestor temerare proiecte, dar ele au fost transmise generațiilor viitoare. În domeniul beletristicii, cîteva încercări mai puțin ambițioase pot fi citate pozitiv în anii următori. Astfel, între 1852 și 1860, librarul bucureștean George Ioanid a încredințat conducerea unei „Biblioteci literare” scriitorului G. Baronzi, care s-a îngrijit de traducerea și publicarea unor lucrări de Chateaubriand, Al. Dumas-tatăl, George Sand, Eugène Sue, Walter Scott ș.a.; în 1867 avea să vadă lumina tiparului o colecție destinată tineretului: „Biblioteca de lectură pentru tinerețea de ambe sexe”, editîndu-se în total 21 de broșuri.¹ Erau acestea — și altele asemănătoare — încercări modeste și fără un prea mare ecou, căci tirajul cărților continua să fie redus, iar prețul prohibitiv pentru cititorii lipsiți de mijloace.

Spre 1890, însă, problema trebuia să-și găsească neapărat rezolvarea; numărul știutorilor de carte crescuse, fără ca librăriile să poată oferi noilor generații de cititori — la prețuri convenabile și în limba română — volumele de lectură pe care aceștia le solicitau. Pentru foarte numeroase cercuri de cititori creațiile valoroase ale scriitorilor români continuau să fie necunoscute, singurele cărți accesibile fiind cele cuprinzînd povestiri despre haiduci și alte scrieri similare. Volumele lui Eminescu, Vlahuță, Caragiale, Delavrancea continuau să se vîndă

¹ Cf. *Istoria cărții românești de la începuturi pînă la 1918*, de Mircea Tomescu, Editura Științifică, București, 1968, pp. 134 și 142.

cu 4—5 lei exemplarul, uneori și mai mult, cartea continuând astfel să fie un lux. „O piedică netăgăduită pentru răspîndirea în țară la noi a gustului literar și totodată pentru a populariza scrierile de valoare — amîntea un ziar din 1895 — a fost vreme îndelungată prețul enorm al cărților de lectură.“¹ Situația paradoxală (editurile tipăreau volume în cîteva sute de exemplare care se epuizau deseori de-a lungul a cel puțin un deceniu, în timp ce numărul cititorilor virtuali, dar în imposibilitate de a-și procura cărțile dorite, creștea de la un an la altul), a trebuit să fie curmată prin actul curajos al unui editor, care, riscînd totul cuteza să pórnească în întîmpinarea miilor de cititori cu venituri modeste. O încercare merituoasă în această direcție a întreprins-o, începînd din 1884, ziarul *Tribuna* din Sibiu, aflat sub conducerea lui Ioan Slavici care — cu scopul mărturisit de a contribui la culturalizarea poporului — inițiază o foarte utilă „Bibliotecă poporală a *Tribunei*“, ce va tipări, vreme de trei ani, pînă în 1887, 46 de broșuri, la prețuri modeste (în monedă de dincoace de munți, variînd de la 6 bani la 3 lei „noi“) ; — se publica, mai ales, literatura română, nefiînd uitate nici traducерile (la nr. 1 apărea *Pădureanca* de I. Slavici, la nr. 6 — *Jucării și jocuri de copii* de P. Ispirescu, la nr. 13 — *Blestem de mamă* de G. Coșbuc, la nr. 14 — *Bunica* de B. Nemțovă, la nr. 17 — *Pe pămîntul turcului* de G. Coșbuc, la nr. 22 — *Scăpărătorea* de Andersen, la nr. 24 — *Strigoaica* de Gogol, la nr. 28 — *Păcală în satul lui* de I. Slavici, la nr. 29 — *Zgircitul* de Molière, la nr. 35 — *Un idil în Roșeni* de Bret Harte, la nr. 45 — *Roma invinsă* de Parodi. în traducerea lui I. L. Caragiale, la nr. 46 — *Clara Milici* de Turgheniev etc.).

¹ Lector — *Note literare, Jurnalul*, Iași, an. I, nr. 92, 28 febr. 1895, p. 2.

Momentul care va determina însă o reacție în lanț, provocând curînd o adevărată efervescență în editura românească, poate fi fixat, cu aproximație, prin 1893. În acest an librarii-editori frații Șaraga din Iași au inițiat publicarea unei colecții „de un leu”, dedicată scriitorilor români. Colecția debuta cu *Poveștile* Elenei Sevastos, continuînd cu scrieri de N. Gane (nr. 3 — *Poezii*; nr. 13 — *Domnița Ruxandra*), M. Eminescu (nr. 7 — *Poezii complete*), N. Beldiceanu (nr. 14 — *Poezii*), N. Iorga (nr. 18—22 — *Schițe din literatura română*), I. L. Caragiale (nr. 20—21 — *Teatru*), V. Conta (nr. 27 — *Încercări de metafizică*; nr. 30 — *Teoria fatalismului*) etc. La sfîrșitul anului 1894 colecția Șaraga („de un leu”) ajungea la nr. 36, editura urmînd cu publicarea volumelor din această serie pînă prin 1897 (cînd apărea, printre altele, nr. 64: *Schițe* de I. L. Caragiale). Colecția Șaraga, bine apreciată în epocă, era concepută însă pe principii regionaliste, puțini fiind scriitorii nemoldoveni cuprinși în catalogul ei.

Primul pas spre cititorul cu venituri modeste fusese însă făcut. În lunile următoare — de teama concurenței — celelalte edituri românești inițiază și ele tipărirea unor volume mai ieftine. Editura Socec va oferi scrierile clasicilor români la prețuri reduse, editura bucureșteană H. Steinberg va proceda și ea la fel, tipărind, de pildă, în 1894, volumul *Intim* de Traian Demetrescu în condiții grafice corespunzătoare și la prețul de numai un leu exemplarul.

O jumătate din drumul spre masa mai largă a cititorilor fiind străbătut, era nevoie de acel act riscant (din punct de vedere financiar) care să ducă la crearea în țara noastră a unei colecții ieftine, menite să contribuie

efectiv și cu continuitate la răspindirea literaturii în mijlocul poporului român. Sarcina aceasta și-a asumat-o, fără șovăire, editorul librar Carol Müller, care-și deschisese, prin 1893, o librărie-editură pe Calea Victoriei nr. 53 (colț cu Pasajul Român). Născut în România, fiu al unui negustor german stabilit aici mai de multă vreme, Carol Müller era, spre deosebire, de pildă, de Leon Alcalay, tipul editorului cult, cu dragoste pentru literatură, interesat, mai ales, în opera de tipărire a volumelor valoroase, cu o prezentare grafică atractivă, și — în al doilea rind — în sporirea capitalului, dacă aceasta era cu putință. Farmecul personal al lui Carol Müller, se pare un interlocutor plăcut și prietenos — și mai ales faptul că librăria sa de pe Calea Victoriei era bine aprovizionată cu cărți și reviste românești și străine (ultimele noutăți literare pariziene ajungeau atunci la București în cel mult o săptămână) îi îndemna pe cei mai mulți dintre scriitorii vrămii să poposească după-amiezele — vreme mai îndelungată — în fața standurilor librăriei Müller. Aici, la începutul anului 1895 s-a ivit ideea creării unei colecții românești ieftine, de literatură și informare generală, după modelul mai vechii colecții germane „Universal Reclam Bibliothek“, înființată în 1867 la Leipzig și ajunsă, prin 1896, la numărul 3800. Ideea se poate să-i fi aparținut lui Carol Müller, sau scriitorilor aflați la o șuetă literară în librăria lui: Caragiale, Delavrancea, Vlahuță... sau, mai curînd, foarte tînărului prozator și folclorist Dumitru Stăncescu, care s-a și oferit, imediat, să asigure direcția literară a „publicației“. Planul și principiile colecției ce avea să se numească „Biblioteca pentru toți“ (o colecție cu același nume apăruse prin 1890, din care avem cunoștință doar de un singur număr, probabil unicul tipărit: *Conducătorul mariajului sau arta de a se căsători* — fără nici o

valoare)¹, au fost stabilite de Dumitru Stăncescu, bun organizator și muncitor neobosit. Formatul cărților a fost ales după modelul oferit de colecția germană, ușor de minuit și, la nevoie, volumul putînd încăpea într-un buzunar. Clișeele se executau în străinătate, la Viena (cele în zinc) sau în țară (cele în lemn), hîrtia era velină, litera clară, frumoasă, cerneala de bună calitate, numai coperta era șubredă : în ansamblu, însă, cartea — ținînd seama de condițiile existente atunci — fiind o reușită tipografică. Pentru primul număr, Dumitru Stăncescu a tradus — probabil prin intermediul limbii franceze — o culegere din basmele scriitorului danez H. Ch. Andersen, puțin cunoscut la noi, dar care putea oferi unui public încă în formare o lectură agreabilă și în același timp utilă. Numărul 1 al „Bibliotecii pentru toți“, colecție înființată la 1 martie 1895 (deci 13 martie, stil nou) a apărut în cursul aceleiași luni, spre sfîrșitul ei. Primele înștiințări despre apariția volumului *Povești alese* de Andersen le-am întîlnit în jurnalul fondat de George Panu, *Lupta*, la 31 martie 1895 („În librăria lui Carol Müller a început să apară «Biblioteca pentru toți» care se vinde pe prețul de 30 bani“²), în *Convorbiri literare*, numărul de la 1 aprilie 1895 (p. 414), în cotidianul bucureștean *Țara*, din 2 aprilie 1895 (p. 3) — deci „Biblioteca pentru toți“ a luat ființă și a apărut cu primul număr, în mod

¹ Prin 1895 apărea însă în Franța o „Bibliotecă pentru toți“ (dacă alcătuitoarii *Calendarului „B.P.T.“* pe 1896 au tradus exact titlul), care se vindea la noi cu 70 de bani exemplarul (spre deosebire de „Biblioteca națională“, care costa numai 30 de bani) ; se poate ca titlul colecției românești să fi fost inspirat de cel al colecției franceze, prețul acesteia fiind însă mai mult decît dublu. „Everyman's Library“ (în traducere : „Biblioteca pentru toți“), colecția engleză de literatură care continuă să apară și azi, avea să fie lansată abia la începutul anului 1906.

² *Arte și literatură*, *Lupta*, București, an. XII, nr. 2548, 31 martie 1895, p. 3.

cert, în luna martie 1895, în urmă cu exact trei sferturi de veac.

Pe lângă formatul atractiv și planurile de viitor ce se anunțau bogate în cărți mult așteptate de către lectorii români, prețul colecției : 30 de bani (deci de numai 6 ori prețul unui ziar : *Universul*, de pildă, se vindea cu 5 bani în Capitală și 10 bani în provincie) — a fost un factor incontestabil în succesul fulgerător al „Bibliotecii pentru toți”. În primul an de apariție colecția se difuza prin librării, în afară de București, la : Bacău, Bîrlad, Botoșani, Brăila, Buzău, Călărași, Constanța, Craiova, Dorohoi, Focșani, Galați, Huși, Iași, Pitești, Ploiești, Roman, Rîmnicu-Sărat, Rîmnicu-Vilcea, Tecuci, Turnu-Măgurele, Turnu-Severin, Vaslui și în toate librăriile românești din Ardeal. În 1896, se difuza și în orașele : Cîmpulung-Muscel, Curtea de Argeș, Slatina și Zimnicea.

Trebuie să menționăm însă, aici, că aproape simultan cu „Biblioteca pentru toți”, a fost lansată la Craiova, de către editura Samitca, o colecție cu aceeași largă perspectivă, închinată literaturii universale, apărînd sub îngrijirea unui redactor al *Adevărului*, socialistul I. Hussar (prețul unui exemplar era tot de 30 de bani). Anunțată încă la 28 februarie 1895 (în *Jurnalul din Iași*), „biblioteca de popularizare” Samitca a apărut ca două volume în luna martie 1895 (nr. 1 — *Novele siberiene* de Vl. Korolenko și nr. 2 — *Nuvele țărănești* de Björnson) — continuîndu-și apariția, paralel cu „Biblioteca pentru toți”, pînă prin anul 1898, cînd ajungea la numere mai mari de 40. În colecția Samitca s-au tipărit lucrări de valoare din literatura universală, aparținînd unor scriitori ca Lev Tolstoi (*Nuvele*, nr. 3), Jan Neruda (*Schițe și tablouri*, nr. 4), J. P. Jacobsen (*Șase nuvele*, nr. 5), Balzac (*Nuvele*, nr. 6), Maupassant (*Pe apă*, nr. 8), Pușkin (*Nuvele alese*, nr. 9), Heine (*Din „Cartea cîntecelor”*, nr. 11), Goethe (*Suferințele tinărului Werther*, nr. 17—18), Dos-

toievski (*Un roman în nouă scrisori*, nr. 22), Molière (*Don Juan*, nr. 31), Shakespeare (*Femeia îndărătnică*, nr. 38), Chateaubriand (*Atala*, nr. 42) ș.a., spre sfârșitul existenței ei colecția publicînd și autori români. În ciuda unei primiri nefavorabile din partea lui Mihail Dragomirescu (în *Convorbiri literare*¹), care socotea — după apariția primelor numere — că nu s-au ales scriitori foarte reprezentativi din literatura universală, calitatea traducerilor fiind și ea mediocră, „biblioteca de popularizare” Samitca a contribuit evident la introducerea în circuitul editorial românesc a unor scriitori străini de valoare — fiind prima noastră colecție din secolul XIX care a obținut rezultate notabile în această direcție.

Desigur, mai favorizată de soartă decît rivala sa mai în vîrstă cu o săptămînă sau două, „Biblioteca pentru toți”, propunîndu-și un plan de tipărituri mai vast, ce se adresa celor mai largi cercuri de cititori și dovedind, în plus, o atenție sporită pentru acuratețea textelor publicate, și-a cîștigat, încă de la primele numere, adevăratea foarte multor cititori — marcînd prin aceasta un moment important în istoria editurii românești: pătrunderea cărții în mase. Întîiul număr, apărut în acel îndepărtat martie 1895, nu se poate să nu fi atras atenția cititorilor simpli, dar și intelectualilor prin seriozitatea țelurilor pe care colecția și le propunea în prospectul ei: „Cu volumul de față — scria Carol Müller — încep publicarea, în editura mea, a unui șir de cărți ieftine, care vor alcătui, încet-încet, o «Bibliotecă pentru toți». Cînd am întreprins această publicare m-am gîndit la două lucruri: întîi, să dau pe mîna tinerimei și a tuturilor cititorilor cărți bune, bine alese, frumoase, interesante și bine traduse, culese din toate producțiile spiritului omenesc și, al doilea, să le dau pe un preț cît voi putea mai ieftin. Așadar, această «Bibliotecă» va face, cred, un mare

¹ M. D., *Notiță bibliografică, Convorbiri literare*, an. XXIX, nr. 9, 1 septembrie 1895.

serviciu, fie că dă pe un preț așa de mic o operă completă, fie că dă cititorului pe nimic aproape o idee despre un autor despre care nu avea nici o cunoștință...

Referindu-se la scriitorul care oferea materia întiiului volum al colecției, Dumitru Stăncescu (pe fiecare carte din „Biblioteca pentru toți” se menționa că aceasta apare „sub direcția literară a d-lui Dumitru Stăncescu”) justifică alegerea povestitorului danez pentru întiiul număr al noii colecții: „Și începem «Biblioteca pentru toți» cu dinsul, încredințați că facem plăcere și un serviciu tuturilor cititorilor români, în a căror bibliotecă va ține un loc de căpetenie”.

În volumele următoare, apărute într-un ritm nemai-întilnit pînă atunci (pînă la sfîrșitul anului 1895 vor vedea lumina tiparului 36 de numere în „Biblioteca pentru toți”) au fost publicate scrieri beletristice sau de „informare generală” aparținînd unor scriitori români și străini ca Simeon Florea Marian, H. Spencer, A. Vlahuță, Jules Michelet, Alarcon, Bret Harte, Mark Twain, Duiliu Zamfirescu (*Nuvele romane. Frica* — în primă ediție), Gr. Alexandrescu, Anton Pann, Alfred de Musset, D. Bolintineanu, I. Creangă, ș.a. — așa cum se poate urmări în catalogul publicat la sfîrșitul cărții de față. Dumitru Stăncescu, traducător el însuși a multe volume, s-a adresat unor colaboratori apreciați, în felul acesta colecția sporindu-și, treptat, prestigiul. Nuvelele lui Vlahuță (bine remunerate, căci la 18 mai 1895 autorul primea un „rest” de onorariu de 300 de lei, urîndu-i editorului Carol Müller, în scrisoarea de certificare a sumei primite, „cel mai strălucit succes”¹ în întreprinderea ce o pornise) erau prezentate de o scrisoare a lui Delavrancea, nuvelele lui Alarcon, Bret Harte și Mark Twain erau traduse de Titu și Livia Maiorescu, același Maiorescu prefața, la cererea

¹ Originalul scrisorii la Muzeul literaturii române: Cf. Horia Oprescu — *Scriitori în lumina documentelor*, Ed. Tineretului, 1968, p. 193.

„Bibliotecii pentru toți“, volumul lui Ion Popovici-Bănă-
țeanu, Duiliu Zamfirescu. aflat în străinătate, își publica
aici scrierile, în primă ediție, etc.

„Biblioteca pentru toți“ a tipărit, în acest norocos an
de început 1895, pentru prima oară opera integrală a
lui Ion Creangă într-o serie populară¹, obținind dreptul
de a edita scrierile părintelui său din partea fiului aces-
tuia, căpitanul C. Creangă : „Dorința domnului căpitan
Creangă — nota Stăncescu în prefața editurii — a fost
ca opera părintelui său, admirabilul prozator Ion Creangă
să se răspindească cât mai mult. D-sa a vrut ca poporul
din mijlocul căruia Ion Creangă și-a luat subiectele,
poporul pentru care a scris el să se bucure de frumoasa
lui operă. Și d-sa ne-a făcut onoarea și plăcerea a se
gîndi la «Biblioteca pentru toți» care își face o fală a
număra printre numele scriitorilor însemnați ale căror
scrieri le-a publicat sau le va publica și pe al marelui
scriitor.“

Succesul „Bibliotecii pentru toți“ în primul an de apa-
riție a fost incontestabil (de altfel, o colecție dacă nu
„prinde“ de la început, e greu să-și găsească cititori
mai tirziu). Numai după cîteva luni, numărul 1 a trebuit
să fie reeditat, tot în 1895, în încă 5 000 de exemplare,
colecția stabilindu-și tirajul în primul an de apariție la
3 500—5 000 de exemplare, în al doilea ajungînd la 7—
10 000 de exemplare, cifră impresionantă atunci, dacă
ținem seama că după o statistică de la sfîrșitul anului
1894 populația vechii României era de 5 406 249 de per-
soane, dintre care numai 686 886 știau carte (în schimb

¹ După prima ediție apărută în două volume la Iași
(în 1890 — vol. I și 1892 — vol. II) era înțîia reeditare
integrală a operei lui Creangă ; prin această valoroasă
inițiativă „Biblioteca pentru toți“ are deosebitul merit
de a fi fost prima colecție care a răspîndit scrierile lui
Creangă în rîndurile marilor mase, încă de la sfîrșitul
secolului trecut.

satele și orașele noastre erau „dotate“ cu 20 572 de debite de băuturi spirtoase!). E adevărat că aceste cifre nu trebuie luate ca bază în stabilirea unor procentaje de difuzare, căci „Biblioteca pentru toți“ era foarte căutată în Transilvania, care importa o bună parte din tiraj. (Ion Agârbiceanu își amintea prin 1935: „Personal mă gîndesc cu adevărată evlavie la cărțile pătrate, cu coperta portocalie, pentru cari îmi păstram de prin clasa a treia a liceului gologanii, pentru a avea fiecare număr nou apărut“¹). De altfel, în chiar anul apariției, presa din Ardeal a salutat cu entuziasm — mai mult chiar decît presa de dincoace de munți — „Biblioteca pentru toți“. Astfel, *Foaia poporului* din Sibiu, amintind că „La neamurile mai mari și cari au avut parte de o soartă mai norocită decît noi, oameni învățați au cercat multe și iscusite chipuri să facă să străbată în păturile poporului, pînă în cele mai adînci, lumina științei și învățătura. Și ca un mijloc din cele mai ducătoare la scop a fost acela de a pune în miinile oamenilor, cu prețuri mici, cărți frumoase și folositoare“ — stăruia asupra faptului că o „lucrare“ asemănătoare „s-a pornit“ și la noi, grație librarului bucureștean Carol Müller și a lui Dumitru Stăncescu („bun scriitor român“) care au luat hotărîrea „de a tipări un șir de cărțile pe ales, frumoase și ieftine de tot“².

Trei luni mai tîrziu, în septembrie 1895, *Tribuna* ținea să semnaleze cititorilor săi din întreaga Transilvanie apariția și succesul crescînd pe care-l înregistra noua colecție literară de peste munți, care se vindea, în Ardeal, cu „numai 16 cruceri“!: „S-au trezit în noi mari nădejdi chiar dintru început față de această bibliotecă, mai ales

¹ „Biblioteca pentru toți“ — 40 de ani de cultură, p. 4.

² Prier, „Biblioteca pentru toți“, *Foaia poporului*, Sibiu, an. III, nr. 23. 4/16 iunie 1895, pp. 177—178; articol reprodus întocmai și în *Tribuna* din 3/15 iunie 1895.

văzind încredințat cu alegerea materialului ce să se publice întrînsa pe dl. Dumitru Stăncescu, un scriitor român tînăr, sirguincios și cu bun renume. Și într-adevăr, nădejile trezite, spre marea noastră bucurie le vedem înfrupîndu-se tot mai mult, ba întrecînd chiar așteptările noastre !¹

Și la Brașov, *Gazeta Transilvaniei*, aflată în al 58-lea an de apariție, veterană deci a presei românești, se grăbea, în iunie 1895, să atragă atenția cititorilor săi asupra cărților publicate în „Biblioteca pentru toți” : „Volumele apărute pînă acum din «Biblioteca pentru toți» sînt toate de cea mai mare valoare și nu putem decît să recomandăm lățirea lor cît mai mult în popor, mai ales fiindcă și prețul e cît se poate de modest”².

Cuvinte de prețuire sinceră a noii colecții aflăm și în nou-apăruta *Revistă a Orăștiei* în care „cărturarii români de pretutindeni” erau povățuiți „să dea tot sprijinul” „Bibliotecii pentru toți”, „cumpărîndu-i cărticelele, căci vrednice sînt”³.

Dincoace de Carpați comentariile au fost mai reținute, dar pozitive, în ansamblu. La Iași, o gazetă aflată sub influența grupului radical al lui Panu, referindu-se la noile colecții de popularizare, „Biblioteca pentru toți” și „Samitca”, remarcă faptul că apariția acestora marchează un moment nou în editura și — în general — în cultura română : „Noi — scria ziarul — dăm multă importanță acestor lăudabile încercări care, deși datorită mai ales concurenței comerciale, vor avea însă un efect admirabil și vor ajuta enorm de mult la dezvoltarea și răspîndirea gustului literar și a culturii literare în țara noastră”⁴.

¹ „Biblioteca pentru toți”, *Tribuna*, Sibiu, an. XII, nr. 201, 7/19 sept. 1895, p. 804.

² *Literatură*, *Gazeta Transilvaniei*, Brașov, an. LVIII, nr. 132, 14/26 iunie 1895, p. 3.

³ *Revista Orăștiei*, an. I, nr. 47, 18/30 noiembrie 1895, p. 1.

⁴ Scipio, *Cărți ieftine*, *Jurnalul*, Iași, an. I, nr. 144, 3 mai 1895, p. 2.

Solicitat de Carol Müller să scrie o prefață la volumul *Icoane șterse de Vlahuță*, Delavrancea avea să se arate și el entuziast — într-o scrisoare din 5 mai 1895 — de opera de mare utilitate începută de tinăra editură de pe Calea Victoriei: „Primește, d-le Müller — își încheia el scrisoarea publicată în fruntea volumului al 6-lea din „Biblioteca pentru toți” — felicitările mele pentru efortul cu care întreprinzi popularizarea literaturii române în cea mai luxoasă și mai ieftină editură”.

Pentru a desăvârși succesul colecției, Carol Müller și Dumitru Stănescu au introdus curind, încă în cursul anului 1895, un sistem de abonamente (prin poștă) la cite 25 de numere din „Biblioteca pentru toți”, prețul abonamentelor fiind de 7,50 lei „în țară și în țările vecine locuite de români” („spre a face plăcere multor cititori cari stau prin sate sau alte locuri mai depărtate” — menționa editorul) și 8,50 lei în străinătate. Paralel cu exemplarele broșate, o dată cu nr. 16 (*Povestea vorbii* de Anton Pann) „Biblioteca pentru toți” a început să scoată și exemplare legate („într-o legătură simplă, de pinză, dar foarte frumoasă și practică” — anunțau prospectele), numărul costînd 50 de bani, în loc de 30. În verile anilor 1895 și 1896, poate și în anii următori, „sucursala” librăriei Müller, situată în „Bazarul” din parcul orașului Sinaia, principalul loc de viligiatură al bucureștenilor, o dată cu „toate noutățile franceze și române” oferea și volumele „Bibliotecii pentru toți”.

„Întreprinderea” — cum o numea Dumitru Stănescu, „prinsese” și, pentru a o populariza în continuare, editorii au pregătit din vreme și au făcut să apară în toamna anului 1895, în 10 000 de exemplare, un „calendar ilustrat” al „Bibliotecii pentru toți”, unul dintre cele mai bune publicate în acea vreme. Reproducînd scrieri de Duiliu Zamfirescu, St. O. Iosif, A. Vlahuță ș.a. — calendarul, atrăgînd atenția că „Biblioteca pentru toți” a ajuns să

apară de trei ori pe lună, era deschis de o „înainte cuvântare“ a lui Dumitru Stăncescu în care acesta își mărturisea entuziasmul sincer : „Mersul minunat al «Bibliotecii pentru toți» ne-a bucurat mult de tot, mai ales pentru că ni s-a dat dovadă pipăită de credința — pe care de altminteri noi personal o aveam de mai înainte — că publicul românesc nu căuta a citi scirboșenii și romane proaste și prost traduse decît pentru că simțea nevoia de a citi, dar nu avea altceva mai bun“. Calendar similar a pregătit Stăncescu pentru anii 1896 (calendar pe 1897) și 1897 (calendar pe 1898) ; acesta din urmă nu se găsește la Biblioteca Academiei.

Începutul anului 1896 a aflat „Biblioteca pentru toți“ în plin avînt. Propunîndu-și o apariție foarte ritmică a colecției, Dumitru Stăncescu a început să dateze mai exact volumele, notînd pe coperta interioară anul și luna de difuzare (întreprindere temerară, căci titlurile „vechi“ riscau să stagneze în librării). Aparițiile anului 1896, mai variate decît cele ale anului precedent, au cuprins mai multe lucrări (prețioase atunci, dar astăzi cu totul depășite) de „informare generală“. În afara unor scriitori români, de valoare diferită (Radu D. Rosetti, Anton Pann, Al. Depărățeanu, A. Vlahuță, I. I. Caragiale — cu volumul inedit *Schițe ușoare*, N. Filimon ș.a.) au fost incluși în colecție și unii scriitori străini, selectați fără destulă exigență, cu excepția, firește, a unor autori ca Goethe (cu *Werther* — ediție din care traducătorul anonim suprima cîteva pasaje, considerîndu-le, pur și simplu, „inutile“ !), Abatele Prévost (*Manon Lescaut*), Tennyson (*Enoch Arden*), Petöfi (*Apostolul*) ș.a. Necesităților de informare generală ale cititorilor le răspundeau titluri ca *Universul și minunile lui*, cuprinzînd, în circa 300 de pagini (format mic), capitole despre : Sistemul lumii, Atmosfera și fenomenele ei, Lumea antedelviană, Pămîntul, Istoria naturală, Botanica, Zoologia, Omul și organele sale etc. ; *Cele dintîi noțiuni asupra științelor*,

de Th. H. Huxley ; *Cine-i ucigaşul ?* (carte despre microbi) de dr.. Urechia, *Convorbiri despre artă* de E. Pécaut şi Ch. Baude ; *Din biografiile scriitorilor români* de Gh. Adamescu (schite biografice foarte sumare despre : Miron Costin, N. Costin, I. Neculce, D. Cantemir, Ienăchiţă Văcărescu, Gh. Şincai, I. Heliade-Rădulescu, Gh. Asachi, A. Mureşanu, C. Negruzzi, N. Bălcescu, D. Bolintineanu, Gr. Alexandrescu, V. Alecsandri, A. Pann, I. Creangă şi Al. Odobescu), *Geniile ştiinţei şi industriei* de B. Găstineau ş.a.

Paralel cu „Biblioteca pentru toţi“ şi ca urmare a succesului înregistrat de aceasta, colecţiile ieftine de popularizare s-au înmulţit în anii de după 1895. În mai 1895 fraţii Şaraga din Iaşi lansează o „colecţie ieftină“ de 25 de bani, care va debuta cu povestirea *Stăpîn şi slugă* de Lev Tolstoi, continuînd cu scriitori ca N. Nicolescu, G. Boccaccio, Ibsen, G. Hauptmann, M. Eminescu, Gh. Asachi ş.a. ; în primăvara anului 1896 editorul craiovean David Benvenisti va iniţia o „Bibliotecă nouă“ sub conducerea lui C. Sfetea (nr. 1 cuprindea poemul *Mazeppa* de Byron) ; în 1897 la Caransebeş va apărea sub conducerea lui Enea Hodoş, „Biblioteca noastră“ care publica, printre altele, *Fabule alese* de Gr. Alexandrescu şi *Versuri şi proză* de G. Coşbuc ; ziarul *Adevărul* va încerca şi el să editeze la Bucureşti, în 1898, o „bibliotecă enciclopedică“, primul număr fiind *Trei ani de suferinţă* de J. Swift — toate aceste colecţii şi altele similare încetîndu-şi activitatea pînă în pragul noului secol. Singura care a dăinuit, devenind prototipul colecţiilor româneşti de popularizare, a fost „Biblioteca pentru toţi“, aceasta fiind călăuzită de o concepţie clară şi primordial culturală încă de la primele ei numere. Ținînd seama de aceste calităţi fundamentale, ziarele şi revistele româneşti recomandau, în continuare, cititorilor, colecţia iniţiată de Carol Müller şi Dumitru Stăncescu. Atrăgînd atenţia că volumele „Bibliotecii pentru toţi“ pot fi ofe-

rite cu succes ca premii școlare (ceea ce s-a și întâmplat în anii 1895, 1896, 1897) *Revista Orăștiei*, enumerînd toate colecțiile românești existente atunci, scria în august 1896 : „«Biblioteca pentru toți» editată la București de d. Carol Müller, sub direcția sănătoasă a d-lui Dumitru Stăncescu, o punem la locul întii pentru ieftinătatea și înfățișarea ei frumoasă, cit și pentru bogăția ei în cărțile aievea bune și folositoare“¹. La împlinirea unui an de apariție a „Bibliotecii pentru toți“, una dintre popularele reviste bucureștene se grăbea și ea, în sfîrșit, să-și exprime adeziunea la opera începută de Müller și Stăncescu : „Noi — scria *Universul ilustrat* — felicităm pe editor și director pentru chipul cum au înjghebat această întreprindere așa de folositoare“². Pătrunzînd, datorită prețului modest, și în mediile muncitorești, din ce în ce mai interesate în asimilarea culturii, „Biblioteca pentru toți“ se va bucura de o bună primire și din partea organului de presă al socialiștilor români, *Lumea nouă*, care va recomanda „publicația“ cititorilor săi : „Toată lumea de la noi cunoaște acum «Biblioteca pentru toți», întreprindere folositoare și amuzantă, care a avut atît succes încît a tipărit într-un an și jumătate aproape 100 de cărți, care de care mai frumoase și mai importante“³. La strălucitul debut al colecției, Constantin Mille, ziarist democrat apreciat în epocă, semnala, pe bună dreptate, că succesul „Bibliotecii pentru toți“, care a coborît cartea „în popor“ marchează „începutul unei noi faze a literaturii românești“⁴, citeva luni mai tîrziu întregindu-și

¹ *Pe ales !*, *Revista Orăștiei*, an. II, nr. 31, 27 iulie/8 aug. 1896, p. 3.

² *O întreprindere folositoare*, *Universul ilustrat*, an. V, nr. 14, 5 aprilie 1896, p. 7.

³ *O publicație interesantă*, *Lumea nouă*, București, an. II, nr. 677, 25 oct. 1896, p. 3.

⁴ C. M., *Bibliotecile de popularizare*, *Adevărul ilustrat*, nr. 11, 15 mai 1895.

constatarea cu observația, nu lipsită de temei, că : „Viitorul librăriei și al cărții românești stă în cărți ieftine”¹.

Dar cel mai fundamentat elogiu contemporan adresat „Bibliotecii pentru toți” a fost rostit de Alexandru Vlahuță, om de cultură cu prestigiu în lumea scriitoricească de atunci : „Mărturisesc, scria el la sfârșitul anului 1896, referindu-se la Carol Müller — că m-am sfiit să-l încurajez acum doi ani când mi-a spus planul lui de a tipări și a da publicului pe un preț foarte mic — 30 de bani volumul — o bună alegere de produceri literare originale și străine. Ideea era minunată, dar mă temeam că nu va reuși. Din fericire «Biblioteca pentru toți» a d-lui Müller a izbutit. Grație acestei cutezătoare întreprinderi, operele scriitorilor noștri sînt răspindite astăzi într-un cerc larg, de zece mii de cititori. În mai puțin de doi ani d. Müller a dat publicului nostru peste un milion de cărți de cite 120 de pagini bine tipărite.”

Ca și Constantin Mille, Vlahuță vedea în succesul — la noi — al colecțiilor de popularizare un moment de categorică însemnătate în cultura română, un serios pas înainte în apropierea ei de popor. „Din miile de cititori cari, mulțumită d-lui Müller au astăzi la îndemînă pe un preț de nimic operele lui Creangă, Caragiale, Delavrancea, va răsări pleiada scriitorilor de mîine. Ceea ce n-au putut să facă gazetele cotidiene, ceea ce n-au putut să facă nici revistele literare, a făcut Carol Müller. El, cu «Biblioteca» lui aduce un îndoit serviciu literaturii noastre : asigură cititori scriitorilor de azi și prepară scriitori pentru cititorii de mîine.”²

În sfîrșit, în ultimele săptămîni ale anului 1896 va vedea lumina tiparului numărul 100 al „Bibliotecii pentru toți” (*Carte de chipuri fără chipuri* de Andersen) ; colecția

¹ Const. Mille, *Cronica săptămînală, Adevărul ilustrat*, nr. 44, 1 ianuarie 1896, p. 2.

² A. V., *Incubație, Voința națională*, București, an. XIII, nr. 3594, 13/25 decembrie 1896, p. 2.

lui Müller și Stăncescu era, astfel, prima colecție românească ce ajungea la un asemenea număr jubiliar — și singura din tot secolul trecut. În prefața volumului, scrisă de Dumitru Stăncescu și datată : „octombrie 1896“, directorul literar al „Bibliotecii pentru toți“ își exprima mulțumirea că în rindurile cititorilor inițiativa editării unei colecții ieftine se bucurase de o bună primire : „De la început — mărturisea Dumitru Stăncescu — am avut încredere în succesul acestei publicații. Văzînd dorința cea mare de citire, văzînd cum se vindeau de mult romanele proaste și rele, ne-am închipuit că nu se putea ca dintre atîți cititori să nu se găsească o parte care să simtă dorința, trebuința de a citi lucruri care să le sporească capitalul de cunoștințe, să le mai subțieze spiritul, gustul, în sfîrșit, de a ceti ceva mai bun și mai serios... Nu ne-am înșelat. Publicația noastră merge tot atît de bine ca și orice roman cu peripeții ametoare — ba poate și mai bine !“

A fost însă unul dintre ultimele momente de entuziasm ale întemeietorilor „Bibliotecii pentru toți“. Fondurile librăriei-editură Carol Müller nu erau nepuizabile și colecția începuse să aducă din ce în ce mai puține beneficii tinărului proprietar. Mai ales că — spre deosebire de confrății săi editori — Carol Müller plătea onorarii avantajoase autorilor : Alexandru Vlahuță, am văzut mai sus, primea, în 1895, un „rest“ de 300 de lei pentru volumul *Icoane șterse*, iar I. L. Caragiale își oferea viitorul volum *Schițe ușoare*, la 14 martie 1896, cu 600 de lei (echivalentul a 2 000 de volume în „Biblioteca pentru toți“ — tirajul mediu fiind de cca. 6 000 ex. ! — deci o treime din prețul de vînzare al ediției).¹

Jena financiară a editurii Müller începuse să se manifeste, pare-se, destul de devreme. Încă la începutul anu-

¹ Originalul scrisorilor la Muzeul literaturii române. Reproduceri în H. Oprescu — *vol. cit.*

lui 1896 cei care trimeteau „materie“ pentru „Biblioteca pentru toți“ erau avertizați că „cheltuielile acestei publicații nu ne îngăduie a plăti nimănui pentru lucrările oferite“. Curînd, boala lui Dîmitru Stăncescu agravîndu-se, el nu s-a mai putut ocupa cu continuitate de colecție — și aceasta și-a încetat treptat ritmul de apariție. În vara anului 1897 Stăncescu pleca pentru scurt timp în Elveția ; în decembrie același an ziarele anunțau că e suferind, iar în martie 1898 că e în convalescență (i se îngăduise — după mai multă vreme — să-și rezolve corespondența !) ; în vara anului 1898 el se afla la Cîmpulung-Muscel unde avea să suporte o „dificilă operație“, întorcîndu-se, în toamnă, în capitală, cu sănătatea la fel de șubredă ; plecat în noiembrie 1898 în Franța (la Menton) și apoi în Elveția pentru a-și „restabili sănătatea“ (suferea de tuberculoză), el avea să înceteze din viață în Elveția, la 9 iulie 1898 — fiind în vîrstă de numai 33 de ani.

Ce s-a întîmplat, în tot acest răstimp, cu „Biblioteca pentru toți“ ?

În cursul anului 1897, după apariția numărului jubiliar 100, au mai fost difuzate cîteva volume pregătite sau chiar traduse de Dumitru Stăncescu (v. *Întrebuințarea vieții* de John Lubbock) ; colecția s-a mai îmbogățit cu unele scrieri ale autorilor contemporani români (I. L. Caragiale, *Notițe și fragmente literare*, A. Vlahuță — *Iubire*) dar aparițiile erau întîmplătoare, ordinea cronologică a numerelor nemaifiind respectată. La nr. 101—110 apăruse în 1896 dicționarul francez-român al dr. Alceu Urechia, înlocuit apoi, în 1898—1899, cu zece numere diferite (Ovidiu — *Metamorfozele*, Cicerone — *Despre prietenie* ș.a.) și apoi iarăși reluat, din lipsă de material, la nr. 166—178 ; unele volume, prevăzute să apară în 1897, au apărut un an mai tîrziu (nr. 123 și 126—127) etc. Volumele începînd să stocchez iar librării din provincie nedovedindu-se, cu toții, corecți, editura Müller încearcă să for-

teze difuzarea prin vânzarea — cu reducere — a 100 de numere din „Biblioteca pentru toți” la care se adăugau : o colecție completă a revistei condusă de Stăncescu — *Foaia pentru toți* (anul I), un abonament pe 1898 la aceeași revistă, volumul *Crimpele* de D. Stăncescu și chiar un bilet de tombolă, totul costînd 39,60 lei în loc de 52 ! Deși — pentru a face față greutăților financiare din ce în ce mai presante — în iunie 1897 Carol Müller și-a asociat la întreprinderea sa pe un anume Storek, fiul unui bun prieten al tatălui său, cu care va pune bazele în mai 1898 și a unui „Stabiliment” de arte grafice, „Elzevir”, situația nu a mai putut fi salvată. Lipsindu-i materialul literar, „Biblioteca pentru toți” a mai apărut, în 1897 și 1898, cu o serie de scrieri juridice (nr. 128—137 ; 139—148 ; 149—151 — *Codul civil român* de Const. Hamangiu ș.a.) — care, firește, nu puteau primi un tiraj prea mare. O singură apariție literară demnă de semnalat în 1898 : *Viața la țară* a lui Duiliu Zamfirescu (nr. 162—165), în primă ediție, apărută paralel cu o ediție obișnuită. În 1898 aveau să vadă lumina tiparului, de altfel, ultimele numere ale „Bibliotecii pentru toți” — seria Müller-Stăncescu (168—178 — reeditarea dicționarului lui Urechia) ; un an mai târziu, amenințat de faliment, Carol Müller își va lichida întreprinderea, plătind toate datoriile și plecînd, după aceea, în Germania, unde avea să se stingă și el curînd din viață, în primii ani ai secolului nostru.

Vestea dispariției editurii Müller a fost primită cu destulă răceală de presa vremii, prea ocupată de alte probleme în acel zbuciumat an 1899 ; un ziarist totuși, provenit din mișcarea socialistă — B. Brănișteanu — avea să consemneze, cu regret, temporara întrerupere a apariției „Bibliotecii pentru toți” și falimentul inimosului editor : „D-nul Carol Müller a îngropat averea sa în «Biblioteca pentru toți» și dacă a adus un bine imens literaturii românești și publicului românesc, a putut însă

să și afle că binele general nu este întotdeauna și binele personal... Sigur însă este că omul acesta va ocupa odată în istoria literaturii românești un loc de frunte și dacă Socec rămâne Cotta al României, nu mai puțin Müller, ca Reclam al României, va ocupa un loc destul de însemnat.”¹ Drumul „Bibliotecii pentru toți” din fericire nu avea să se oprească acum.

Prin fratele său (Oscar Müller, patron al unui magazin de galanterie, articole de artă și menaj, situat tot pe Calea Victoriei) care i-a slujit de intermediar, Carol Müller avea să cedeze, la 6 mai 1900 (v. mențiunea pe scrisoarea-chitanță a lui A. Vlahuță, citată de noi mai sus) toate drepturile privind editarea colecției mai norocosului (și mult mai abilului) editor Leon Alcalay (acesta, zice-se, analfabet) care, începând chiar din acel an, va continua apariția „Bibliotecii”. Primul număr al seriei Alcalay — 179 — a cuprins volumul de poezii *Pe-același drum* de Artur Stavri, urmat curînd de cîteva volume din opera lui Alecsandri, prefăcute de I. Bianu (sub direcții literare diferite, dintre care cea mai rodnică din trecut a fost aceea a lui Vasile Demetrius. „Biblioteca pentru toți” a ajuns în 1918 la numărul 1 000 iar în 1949 la nr. 1576, fiind reluată într-o serie intermediară în 1950, seria nouă inițiată în 1960 împlinind azi zece ani de apariție).

Cauzele eșecului (temporar) al întreprinderii întemeiate de Carol Müller și Dumitru Stăncescu sînt multiple: criza economică generală, precipitată în 1899, criza intelectualității române care, după falimentul radicalilor lui Panu (1896) asista, în 1899, la restringerea vremelnică — la noi — a activității socialiste etc. Unii contemporani au imputat, pe bună dreptate, „Bibliotecii pentru toți” faptul că nu a dovedit destulă exigență în selectarea lucrărilor,

¹ B. Brănișteanu, *O bibliotecă populară*, *Adevărul*, an. XII, nr. 3703, 13 noiembrie 1899, p. 1.

străine și chiar române, că unele lucrări de informare generală aveau o difuzare limitată, publicul fiind încă neformat etc. Cu toate acestea, efortul celor doi prieteni, Carol Müller și Dumitru Stăncescu este deosebit de meritoriu: ei au inițiat o colecție care trăiește și astăzi, ajungând să fie una dintre cele mai vechi din Europa; liniile directoare ale „Bibliotecii pentru toți” au fost trasate atunci, în 1895, și nu au trebuit să fie modificate nici în zilele noastre. Astăzi, ca și acum trei sferturi de veac, putem să subscriem fără ezitare la ideile lui Dumitru Stăncescu: „Educația națională trebuie întemeiată pe studiul geniilor mari cari au luminat lumea.» Și acestea sint cuvintele de a fi ale «Bibliotecii pentru toți», în care vor apare pe rînd operele cele mai însemnate ale geniilor și talentelor cele mari, străine și române.”

Difuzînd, în toată țara și peste hotarele ei de atunci circa un milion de exemplare, „Biblioteca pentru toți” s-a dovedit a fi încă de la sfîrșitul secolului trecut una dintre cele mai însemnate inițiative editoriale românești.

Strădaniile lui Dumitru Stăncescu (acesta a tradus pentru „Bibliotecă”, în numai trei ani de zile, peste 20 de volume!) nu au fost, așa cum putea să pară unora, în acel trist an 1899, zadarnice. „Biblioteca pentru toți” — cea de la sfîrșitul secolului trecut și în mai mare măsură cea care a continuat să apară după 1900 și pînă azi — a contribuit la formarea gustului literar, la răspîndirea cărții în mase din ce în ce mai largi din România. Uitat aproape cu desăvîrșire (i se reeditau însă traducerile, chiar și peste trei decenii!) Dumitru Stăncescu a fost evocat, rar, de prieteni care nu puteau să-și reamintească de viața și munca acestuia fără a pomeni și de mereu înfloritoare „Bibliotecă pentru toți”.

Un amic obscur, căuta, în toamna anului 1901 să reîmprospăteze amintirea inimosului literat: „El — scria D. G. Victorian acuzînd un regim care nu încuraja munca și talentul — n-a făcut zgomot, n-a trepădat pe la ușile

miniștrilor, nici ale ghiftuiților de soartă : de aceea a trecut neobservat. N-a cerut nici premiul Academiei ! Nici măcar n-a fost decorat ! Stăncescu a fost ceva mai puțin încă, a avut un mare cusur cu totul neiertat în țara noastră : a fost un tânăr cinstit, modest și muncitor.“¹ Citeva decenii mai târziu, referindu-se la avântul literaturii în anii de după 1930 și la progresele editurii românești, G. Tutoveanu avea să scrie : „Minunea aceasta, săvârșită sub ochii noștri în cei din urmă treizeci de ani se datorește în mare parte și «Bibliotecii pentru toți» și celor doi îndrăzneți care au întemeiat-o. Dar, în lumea scriitorilor de-acum, cine se mai gîndește la Dumitru Stăncescu și mai ales cine știe că Müller și-a plătit îndrăzneala prin «lichidarea afacerii» trecînd «Biblioteca pentru toți» lui Leon Alcalay, care a continuat-o cu același succes dar cu mai mult noroc... el secerînd lanurile înșămîntate de cei doi înaintași.“²

Preluînd și îmbogățind în cu totul alte condiții tradiția rodnică și sănătoasă a vechii colecții, „Biblioteca pentru toți“ din zilele noastre, mai ales în momentele ei de bilanț, nu poate să nu-și aducă aminte cu emoție de munca și jertfa celor doi întemeietori, care, în urmă cu trei sferturi de secol au pus bazele operei impresionante de astăzi : Carol Müller și — mai ales — Dumitru Stăncescu, primul nostru director literar.

„Biblioteca pentru toți“ — 1970

¹ D. G. Victorian, *Dumitru Stăncescu, Calendarul ilustrat al „Bibliotecii pentru toți“ pe anul 1902*, pp. 170—177.

² G. Tutoveanu, „Biblioteca pentru toți“, *Grai și suflet*, Bîrlad, an. I, nr. 1, iunie 1934, p. 1.

„BIBLIOTECA PENTRU TOȚI“

Catalog 1895—1899 (seria Müller-Stăncescu) *

1. Andersen — *Povești alese*, traducere de Dumitru Stăncescu, 1895.
2. S. Fl. Marian — *Păsările noastre și legendele lor*, 1895.
3. Mihail Zamfirescu — *Cîntece și plîngerî. Poezii (1860—1873)*, partea I, 1895.
- 4—5. Herbert Spencer — *Despre educație*, traducere de Dumitru Stăncescu, 1895.
6. A. Vlahuță — *Icoane șterse*, nuvele. Cu portretul și cu iscălitura autorului și o scrisoare de Barbu Delavrancea, 1895.
7. *De prin veacuri*, vol. I, traducere din limba germană de L. T., 1895.

* Catalogul de față a fost întocmit prin cercetarea majorității volumelor apărute în „Biblioteca pentru toți“ între anii 1895—1899, a materialelor de popularizare publicate atunci de Müller-Stăncescu și — pentru stabilirea anului de apariție — a presei. În ceea ce privește datarea volumelor, sînt unele incertitudini la sfîrșit și la început de an, în cazul cînd acestea nu au fost date de editură. După numărul 100 nu mai există o legătură strictă între data apariției și numărul volumului (numerele 123 și 126—127 au apărut, de pildă, în 1898, în timp ce volumele apropiate de acestea, cu numere mai mari sau mai mici, au apărut în 1897). Pentru alte amănunte, vezi materialul precedent.

8. Jules Michelet — *Romania, Roma, Piza* și alte opere alesc, [traducere de Dumitru Stăncescu], 1895.
9. Leo Bachelin — *Castelul Peleş*, schiță istorică și descriptivă, traducere de Dumitru Stăncescu, 1895.
10. Alarcon, Bret Harte, Mark Twain — *Nuvelé și schițe*, traducere de T. Maiorescu și Livia M[aiorescu], 1895.
11. André Theuriet — *Din tinerețe*, nuvelé, traducere de Dumitru Stăncescu, 1895.
12. Mihail Demetrescu — *Nuvelé*, 1895.
13. Duiliu Zamfirescu — *Nuvelé romane. Frica*, 1895.
14. A. S. Wilkins — *Antichitatea romană (Obiceiuri. Organizarea societății)*, 1895.
15. Gr. M. Alexandrescu — *Proză și versuri. Fabule*, 1895.
16. Anton Pann — *Culegere de proverbe sau Povestea vorbii*, partea I, 1895.
17. D-na Colomb — *Istorie  re pentru copii*, traducere de Dumitru Stăncescu, 1895.
18. Dumitru Telcor — *Schițe umoristice*, 1895.
19. Alfred de Musset — *La ce visează fetele*, comedie ; Auguste Vacquerie — *Ades bărbatul schimbă*, comedie, traduceri de Th. M. Stoenescu, 1895.
20. Dimitrie Bolintineanu — *Legende istorice*, 1895.
21. A. Gennevraye — *Ombra*, roman, traducere de Dumitru Stăncescu, 1895.
22. Xavier de Maistre — *Călătorie imprejurul odăii mele*, traducere de Alexandru A. C. Sturdza, 1895.
- 23—24. Ion Popovici-Bănăţeanu — *Din viața meseria  ilor*, nuvelé, cu o biografie de Titu Maiorescu, 1895.
25. Anton Pann — *Culegere de proverbe sau Povestea vorbii*, partea a II-a, 1895.
26. * * * — *Din biografi  le oamenilor celebri*, cu 15 gravuri, traducere de Dumitru Stăncescu, 1895.
27. J. P. Mahaffy — *Antichitatea greacă*, cu 15 gravuri, traducere de L. T., 1895.

- 28—33. I. Creangă — *Opere complete*, partea I—VI (în 5 vol.), cu o biografie de Grig. I. Alexandrescu și cu portretul și o prefață autografă a autorului, 1895.
34. G. I. Ionescu-Gion — *Istorie*, cu portretul și iscălitura autorului, 1895.
35. Dumitru Stăncescu — *La gura sobei*, snoave și basme, 1895.
36. * * * — *Povești de Crăciun*, [alese și traduse de Dumitru Stăncescu], 1895.
37. Radu D. Rosetti — *Proză și epigrame*, cu portretul și iscălitura autorului, 1896.
38. Wolfgang von Goethe — *Werther*, cu o notiță introductivă de A. S., 1896.
39. Anton Pann — *Culegere de proverbe sau Povestea vorbii*, partea a III-a, 1896.
40. *De prin veacuri*, vol. II, 1896.
41. Thomas H. Huxley — *Cele dintii noțiuni asupra științelor*, 1896.
42. Alexandru Depărățeanu — *Doruri și amoruri*, poezii, partea I, 1896.
- 43—44. Gheorghe Adamescu — *Elocuența română*, discursuri adunate, orînduite și adnotate, 1896.
45. Alexandru Depărățeanu — *Doruri și amoruri*, poezii, partea a II-a, 1896.
46. Doctorul [Alceu] Urechia — *Cine-i ucigașul ?*, 1896.
47. Mihail Zamfirescu — *Cîntece și plîngeri. Poezii (1860—1873)*, partea a II-a, 1896.
- 48—49. Gheorghe Adamescu — *Elocuența străină*, discursuri celebre din antichitate și din timpurile moderne, adunate, orînduite și adnotate, 1896.
50. E. Pécaut și Ch. Baude — *Convorbiri despre artă*, partea I, traducere de Dumitru Stăncescu, 1896.
51. A. Vlahuță — *Din goana vieții*, cu portretul și un autograf al autorului, vol. I, 1896.
52. François Coppée — *Prietene*, roman, traducere de Dumitru Stăncescu, 1896.

53. Ernst von Wildenbruch — *Doi trandafiri. Lacrimi de copii*, traducere din limba germană de L. T., 1896.
54. Paul Bourde — *Patriotul*, traducere de Dumitru Stăncescu, 1896.
55. Radu D. Rosetti — *Din inimă*, poezii, 1896.
56. E. Pécaut și Ch. Baude — *Convorbiri despre artă*, partea a II-a, traducere de Dumitru Stăncescu, 1896.
57. A. Vlahuță — *Din goana vieții*, vol. II, 1896.
58. I. L. Caragiale — *Schițe ușoare*, 1896.
59. A. Vlahuță — *Din goana vieții*, vol. III, 1896.
60. Abatele Prévost — *Manon Lescaut*, roman, partea I, traducere de I. S. Spartali, 1896.
61. D. R. Rosetti (Max) — *Trotuarul Bucureștiului*, tipuri și impresii, 1896.
62. Alfred Tennyson — *Enoch Arden*, poemă tradusă în versuri de Haralamb G. Lecca, cu 20 de ilustrațiuni, 1896.
63. Dem. C. Ollănescu (Ascanio) — *Satire. Pe malul girlei* (comedie într-un act în versuri), 1896.
64. I. Costin — *Spre primăvară*, versuri, cu o prefață de G. Coșbuc, 1896.
- 65—66. Abatele Prévost — *Manon Lescaut*, roman, părțile II—III, traducere de I. S. Spartali, 1896.
- 67—69. * * * — *Universul și minunile lui*, părțile I—III. [traducere de Dumitru Stăncescu], 1896.
70. P. Dulfu — *Legenda țiganilor. Din popor pentru popor*, cu ilustrații originale de dl. Hlavsă, 1896.
71. C. I. Stăncescu — *Ce este frumusețea. Artele plastice în România între anii 1848—1878. Cum se judecă operele de artă*, 1896.
72. George T. Buzoianu — *Cugetări asupra popoarelor vechi : Egiptul*, 1896.
- 73—74. A. Vlahuță — *Dan*, roman, partea I, 1896.
75. Alexandru Z. Sihleanu — *Armonii intime*, poezii, 1896.

- 76—77. A. Vlahuță — *Dan*, roman, partea a II-a, 1896.
78. Jules Sandeau și Émile Augier — *Ginerele lui Poirier*, comedie în patru acte, traducere de Dumitru Stăncescu, 1896.
79. Anton Pann — *Nastratin Hoge*. *Înțeleptul Arghir și nepotul său Anadam*, 1896.
- 80—84. N. Filimon — *Ciocoi vechi și noi sau Ce naște din pisică șoareci mănincă*, roman, părțile I—III, 1896.
85. Gheorghe Adamescu — *Din biografiile scriitorilor români*, 1896.
86. Gustav Enric — Gans Putlitz — *Ce povestește pădurea*. Un mănunchi de povești, 1896.
87. G. T. Buzoianu — *Cugetări asupra popoarelor vechi; Berberii, Hesperidele, Cartagena*, 1896.
- 88—89. Al. Dumas-fiul — *Denisa*, piesă în patru acte, traducere de Dumitru Stăncescu, 1896.
90. Haralamb G. Lecca — *Cinci poeme*, 1896.
91. Benjamin Gastineau — *Geniile științei și industriei*, traducere de I. S. Spartali, 1896.
92. Radu D. Rosetti — *Sincere*, poezii, 1896.
- 93—94. Anton Pann — *O șezătoare la țară sau Povestea lui Moș Albu*, părțile I—II, 1896.
95. G. T. Buzoianu — *Cugetări asupra popoarelor vechi; Cartagena și Roma-Cyrena*, 1896.
- 96—97. Bernardin de Saint-Pierre — *Paul și Virginia*, roman, traducere de Dumitru Stăncescu, 1896—1897.
98. Artur Stavri — *De demult*, poezii, 1896—1897.
99. Alexandru Petöfi — *Apostolul și alte poezii*, traduceri libere de St. O. Iosif, 1896.
100. Andersen — *Carte de chipuri fără chipuri*, traducere de d-ra X. Z. și Dumitru Stăncescu, 1896.
- 101—102 *. Ovidiu — *Metamorfozele*, bucăți alese din pri-

* Sub numerele 101—110 a apărut în anul 1896 *Dicționarul francez-român*, al doctorului Urechia, trecut în 1898 la nr. 166—178; în 1898—1899 cele 10 numere au fost înlocuite cu volumele menționate aici de noi.

- mele patru cărți (cu notițe literare, istorice, geografice și mitologice), 1898.
- 103—104. Fr. Coppéc — *Povestē tristă*, roman, tradus din limba franceză de Dumitru Stăncescu, 1898—1899.
- 105—106. * * * — *Mic vocabular militar* — român, francez, rus, turc. *L'interprète militaire en Orient — Roumain, Français, Russe, Turc*, 1898.
107. Cicerone — *Despre prietenie (De amicitia)*, din latinește de N. Derera, 1898—1899.
108. Eugène Müller — *Animalele celebre*, traduceri de Dumitru Stăncescu, 1898.
109. D. R. Rosetti (Max) — *Moștenire de la răposata* (prelucrare după *Les suites d'un premier lit* — Labiche), 1898—1899.
110. * * * — *Gloriile muzicei*, traducere de Dumitru Stăncescu, 1898—1899.
111. Th. M. Stoenescu — *Poezii*, 1897.
- 112—113. J. Morand — *Introducere la studiul științelor fizice*, traducere de Ion S. Spartali, 1897.
114. Seneca — *Linșteea sufletească*, din latinește de Grigore Goilav, 1897.
115. Dumitru Teleor — *Alte schițe umoristice*, 1897.
- 116—117. A. Vlahuță — *Iubire, poezii (1888—1895)*, 1897.
118. Vasile Pop — *Fleacuri*, amintiri duiioase, schițe și nuvelete, 1897.
119. *Robia Peleşului*, traducere de Elena Radu Rosetti, 1897.
120. D. R. Rosetti (Max) — *Un leu și un zlot*, comedie într-un act (localizare), 1897.
- 121—122 *. I. L. Caragiale — *Notițe și fragmente literare*, 1897.
123. Mauriciu Block — *Mamele celebre*, traducere de L. T., 1898.

* Primul volum, apărut prin mai-iunie 1897, în editura Storck și Müller.

124. John Lubbock — *Intrebuințarea vieții*, traducere de Dumitru Stăncescu, 1897.
125. Pitarul Hristache — *Povestea mavroghenească*, cu o introducere și note de Gheorghe Adamescu, 1897.
- 126—127. C. Bălăcescu — *Poezii*, 2 vol., cu o precuvîntare de I. Suchianu, 1898.
- 128—137. Const. Hamangiu — *Codul civil român, conform textului oficial*, 1897.
138. G. Madan — *Suspine*, poezii populare... adunate de ~, cu o prefață de G. Coșbuc, 1897.
- 139—148. Const. Hamangiu — *Codul de procedură civilă, conform textului oficial*, 1898.
- 149—151. Const. Hamangiu — *Legea pentru judecătoriale de pace. Legea timbrului și legea autentificării actelor*, 1898.
- 152—155. Marcu Filip Zallony — *Despre fanarioți*, cu o prefață de Iorgu P. Balș, 1898.
156. Dr. Alceu Urechia — *Cronicile doctorului*, 1898.
- 157—158. K. Ploetz — *Mic vocabular francez și întii conducător de conversațiune franceză*, prelucrat de Ludovic Leist, 1898.
159. I. L. Szavlovski — *Cronologie, calendare și reforma calendarului*, 1898.
- 160—161. D. R. Rosetti (Max) — *Povește către săteni*, lucrare după Coremin, 1898.
- 162—165. Duiliu Zamfirescu — *Viața la țară, roman*, 1898.
- 166—178. Urechia — *Dictionnaire français-roumain*, ediția a II-a (stereotipic), 1898 (ediția I a apărut în anul 1896 sub nr. 101—110).

CUPRINS

<i>D. Stăncescu — literat și folclorist</i>	V
<i>Tabel cronologic</i>	XXV
<i>Notă asupra ediției</i>	XLI

BASME CULESE DIN GURA POPORULUI (1892)

<i>Ca un fel de prefață</i>	3
<i>D. Stăncescu — Scrisoare către d. Ionescu-Gion</i>	11
I Sur Vultur	13
II Cerbul de aur	24
III Împărăția Arăpușchii	33
IV Fratele Bucățică	39
V Zorilă Mireanu	48
VI Călugăraș	64
VII Norocul și Nenorocul	73
VIII Un mort a omorît doi și doi au omorît doisprezece	80
IX Răspłata Sfintei Sîmbete	87
X Înșir-te mărgărite cu dalbe flori aurite	90
XI Fîntîna Sticlișoarei	97
XII Împărăteasa înțeleaptă	105
XIII Busuioc și Musuioc	109
XIV Fata popii a cu stem	123
XV Povestea norocului	131
XVI Dan și bivoli ai albi	135

XVII Împăratul peștilor	141
XVIII Irimia	149
XIX Cocoșul moșului	161
XX Sfântul Arhanghel și lemnarul	166
XXI Țiganul cu trei suflete	170
XXII Șearpele moșului	177
XXIII Fata cu urechea roșie	186
XXIV Pici ramură din nuc	190
XXV Săracul și dracul	203

SNOAVE SAU GLUME POPULARE (1892)

XXVI Ciîncele, pisica și șoarecele	211
XXVII De unde se trag ogarii	213
XXVIII De ce n-are ursul coadă	215
XXIX De ce fuge ogarul după iepure	217
XXX De ce se miros cîinii	218

ALTE BASME CULESE DIN GURA POPORULUI (1893)

<i>Prefață</i>	223
XXXI Finul lui Dumnezeu	237
XXXII Floarea de aur	246
XXXIII Floarea și Florea	250
XXXIV Cei trei frați	256
XXXV Cele două sălcii	267
XXXVI Muma-Pădurii	272
XXXVII Chelbea năzdrăvanul	276
XXXVIII Trei frați vinători	286
XXXIX Fata din sfeșnic	306
XL Vaca neagră	318
XLI Țapul babii	328

GLUME ȘI POVEȘTI (1895)

<i>O scrisoare de la A. Vlahuță</i>	341
XLII Baba nesățioasă	343

XLIII Găina neagră	351
XLIV Minea viteazul	357
XLV Stăncuța și Mierluța	366
XLVI Tartacot	369
XLVII Fetele de împărat cu pantofii rupți	376
XLVIII Făt-Frumos cu puii de fiară	384
XLIX Flăcăul și pajura	399

POVEȘTI ȘI SNOAVE NOI PENTRU POPOR

(1895)

L Sluga și popa	409
LI Sora Soarelui	413

LA GURA SOBEI (1895).

LII Fata unchiașului	421
LIII Prichiduță	428

DIN PUBLICAȚII

LIV Basmul cu măciuchița	437
------------------------------------	-----

ANEXĂ

M. Gaster — <i>Introducere la volumul „Basme culese”</i> (1885)	449
---	-----

DUMITRU STĂNCESCU — PRIMUL DIRECTOR LITERAR AL „BIBLIOTECII PENTRU TOȚI“

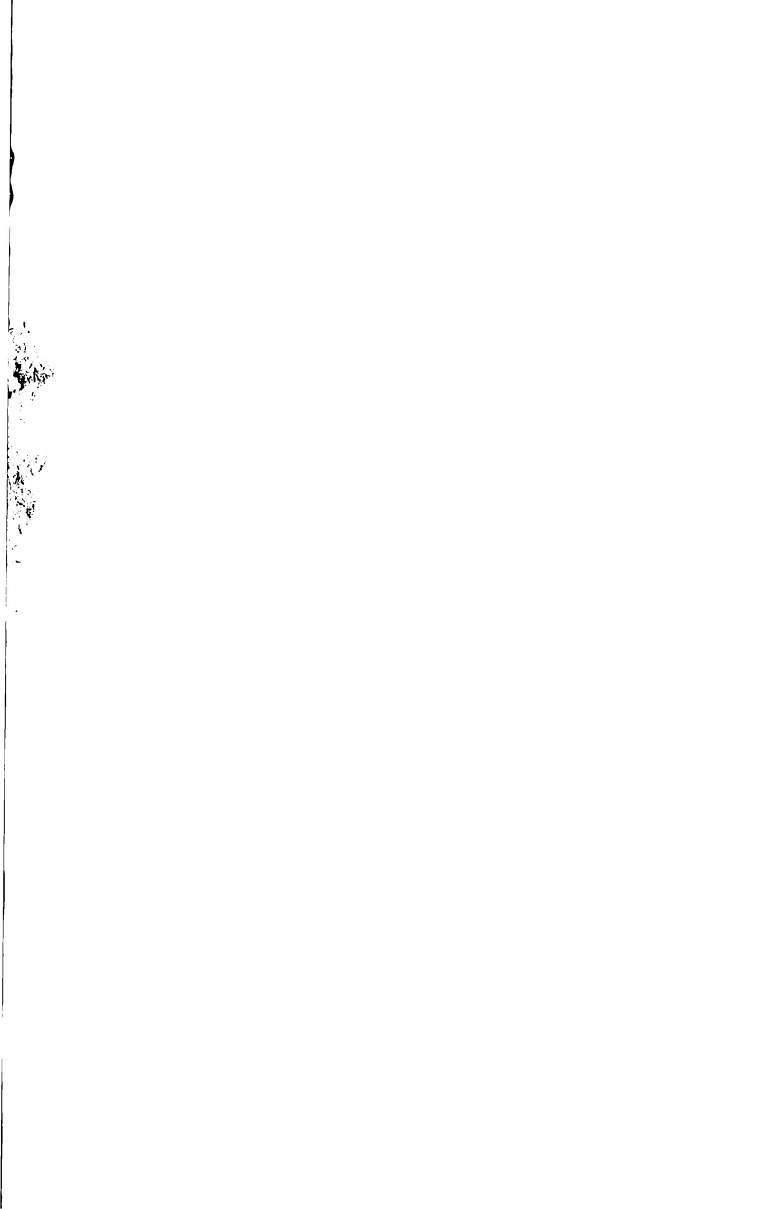
<i>Dumitru Stăncescu — sau nașterea și triumful unei colecții</i>	455
<i>„Biblioteca pentru toți” — Catalog (1895—1899)</i>	479

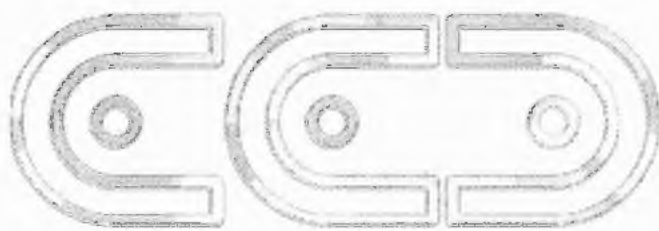
Redactor : ION NISTOR
Tehnoredactor : ELENA CALUGARU

Apărut 1970. Hirtie ziar de 50 g/m². Format
700×920/32. Coli ed. 21,82. coli tipar 16,75. A.
nr. 3711/1970. C.Z. pentru bibliotecile mari și
mici 859—34.

Tiparul executat sub comanda nr. 283
la Combinatul Poligrafic „Casa Știin-
ței”, Piața Științei nr. 1, București,
Republica Socialistă România

Scanare și prelucrare digitală

de

Anonim

și

CAT Graur

Antwerpen

2026

